

**PRIRUČNIK ZA UPORABU
METODOLOGIJE RADA
CENTARA ZA RANI RAST I RAZVOJ**

Save the Children

IMPRESSUM

Save the Children vjeruje da svatko dijete zaslužuje budućnost. U zemljama sjeverozapadnog Balkana svakodnevno radimo kako bismo osigurali zdrav početak života za djecu, priliku za učenje i zaštitu od nasilja. Kada dođe do krize i kad su djeca najranjivija, uvijek smo među prvima koji dolaze pomoći i među posljednjima koji odlaze. Mi osiguravamo da se odgovori na specifične potrebe djece i da se čuje njihov glas. Postižemo dugotrajne rezultate za milijune djece, uključujući onu djecu do koje je najteže doći. Dajemo sve od sebe za djecu - svakodnevno i u kriznim vremenima - transformirajući njihove živote i budućnost koja stoji ispred nas. Naša vizija je svijet u kojemu sva djeca imaju nade i snove za svoju budućnost, a u zbilji imaju jednake mogućnosti za ostvarenje svojih želje.

© Save the Children 2017

Save the Children

Izdavač: Save the Children in North West Balkans

Autorica: dr. Ivana Zečević

Voditeljica projekta:

Kanita Jajetović, koordinatorica programa u Odjelu obrazovanja, Save the Children

Grafički dizajn: Ferida Abdagić

Tisak: Amos Graf Sarajevo

Naklada: 15

Ova publikacija urađena je u okviru projekta „Jačanje socijalnog uključivanja – jednako i kvalitetno obrazovanje za podršku uspješnog razvoja djece sjeverozapadnog Balkana 2016 – 2018“.

Sva prava su zadržana. Sadržaj ove publikacije se može slobodno koristiti ili kopirati u nekomercijalne svrhe, uz obavezno navođenje izvora.

Zajedno možemo učiniti više.

Recite nam šta mislite o našem radu!

RECI-NAM@savethechildren.org

ZAHVALNICA

Save the Children

“

Priručnik je jedan od rezultata projekta „Jačanje socijalne uključenosti – jednako i kvalitetno obrazovanje za potporu uspješnog razvoja djece sjeverozapadnog Balkana 2016-2018“. Temeljni cilj projekta je povećanje pristupa predškolskom odgoju i obrazovanju te unapređenje kvalitete programa usmjerenih na rani rast i razvoj.

Ovom prilikom želimo zahvaliti obrazovnim vlastima iz Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko Distrikta i koje su nam dali podršku pri kreiranju priručnika.

Iskreno se nadamo da će priručnik imati svoje mjesto u radu s djecom predškolskog uzrasta.

”

SADRŽAJ

Zahvalnica Save the Children.....	3
Sadržaj.....	4
Skraćenice.....	7
Uvod.....	8
Sažetak.....	9
Koja je svrha ovog Priručnika?.....	10
Koja je uloga odgajatelja/ice u centru?.....	10
Igra – metoda rada s djecom u centru za rani rast i razvoj.....	11
Vrste igara.....	11
Uloga odgajatelja/ice u igri djece.....	12
Radionica kao tehnika rada s roditeljima u centru za rani rast i razvoj.....	13
Što je radionica?.....	13
Učenje kao konstrukcija znanja.....	13
Razvijanje pozitivne atmosfere za odgojno-obrazovni rad.....	14
Zašto nam je bitna rodna ravnopravnost?.....	15
Preporuka za uporabu igračaka i strukturiranje aktivnosti s djecom.....	16
Učinkovito upravljanje grupnim aktivnostima.....	18
Davanje povratne informacije.....	18
Uspostava i primjena pravila ponašanja.....	19
Kako naučiti djecu da surađuju?.....	20
Razvoj pozitivnog odnosa među djecom	20
Podjela odgovornosti između djece.....	20
Rješenje problema.....	20
Male intervencije.....	20
Umjerene intervencije.....	21
Aspekti razvoja djece od rođenja do sedme godine s matricama razvoja.....	22
Razvoj motorike.....	22
Kognitivni razvoj.....	25
Razvoj govora.....	29
Socioemocionalni razvoj.....	31
Emocionalni razvoj.....	31
Socijalni razvoj.....	31
Primjena Metodologije centara za rani rast i razvoj.....	34
Planiranje procesa rada s djecom.....	34
Praćenje i evaluacija procesa rada s djecom.....	35
Uloga odgajateljica u identifikaciji djeteta s poteškoćama u razvoju.....	35
Aktivnosti s djecom.....	36
Vježbe za motorički razvoj.....	37
Vježbe za širenje prsnog koša i jačanje ruku.....	37
Vježbe za savitljivost kralježnice.....	37
Vježbe za jačanje trbušnih mišića.....	37
Vježbe za razvijanje osnovnih pokreta.....	38
1. mjesec	38
Ja sam, ti si	38
Poštujemo pravila 1	39
Poštujemo pravila 2	40
Radost.....	41
Poligon 1	42
Kreativna sreća.....	43
Pričamo priču 1	44
Razgibavamo prstiće 1	45
Kuhamo juhu.....	46
Poligon 2.....	47
Bojimo 1	48
Iskrenost.....	48
2. mjesec.....	49
Moja obitelj.....	49
Učimo pjesmicu 1	50
Smijemo se.....	51
Strah.....	52

Poligon 3.....	52
Mi smo tim.....	53
Gledamo slike, pričamo priču 1.....	54
Bubanj.....	54
Pečemo hranu na roštilju.....	55
Pišemo 1.....	56
Bojimo 2.....	57
Pričamo priču 2.....	57
3. mjesec.....	58
Prijateljstvo.....	58
Učimo pjesmicu 2.....	59
Klikeri 1.....	60
Iznenadenje.....	62
Poligon 4.....	63
Učimo pjesmicu 3.....	63
Gledamo slike, pričamo priču 2.....	64
Glasovir.....	65
Razvijamo pitu.....	66
Pišemo 2.....	67
Oponašamo i crtamo životinje 1.....	67
Smišljamo igrice.....	67
4. mjesec.....	68
Poslušnost.....	68
Higijena moga tijela.....	69
Poligon 5.....	70
Ljutnja.....	71
Poligon 6.....	72
Dijelovi moga tijela.....	73
Pričamo priču 3.....	74
Gledamo slike, pričamo priču 3.....	75
Kuhamo sarmu.....	75
Pišemo 3.....	76
Imitiramo i crtamo životinje 2.....	77
Pričamo priču 4.....	77
5. mjesec.....	78
Gledamo slike, pričamo priču 4.....	78
Učimo o higijeni okolice.....	79
Poligon 7.....	80
Tuga.....	81
Igra loptom.....	81
Gledamo slike, pričamo priču 5.....	82
Nešto smo dodirnuli 1.....	82
Kreativni smo uz glazbu.....	83
Pravimo salatu.....	83
Pišemo 4.....	84
Lijepimo zajedno.....	85
Higijena tijela.....	85
6. mjesec.....	86
I biljke su živa bića.....	86
Higijena životnog prostora.....	87
Sadimo biljke.....	88
Pričamo priču 5.....	88
Poligon 8.....	90
Gledamo slike, pričamo priču.....	90
Nešto smo dodirnuli 2.....	91
Kreativni smo 1.....	92
Pečemo kruh.....	92
Pišemo 5.....	93
Bojimo 3.....	94
Modeliramo od papira.....	94
7. mjesec.....	95
Bake i djedovi.....	95
Kreativni smo 2.....	96
Poligon 9.....	96

Ispričavam se/oprosti	97
Učimo pjesmicu 4.....	98
Mala košarka 1.....	98
Gledamo slike, pričamo priču 7.....	99
Razgibavamo prstiće 2.....	100
Pravimo pizzu.....	100
Pišemo 6.....	101
Sklapamo mozaik.....	102
Pričamo priču 6.....	102
8. mjesec.....	103
Proljeće	103
Nešto smo dodirnuli 3.....	104
Moje aktivnosti u kući.....	104
Zagrljaj.....	105
Mala košarka 2.....	106
Gledamo slike, pričamo priču.....	107
Poligon 10.....	107
Crte od riže i kukuruza.....	108
Pravimo rižoto.....	108
Pišemo 7.....	109
Pišemo 8.....	110
Ljeto.....	110
9. mjesec.....	111
Jesen.....	111
Pričamo priču 7.....	111
Poligon 11.....	112
Pišemo 9.....	113
Mala košarka 3.....	113
Gledamo slike, pričamo priču 9.....	114
Vatra.....	115
Zima.....	115
Kuhanje iz mašte.....	116
Klikeri 2.....	117
Darujemo.....	118
Ovo smo mi.....	118
Partnerstvo s roditeljima.....	119
Radionica broj 1.....	119
Radionica broj 2.....	120
Radionica broj 3.....	120
Radionica broj 4.....	121
Radionica broj 5.....	122
Radionica broj 6.....	123
Radionica broj 7.....	124
Radionica broj 8.....	124
Radionica broj 9.....	125
Suradnja s lokalnom zajednicom.....	126
Korištenje resursa iz lokalne zajednice.....	126
Pružanje usluga lokalnoj zajednici.....	126
Prilozi.....	128
Prilog broj 1 – Dugoročni plan rada grupe.....	128
Prilog broj 2 – Etapni plan rada grupe.....	129
Prilog broj 3 – Plan mjesečnih individualnih aktivnosti ranog rasta i razvoja za dijete tipičnog razvoja.....	130
Prilog broj 4 – Plan mjesečnih individualnih aktivnosti ranog rasta i razvoja za dijete koje ima poteškoće u razvoju.....	131
Prilog broj 5 – Struktura mjesečnog izvješća za roditelje.....	132
Prilog broj 6 – Materijal za radionicu Aserivna komunikacija.....	133
Korisni linkovi i literatura.....	134
Linkovi i literatura za odgoj djece.....	134
Linkovi i literatura za adekvatno podsticanje razvoja djece.....	134
Literatura.....	135

Skraćenice

BiH – Bosna i Hercegovina

ECCD – Early Childhood Care and Development

RRiR – Rani rast i razvoj

FBiH – Federacija Bosne i Hercegovine

IEP – Individualni edukacijski program

RS – Republika Srpska

SCNWB – Save the Children in North West Balkans

SCI – Save the Children International

Uvod

Save the Children za sjeverozapadni Balkan (SCNWB) već 11 godina podržava pristup kvalitetnom programu ranog rasta i razvoja (ECCD program) u Bosni i Hercegovini. Od 2006. godine ulažemo napore u zagovaranje i uspostavu strateških partnerstava s nadležnim ministarstvima obrazovanja u Republici Srpskoj, Federaciji BiH, Zeničko-dobojskom, Unsko-sanskom, Tuzlanskom, Bosansko-podrinjskom kantonu/županiji, Županiji Posavskoj, Brčko distriktu i s općinskim vlastima, kako bismo omogućili bolji pristup i kvalitetnije predškolsko obrazovanje.

SCNWB je pridonio usvajanju Okvirnog zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju na državnoj razini, prema kojemu je da svako dijete obvezno pohađa predškolsku nastavu barem tri mjeseca prije upisa u prvi razred, a sve zbog težnje da se poveća pristup predškolskom obrazovanju. Kad je Zakon konačno usvojen, bilo je potrebno više od šest godina da i županije i entiteti usklade svoje zakone kako bi ispunili ovaj uvjet. Ipak, ovaj proces još uvijek nije okončan u cijeloj zemlji.

Kako bi osigurao uvjete za provedbu ovog Zakona, Save the Children za sjeverozapadni Balkan je do danas osnovao 217 učionica za rani rast i razvoj i 16 centara¹ za rani rast i razvoj diljem Bosne i Hercegovine otvorenih za oko 7000 djece godišnje. Pored toga, već dvije godine osiguravamo optimalne pakete didaktičkog materijala i potrošnog materijala za 230 učionica, u Republici Srpskoj, koje organiziraju predškolske programe prije upisa u prvi razred, za oko 4000 djece. Pored toga, organizirane su i specijalističke obuke za 520 odgajatelj/ica, koji/e rade u ovim učionicama za rani rast i razvoj i centrima kako bi se podigla kvaliteta izvedbe predškolskih programa.

Naš model smo replicirali u Crnoj Gori gdje zajedno s Ministarstvom prosvjete aktivno radimo na unapređenju pristupa predškolskog obrazovanja svoj djeci. U Crnoj Gori smo osnovali 3 centra za rani rast i razvoj pri Resursnim centrima te uspostavili 12 učionica za rani rast i razvoj koje služe za provedbu trosatnih predškolskih programa a obuhvaćena su djeca koja žive u ruralnim područjima i nemaju pristup redovitim programima predškolskog odgoja i obrazovanja. Ovim aktivnostima smo izravno podržali implementaciju Strategije ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Crnoj Gori 2016-2020 te Strategije inkluzivnog obrazovanja 2014-2018. Do sada je našim aktivnostima obuhvaćeno 600 djece predškolske dobi.

U 2016. godini identificirali smo potrebu za kreiranjem dokumenta koji će dati adekvatne smjernice za provedbu aktivnosti u centrima za rani rast i razvoj. Zbog toga je

SCNWB financirao izradu Metodologije rada Centara za rani rast i razvoj, koja je imala za cilj kreirati programe za provedbu razvojno - edukacijskih programa, unutar modela za rani rast i razvoj za svu djecu predškolskog uzrasta od 3 do 6 godina, a koji su usklađeni s relevantnim standardima. Metodologija daje primjerene smjernice i za rad s roditeljima i lokalnom zajednicom. Programi koji se u njoj nalaze temelje se na načelima unapređenja razvoja djece. Također se ovom metodologijom naglašava važnost kreiranja individualnih programa prilagođenih potrebama djece. Povrh svega Metodologija može biti i pomoćno sredstvo u radu odgajatelja/ica u redovitim predškolskim ustanovama diljem BiH. Kao logičan slijed, SCNWB je krenuo u izradu ovog priručnika koji se naslanja na metodologiju i nudi veliku potporu profesionalcima pri provedbi aktivnosti s djecom, roditeljima ali i u kreiranju partnerstva s lokalnom zajednicom. Time želimo postići da svi profesionalci u centrima za rani rast i razvoj imaju sličan pristup u radu s djecom te da djeca imaju jednake mogućnosti.

¹ Centri za rani rast i razvoj su prostori uspostavljeni u većim lokalnim zajednicama. Imaju dvostruku svrhu, jer osiguravaju predškolsko obrazovanje za djecu i služe kao resursni centri za podršku roditeljima. Pored većih zajednica gdje nisu postojali objekti predškolskog obrazovanja, centri za rani rast i razvoj će također biti uspostavljeni u okviru dnevnih centara za djecu uključenu u život i rad na ulici, s ciljem da se djeci iz marginaliziranih i ranjivih grupa, kao što su romska djeca, pruži prilika da pohađaju predškolsko obrazovanje, te da se na taj način pojača sinergija sa programom zaštite djece koji Save the Children vodi u Bosni i Hercegovini.

Sažetak

Poštovani profesionalci², pred vama se nalazi priručnik, koji ima svrhu potanko vam približiti Metodologiju rada centara i učionica za rani rast i razvoj. On vam predstavlja pomoć pri izvedbi aktivnosti u centru, ali nikako nije jedina karika na koju se oslanjate u radu s djecom. U njemu možete naći objašnjenje igre i igrovnog procesa, koji ćete rabiti u radu s djecom, kao i radioničkog procesa, koji ćete provoditi s njihovim roditeljima.

Poslije priče o igri i radionicama, u priručniku se govori o načinima na koje se razvija pozitivna atmosfera za rad u grupi. Ovaj dio govori o tomu kako odgajatelj/ica mogu učinkovito upravljati grupom i aktivnostima u grupi, kako se uspostavljaju pravila i kako djecu naučiti da ih se pridržavaju, kako se uzvraća povratna informacija, te kako djecu učimo da surađuju, ali i da rješavaju probleme. U ovom dijelu se čak daje odgajateljima/icama i savjet o tomu kako intervenirati kada djeca ne poštuju pravila.

Zatim slijedi dio koji vas podsjeća na razvoj djeteta, ali uz pomoć razvojnih matrica koje za vas biti jedno od glavnih pomoćnih sredstava u radu s djecom, osobito prigodom planiranja aktivnosti i pisanja izvješća o izvršenim aktivnostima, kao i pojedinačnih izvješća za svako dijete.

Nakon ova dva dijela istaknut je praktični dio, tj. pojedinačno opisanih 108 aktivnosti za djecu različite dobi, od tri do šest godina, kao i devet radionica s njihovim roditeljima. Također, ovaj priručnik nudi i načine na koje možete surađivati s lokalnom zajednicom, odnosno s institucijama i organizacijama iz lokalne zajednice, čije je djelovanje kompatibilno s djelovanjem centra za rani rast i razvoj u kojemu radite. Pored aktivnosti za djecu i radionica za roditelje, aktivnosti koje odgajatelji/ce mogu poduzeti u saradnji s organizacijama i institucijama iz lokalne zajednice, ovaj dio sadrži i objašnjenje načina na koje odgajatelji/ce planiraju svoje aktivnosti, kao i načina na koje se te aktivnosti prate i u skladu sa svim ovim pišu pojedinačno izvješće za svako dijete.

Za svakoga od vas je vrlo važno znati kako se sva znanja ne mogu sakupiti u jednu knjigu te da je vrlo korisno da svoja znanja i vještine konstantno razvijate i nadopunjavate. Za to će vam poslužiti dodatna literatura, koja je sastavni dio priručnika i u kojoj ćete moći pronaći dopunu onoga što vam nedostaje u ovom priručniku.

² U daljnjem dijelu teksta će se koristiti termin odgajatelj/ice, koji se odnosi na profesionalce koji primjenjuju Metodologiju za rad u Centrima za rani rast i razvoj i koji će se baviti djecom u ovim Centrima.

KOJA JE SVRHA OVOG PRIRUČNIKA?

Priručnik koji se nalazi ispred vas je dokument koji prati Metodologiju rada centara za rani rast i razvoj. Cilj Metodologije je bio kreiranje razvojno - edukacijskih programa, unutar modela za rani rast i razvoj za svu djecu predškolskog uzrasta od 36 godina, a koji su u skladu s relevantnim standardima. Metodologija daje adekvatne smjernice za rad s djecom, roditeljima i lokalnom zajednicom. Programi koji se u njoj nalaze su utemeljeni na načelima unapređenja razvoja djece. Također, Metodologijom se istječe važnost kreiranja individualnih programa prilagođenih potrebama djece.

Priručnik daje iscrpniji prikaz aktivnosti koje će se provoditi u centrima za rani rast i razvoj. U njemu je predloženo 108 aktivnosti za djecu predškolskog uzrasta od 3 - 6 godina, a koje će biti izvedene tijekom devet mjeseci u jednoj godini. One će imati svoju strukturu ali će istodobno biti prilagodljive i adaptaciji od strane odgajatelja/ica u onim segmentima u kojima pojedino dijete ili skupina djece to zahtijeva. Planirano je da se u svakom centru i učionici po tri puta tjedno, tijekom devet mjeseci, izvode aktivnosti predstavljene u priručniku. Pored aktivnosti s djecom, Priručnik nudi i devet radionica s roditeljima koje bi se trebale izvoditi s grupom roditelja djece koja dolaze u centar, i to jedanput mjesečno. Suradnja s lokalnom zajednicom ovdje će biti iscrpnije objašnjena, nego što je to učinjeno u Metodologiji.

Pored iscrpnog prikaza aktivnosti, priručnikom se podsjećamo na razvoj djeteta, faze koje ga prate i na taj način omogućavamo odgajateljima/icama da modeliraju neke aktivnosti sukladno potrebama, kako pojedinačno djeteta tako i cijele grupe.

Priručnik nudi i nešto iscrpniji prikaz planiranja aktivnosti u centru na aplikativniji način prikazuje kako to trebaju raditi odgajatelj/ce. Pored planiranja, ovdje dobivate i prikaz praćenja razvoja svakog djeteta pojedinačno te način izvještavanja njegovih roditelja.

Na koncu, priručnik govori i o resursima koje odgajatelj/ce imaju, kako na internetu tako i u knjižnicama, uz pomoć kojih mogu svoje znanje proširivati i rad obogaćivati.

KOJA JE ULOGA ODGAJATELJA/ICE U CENTRU?

Odgajati dijete je vrlo težak zadatak. Osoba koja taj zadatak obavlja tako što se usmjerava na dijete i njegove sposobnosti, strukturu osobnosti, interese i potrebe, koja djetetu pruža sadržaje koji su primjereni njemu i njegovoj dobi, koja ima razumijevanje za svako dijete, može se nazvati kompetentnim odgajateljem/icom. Što znači razumjeti dijete? To znači shvatiti uzroke njegovih/njenih ponašanja a ne osuđivati neprimjerene ili bezrazložno nagrađivati primjerene oblike ponašanja.

Potrebno je mnogo strpljenja i ljubavi prema djetetu kako bi uspješno zadovoljio/la njegove potrebe, kako bi prepoznao njegove/njene kvalitete i interese. Biti kreativan i pravedan, posjedovati različite vještine i znanja i ponašati se uvjerljivo i s poštovanjem prema djeci i njihovim roditeljima, znači voljeti svoj posao i biti ga dostojan. Odgajatelj/ica treba biti dosljedan/na i strpljiv/a. Svako dijete u centru treba se osjećati sigurno, a ta sigurnost određuje pravila ponašanja. Ovakav/a odgajatelj/ica je i voditelj/iljica i usmjerivač/ica i reflektivni/a praktičar/ka (Slunjski, Šagud, Brajša Žganec, 2006, Bouillet, 2011, Modrić, 2013).

Rad s djecom u predškolskom razdoblju podrazumijeva primjenu različitih metoda i tehnika rada, podrazumijeva individualistički pristup s jedne strane, jer moramo gledati na svako dijete pojedinačno, ali isto tako, s druge strane promatrati i grupu u cjelini. Zato je uloga odgajatelj/ice u interakciji s djetetom vrlo složena, osobito u grupnom radu. Odgajatelj/ica upravo kroz grupni rad nudi djeci veliki broj aktivnosti. On/a mora biti fleksibilan, sposoban, opušten i nenametljiv, te u određenim situacijama treba znati kako se ponijeti prema djeci da im se ne ugrozi individualnost, ali da se ispoštuje i sam proces rada (Mlinarević, 2000, Bašić, Koller-Trbović, Žižak, Hudina, 2005a, b, Pavlović Breneselović, 2014).

Odgajatelj/ica potiče, usmjerava, prati djecu, istražuje zajedno s djecom, poštuje njihovu samostalnost tijekom raznih aktivnosti, osobito igre. Svakodnevna interakcija između djece i odgajatelja/ica obogaćuje njihov odnos. Odgajatelj/ica je bitna osoba u djetetovom životu i zato je važno kako će uspostaviti što bolju komunikaciju s djecom. Što je komunikacija bolja, to su veći interesi djeteta za rad i veća je motivacija, a centar za rani rast i razvoj se doživljava kao mjesto gdje se događaju neke zanimljive aktivnosti. Odgajatelj/ica radi na svim područjima djetetovog razvoja, sluša, prati djecu, komunicira s njima. Osobito je važno da odgajatelj/ica ima na umu kako je bilo koji sadržaj interakcije između njih i djeteta nešto što dijete veže za druge aktivnosti, kao i za centar u koji dolazi. Ukoliko je ta interakcija pozitivna i prihvaćena od strane djeteta, i ukoliko se dijete osjeća prihvaćeno od strane odgajatelja/ice, ono će i centar i učionicu doživljavati na isti način.

Biti istodobno i dijete i odrasla osoba sposobnost je uspješnih odgajatelja/ica.

IGRA – METODA RADA S DJECOM U CENTRU ZA RANI RAST I RAZVOJ

Postoje različite metode rada, koje se mogu primjenjivati u radu s djecom uzrasta od tri do šest godina. Međutim, igra je jedna od onih metoda koja, u okviru sebe nudi, mogućnost uporabe raznih drugih metoda, kao npr.: metoda praktičnih radova, metoda razgovora, metoda posmatranja i demonstracije, itd. (Spasojević, 2013).

Igra je aktivnost koja prirodno ide uz dijete. Djeca se vole igrati. Oni tijekom igre koriste različite sadržaje, maštaju, kreativni su, ali isto tako, u stanju su prevazilaziti vlastite mogućnosti, kako bi bili ravnopravni i u igri istrajali do kraja. Igra im služi u različitim situacijama, kada se žele upoznati, učvrstiti prijateljstvo, ali i kada nešto istražuju. Pored toga, igra je aktivnost u kojoj djeca različitog uzrasta mogu zadovoljiti vlastite želje i razvijati vlastite kapacitete. Tijekom igre djeca zadržavaju pozornost i koncentraciju duže nego u drugim aktivnostima. Ona podstiče sve njihove sposobnosti, od percepcijskih, motoričkih, govornih, kognitivnih, kao i socioemocionalnih. Autor Spasojević (2013) kaže kako „igra angažira dijete više nego realni život.” Prema ovom autoru temeljna obilježja igre su: dobrovoljnost, sloboda, neizvjesnost, neproduktivnost, fikcija i ograničenje u prostoru i vremenu.

Dobrovoljnost podrazumijeva da djeca svojom voljom ulaze u igru i igraju se. Neizvjesnost je nešto što nužno slijedi u aktivnosti koja nije jasno i precizno isplanirana te vođena od strane neke odrasle osobe. Kada su djeca prepuštena sebi u igri, neizvjesnost je neminovna. Kada je riječ o neproduktivnosti, igra ne mora iza sebe nužno imati neki proizvod, kao što su to neke druge aktivnosti koje se mogu provoditi u radu s djecom. U igri je proces važniji od proizvoda.

Ono što igru posebice izdvaja i stavlja na prvo mjesto u radu s djecom jesu njene karakteristike. U okviru igre dijete je aktivno, a aktivnost je vrlo važna za razvoj djeteta. Zato je igra metoda koja podstiče fizički razvoj. Tijekom igre je, vrlo često, djetetovo cijelo tijelo investirano. Igra podstiče komunikaciju, jer tijekom nje djeca dijele informacije, ali i na različite načine, i verbalno i neverbalno. Ona je društvena aktivnost, i samim tim podstiče socioemocionalni razvoj. Tijekom igre djeca mogu surađivati, natjecati se, izražavati emocije, kao i gledati na koji način njihovi prijatelji to rade. Također, tijekom igre su ponekad prinuđeni prilagođavati se, modificirati svoja ponašanja i svoje navike, kako bi se uklopili u igru, ali i druge navoditi na modifikaciju ponašanja i navika, kako bi se drugi prilagodili njima. U igri djeca uživaju i kroz to uživanje i stječu nova iskustva, ali i uče. Igra kod djece podstiče i simboličko mišljenje, jer se oni vrlo često i pretvaraju dok se igraju, ali isto tako, koriste razne igračke u različite svrhe. Na koncu, igra podstiče socijalnu interakciju među djecom i kao takva može djelovati terapeutski, jer pomaže djeci da se nose s vlastitim osjećajima³. Kada sve ovo sažmemo, možemo zaključiti kako je igra povezana i s razvojem kognicije, jer to što su u njoj djeca stalno aktivna, u interakciji, kako s predmetima, tako i između sebe, uključena u svaki segment igre, primorana pratiti radnju, te komunicirati na razne načine i u skladu sa svojim uzrastom; sve je to usmjereno na razvoj njihovih kognitivnih sposobnosti.

Djeca se mogu igrati samostalno, u paru ili u grupi, ali isto tako mogu i samo promatrati igru. Igra se može izvoditi napolju ili unutar neke prostorije i, ono što je vrlo zanimljivo, djeca vrlo lako prilagođavaju svoju igru uvjetima u kojima borave, zahvaljujući svojoj kreativnosti.

Vrste igara

Autor Spasojević (2013) igre dijeli u četiri velike kategorije:

1. Pokretne igre,
2. Igre uloga,
3. Didaktičke igre i
4. Konstruktorske igre.

Pokretne igre su igre u okviru kojih se djeca kreću i koriste dominantno motoričku sposobnost. To su igre koje podstiču razvoj senzomotoričkih sposobnosti, fine i grube motorike, stoga među njima razlikujemo sljedeće: pokretne igre sa slobodnim kretanjem, s rekvizitima, otkrivalačko-problemske pokretne igre, pokretne igre sa sportskim rekvizitima i ritmičke potretne igre. Djeca u okviru ovih igara vježbaju i razvijaju cijelo tijelo, podstiču razvoj fine motorike koja je preduvjet za pisanje, ali i usavršavaju motoriku cijelog tijela, usavršavajući koordinaciju pokreta. Ove igre su vrlo važne u ranom uzrastu, jer razvoj motorike utječe na razvoj govora i saznanja.

Igre uloga su igre u okviru kojih djeca imitiraju, oponašaju, čime se podstiče njihova mašta. U okviru ovih igara djeca mogu oponašati neka ponašanja, imitirati cijele scene iz života (naprimjer odlazak u postelju), imitirati odrasle (naprimjer spravljanje ručka) ili praviti lutkarsku predstavu, pa uz pomoć lutaka razvijati maštu. Djeca također, u okviru ovih igara, mogu oponašati različite profesije, likove iz crtanih filmova, itd. Pored toga, ove igre se upotrebljavaju i prigodom opismenjanja, kada djeca uče pisanje slova i brojeva.

³ Pravim putem – Okvir za program rada s djecom ranog uzrasta, NCCA, 2009

Didaktičke igre su igre koje u sebi imaju pravila. U početku su ta pravila fleksibilna, a kasnije djeca sazrijevaju i mogu sudjelovati u igrama za koje pravila kreiraju odrasli i pratiti ih. Za njih su pravila vrlo važna, jer ih uče kako u stvarnom životu postoje ponašanja koja su primjerena i ona koja to nisu, kao i situacije u kojima je primjereno ponašati se na određeni način i one u kojima to nije.

Konstruktorske igre su igre u kojima djeca upotrebljavaju različite materijale i prave razne konstrukcije. Oni u ovim igrama mogu razmjenjivati različite ideje, misli, kao i osjećanja. U toj razmjeni uče jedni od drugih i mogu uvidati sličnosti i razlike među sobom.

Igra s kockicama predstavlja konstruktorsku igru, koja je jedna od centralnih aktivnosti djece predškolskog uzrasta. U njoj dijete ima zadatak, uz pomoć mnoštva konstruktorskih komada stvarati nove forme koje, u stvari, predstavljaju imaginarnu strukturu stvarnih objekata (Hirsch, 1996). Uz pomoć ove vrste igre dijete razvija sposobnost klasifikacije, serijacije, kao i sposobnost poređenja objekata po dužini, širini, visini, obliku, itd. Istraživanje autora Travick-Smith, Russell, & Svaminathan (2010) ukazalo je na to da su konstruktorski materijali najlakše podstaknuli djecu na kreativno izražavanje, na razvoj sposobnosti rješavanja problema, za razliku od drugih igračaka. Pored toga, konstruktorske igre utječu i na društvenu interakciju i uporabu jezika, jer su djeca, gradeći zajedno razgovarala, razmjenjivala ideje i planirala. Takve rezultate potvrđuju i druga istraživanja koja su ukazala na značajnu vezu između igre konstruktorskim materijalima i sposobnosti snalaženja u prostoru, stvaranja mentalnih slika, matematskih sposobnosti (Caldera, Culp, O'Brian, Truglio, Alvarez & Huston, 1999, Oostermeijer, Boonen, & Jolles, 2014, Pirrone, Nicolosi, Passanisi & Di Nuovo, 2015.), sposobnosti komunikacije (Ramani, Zippert, Schweitzer & Pan, 2014), razvoja govora (Ferrara, Hirsh-Pasek, Newcombe, Michnick Golinkoff & Shallcross, 2011) važnih za jačanje kognitivnih sposobnosti koje predstavljaju temelj za formalno razmišljanje, s tim što je također primijećeno kako se značajnost te veze gubi kod djece u razdoblju od trećeg do petog razreda osnovne škole (Wolfgang, Stannard & Jones, 2003).

Pristup korštenju konstruktivnih materijala se razlikuje od uzrasta do uzrasta. Tako naprimjer dvogodišnjaci nose kocke, trogodišnjaci ih redaju u horizontalne i vertikalne linije, dočim petogodišnjaci već prave obrasce i simetriju u nekoj balansiranoj strukturi.

Uloga odgajatelja/ice u igri djece

Kako odrasla osoba može pomoći djeci u njihovoj igri, te na koji način se igra kao metoda, može koristiti u radu sa djecom? Pored toga što odgajatelj/ica djeci daju prostor, vrijeme, te sredstva za njihovu igru, njihova je uloga i da promatraju, planiraju, kao i da interveniraju u situacijama kada je to neophodno. Na koji način igra može biti još podsticajna za razvoj djeteta? To će se dogoditi ako odgajatelj/ica isplanira igru, daje djeci potporu tijekom igre, te zajedno s njima izvodi različite zaključke tijekom same igre ili nakon što igra završi. Osim toga, odgajatelj/ica ima za zadatak evoluirati igru, kako bi u daljnjem planiranju osmišljavali igre podsticajne za razvoj djeteta⁴.

Prigodom *planiraja* dječije igre odgajatelj/ice u centrima za rani rast i razvoj trebaju obratiti pozornost na to jesu li aktivnosti u okviru nje u skladu s ciljevima i ishodima učenja, predloženim u ovom priručniku. Također, važno je da igra bude sigurna za svako dijete. U igrovim aktivnostima trebaju sudjelovati sva djeca, jer ona trebaju biti inkluzivna po svim pitanjima, što je vrlo složeno kada je u pitanju planiranje igre u heterogenoj grupi, kao što će biti grupe u centrima. Prigodom planiranja važno je uzeti u obzir je li se igra odvija napolju ili unutra, kao i na koji način se igra adaptira ukoliko je planirana napolju ali vremenski uvjeti to ne dozvoljavaju. I na koncu, kada je riječ o planiranju igre, ona za svako dijete treba biti razvojno podsticajna, tj. vuči njegov razvoj kako bi u njenim aktivnostima dijete učilo nova i privježbavalo postojeća znanja i vještine.

Odgajatelj/ica, pored toga što planira igru kao aktivnost, treba djeci tijekom igre biti i *potpora*. Potpora podrazumijeva razgovor s djecom tijekom igre, da se neke aktivnosti mijenjaju i prilagođavaju djeci, jer odgajatelj/ica zamijeti ako je nužna modifikacija i prilagođavanje grupi. Potpora odgajatelja/ice podrazumijeva ponekad i intervenciju u vidu uključenja nekog djeteta u igru, ukoliko ono sâmo to ne umije. Ovdje imamo osjetljivo pitanje, a ono se odnosi na to kada odgajatelj/ica treba intervenirati i do koje mjere treba pustiti dijete da se sâmo izbori za svoj položaj u grupi. Odgajatelj/ica trebaju biti nazočni, ali postavljeni sa strane i promatrati dijete koje ima problem pozicioniranja u grupi, te ga pustiti da se izbori za svoj status, sve dok to samostalno pokušava i to na razne načine, tj. primjenjuje različite strategije. Ukoliko odgajatelj/ica zamijete da dijete konstantno primjenjuje istu strategiju, koja ga ne dovodi do pozitivnog ishoda, a grupa ga sve više odbacuje, onda je potrebno intervenirati. Također, intervencija je potrebna djeci koja se nisu u stanju, iz raznih razloga (imaju poteškoće u razvoju, nemaju razvijen govor, počinju se agresivno ponašati, itd.), uklopiti u grupu. Također, odgajatelj/ice su tu kako bi djecu zaštitili od povreda, kako tjelesnih, tako i emotivnih (ponekad je neophodno intervenirati u situacijama kada je dijete odbačeno ili ga netko maltretira na bilo koji način).

Evaluacija igre podrazumijeva da odgajatelj/ica prikupljaju informacije tijekom dječije igre, kako bi ih koristili prigodom osmišljavanja grupnih igara, koje trebaju biti podsticajne za dječiji razvoj. Tijekom evaluacije odgajatelj/ica ne trebaju uzimati u obzir samo aktivnosti koje su u igri već i načine na koje djeca reaguju na njima, te je li ih mogu pratiti, koliko su im zanimljive, teške ili lake. Evaluacija podrazumijeva i promatranje prostora u kojem se igra odvija, didaktičkog materijala koji se rabi u igri, te njihove uloge u samoj igri i načinu na koji ih djeca doživljavaju.

⁴ Prvim putem – Okvir za program rada s djecom ranog uzrasta, NCCA, 2009

RADIONICA KAO TEHNIKA RADA S RODITELJIMA U CENTRU ZA RANI RAST I RAZVOJ

Za razliku od rada s djecom u centru, koji treba biti strukturiran od raznih igrovnih aktivnosti, za rad s roditeljima se predlaže radioničarski pristup. Centar treba podsticati partnerski odnos s roditeljima, jer su oni najvažnije osobe u životu svakog djeteta. Međutim, svima nama je samo biološki dano da budemo roditelji, a da nas se pri tomu nije opskrbito znanjima i vještinama za odgoj svoje djece. Zato je roditeljima neophodno dati upravo ta znanja i vještine, kako bi svoju ulogu u životu djeteta, ispunjavali na najbolji mogući način a koji je najkorisniji za dijete.

U ovom dijelu Priručnika predstavljen je radionički pristup u radu s roditeljima, dočim će o partnerstvu biti riječi nešto kasnije.

Što je radionica?

Radionica je oblik obrazovnog rada s djecom i odraslima, kojoj nije cilj stvaranje nekog konkretnog proizvoda, već su proizvodi koji u njoj nastaju u službi samog procesa i ne moraju imati poseban značaj (Kovač Cerović, Rosandić, Popadić, 1995).

Bez obzira na to što se radionice razlikuju po tematici, njihova je dinamika vrlo slična. Svaka radionica predstavlja strukturiran scenarij, u okviru kojeg se aktivnost sudionika usmjerava konkretnim zahtjevima, zadacima, pitanjima. Scenarij radionice (Kovač Cerović, Rosandić, Popadić, 1995) podrazumijeva jasno strukturirane aktivnosti koje se mogu svrstati u četiri koraka:

1. Izazivanje doživljaja – Ovaj korak podrazumijeva izazivanje doživljaja nekom igricom, konkretnim zahtjevom i osobnim angažiranjem sudionika. Doživljaj je intenzivan i osoban, jer je obojen emocijom, i predstavlja sirovi materijal koji se nadalje u radioničkom procesu razrađuje.
Naprimjer, sjetite se jednog dragog prijatelja! Onda sudionici razmišljaju o svojim prijateljima i istodobno se u njihovim glavama pojavljuju i misli i osjećanja, vezani za prijatelje kojima su bili ili su i sada okruženi. Taj doživljaj kojega imaju rabi se kasnije u razradi teme.
2. Uobličavanje doživljaja – Ovaj korak se može izvoditi na više različitih načina: pokretom, crtežom, riječima.
Naprimjer, nacrtajte prijatelja kojega ste se sjetili! Na ovaj zahtjev sudionici crtaju. Dok je u prvom koraku doživljaj bio neartikuliran, u ovom drugom koraku se počinje s njegovim uobličavanjem. Doživljaj polako dobiva na formi. Kako bi bio potpuno osviješten, on treba s verbalne forme preći u neku simboličku. Kod male djece ova aktivnost ima višestruku ulogu, jer pored simboličkog predstavljanja doživljaja djeca vježbaju i motoriku.
3. Razmjena doživljaja – Ovo je korak u kojem sudionici razmjenjuju svoje doživljaje jedni s drugima. Razmjena može ići na različite načine, ali se najčešće događa tako što oni pokazuju svoje proizvode, stvorene u prethodnom koraku i objašnjavaju ih. Prva funkcija ovog koraka je da sudionik, tijekom iznošenja svog doživljaja, postaje svjesniji doživljaja i načina na koji on utječe na njegov život. U ovom koraku sudionici dobivaju povratnu informaciju da ih drugi sudionici prihvaćaju, razumiju, kao i da među njima postoje oni koji su imali isto ili slično iskustvo. Ovaj korak ima i drugu funkciju, koja im omogućava shvatiti kako postoje osobe koje razmišljaju na isti ili sličan način, kao i da postoje osobe koje razmišljaju na drukčiji način, ali da se oni između sebe mogu prihvatati i razumijevati kao i učiti jedni od drugih.
4. Elaboracija i obrada doživljaja – U četvrtom koraku radionice doživljaj postaje saznanje koje je uobličeno i osviješteno. Sada sudionici trebaju razumjeti svoj doživljaj, sva ponašanja i emocije koje su za njega vezani. Saznanja koja su stjecali tijekom radionice, sudionici su nakon ovog koraka u stanju primijeniti u novim situacijama.

Učenje kao konstrukcija znanja

Radionica je proces u okviru kojeg su svi sudionici **aktivni** od početka do konca. Pored toga što su aktivni, njihova aktivnost se temelji na **iskustvenom učenju**. Roditelji uz pomoć ove vrste učenja mogu učiti, kako na svom iskustvu, tako i na iskustvu drugih. Učenje iz iskustva ne predstavlja samo puko doživljavanje procesa učenja, već povezivanje uzroka i posljedica svoga ponašanja. Sudionici u radionici **uče kroz interakciju**, što im omogućuje razmjenu iskustva, te učenje jednih od drugih. Kako voditelj radionice nije taj koji nudi znanje i vještine, a sudionici samo puki ponavljači, već je voditelj netko tko usmjerava i rukovodi radioničkim procesom, ovdje govorimo i o **kooperativnom učenju**. Radionica je puna grupnog rada, kako u malim, tako i u velikim grupama, te parovima.

Bez kooperativnosti je nemoguće raditi. Također, kada govorimo o radu u grupi i učenju u grupi, ne možemo izbjeći ni **učenje po modelu**, tj. socijalno učenje, kojim se usvajaju kako ponašanja, tako i stavovi i znanja i vještine. (Kovač Cerović, Rosandić, Popadić, 1995) Učenje po modelu može biti: imitacija, modeliranje i vikarijsko učenje. Imitacija podrazumijeva potpuno preuzimanje nečijeg ponašanja temeljem promatranja i bez razumijevanja, a bez posebnog treninga i nagrađivanja. Modeliranje podrazumijeva usvajanje ponašanja neke osobe, promatranjem tog ponašanja, ali svjesno i zato što nam se to ponašanje sviđa (bez obzira je li pozitivno ili negativno). Vikarijsko učenje podrazumijeva učenje ponašanja temeljem promatranja, ali promatranja njegovih posljedica na osobu koja ga izvodi. Najčešće se preuzimaju ponašanja koja su nagrađivana, ali mogu se preuzeti i ponašanja koja su kažnjavana (naprimjer, ovo se može dogoditi kod djece koja svojim ponašanjem žele izazvati bijes kod odraslih.) Model može biti voditelj, ali i drugi sudionici u grupi (Kovač Cerović, Rosandić, Popadić, 1995).

Sve radionice edukacijske prirode imaju za cilj stjecanje određenih znanja i vještina. Oni se mogu stjecati na više različitih načina, ali dvije vrste učenja stalno prisutne su **konvergentno i divergentno učenje**. Dok kod konvergentnog učenja imamo samo jedan način ili put kojim rješavamo neki problem i stječemo znanje i vještine, kod divergentnog imamo više. Zato je divergentno učenje osobito karakteristično za kreativne radionice, a ne samo edukativne. I na koncu, pored svih navedenih vrsta učenja, koja su sadržana u radioničkom procesu, imamo i **učenje putem rješavanja problema**. Ova vrsta učenja se odlikuje stjecanjem znanja i vještina na način da se pred sudionika stave određeni zahtjevi, problemi, zadaci i od njega zatraži njihovo rješenje, a sâmo rješavanje je proces pomoću kojeg sudionik uči. Svrha voditelja jeste da taj proces učenja usmjerava.

U radionici se može raditi individualno i grupno, iako je grupni rad najčešći. **Individualni rad** se najčešće primjenjuje na samom početku radionice, u prvom njenom koraku, kada se izaziva doživljaj.

Kada je **grupni rad** u pitanju, on može biti: rad u parovima, malim grupama (3 – 5 sudionika) i velikim grupama (više od 5 sudionika).

Radionica nikako ne podrazumijeva natjecateljski pristup, jer u njoj nije bitno tko je bolji, već da svi sudionici i sudionice od nje dobiju što je moguće više.

RAZVIJANJE POZITIVNE ATMOSFERE ZA ODGOJNO-OBRAZOVNI RAD

Svakom djetetu je potrebna pozitivna atmosfera, kako bi njegov/njen rad bio produktivniji. Zato će ovdje biti riječi o strategijama koje pomažu razvijanje takve atmosfere u grupi, odnosno strategijama koje se primjenjuju kako bi se uspostavila pravila ponašanja, kao i o strategijama pomoću kojih se djeca uče surađivati.

Strategije upravljanja grupom, koje poznaje literatura (Woolfolk, 2016., Vasta, Haith, Miller, 1998) su: autoritarna, autoritativna, popustljiva i demokratična, kako i situacija kada odrasla osoba koja vodi grupu uopće nema kontrolu nad njom.

Autoritarna strategija je restriktivna, odnosno podrazumijeva primjenu kazni. Ovdje je težište više usmjereno na zadržavanje stega u grupi, nego na procese podučavanja i učenja. Autoritaran odgajatelj/ica stvara atmosferu pasivnog usvajanja gradiva, ne podstiče aktivnost djece, stvara dobre uvjete za razvoj anksioznosti kod djece i ne razvija vještine komunikacije.

Popustljivom strategijom odgajatelj/ica djeci nudi veliku autonomiju, ali im u toj autonomiji ne pruža potporu razvoju, učenju, svladavanju novih znanja i usvajanju poželjnih oblika ponašanja. S obzirom na ove karakteristike, djeca iz grupa gdje se primjenjuje ovakva strategija upravljanja nemaju razvijene prikladne akademske vještine i znanja te imaju manjak samokontrole. Osobito je važno znati kako je kod male djece bitno razvijati samokontrolu te da je upravo jedan od zadataka ustanova u kojima se odgajaju i obrazuju da im podstaknu njen razvoj. Ova strategija im to onemogućuje.

Autoritativna strategija rukovođenja podrazumijeva da odgajatelj/ica podstiče djecu da budu nezavisni, misle samostalno, ne očekuju odgovore od njega/nje, ali u svemu tome vrši nadgledanje, odnosno prati svaki njihov korak, bez nametanja. Autoritativni odgajatelj/ice omogućuju djeci da izraze svoje mišljenje, svoje stavove, bez straha da će biti kritizirani. Pored toga, oni jasno postavljaju pravila ponašanja u procesu učenja, objašnjavaju ih djeci kako bi bila što bolje upućena u svrhu postojanja tih pravila, i od njih zahtijevaju pridržavanje. Ono što je vrlo važno kod autoritativnih odgajatelja/ica jeste, bez obzira na veliku slobodu koju omogućuju svojoj djeci, da jasno drže granice i pozivaju se na pravila, kada god je to neophodno. Autoritativna strategija je suprotna popustljivoj i autoritaroj strategiji.

Demokratična strategija rukovođenja ima mnogo zajedničkog s autoritativnom strategijom, ali ih razlikuje to što kod demokratične autoritet, u ovom slučaju odgajatelj/ica, nije taj koji kreira i donosi pravila već to radi zajedno s djecom. Ova strategija je izvrsna kod djece starijeg školskog uzrasta koja su svjesna postojanja pravila i njihove funkcije, ali je demokratična strategija vrlo teško primjenjiva u grupama u kojima se odgajaju i obrazuju mlađa djeca.

Na koncu se može zaključiti kako će djeca, čiji odgajatelji/ice primjenjuju autoritativnu strategiju pri stvaranju pozitivne klime u grupi, imati mnogo više dobiti nego djeca koja su u grupama gdje odagajatelj/ica primjenjuje autoritarnu, popustljivu i demokratsku strategiju.

Pored strategija rukovođenja, u ovom Priručniku želimo napomenuti koliko je važno u radu s djecom obratiti pozornost i na rodnu ravnopravnost.

Zašto nam je važna rodna ravnopravnost?

Rodna ravnopravnost je kao temeljno pravo svih djevojčica i dječaka sastavni dio i Konvencije o dječijim pravima.

Za Save the Children, naša vizija znači svijet u kojem sve djevojčice i svi dječaci mogu imati raznovrsne nade i snove za svoju budućnost i u stvarnosti imaju jednake mogućnosti za ostvarenje svojih želja.

Od 2014. godine Save the Children International se kroz svoje programe i djelovanje sve više fokusira na aktivnosti s aspektima rodne ravnopravnosti, čime izravno doprinosi suštinskom umanjenu nejednakosti između dječaka/djevojčica i žena/muškaraca, te pronalazi načine svojim programima obuhvatiti svu djecu, s posebnim osvrtom na onu koja su najviše marginalizirana. Kako bi ovaj zadatak bio ispunjen, SCI je pokrenuo niz inicijativa na globalnoj razini, počevši od osnivanja Radne grupe za rodnu ravnopravnost na globalnoj razini,⁵ koja kreira ključne dokumente i alate, a sve u svrhu jednostavnijeg uvrštavanja rodne ravnopravnosti u sve SCI programe i djelovanja. Rukovodeći se ovim promjenama Ured SCI je, u sklopu svojih strateških planiranja, uvrštavao rodnu ravnopravnost kao međutematsku oblast.

U 2017. godini na SCI globalnoj razini donesena je Save the Children politika za rodnu ravnopravnost „Umanjimo nejednakosti, transformirajmo živote“, koja na eksplicitan način sugerira svim uredima u zemljama u kojima Save the Children djeluje kako rodnu ravnopravnost visoko pozicionirati u svoju agendu, te između ostalog preporučuje da se kroz kampanje aktivno radi na zagovaranju rodne ravnopravnosti i da se usmjerimo na kreiranje partnerstva s državnim institucijama, agencijama i lokalnim/međunarodnim organizacijama koje u svojem mandatu imaju rodnu ravnopravnost.

Pored politike je kreiran i alat „Gender Equality Marker“ s ukupno 21 indikatorom podijeljenim u pet različitih oblasti: procjena društvenog konteksta, projektne aktivnosti, monitoring/evaluacija/odgovornost/učenje, financijski resursi i projektna održivost ili rodno transformacijski pristup. Temeljna svrha alata je da nas potakne da u sve navedene oblasti uvrstimo aktivnosti koje imaju rodno senzitivni pristup i zapravo tako rodnu ravnopravnost uvrstili u sve faze programiranja. Važnost alata se ogleda u tome da nas podstiče ka pomjeranju fokusa na rodnu ravnopravnost, koja postaje središte svih aktivnosti. Identifikacija postojećih diskriminacijskih društvenih normi i kreiranje intervencija za njihovo ublažavanje se ističe kao mandatna aktivnost, kojom se zapravo pomaže dječacima/djevojčicama i ženama/muškarcima ostvariti svoja prava u punom obimu.

Ova dva dokumenta uveliko pružaju potporu pri nastojanju da se u okviru SCI ozbiljnije pristupi uvrštavanju rodne ravnopravnosti u cjelokupni program. Sada većina SCI projekata ima nekoliko oblasti u kojima je posebna pozornost posvećena unapređenju rodne ravnopravnosti, kao i promoviranju jednakih prava za oba spola.

Na koncu, temeljna svrha dokumenata jeste da nas kao organizaciju usmjeravaju ka tomu da u konačnici naši programi imaju jedan od ova dva pristupa:

- ✘ *Rodno osjetljiv pristup* - podrazumijeva identifikaciju različitih potreba, sposobnosti i mogućnosti dječaka i djevojčica, i muškaraca i žena, i uzimanje istih u obzir. Poštivajući ovo načelo, Save the Children planira svoje aktivnosti tako da i dječaci i djevojčice zadovolje svoje potrebe za pravilnim razvojem.
- ✘ *Rodno transformativan pristup* – kada rabimo rodno osjetljiv pristup i promičemo rodnu ravnopravnost, radeći s partnerima na identifikaciji, adresiranju i pozitivnoj transformaciji korijena rodne diskriminacije koji postoje između dječaka/djevojčica i žena/muškaraca. Cilj je često promidžba rodne ravnopravnosti i uključuje strategije promoviranja progresivnih promjena u odnosima između žena i muškaraca.

Kada govorimo o rodnoj ravnopravnosti u našoj zemlji, ali i u zemljama regije, očevidne su diskriminirajuće prakse u svim segmentima društva počevši od politike, gospodarstva, izbora zanimanja, obrazovanja, itd. Tijekom posljednjih deset godina u Bosni i Hercegovini su uloženi veliki naponi u razvijanju domaćeg pravnog, institucionalnog i političkog okvira za primjenu načela ravnopravnosti spolova. Unatoč pozitivnim promjenama koje se događaju u našem društvu i dalje postoje nepisana pravila prihvatljivog ponašanja za dječake i djevojčice kao i za žene i muškarce.

Bosna i Hercegovina⁶ do sada nije provela ozbiljnu analizu posljedica svjetske ekonomske krize na žene i njihova ekonomska i socijalna prava. **BiH ima najniži postotak svega sudjelovanja žena, svega 35% na tržištu radne snage u Jugoistočnoj Europi.** Sterotipne rodne uloge nastavljaju biti određujući čimbenik prigodom izbora zanimanja i zapošljavanja žena i rastući je trend da se žene obrazuju i zapošljavaju u sektoru usluga. Osim toga, razlika među spolovima vidna je u strukturi obrazovanja među nezaposlenim. Od ukupnog broja nezaposlenih žena, 8% su žene s visokom školskom spremom, dočim taj postotak za muškarce iznosi samo 3%.

⁵ Global Gender Equality Working Group (GEWG)

⁶ Alternativni izvještaj o implementaciji CEDAW konvencije za Bosnu i Hercegovinu.

Neravnopravnost je prisutna i u plaćama koje žene i muškarci primaju za isti posao. U zemljama EU žene u prosjeku za isti posao zarađuju oko 16,4% manje od muškaraca ⁷. Razlika u plaćama u Europi nije jednaka. U Sloveniji, Malti, Poljskoj, Italiji, Luksemburgu i Rumunjskoj ona je ispod 10%, dočim je u Mađarskoj, Slovačkoj, Republici Češkoj, Njemačkoj, Austriji i Estoniji veća od 20%. Također, u sektorima u kojima žene čine većinu plaće su manje nego u onima u kojima dominiraju muškarci. Ako govorimo o obrazovnom sektoru, žene čine većinu u oblasti predškolskog i osnovnoškolskog sustava, dočim od srednjeg, preko sveučilišnog obrazovanja pa nadalje muškarci zauzimaju većinu pozicija.

Dječaci i djevojčice nemaju ni jednak pristup obrazovnom sustavu što potvrđuje i podatak da od 125 milijuna ⁸ djece koja nisu uključena u obrazovni sustav nekih 70% su djevojčice. Pored toga, sadržaji pojedinih udžbenika, ne samo u BiH već i u regiji, podstiču usvajanje rodni stereotipa koji više diskriminiraju žene/djevojčice u odnosu na muškarce/dječake. U 2016. godini ⁹ rađena je analiza udžbenika za predmete bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnost te moja okolina. Utvrđeno je kako nisu rodno osjetljivi u smislu ilustracija, te da imamo neujednačnu zastupljenost autora i autorica tekstova. Kada je riječ o ilustracijama, muškarci su prosječno prikazani na 75,54% ilustracija po udžbeniku, a žene na 24,46% ilustracija po udžbeniku. Pored toga, muškarci su u prosjeku autori 50,66% tekstova po udžbeniku, žene 38,65% tekstova. Što se tiče uloge koja se dodjeljuje muškarcima i ženama opet nailazimo na zabrinjavajuću situaciju. Ženama i dalje pripada uloga njegovateljice, kućanice, odgajateljice djece ili uslužne djelatnice. Muškarcima se dodjeljuju uloge hranitelja obitelji, poslovnog čovjeka, liječnika i sl. Praveći paralelu, slična situacija je i u Srbiji ¹⁰ gdje žene prednjače u ulogama koje ne pripadaju sferi moći, već tradicionalno „ženskim zanimanjima“, dok profesionalna sfera ipak ostaje muškarcima.

Prema ovom primjeru, vidimo kako čak i obrazovni sustav jednim dijelom podstiče djecu da se od najmlađe dobi uklapaju i djeluju u skladu s društveno prihvatljivim normama. Pored obrazovanja, ne smijemo zanemariti ni obiteljski utjecaj kojim se dječaci usmjeravaju ka preuzimanju aktivnosti za koje se smatra kako razvijaju muške crte, dočim djevojčice ka aktivnostima koje otkrivaju njihove ženske osobine.

Dakle, djevojčice i dječaci rodne uloge i obrasce ponašanja razvijaju od malena, pa se već kod djece mlađe predškolske dobi može zamijetiti usvajanje stavova i ponašanja, koja su u skladu sa stereotipnim shvaćanjem muškog i ženskog spola. Tradicije i rodne uloge mogu imati utjecaj na obrazovni izbor odnosno izbor zanimanja.

Upravo zbog ovakvih primjera i predočenih statistika, vrlo je bitno već od rane dobi uključiti aktivnosti promoviranja rodne ravnopravnosti u radu s djecom. Aktivnosti mogu poslužiti kao platforma kroz koju ćemo s djecom problematizirati razne društveno konstruirane rodne uloge, koje diskriminiraju djecu na osnovu roda/spola.

Fokusirajući se na rodnu ravnopravnost, Save the Children se zapravo fokusira na suštinsko umanjenje nejednakosti između dječaka i djevojčica, žena i muškaraca, te pronalazi načine da svojim programima obuhvati svu djecu, s posebnim osvrtom na onu koja su najviše marginalizirana.

Duboko vjerujemo kako svi, a posebice odgajatelji i odgajateljice, nastavnici i nastavnice, mogu nešto učiniti, bez obzira koliko, da omoguće jednakost u obrazovanju tj. u procesu učenja. Ovaj segment obuhvaća praksu u obrazovanju i naglasak se stavlja na ideju da svi učenici/ce trebaju dobiti jednak tretman i pozornost nastavnika. Osim jednakog tretmana, ravnopravnost dječaka i djevojčica, žena i muškaraca, kao i rodna perspektiva, moraju biti uključeni na svim razinama obrazovanja, od najranijih godina, tako da među djecom i mladeži podstiču razumijevanje pravde i sudjelovanja. Zbog toga smo i u ovom priručniku osmislili nekoliko preporuka i aktivnosti ¹¹ s djecom kojima ćete promovirati rodnu ravnopravnost, te podsticati djecu na razmišljanje izvan ustaljenih društvenih normi.

Preporuka za uporabu igračaka i strukturiranje aktivnosti s djecom

Djeci bi u centrima/učionicama za rani rast i razvoj trebale biti dostupne sve igračke. Kada djeca vide jasno podijeljene igračke za dječake i djevojčice ¹², ona obraćaju pozornost na to. Ukoliko nastavimo s takvim umjetnim podjelama igračaka mi jednim dijelom uskraćujemo djeci igru s određenim igračkama i te razvika njihovih potencijala i interesa. Zbog toga je na nama kako ćemo iskoristiti igračke kako bi sva djeca imala korist od njihove uloge. Naš način uporabe igračaka može biti pozitivan primjer eliminiranja stereotipnog djelovanja.

Prema istraživanju urađenom u SAD “Laboratorija rodno razvoja“ ukazano je na to kako različite igračke pomažu djeci pri usvajanju novih vještina. Tako recimo, lutke i kuhinjski set pomažu djeci pri učenju kognitivnih sekvenciranja događaja i razvoju lingvističkih vještina. Lutke, također, uče djecu empatiji, osjećanjima i kako se brinuti za druge osobe. Lego kockice, te ostale slagalice, pomažu pri razvoju prostornih vještina, te postavljaju temelje za usvajanje matematskih vještina. Zbog funkcija koje igračke imaju za pravilan razvoj djece, trebamo osigurati da i dječaci i djevojčice jednako rabe različite igračke.

⁷ Smirjivanje razlike u plaćama muškaraca i žena u Europskoj uniji, Luksemburg: Ured za publikacije Europske unije, 2014

⁸ Engendering transformational change, Save the Children gender equality program guidance & toolkit, 2014.

⁹ Nastavni planovi i programi, udžbenici i rodni stereotip, Sarajevo, ožujak 2016. godine.

¹⁰ Obrazovanje za rodnu ravnopravnost, Analiza nastavnog materijala za osnovnu i srednju školu, 2010, Srbija

¹¹ Save the Children promovirajući rodnu ravnopravnost izravno podržava implementaciju Zakona o ravnopravnosti spolova BiH. Zakon u Članku 10 posebno se fokusira na oblast obrazovanja, gdje između ostalog, posebnu pozornost poklanja eliminaciji programa i aktivnosti koje sadrže stereotipnu društvenu ulogu muškarca i žene, što u konačnici dovodi do diskriminacije.

¹² PPodjela igračaka na muške i ženske je započela 80-ih i 90-ih godina kao reakcija protivljenju promoviranja jednakih prava za žene i muškarce.

Preporuke za provedbu aktivnosti i interakciju s djecom:

- ✘ Pristupati djevojčicama i dječacima na jednak način.
- ✘ Izbjegavati podsticanje ponašanja u skladu s rodnim ulogama (da djevojčice pospreme igračke, boje, očiste pod, a da dječaci donesu stolice ...)
- ✘ Upotrebljavati rodno osjetljiv jezik u razgovoru s djecom, osobito kod zanimanja (zubarica, direktorica, doktorica, profesorica, vozačica, inspektorica, vojnkinja, automobilska trkačica). Također, uz aktivnosti žena upotrebljavajte i odgovarajuće imenice u ženskom rodu (Emina mama je pedagogica; Lejla je odlična klizačica...)
- ✘ Presentacija zanimanja: dovedite u centar osobe koje ne predstavljaju stereotipna zanimanja ¹³.
- ✘ Razgovarati s djecom o njihovim planovima za budućnost, što žele postati, ukažite na mogućnost izbora svih zanimanja. Ne sugerirati kako djevojčice trebaju odabrati zanimanje koje je manje zahtjevno ili se tretira kao „muško“.
- ✘ Omogućite i dječacima i djevojčicama da iskažu čitav spektar emocija (tuga, strah...).
- ✘ U svakodnevnoj komunikaciji s djecom vodite računa o tome da se igre ili druge aktivnosti ne dijele na one namijenjene dječacima ili djevojčicama – ne sugerirajte kako je naprimjer “sport za dječake”, a “ples za djevojčice”.
- ✘ Ukoliko kreirate igrokaz, priredbu, onda pokušajte dodijeliti uloge koje se razlikuju od stereotipa – naprimjer velikog i strašnog medvjeda glumi djevojčica, uplašenog zeca dječak, hlabrog psa djevojčica ...
- ✘ Ne hvalite samo ljepotu, odjeću i izgled djevojčicama. Ističite da i djevojčice mogu biti pametne, hrabre i snažne. Pronađite primjere i razgovarajte o tome.
- ✘ Ističite koje/i su sve žene i muškarci dobile/i značajna priznanja u umjetnosti, športu, književnosti, kulinarstvu, vojsci, znanosti itd.
- ✘ Napravite pano sa slikama gore spomenutih stručnjaka i stručnjakinja.
- ✘ Na jednak način dajte povratne informacije i dječacima i djevojčicama. Ukoliko se više fokusirate samo na dječake kod određenog zadatka, spremnije i srdačnije odgovarajte na njihova pitanja, šaljite poruku kako ste upravo i očekivali da dječaci budu izvrsni u toj oblasti.
- ✘ Izbjegavajte izjave poput: „To nije za djevojčice.“, „Dječaci se igraju drukčije, djevojčice drukčije.“, „Dječaci se vole tući.“, „Djevojčice su plačljive i slabije.“ i sl.
- ✘ Uvijek reagirajte na komentare djece ili roditelja koji sadrže stereotipe (crvena/ružičasta boja je samo za djevojčice; plava boja je samo za dječake, dječaci su agresivni, hrabri; djevojčice ne vole muške igre/igračke; prava djevojčica voli lutke i voli se lijepo oblačiti).
- ✘ Podstaknite djecu na osvještavanje stereotipa. Postavljajte pitanja, npr: „Zašto misliš da ružičasta boja nije za dječake?“¹⁴, „Mogu li i djevojčice biti hrabre?“, „Mogu li tate čuvati bebe?“, „Mogu li tate pospremati kuću i praviti ručak?“, „Mogu li mame voziti automobil?“, „Mogu li mame popravljati automobil?“, „Mogu li mame biti planinarke?“ Pronađite primjere koji upravo pokazuju ovakve situacije.
- ✘ Obratite pozornost da vaše podučavanje bude rodno senzitivno uzimajući u obzir potrebe i dječaka i djevojčica. Važno je kreirati okruženje u kojemu će oba spola imati prigodu na jednak način razvijati svoje potencijale.

Ovim vas aktivnostima želimo podstaći, da prije svega, prepoznate rodne stereotipe u udžbenicima, lektirama, knjigama, ali i u vlastitom ponašnju. Vaša uloga jeste i da date svoj kritički osvrt na materijale za podučavanje, koji koristite, a koji izravno promoviraju rodnu diskriminaciju. Pored toga, radeći s djecom već od najranije dobi na promišljanju o rodnoj ravnopravnosti, vi izravno doprinosite umanjenju stereotipnog ponašanja i djelovanja budućih muškaraca i žena.

Obrazovanje u svojoj suštini predstavlja moćan instrument za kreiranje i reprodukciju rodnih odnosa, ali isto tako obrazovanje možemo promatrati kao ključni mehanizam ka promjeni aktualnog rodnog režima. Zbog toga, Save the Children osobito pozornost poklanja uključivanju pitanja rodne ravnopravnosti u oblasti obrazovanja. Prema velikom broju istraživanja ¹⁵ ustanovljeno je kako nastavno osoblje ima značajnu ulogu u stvaranju rodnih stereotipa i prenošenju obrazaca rodnih uloga. Prateći suvremena saznanja, u sklopu ciljanih obuka iz oblasti ranog rasta i razvoja koje naša organizacija organizira zajedno s obrazovnim vlastima u BiH i Crnoj Gori uvrstili smo i temu “Rodno senzitivno podučavanje”. Na ovaj način želimo i profesionalne kapacitete odgajatelja i odagateljica unaprijediti, te osnažiti da budu promotori/ke rodne ravnopravnosti.

¹³ Izloženost odraslima čija zanimanja nisu u skladu s rodnim stereotipima može poticati svijest djece da su im dostupni višestruki izbori, a ne samo oni rodno tipizirani.

¹⁴ Ladies' Home, u članku je 1918. rečeno: „Društveno prihvatljiva boja za dječake je ružičasta, dok je za djevojčice plava“. Zbog toga što je ružičasta boja snažna boja i više prihvatljiva za dječake, dok je plava boja nježna i delikatna i više prihvatljiva za djevojčice. 1953.godine je postalo prihvatljivo da i djevojčice nose ružičastu boju. Ovaj primjer možete predočiti recimo kod razgovora o bojama

¹⁵ Gay, Geneva (2002), Preparing for Culturally Responsive Teaching, Preuzeto 03.11.2017.g.

Učinkovito upravljanje grupnim aktivnostima

Koja je razlika između odgajatelja/ica koji učinkovito upravljaju grupom i onih koji to ne rade na učinkovit način? Upravljanje grupom je vrlo složen proces, ali on postaje još složeniji, ukoliko se djeca bave aktivnostima podijeljena u manje grupe. Tada odgajatelj/ica ima zadatak učinkovito koordinirati rad svih grupa. Koje su to karakteristike odgajatelja/ica koji učinkovito upravljaju grupom (Woolfolk, 2016., Vizek Vidović, Vlahović Štetić, Rijavec, Miljković, 2003)?

- ✘ Oni prate ponašanja njihove djece te reagiraju i prije nego što se neprimjereno ponašanje manifestira. Ovakve reakcije su moguće jedino ukoliko je odgajatelj/ica konstantno uključen u ono što djeca rade.
- ✘ Odgajatelj/ica je u stanju istodobno pratiti rad svih grupa i svoju pozornost usmjeriti na više strana. Naprimjer, kada odgajatelj/ica pomaže jednoj grupi, a djeca iz druge grupe postavljaju pitanje na neprikladan način i koji nije u skladu s pravilima rada, onda bi najbolje bilo da se on/ona kratko obrati njima, odgovori im na pitanje, tako da grupu kojoj pomaže ne dekoncentrira, ali nakon što svi završe aktivnosti, ipak ukaže na nepoštivanje pravila. Ukoliko bi odgajatelj/ica nakon neprimjerenog ponašanja djece iz druge grupe, nastojao/la toj grupi ukazati na nepoštivanje pravila, vrlo lako bi mogao/la dekoncentrirati i djecu iz prve grupe i poremetiti aktivnost.
- ✘ Učinkovit odgajatelj/ica uspijeva s lakoćom zadržati pozornost djece i zadovoljiti njihove interese. Pozornost kod male djece (3 - 4 godine) se zadržava kratkim aktivnostima u trajanju od po 15 minuta, dinamičnim radom (rad koji podrazumijeva i tjelesnu i mentalnu aktivnost), te čestom smjenom aktivnosti.
- ✘ Učinkovit odgajatelj/ica angažira djecu u različitim aktivnostima, koje su za njih izazovne i zahtijevaju korištenje saznanja, kao i sopstvenog tijela, a prolazak kroz njih omogućuje stjecanje novih znanja i vještina.

Davanje povratne informacije

Kako bi se postiglo učinkovito upravljanje grupnim aktivnostima, vrlo je važna komunikacija između odgajatelja/ice i djece, tj. način na koji odgajatelj/ica reagira na dječija ponašanja općenito. Povratna informacija je vrlo važna u toj komunikaciji. Ona predstavlja mišljenje o tome kako je neka osoba ili kako su neke osobe odradile određenu aktivnost, odgovorile na određeni zadatak i sl. Djeci povratnu informaciju dajemo kako bismo (Woolfolk, 2016):

1. im ukazali na to da pratimo njihov rad i da nas interesira što i kako rade,
2. ih motivirali za daljnji rad,
3. radili na izgradnji njihovog samopoštovanja,
4. podsticali primjerena ponašanja, i drugo.

Kako bi se učinkovito upravljalo i malom i velikom grupom, kao i tijekom individualnog rada, vrlo je važno da odgajatelj/ica poznaje pravila davanja povratne informacije. U radu s malom djecom, kao i djecom predškolskog uzrasta, vrlo je važno znati dati povratnu informaciju na obavljenu aktivnost ili proizvod nastao tijekom djetetovog rada. Kako bi dijete učilo, stjecalo nova znanja i vještine, razvijalo svoje sposobnosti i svoju osobnost, potrebno je da od odrasle osobe dobiva povratne informacije o svemu što radi. Vrlo je važno znati da se djeci predškolskog uzrasta daju vrlo kratke povratne informacije, jer u suprotnom oni ih nisu u stanju razumjeti, dočim je nama važno da ta informacija koju im dajemo bude njima razumljiva.

Temeljna načela kod davanja povratne informacije su sljedeća:

1. Izravno ukazuje na ponašanje koje je primjereno. Naprimjer, „Odlično si nacrtala leptira!”
2. Ohrabruje dijete. Naprimjer, “Baš si napravio puno kuglica od plastelina!”
3. Posebno ističe neke sposobnosti kod djeteta. Naprimjer, “Tebi odlično idu igre u kojima treba biti brz!”
4. Izražava emociju koju je djetetovo ponašanje proizvelo kod odgojitelja/ice ili drugog djeteta. Naprimjer, “Baš si me razveselila ovom pjesmicom!”, ili “Vidim da se tvoja prijateljica naljutila kada si joj rekla da joj je crtež ružan.”
5. Izražava emociju koju smo vidjeli kod djeteta. Naprimjer, “Ti se baš rastužiš kada ti se prijatelj povrijedi.”
6. Izražava procjenu uložene truda i motivacije djeteta u neku aktivnost. Naprimjer, “Ti se jako trudiš kada crtamo.”
7. Ohrabruje djecu u njihovoj želji da napreduju i budu uspješniji u izvođenju aktivnosti i pri tomu se ta aktivnost posebno naglasi. Naprimjer, “Ma pogledaj koliko si napredovala u trčanju od prošlog puta!”

Prigodom davanja povratne informacije nikako ne treba dijete porediti s ostalom djecom, jer ih tako učimo da se stalno porede s drugima, a svrha razvoja upravo jeste da danas budemo bolji od sebe jučer. Povratna informacija se daje i za ponašanja koja nisu primjerena i onda kada vidimo da se kod djeteta ne događa napredak. Vrlo je važno prigodom davanja povratne informacije o nečijem neprimjerenom ponašanju istaknuti to ponašanje, a ne kritizirati ličnost djeteta, naprimjer, “To što si sada pobacala olovke nije lijepo ponašanje.” Kada djetetu ukazujemo kako nije napredovalo određeno vrijeme, a znamo da može, onda povratna informacija treba ponuditi i nadu da će biti bolje, kao i način kako to postići,

naprimjer, "Primjećujem kako u posljednje vrijeme dok bojiš prelaziš liniju. Hajde probaj to raditi malo sporije i vjerujem da će onda biti bolje."

Uspostavljanje i primjena pravila ponašanja

Kako bi odgajatelj/ica učinkovito upravljao/la grupom i usmjerena aktivnost tekla bez poteškoća, pravila ponašanja trebaju biti jasno definirana i opisana. Osobito je važno napomenuti kako pravila trebaju biti predočena u prostoriji u kojoj se radi s djecom, na vidljivom mjestu i to uz pomoć slika, tj. bez teksta, jer djeca s kojom radite ne znaju čitati. Ako pravila nisu jasno definirana onda su nesporazumi neizbježni. Postoje četiri načela, kojih bi se trebao držati svaki odgajatelj/ica, u definiranju i uspostavljanju pravila ponašanja u grupi (Woolfolk, 2016, Bašić, Hudina, Koller Trbović, Žižak, 2005):

- 1.** Pravila trebaju imati razlog i neophodnost. Kada definirate pravilo upitajte se je li ono neophodno za uzrast djece s kojom radite. Upitajte se postoji li dobar razlog za to pravilo.
- 2.** Pravila trebaju biti jasna i razumljiva. Pravila ponašanja trebaju jasno predočiti djeci tako da su ih oni razumjeli. Neki odgajatelj/ice se pitaju trebaju li u izradi pravila sudjelovati i djeca. Odgovor je DA, ali je i pitanje uzrasta ovdje vrlo bitno. Ako su to djeca uzrasta 5 - 6 godina, onda ovo ima smisla. S mlađom djecom demokratični pristup nema smisla. Ovakav pristup predškolicima povećava njihovu odgovornost prema poštovanju pravila. Naravno može se dogoditi da ponude i neka „smiješna“ pravila. Na ta pravila možete i trebati staviti veto i dati objašnjenje za svoj postupak.
- 3.** Pravila trebaju biti u saglasnosti s ciljevima i ishodima učenja. Potrudite se da pravila ne ometaju učenje. Neki odgajatelj/ice su vrlo usmjereni na disciplinu stoga zahtijevaju tišinu tijekom rada, što ometa razvijanje interaktivne atmosfere i može utjecati na razvoj komunikacijskih sposobnosti kod djece. Također, rad s mlađom djecom je nemoguć u potpunoj tišini i stoga ju ne treba ni očekivati.
- 4.** Pravila ponašanja u radnoj sobi trebaju biti u saglasnosti s pravilima centra.

Odgajatelj/ica treba konstantno insistirati na poštivanju pravila koja postoje u grupi. Njihovo poštivanje se ostvaruje tako što se djeca u početku nagrađuju i pohvaljuju, ali istodobno se za njihovo nepoštivanje upozoravaju i neprimjereni oblici ponašanja se prekidaju. Nagrađivati se može na dva načina, tako što djeci dajemo nešto što vole ili im dopuštamo raditi nešto što žele, naprimjer, pohvalimo ih pred svima, nasmijemo se, dopustimo da se igraju onoga čega žele, dopustimo im izaći napolje, jednostavno, važno nam je da se oni nakon te naše nagrade osjećaju dobro.

Kada je nepoštivanje pravila u pitanju, onda odgajatelj/ica reagira tako što prvo prekida djetetovo neprimjereni ponašanje i daju mu do znanja kako njegovo/njeno ponašanje nije poželjno te zašto nije poželjno. Svako nepoštivanje pravila treba biti izrečeno i objašnjeno. Međutim, ako primijetite da neko dijete ili grupa djece kontinuirano ne poštuje pravila rada, onda je važno odreagirati. Prvo što ćete uraditi je otkriti uzrok njihovog ponašanja, tako što ćete ih izdvojiti iz aktivnosti da ne uznemiravaju drugu djecu i s njima porazgovarati. Moguće je više scenarija:

- a)** To dijete ili djeca traže pozornost. – Ako traže pozornost, onda je važno dati im do znanja da imaju pozornost te da će ju imati više ukoliko se budu primjereni ponašali. Prisjetite se neke situacije u kojoj ste ih pohvalili i na taj način im dali pozornost. Potrudite se da nakon ove situacije u bližoj budućnosti imate prigodu pohvaliti ih kako bi bolje razumjeli o čemu govorite.
- b)** Ne snalaze se u toj aktivnosti. – Provjerite je li im aktivnost teška ili previše laka, pa stoga gube motivaciju za rad. Ukoliko je nešto od ovoga, onda se potrudite prilagoditi im težinu aktivnosti. Ponekad im je potrebno samo dati dodatno objašnjenje.
- c)** Ne žele raditi s drugom djecom. – Provjerite zbog čega to ne žele jer postoji mogućnost da se dogodio konflikt među njima. Ukoliko jeste, onda nastojte da se taj konflikt riješi. Ako se dijete izjasni kako mu se netko od prijatelja ne sviđa, no nema razloga za to, razgovarajte s njim/njom o tome koliko je bitno družiti se s drugom djecom i raditi jedni s drugima, te podstičite i hvalite svaku situaciju u kojoj se zbliže s drugom djecom. Postoji mogućnost da imate i dijete koje više preferira individualni rad i nikako ne želi raditi s drugom djecom. Poštujte to.

Vrlo je važno znati da su i nagrade i upozorenja nešto na što se djeca mogu navići ukoliko su česti, stoga ih ne primjenjujete često. Ako to radite, onda ćete djecu naučiti da rade nešto kako bi bila nagrađena ili kako bi bila upozorena. Naučite ih da rade iz želje te da uživaju u aktivnostima, a ne zato da biste ih vi primijetili.

Kako naučiti djecu da surađuju?

Jedan od ciljeva podučavanja bi trebao biti da djeca nauče surađivati, učiti samostalno ili u grupama, a da pri tomu ne ometaju druge, ne narušavaju dogovorena pravila ponašanja. Postavlja se pitanje kako to postići? Ovo se postiže uz pomoć tri strategije (Woolfolk, 2016):

1. razvoj pozitivnog odnosa između djece,
2. podjela odgovornosti između djece i,
3. nagrađivanje primjerenog ponašanja.

Razvoj pozitivnog odnosa između djece

Kada se želimo sjetiti nekog odgajatelja/ice kojeg volimo i cijenimo, najčešće se sjetimo onih koji su brinuli o nama, bez obzira na to kakve smo rezultate postizali. To su bili oni koji su pokazivali iskrenu ljubav i brinuli o nama i koji su nam pokazivali što znači pozitivan odnos. Najlakše je brinuti samo o dostignućima djeteta, a njihov socioemocionalni dio ličnosti staviti po strani, ali briga o tom dijelu ličnosti odgajatelja/icu čini kompletnim profesionalcem. Kako bismo obrazovali ličnost djeteta, potrebno je obratiti pozornost i na njegove potrebe, brige, osjećaj sigurnosti, te da mu atmosfera u grupi bude ugodna. Ta ugodna atmosfera treba uvijek vladati bez obzira na djetetovo ponašanje. Ovdje se nude neke od strategija pomoću kojih razvijate pozitivnu atmosferu u grupi:

1. Prigodom ulaska u grupu prijateljski pozdravite djecu.
2. Ako vam se dijete obrati nekim pitanjem, problemom, omogućite mu razgovor nasamo s vama, ne činite to pred svom djecom.
3. Oslovljavajte djecu njihovim imenima, ili nadimcima, ukoliko oni na tome inzistiraju.
4. Pokazujete da vam je ugodno tijekom rada, dok boravite s njima u centru.
5. Pokažite im kako ste i vi obično ljudsko biće, tako što ćete s njima podijeliti i neke vaše greške. Tu budite oprezni, kako ne biste prešli granicu i ponudili informacije koje oni ne mogu razumjeti.
6. Aktivno slušajte sve što vam djeca govore, čak i kada iznose neke trivijalnosti, jer im tako ukazujete kako su vam važni.
7. Dajte djeci do znanja da ste tu za njih, da biste ih podržali i pomogli koliko možete.
8. Imajte na umu da razvoj pozitivne atmosfere zahtijeva vrijeme i ne događa se preko noći. Stoga trebate biti ustrajni u tome.

Podjela odgovornosti između djece

Raspodjela odgovornosti između djece je, kada je riječ o donošenju odluka koje se tiču grupe, nešto što podstiče njihovu predanost tim odlukama, i samim tim njihovo poštivanje. I ovdje vam se nudi vodič, uz pomoć kojega ćete učinkovito razviti kod svoje djece podjelu odgovornosti (Woolfolk, 2016, Vasta, Haith, Miller, 1998):

1. Podstičite djecu da procjenjuju svoje i tuđe ponašanje, kada se dogodi kršenje pravila.
2. Ne priznajte jednostavne isprike, koje slijede nakon lošeg ponašanja, ali do promjene ponašanja ne dolazi.
3. Budite strpljivi kada je u pitanju razvoj samoodgovornosti kod djece. Ona se ne razvija preko noći i za nju treba vremena.

Rješavanje problema

Bez obzira na to kako vi planirate i kreirate pozitivnu atmosferu u grupi, problema će ipak biti. Ti problemi se mogu razlikovati i po kvalitetu i kvantitetu (ako mislimo na broj uključene djece). Kada je riječ o načinima na koje reagiramo, ovdje ćemo govoriti o malim i umjerenim intervencijama koje se primjenjuju kod uobičajenih problema, koji nemaju značajnijih posljedica (Woolfolk, 2016., Vizek Vidović, Vlahović Štetić, Rijavec, Miljković, 2003., Woolfolk, Hjuž, Volkap, 2014).

Male intervencije

Problemi koji zahtijevaju male intervencije su problemi koji nisu česti i koji ne ometaju trenutačnu aktivnost i učenje djece. Naprimjer, dijete preko reda ide u neku aktivnost, djeca pričaju, napuštaju svoja mjesta bez dozvole, itd. Kod ovakvih ponašanja čak i male intervencije mogu pomoći kako bi se njihovo ponašanje vratilo u red. Koje su to intervencije (Woolfolk, 2016., Vizek Vidović, Vlahović Štetić, Rijavec, Miljković, 2003., Woolfolk, Hjuž, Volkap, 2014)?

1. Uporaba neverbalnih znakova. Ovo može biti kontakt očima, pokazivanje rukom, stavljanje prsta na usta, itd.
2. Započeti novu aktivnost. Ponekad smjena dvije planirane aktivnosti može potrajati tako da se djeca počnu dosađivati, pa počinju pričati, ustaju s mjesta, itd. U tim situacijama nije dobro opominjati ih ili tražiti da se smire, već započeti neku aktivnost kako bi ostali aktivirani i prestali s ponašanjem koje ometa rad drugih. Inače je potrebno prigodom planiranja aktivnosti unutar jedne radionice, praviti što manji razmak između dvije aktivnosti, kako se ove stvari ne bi događale.
3. Prići djeci. Ovdje se jednostavno misli na to, ukoliko djeca rade nešto što ne smiju raditi, da se odgajatelj/ica približi toj grupi ili tom djetetu i stane pokraj njih.
4. Preusmjeriti ponašanje. Ukoliko djeca prestanu obavljati neku aktivnost, naprimjer, rješavati zadatke te počnu raditi nešto drugo, umjesto izravne opomene možete samo glasno kazati: "U redu, zapamtite, trenutačno trebate rješavati zadatke koje ste dobili."
5. Dajte potrebitu instrukciju. Ponekad se djeca počnu ponašati izvan pravila kada ne razumiju vašu instrukciju. Umjesto da gubite energiju i počnete prigovarati te navoditi moguće razloge zbog kojih vas nisu razumjeli, možete jednostavno samo ponoviti instrukciju ili ju eventualno pojednostaviti, kazati na drukčiji način.
6. Izravno i asertivno recite djeci da prestanu započeto ponašanje. Uspostavite kontakt očima s djetetom i kratko mu recite da prestane raditi to što je započelo. Nemojte njegovo/njeno ponašanje opisivati bilo kakvim izrazima, već ga samo objektivno prepričajte, naprimjer: "To što sada guraš svoju drugaricu nije lijepo ponašanje. Molim te prestani!" Pričekajte sve dok dijete ne prestane to raditi. Ova tehnika se jako lijepo kombinira s tehnikom preusmjeravanja ponašanja.
7. Dajte djeci izbor. Dajte djetetu koje krši pravila rada izbor u ruke. Recite mu/joj da ima prigodu birati između primjerenog ponašanja, koje primjenjuju svi ostali, i stalnog opominjanja te dodatnog razgovora s vama.

Umjerene intervencije

Neka ponašanja zahtijevaju strožije intervencije. One bi se trebale primjenjivati u situacijama kada djeca zlorabe privilegije koje imaju, kada ometaju određenu aktivnost, izbjegavaju dužnosti ili ometaju vašu instrukciju ili se miješaju u rad druge djece. Jedna od umjerenih intervencija je aktivnost ukidanja privilegije ili željene aktivnosti. Ponekada djeca zlorabe privilegije koje imaju. Naprimjer, dozvoljavate im šetati u određenim aktivnostima, kao što su likovne, kako bi od svojih prijatelja mogli posuditi materijal za rad, ali oni to zlorabe pa šetaju i na drugim aktivnostima. Tada im ukinete tu privilegiju. (Woolfolk, 2016., Vizek Vidović, Vlahović Štetić, Rijavec, Miljković, 2003., Vulfolk, Hjuž, Volkap, 2014):

Kako biste bolje svladali razvijanje pozitivne atmosfere u radu s djecom, savjetuje se korištenjem literature iz domene pozitivnog discipliniranja djece, koju je objavila organizacija Save the Children Sweden¹⁶.

¹⁶ Durrant, J.E. (2013). Pozitivna disciplina u svakodnevnom roditeljstvu. Save the Children Sweden, Durrant, J.E. (2010). Pozitivna disciplina u svakodnevnom poučavanju. Save the Children Sweden

ASPEKTI RAZVOJA DJECE OD ROĐENJA DO SEDME GODINE S MATRICAMA RAZVOJA

U ovom dijelu Priručnika bavićemo se razvojem djeteta od rođenja do sedme godine u njegova četiri segmenta: motoričkog, kognitivnog, socioemocionalnog razvoja i razvoja govora. Svaki od ovih dijelova ponudiće kraći teorijski dio, koji opisuje zakonitosti svakog segmenta razvoja i matricu razvoja, koju odgajatelj/ice trebaju koristiti prigodom praćenja razvoja svakog djeteta ponaosob. Svaka matrica nudi ponašanja koja su karakteristična za određeni uzrast¹⁷. Na odgajatelju/ici je da, pored ovih predloženih zadataka, konstruira i neke druge zadatke uz pomoć matrice kao vodiča za razvoj.

Razvoj motorike

Prema Clarku i Metcalfeu (2002) motorički razvoj je predstavljen kao penjanje na planinu. To je proces koji traje više godina i usko je povezan s osobnim vještinama i nagonima koji osobu vode prema planini. U tom penjanju se događaju i napredovanja i nazadovanja. Dolazak do vrha planine u motoričkom razvoju podrazumijeva dostizanje visoke razine sposobnosti kretanja. Pripremu za penjanje na planinu možemo povezati s prenatalnim razvojem ili genetskom strukturom roditelja (Šalaj, 2012).

Fizički razvoj se dijeli na dvije kategorije, gdje prva obuhvaća **pokretljivost i razvoj tjelesnog držanja**, a druga **hvatanje**. Pod pokretljivošću i razvojem tjelesnog držanja podrazumijeva se razvijanje sposobnosti upravljanja trupom, ekstremitetima (rukama i nogama), odnosno usklađivanje rada ruku i nogu. Ovo je vrlo važno kako bi dijete moglo zadovoljiti potrebu za kretanjem u prostoru. Hvatanje se odnosi na sposobnost motoričke manipulacije predmetima i sposobnost kontrole objekata. Ovdje se ruke koriste kao alat u aktivnostima koje podrazumijevaju: hvatanje, građenje i istraživanje.

Fizički razvoj se ne događa po nekom slučajnom redoslijedu. On funkcionira prema dva načela. Oba načela se odnose na smjer odvijanja razvoja, gdje se prvo načelo odnosi na **proksimodistalni smjer**, a drugo na **cefalokaudalni smjer**. Proksimodistalni smjer podrazumijeva razvoj „od bližeg prema daljem“, odnosno odnosi se na tendenciju razvoja dijelova tijela od trupa prema ekstremitetima. Cefalokaudalni smjer se odnosi na razvoj „od glave prema repu“, odnosno na tendenciju razvoja dijelova tijela od glave do stopala. Proksimodistalni smjer razvoja je očit u razvoju vještina hvatanja, gdje se novorođenče prvotno može usmjeriti samo na pružanje ruke prema predmetu koji želi uhvatiti, dočim, kasnije razvojem dolazi do mogućnosti upotrijebiti i šaku i prste da uhvati predmet. Cefalokaudalni smjer vidimo u razvoju vještine hodanja, gdje novorođenče prvo treba svladati držanje glave, zatim trupa, potom sjedenje, puzanje i na koncu hodanje. Pored ova dva načela, poznati su još i **razvoj od podjednake kontrole bilateralnih organa ka boljoj kontroli unilateralnih organa, tendencija eliminiranja suvišnog angažiranja mišića ili tendencija ekonomičnosti mišićnog napora**, koja se ogleda u redukciji nepotrebnih pokreta prigodom svladavanja neke radnje (naprimjer kod hvatanja igračke ili kod pisanja), te **načelo kontrole velikih mišića ka kontroli sitnijih mišića**, koji podrazumijeva pravilnost razvoja u kojoj dijete prvo ostvari koordinaciju i kontrolu velikih mišića, pa tek kasnije malih mišića, stoga se prvo svladava krupna, a potom sitna motorika.

Motorički razvoj se ne događa odjedanput niti jednostavno dolazi biološki predodređen. Kako bi adekvatno tekao dijete treba biti motivirano da djeluje u socijalnoj sredini. Kroz ovaj razvoj dijete stječe kontrolu nad vlastitim tijelom, ali i mogućnost da djeluje na sredinu. Usavršavanje motoričkih vještina uveliko ovisi i od mišićne strukture i nervnih vlakana koji njima upravljaju, ali i od drugih čimbenika. One zavise i od čulnih i perceptivnih sposobnosti, količine socijalne interakcije djeteta s vršnjacima i drugih. Zato je u prvih šest godina djetetovog života vrlo važna stimulacija. Međutim, svrha tjelesnog vježbanja u ranom djetinjstvu nije razvoj motoričkih sposobnosti već stimulacija istih. Što više nadražaja dijete dobije i ponavlja, to više učvršćuje sinapse i sprječava njihovo odbacivanje. U ovom razdoblju dijete uči trčati, skakati, bacati, te temeljne vještine kontrole objekata kao što su bacanje, hvatanje, udarac reketom, ali i neke pokrete fine motorike (Šalaj, 2012).

Ova saznanja su nam vrlo važna zbog aktivnosti koje predlažemo u daljnjem tekstu Priručnika.

Kada je fizički razvoj u pitanju, kod znanstvenika je mnogo više pozornosti privukao ovaj dio koji se odvija u prve dvije godine života, jer može ukazati na izvjesne probleme u cjelokupnom razvoju djeteta i vrlo je važan za praćenje. Međutim, što se događa nakon druge godine? Do druge godine većina djece svlada održavanje ravnoteže na dvije noge i prilično se dobro okreće i rukuje predmetima. Postoje tri vrste temeljnih vještina na koje treba obratiti pozornost, a one su: **pokreti kretanja, pokreti baratanja predmetima i pokreti održavanja ravnoteže**.

¹⁷ Matrice sadrže i razvojne karakteristike djece mlađe od tri godine kako bi odgajatelji mogli aktivnosti predviđene za rad modificirati za djecu s poteškoćama ili teškoćama u razvoju, i kako bi mogli pratiti dinamiku razvoja djeteta..

pokreti kretanja	pokreti baratanja predmetima	pokreti održavanja ravnoteže
hodanje, trčanje, skakanje, preskakanje, skakutanje na jednoj nozi, penjanje	bacanje, hvatanje udaranje, driblanje	savijanje, istezanje, okretanje, njihanje, kotrljanje, izmicanje, držanje glave, hodanje po gredi

Razvoj temeljnih vještina ide kroz tri faze. Prva faza ili **početna faza** se sastoji u izvođenju vještina gdje imamo sklop pokreta, kojem nedostaju pripremna i završna faza. U drugoj fazi, ili **osnovnoj fazi**, dijete ima više kontrole nad potrebnim pokretima, ali oni zajedno ne čine cjelinu. U trećoj fazi, odnosno **zreloj fazi**, pokreti su uklopljeni u skladnu radnju.

Kako teče motorički razvoj najbolje će predstaviti matrica indikatora motoričkog razvoja. Nju trebate koristiti kako prigodom planiranja aktivnosti s djecom, tako i prigodom praćenja njihovog razvoja. Ona je osobito značajna kada vam se učini da razvoj nekog djeteta ne ide onako kako bi trebao.

Mjesec	Mjesec	Indikatori razvoja	DA	NE
0 – 3	1	Ležeći na trbuhu podiže glavu od podloge, a šake su stisnute. Ima refleksno hvatanje i kratko promatra predmet.		
	2	Ležeći na trbuhu podiže glavu i ramena od podloge, dok su šake poluotvorene. Pogledom prati predmet koji se pomijera i pokušava ga uhvatiti.		
	3	Ležeći na trbuhu podiže glavu i ramena od podloge, oslanjajući se na podlaktice. Pri tome drži predmet koji mu je dan u ruke. Igra se rukama, pruža ruke u pravcu predmeta koji želi uhvatiti i hvata predmet na dodir i čvrsto ga drži.		
4 – 6	4	Kada se podiže u sjedeći položaj podiže glavu. Hvata predmete cijelom šakom, razgleda ih, stavlja u usta, igra se rukama.		
	5	Sjedi uz oslonac, a glava je učvršćena. Uzima predmete koji su mu na dohvat ruke. Stavlja ih s obje ruke u usta.		
	6	Može duže vremena sjedjeti uz oslonac, a kada je stavljen potrbuške, može se okrenuti na leđa. Prebacuje igračku iz ruke u ruku, hvata cijelim dlanom opruženim palcem. Hvata igračke, koje mu se ciljano daju, s obje ruke.		
7 – 9	7	Sjedi kratko bez podrške, premješta igračke iz ruke u ruku. Hvata igračke koje su pri ruci i grabi kocke jednu po jednu.		
	8	Podiže se do sjedećeg položaja uz malu pomoć. Mijenja položaj da bi dohvatilo predmet. Hvata predmete prstima i palcem. Voli udarati predmet jedan o drugi i bacati ih. Pokušava puzati.		
	9	Sjedi samostalno i dovodi se samo u sjedeći položaj. Prigodom sjedenja ravnotežu postiže objema rukama, pridržavajući se. Počinje puzati. Sitne predmete hvata palcem i kažiprstom. Uz pridržavanje, dijete se spušta u polu ili kompletan čučanj, a zatim se naglo ponovo izdiže.		
10 – 12	10	Samostalno se podiže u stojeći položaj i hoda uz pridržavanje. Pomjera predmet naprijed – nazad horizontalno. Puže.		
	11	Kažiprstom ispituje karakteristike predmeta.		
	12	Hoda uz držanje za jednu ruku i može se spustiti kako bi uzelo igračku s poda. Oponaša šaranje olovkom po papiru. Voljno i ciljano daje predmete, stavlja ih u ispruženu ruku, ili u kutiju.		

13 – 18	13	Može stajati bez podrške i održavati ravnotežu. Precizno hvata sitne predmete i stavlja ih u kutijicu. Počinje preferirati jednu stranu tijela.		
	14	Može čučnuti i ustati.		
	15	Samostalno hoda. Može složiti tri kocke jednu na drugu.		
	16	Trči u krug. Prepoznaje krug kao oblik i može ga staviti u njegov okvir.		
	18	Samostalno sjeda na stolicu. Penje se uz stepenice uz držanje za jednu ruku. Nosi i premješta predmete. Gura loptu nogom. Skakuće s obje noge. Može napraviti kulu s pet kocaka. Povlači prave linije po papiru.		
19 – 24	19	Baca predmete bez određenog pravca. Lista knjigu stranu po stranu i crta spirale. Može vaditi sitne predmete iz kutijice.		
	20	Trči, šutira i kotrlja loptu. Otvara vrata.		
	21	Silazi niz stepenice uz držanje za ruku.		
	22	Hvata i baca predmete i u tome uživa.		
	23	Okreće čigru.		
	24	Na trenutak stoji na jednoj nozi. Penje se uz stepenice bez pridržavanja. Podiže predmet s poda bez pridržavanja. Samostalno jede žlicom. Savija papir na pola. Okreće po jednu stranicu u knjizi. Niže perle na konac. Drži škare i reže papir uz ivicu. Gradi kulu od šest kocaka.		
Godine	Mjeseci	Indikatori razvoja		
3	24-30	Baca predmete u određenom pravcu.		
	25	Silazi samostalno niz stepenice. Gradi kulu od sedam kocaka.		
	26	Slaže kocke u niz.		
	27	Skakuće kao zec.		
	30	Oponaša crtanje vodoravne i uspravne linije. Razlikuje tri oblika: krug, kvadrat i trokut i stavlja ih u okvir.		
	32	Hoda na prstima i peti naprijed i nazad. Od plastelina pravi kobasicu.		
	34	Preskače prepreku u visini od 5 cm. Precrtava krug.		
	36	Kratko može stajati na jednoj nozi od 5 – 10 sekundi. Trči brzo i ne pada. Trčeći zaobilazi prepreke. Jede vilicom. Pravi kulu od osam kocaka. Može oponašati neke jednostavne modele, npr. pravi most od tri kocke. Crta plus i može napraviti harmoniku od papira. Šutira loptu zamahujući nogom naprijed, nazad.		

4	Hoda po pravoj crti raširenih ruku. Prati ritam glazbe i kreće se uz njega. Silazi niz stepenice nogu pred nogu. Šutira loptu u trku. Pravi kolut naprijed. Može skočiti s druge stepenice i preskočiti prepreku širine 20 cm. Crta ljudsku figuru (pretežno glava i udovi). Savija papir po dijagonali. Kopira dijagonalnu crtu i kvadrat. Već počinje kopirati tiskana slova.		
5	Prilikom trčanja mijenja pravac. Skakuće na jednoj nozi. Stoji na prstima. Uzastopno skoči dva puta unazad. Crta ljudsku figuru, kuću, drvo. Koristi škare i siječe krivu liniju. Boji crteže. Hvata malu loptu objema rukama i jednom rukom može napraviti kuglicu od papira. Sâmo se ljulja na ljuljašci.		
6	Stoji na jednoj nozi bez pridržavanja i do 40 sekundi. Može skočiti s visine i do 40 cm. U skoku hvata loptu. Može visjeti držeći se za prečku i do 10 sekundi. Samo veže uzice i samo se oblači. Može gađati loptom cilj. Siječe i lijepi različite oblike. Prepisuje tiskana slova. Namotava konac na štapić. Precrtava romb. Preskače konopac. Dribla loptu. Hvata loptu u skoku.		

Kognitivni razvoj

U ovom dijelu Priručnika govori se o kognitivnom razvoju djeteta, odnosno o razvoju njegovih kognitivnih funkcija: percepcije, pažnje, pamćenja, mišljenja i govora. Razvoj ovih funkcija se teško može razdvojiti, stoga će se vrlo često pričeti o njima preplitati.

Percepcija se odnosi na tumačenje informacija koje nas okružuju i djeluju na naša čula i u sebe uključuje njihovo prepoznavanje i razlikovanje. *Pozornost* se odnosi na sposobnost selekcije informacija koje će se kognitivno obrađivati, te na uklanjanje onih koje ometaju naš rad. Odrastanjem se poboljšava kontrola pozornosti, tako što se povećava njeno trajanje a smanjuje mogućnost njenog odvratanja (Vasta, Haith, Miller, 1998). Prilagodljivost pozornosti onome što zadatak zahtijeva također se odrastanjem mijenja. Starija djeca vrlo lako reagiraju na instrukciju da se pozornost usmjere na zadatak, za razliku od mlađe djeca koja pozornost usmjeravaju na draži izvan zadatka. Odrastanjem, također, djeca postaju sve spremnija i uspješnija u prilagođavanju sebe zadatku, tj. podacima kojima trebaju manipulirati kako bi riješili zadatak.

Usredotočenost na neki sadržaj, a da se tom prigodom zanemaruju drugi sadržaji naziva se *selektivna pažnja*. Ona u svom sklopu ima sve karakteristike pozornosti, koje se razvijaju odrastanjem, pa zato možemo kazati kako starija djeca imaju bolju selektivnu pažnju (Vasta, Haith, Miller, 1998).

Kada je *razvoj mišljenja* u pitanju, važno je znati da ne može doći do adekvatnog razvoja ukoliko dijete ne odrasta u podsticajnoj sredini, te ukoliko u toj sredini nije aktivno. Djetetova aktivnost je jedan od pokretača razvoja. Razvoj mišljenja usmjeren je prema razumijevanju i osmišljavanju vanjskog svijeta. Tijekom razvoja vrlo je važno djecu podsticati na aktivnosti u kojima oni primjenjuju svoja znanja, ali i na aktivnosti u kojima se od njih zahtijeva kreiranje nekih novih ponašanja.

Ključne promjene u djetetovom razvoju odnose se na usvajanje hodanja, svladavanje govora i verbaliziranje vlastitih misli i aktivnosti. Temeljna karakteristika razdoblja između treće i šeste godine koja ga obilježava jeste *egocentrično mišljenje*, koje podrazumijeva djetetovu nemogućnost gledanja na svijet iz tuđe perspektive, već isključivo iz vlastite. To je vrlo lako uočljivo i iz svakodnevnog života trogodišnjaka, kao na primjer kada preko telefona pokazuje nekomu igračku koju drži u ruci, ne razumijevajući kako ju osoba s druge strane linije ne može vidjeti. Dakle, dijete još ne shvaća da nemaju svi istu perspektivu kao i ono samo (Vasta, Haith, Miller, 1998).

Pored egocentričnosti, djetetovo je mišljenje na ovoj razvojnoj razini *centrirano*. Centriranost se ogleda u sklonosti djeteta da se usmjerava samo na jedan aspekt problema u određenom trenutku, perceptivno pristran. Ovo znači da kada mlađa djeca rješavaju neki problem, njihova je pozornost usmjerena na perceptivno najistaknutiji element toga problema. Svoju, jednom zaokupljenu pozornost oni teško pomjeraju na druge segmente ili elemente problema. Djetetovo mišljenje na ovoj razvojnoj razini je i *konkretno*. To znači, značajno je više usmjereno na predmete koji se nalaze u blizini ili su povezani s trenutačnom situacijom. I još nešto, u ovom uzrastu dijete nije u stanju povezivati uzajamno povezane stvari za nas odrasle, pa kažemo da mu je mišljenje *ireverzibilno* (Vasta, Haith, Miller, 1998).

Pamćenje je proces čuvanja - zadržavanja informacija i shema ponašanja stečenih učenjem. Kao i proces učenja i proces pamćenja se s uzrastom razvija, mijenja, i kvantitativno i kvalitativno. Pojava funkcije radnog pamćenja je uvjet za pojavu mogućnosti da dijete uporedi opaženo s ranije saznanim. U trećoj i četvrtoj godini radna memorija tj. radno pamćenje ima mogućnost baratanja dvjema informacijama odnosno elementima, dočim se taj broj udvostručuje u petoj i šestoj godini. S razvitkom dugoročnog pamćenja raste sposobnost reprodukcije i sposobnost obrade i uporabe informacija. Na ranom uzrastu zapamćivanje djeteta se odvija nenamjerno i spontano - tijekom komunikacije s odraslima, igre ili neke praktične aktivnosti. Veliki značaj za zapamćivanje imaju čimbenici koji privlače spontanu pozornost, situacije koje se nameću čulima, događaji koji emocionalno angažiraju dijete. I nalazi pokusa potvrđuju da kod djece tog uzrasta dominiraju motorno i opažajno-predstavno pamćenje. Na uzrastu četvrte i pete godine počinje razvoj namjernog zapamćivanja. Na ovom uzrastu dijete najprije shvati da nešto treba zapamtiti, pa tek postupno otkriva operacije zapamćivanja. Dijete u igri otkriva da se ne može sjetiti nečega što mu je tada potrebno, pa se onda trudi to nešto i naučiti. Tako igrovna aktivnost utječe na formiranje operacija voljnog zapamćivanja. U početku dijete jednostavno ponavlja ono što želi upamtiti. U šestoj godini se javlja početna logička analiza i osmišljavanje onoga što treba upamtiti. Tada dolazi do povećanja obujma pamćenja. Međutim, sve do sedme godine uspješnije je spontano nego voljno pamćenje. U sedmoj godini namjerno pamćenje i sjećanje imaju svoj cilj i razvijenije tehnike zapamćivanja (Vasta, Haith, Miller, 1998).

U tabeli ispod ovog teksta najbolje možete vidjeti kao teče kognitivni razvoj predstavljeno matricom indikatora kognitivnog razvoja. Nju trebate koristiti, kako prigodom planiranja aktivnosti s djecom, tako i prigodom praćenja njihovog razvoja. Ona je osobito značajna kada vam se učini da razvoj nekog djeteta ne ide onako kako bi trebao.

Mjesec	Mjesec	Indikatori razvoja	DA	NE
0 – 3	2	Počinje pokazivati interesovanja za događaje u socijalnoj sredini. Prati predmet koji se kreće. Okreće se u pravcu dolaska zvuka. Usmjerava pažnju na osobe iz okoline (npr. majku).		
4 – 6		Istražuje predmete stavljajući ih u usta. Namjerno pomoću predmeta proizvodi zvukove. Pravi razliku između poznatog i nepoznatog (npr. zainteresirano promatra igračku koju je prvi put vidjelo). Prepoznaje poznatu osobu koju nije vidjelo nekoliko dana. Pozornost mu privlače detalji.		
7 – 9	8	Baca predmete na pod i tako se igra. Istražuje predmete gledanjem, dodirivanjem. Traži djelimično skriven predmet. Ponavlja radnje koje mu se sviđaju. Razlikuje predmete prema načinu manipuliranja njima (npr. zvečku tresce, a loptu baca). U stanju je tijekom jedne minute usredotočiti pozornost na nešto iz okoline. Ragira ne promjenu redoslijeda radnji tijekom dana. Prepoznaje osobe koje duže vrijeme provode s njim. Primjećuje krupne promjene na predmetima i u okolici.		
	9	Privlači predmet uz pomoć vrpce. Uči imitacijom i asocijativno. Shvaća da predmeti postoje i kada izidu iz vidnog polja.		
10 – 12		Istražuje jedan predmet kombinirajući različite radnje. Traži predmet izvan vidnog polja. Daje predmet kada se to od njega zatraži. Počinje da otkriva jednostavne veze između sredstva i cilja. Počinje razlikovati predmete temeljem upadljivog svojstva (veličina, boja, oblik). Počinje koristiti riječi i geste za predmete.		

13 – 18		Na sebi pokazuje tri dijela tijela (najčešće oko, nos, glava). Počinje se igrati igara „kao da“. Otkriva sve više veza između sredstva i cilja i razlikuje predmete temeljem upadljivog svojstva (veličina, boja, oblik). Imitira neke aktivnosti koje često izvode odrasli, iako ih nije vidjelo nekoliko dana. Može zapamtiti neku aktivnost koju je vidjelo samo jedanput, ukoliko mu je privukla pozornost. Može ponoviti više vezanih aktivnosti po njihovom redosljedu. U stanju je baviti se nekom aktivnošću i do 5 minuta. Može u isto vrijeme usmjeravati pozornost i na neku osobu i na aktivnost kojom se bavi. Isto tako, nekada se može zaokupiti nekom aktivnošću, tako da ništa drugo ne primjećuje. Zna kako izazvati neku reakciju kod odraslih (zasmijavati). Zna tražiti tuđu pomoć. Zna funkciju određenih predmeta (npr. da se kapa stavlja na glavu). Zna kada je kraj nekoj aktivnosti (npr. kada odrasli donese jaknu, zna da se ide doma). Zna predvidjeti neki događaj (npr. kada odrasli uzme telefon, dolazi do njega da zajedno telefoniraju).		
19 – 24		Učinkovito koristi različita sredstva da bi došlo do cilja. Dovodi predmete u međusobni odnos. Razdvaja predmete po jednom kriteriju. Pravi jednostavne konstrukcije od predmeta (npr. most od kockica). Počinje prepoznavati objekte koji su predstavljeni slikom. Govorom prati radnju predmeta. Povezuje radnju uz predmet ili živo biće (npr. riba pliva, lopta skače, itd.). Može se do 15 minuta samostalno baviti nekom aktivnošću. Zna svoje ime i imena poznatih osoba. Koristi riječi koje označavaju dijelove tijela. Počinje koristiti neke kućanske aparate. Razlikuje hranu koja se jede, od predmeta koji se ne jedu.		
Godine		Indikatori razvoja		
3		Razvrstava veliko i malo, grupira predmete na identične boje i oblike. Može izvršiti tri naloga. Uočava količinu, „malo“ i „mnogo“. Igra uloge (mama, tata, odgajateljica). Postavlja pitanja „Što?“, „Tko?“, „Kako?“. Prepoznaje najdužu od tri vrpce ili najveću od tri lopte. Pravi kolekcije koje su dio svakodnevice (npr. grupira majicu, trenirku i tenisice). Ono što je zapamtilo primjenjuje u drugim uvjetima i situacijama. Recitira kraće pjesmice. Može uz pomoć odraslog prepričati nešto što se nedavno dogodilo. Može se vratiti aktivnosti i nakon duže stanke. Počinje shvaćati razlike između društvenih uloga (doktor, prodavač). Pravilno imenuje barem jednu boju. Zna da neki predmeti mogu biti opasni. Razlikuje neke geometrijske oblike (krug, kvadrat).		
4		Prebrojava četiri predmeta u nizu. Može ponoviti rečenicu i do šest riječi. Sastavlja sliku iz dva dijela. Iz gomile od deset predmeta izdvaja i broji četiri. Ima očekivanja vezana za neke ritualne događaje (npr. ako se ide na rođendan očekuje da će se puhati u svjećice). Svoje aktivnosti regulira uz pomoć govora. U stanju je slijediti složenu instrukciju koja podrazumijeva vezivanje različitih načina ponašanja za različite signale (npr. igra Noć i dan, kada je noć onda se čučne, a kada je dan onda se ustane). U stanju je prihvatiti pravilakoja ne mora uvijek poštivati, ali to očekuje od drugih. Počinje razvijati svijest o trodimenzionalnom prostoru.		

5	Orijentira se u vremenu (dan, noć, jutro, večer). Broji do deset i može odbrojiti traženi broj predmeta sa skupine predmeta. Prepoznaje i piše brojeve do pet. Ponavlja rečenicu od osam riječi. Uviđa sličnosti bilo koje prirode. Ovdje se javljaju počeci logičkog klasificiranja predmeta po dva kriterija, kao i počeci uređivanja niza predmeta po veličini. Pravilno koristi i razumije riječi iznad, ispod, na vrhu, na dnu. U stanju ispričati smislenu priču temeljem slika koje gleda u slikovnici. Prepoznaje što je nacrtano i onda kada crtež nije dovršen. Predmete definira njihovom funkcijom. Počinje uviđati odnose među objektima i u stanju je to iskazati riječima. Pravilno koristi izraze veći, manji, kraći, duži, deblji, tanji, nekoliko, puno. Počinje navoditi suprotan pojam od onoga koji mu se kaže. Svjestan je da je neki događaj ili podatak zaboravljen. Može prepričavati epizodu iz osobnog života točnim redoslijedom događaja, pominjući i neke potankosti. Prepričava priče koje mu je odrasli pročitao ili ispričao tako da je redoslijed događaja povezan i smislen.		
6	Uočava ključne karakteristike i razlike između nekih kategorija objekata i vrsta živih bića. Postavlja ciljana pitanja kako bi bolje razumjelo svijet koji ga okružuje. Temeljem modela, kombinira dijelove kako bi sastavilo cjelinu. Duže vrijeme usmjerava pozornost ka onome što mu netko govori. Upoređuje događaje prema tome koji se dogodio prije, a koji poslije. Može uporediti događaje prema tome koliko se često odvijaju te jesu li uobičajeni ili ne. Počinje shvaćati da neke stvari postoje samo u svijesti, a ne i u vanjskoj stvarnosti. U određenim situacijama razumije da drugi mogu imati drukčiji doživljaj nekih stvari nego ono. Ponekada je u stanju formulirati objašnjenje za tuđe ponašanje. Zna koja mu je lijeva, a koja desna ruka. Umije rukovati složenim igračkama kao i koristiti neke funkcije računala. Korektno prebrojava elemente nekog skupa koji ne broji više od 13 elemenata. U stanju je porediti dva skupa (koji imaju do 10 elemenata) po broju elemenata, čak i kada ti elementi nisu raspoređeni jedan naspram drugog.		

Pored matrice indikatora kognitivnog razvoja, ovdje vam se nalazi i matrica indikatora perceptivnog razvoja.

Mjesec	Mjesec	Indikatori razvoja	DA	NE
0 – 3	1	Trepće na svjetlo, a na jače zvuke mijenja aktivnost (npr., prestane sisati kada čuje jak zvuk i otvori širom oči).		
	2	Reagira na slabije zvukove. Gleda majku u oči. Pogledom prati osobu koja se kreće.		
	3	Okreće glavu prema izvoru zvuka.		
4 – 6	4	Pogledom prati predmet koji se kružno kreće i primjećuje i sitnije predmete.		
	5	Pogledom razgleda okolicu.		
	6	Obraća pozornost na razgovor drugih. Pogledom prati predmet koji pada.		
7 – 9	7	Očima prati loptu koja se kotrlja. Obraća pozornost na svoj lik u zrcalu i dira ga prstima.		
	9	Ispravno lokalizira izvor zvuka.		
10 – 12		Prepoznaje predmete iz svoga okruženja, svoje igračke ili slično. Zapaža detalje na predmetima (šupljine, udubljenja, spojeve).		
13 – 18	15	Prepoznaje likove i predmete na slici s kojima se susreće.		
	18	Vrlo brzo lokalizira izvor zvuka.		
19 – 24		Lokalizira zvuk koji dolazi iz druge prostorije. Ispravlja sliku koja je okrenuta naopako. Razgleda slikovnicu. Počinje razlikovati boje (ovdje je dovoljno razlikovanje jedne boje).		

Godine	Mjeseci	Indikatori razvoja		
3	27	Prepoznaje detalje na slici.		
	28	Prepoznaje sebe na fotografiji.		
	30	Prepoznaje knjige po izgledu i sposobno ju je naći među drugima.		
	36	Razlikuje hladno i toplo. Razvrstava predmete prema boji ili veličini, pravilno sparuje četiri oblika: krug, kvadrat, trokut i pravokutnik.		
4		Prepoznaje zvukove i glasove. Ispravno sparuje osam oblika. Uviđa nedostatke na crtežima. Može spojiti slagalicu od 12 dijelova. Može prepoznati predmete koje koristi u igri temeljem dodira (predmeti u vreći).		
5		Vid je potpuno razvijen. Može prepoznati izvor boli.		
6		Oštrina i širina vida su kao kod odraslih. Prepoznaje periferni vid. Ima sposobnost uviđati sličnosti i razlike među slikama, prepoznavati dijelove neke cjeline i razlikovati dijelove od cjeline.		

Razvoj govora

Za uredan razvoj govora kod djeteta potrebno je zadovoljiti određene uvjete, kao što su biološki, psihološki i sociološki procesi sazrijevanja. Dijete bi oko treće godine života trebalo usvojiti osnovu maternjeg jezika. Višečlane rečenice bi trebale biti u djetetovom govoru već između treće i četvrte godine. One bi trebale biti pretežito gramatički točne. Međutim, vrlo je važno obratiti pozornost i na to koliko dijete razumije govor druge osobe. U ovom razdoblju, dijete bi trebalo razumjeti zapovijedi koje uključuju više od dva pojma, uporabu negacije, osnovne prijedloge, rečenice o prošlom i budućem vremenu. Pravilan izgovor svih glasova dijete bi trebalo imati do pete i pol godine (Vasta, Haith, Miller, 1998).

Do sedme godine života djetetov govor bi trebao biti sadržajno raznolik, a izgovor svih glasova ispravan, te bi trebalo imati usvojene predvještine čitanja i pisanja, koje mu omogućuju da bude spremno za daljnje usvajanje, učenje i primjenu novih sadržaja i svladavanje školskog gradiva.

U tabeli ispod teksta nalazi se matrica indikatora razvoja govora. Kao i sve prethodne ona koristi, kako za praćenje razvoja govora kod djece, tako i za ukazivanje na neke probleme u razvoju.

Mjesec	Mjesec	Indikatori razvoja	DA	NE
0 – 3	1	Usmjerava pozornost na govor i povremeno se oglašava grlenim glasovima. Plakanje koristi da bi komuniciralo sa spoljašnjom sredinom, da bi ukazalo na nezadovoljenu potrebu.		
	2	Koristi samoglasnike u oglašavanju i uspostavlja bolju kontrolu nad svojim glasom i poigrava se njime.		
	3	Guče i ima prvo udvajanje slogova.		
4 – 6	4	Postupno razvija osjetljivost na govor različite visine, jačine, trajanja, reagira na glas majke i odgovara gukanjem.		
	5	Spaja dva glasa ili više njih.		
	6	Počinje brbljati samoinicijativno ili kada mu se netko obrati. Vršiti modulaciju glasa po visini, dužini i jačini.		
7 – 9		Izgovara sve više slogova, uz moduliranje po jačini, dužini i visini (kao da ima dikciju). Jasno udvaja slogove, bez nekog značenja (pa-pa, ba-ba, ta-ta). Brblja i guče u nazočnosti osobe koja mu se dopada i koja mu se prijatno obrati.		
10 – 12		Oponaša zvukove iz okolice. Oponaša i nekoliko glasova. Ima značenje već nekoliko riječi. Zna imenovati stalne osobe iz okolice (mama, tata, baka, djed). Razumije jednostavne zapovijedi kao npr. dođi, daj, nemoj.		

13 – 18	Razumije da stvari i osobe imaju imena. Počinje koristiti geste, koje prate priču. Počinje praviti rečenicu od jedne riječi, riječi i geste ili dvije riječi (imenica i glagol). Može imenovati neke predmete na zahtjev i koristiti prve prave simbole. Pokušava ponoviti ritmične slogove i rime. U stanju je i samostalno započeti komunikaciju i razvijati interakciju. Koristi svoje tijelo i sva čula u komunikaciji. Počinje funkcionalno koristiti glas i govor (više ukoliko je ljuto).		
19 – 24	Usvaja i razvija sustav glasova maternjeg jezika. Pokazuje nagli napredak u razvitku rječnika. Polako počinje razvijati rečenicu, gdje koristi imenice, glagole i pridjeve. Zna više jednostavnih fraza. Odgovara jednostavno na određena pitanja (npr. čije je nešto). Izgovara svoje ime i ima rječnik od oko 200-250 riječi.		
Godine	Indikatori razvoja		
3	Govori o sebi u trećem licu. Razumije tri prijedloga: u, pokraj, na, i pravilno ih koristi. Koristi zamjenice i druge riječi koje označavaju odnose. Može recitirati jednostavne pjesme. Govori tečno i može recitirati kraće pjesme. Govorom prati vlastitu igru ili neke situacije. Pred kraj treće godine počinje koristiti veznike. Pokušava ispričati priču, mada ona često nije logički povezana, niti dosljedna. Stalno postavlja pitanja „Tko?” i „Što?” Pred kraj treće godine koristi zamjenicu JA. Rječnik mu sadrži oko 600-800 riječi.		
4	Prepričava radnju koja slijedi u nekoj priči. Ima duge monologe i u stanju je prepričavati po slikama. Govor je razumljiv i rečenica je potpuna. Rječnik mu sadrži oko 1200-1500 riječi.		
5	Može prepričati kratke priče i govor je već gramatičan. Koristi prijedloge ispred i iza. Prepoznaje već nekoliko slova abecede i vrlo često postavlja pitanja „Kada?”, „Zašto?” i „Kako?”. Rječnik mu iznosi oko 1800-2200 riječi.		
6	Može prepričati kratku priču, nakon što ju čuje. Jasno artikulira sve glasove. Govori vrlo tečno. Rječnik iznosi od 2500-3000 riječi.		

Socioemocionalni razvoj

Emocionalni razvoj

Svako malo dijete emocionalno reagira na nadražaje koji dolaze iz socijalne sredine. One imaju svoj intenzitet, praćene su fiziološkim reakcijama i određenim ponašanjima (Brajša-Žganec, 2003). Način na koji ćemo se ponašati prema drugima uči se uz pomoć prepoznavanja i razumijevanja vlastitih emocija te emocionalnih stanja drugih. Sposobnost prepoznavanja i razumijevanja emocionalnih stanja drugih omogućava pojedincima razumjeti različite odnose i ponašati se u skladu sa situacijom u kojoj se nalaze. Kako će neko dijete reagirati u određenoj situaciji zavisi s jedne strane od toga kako ono tu situaciju doživljava, dočim s druge strane od temperamenta, te ponašanja odraslih iz njegovog okruženja koji mu predstavljaju modele ponašanja (Brajša-Žganec, Slunjski, 2007).

Emocionalni razvoj prema određenom broju autora (Brajša-Žganec, 2003) teče u tri faze: usvajanje emocija, diferenciranje i transformacija emocija. *Usvajanje emocija* odnosi se na izražavanje i percepciju emocija. *Faza diferenciranja emocija* odnosi se na povezivanje i odvajanje emocija od određenog konteksta ili ponašanja. Ova faza uključuje usvajanje strategija koje su usklađene s društvenim očekivanjima, minimaliziranje ili pretjerano naglašavanje jednih emocija kao i prikrivanje nekih drugih emocija. Uz primarne emocije djeca u drugoj godini života postaju svjesna i složenih emocija, koje predstavljaju preduvjet za razvoj empatije i zavisti. Između druge i treće godine djeca razvijaju složene emocije ponosa, krivice, srama, zbunjenosti i prkosa. Pokazatelji dobrog emocionalnog stanja djeteta su dječija sposobnost kontroliranja širokog opsega emocionalnih doživljaja i adekvatnih reakcija u tim emocionalnim situacijama. Djeca rano nauče identificirati emocije ali im je potrebno određeno vrijeme kako bi naučili potiskivati nepoželjna emocionalna ponašanja, te naučiti kako razlikovati svoje osjećaje da bi udovoljili očekivanjima okoline. *Faza transformacije emocija* uključuje dva različita procesa, od kojih se prvi odnosi na način putem kojega određeno emocionalno stanje transformira procese razmišljanja, a drugi na to kako se sam emocionalni proces mijenja iskustvom i znanjem pa se kontekst i značenje emocija javljaju kao konstrukcija svakog pojedinca.

Sposobnost regulacije emocija razvija se u ranom djetinjstvu uz pomoć interakcije s članovima obitelji, ali na nju utječe i djetetov temperament, odnosno dio ličnosti s kojim se dijete rađa. (LaFreniere, 2000; Oatley i Jenkins, 2000; Vander Zander, 1993). Regulacija emocija uključuje kako prikrivene tako i jasno izražene strategije promjena u intenzitetu i trajanju emocionalnog iskustva i izražavanja emocija. Koliko će dijete dobro kontrolirati svoje emocije ovisi i od njegove sposobnosti uporabe govora, koliko je samostalno u kretanju, kao i koliko je neurološki razvijeno (Brenner & Salovey, 1997, Mayer & Salovey, 1997). Ono bitno ovdje je ponuditi informacije koje će biti korisne u praktičnom radu s djecom.

Tijekom procesa socijalizacije dječji emocionalni razvoj je pod utjecajem raznih čimbenika kao što su priroda dječje privrženosti majci, razgovaranje o emocijama, toplina, potpora i nadzor roditelja, interakcije s vršnjacima i djetetovi odnosi s odraslima izvan obitelji. Dječje usvajanje izražavanja, prepoznavanja i razumijevanja emocija je pod utjecajem pravila i norme emocionalnog ponašanja kulture u kojoj se dijete razvija, a uči se vrlo rano u djetinjstvu. Vrlo bitnu ulogu u procesu socijalizacije emocija ima način na koji dijete regulira emocije, jer ona djeca koja slobodno ispoljavaju emocije i to u početku nespretno rade ulaze u odnose s drugima koji im ukazuju na tu nespretnost i na taj način usvajaju socijalne norme i pravila ponašanja. Uz obitelj vrlo važni čimbenici socijalizacije emocija su i vršnjaci. Dijete ulaskom u svoju prvu vršnjačku skupinu nastoji uspostaviti komunikaciju i odnose s drugom djecom. Ono što je bitno znati je da vršnjaci ipak ne mogu biti zamjena za roditelje tijekom socio-emocionalnog razvoja, stoga što roditelji u interakciji s djecom razvijaju specifične emocionalne odnose koji najviše doprinose dječjoj socijalizaciji emocija.

Socijalni razvoj

Dječji socijalni razvoj obuhvaća ponašanja, stavove i emocije koje dijete koristi u interakciji s odraslima i vršnjacima. U novije vrijeme istraživači se sve više koriste ekološkim pristupom u proučavanju dječjeg razvoja koji se temelji na Bronfenbrennerovoj teoriji ekoloških sustava (Bronfenbrenner, 1979). Ekološki pristup naglašava utjecaj okoline za dječji razvoj i psihosocijalno prilagođavanje. Prema ovom pristupu, za dječji razvoj je vrlo važno da se razmatra unutar konteksta u kojem se on odvija. Bronfenbrenner (1979) ukazuje na to da cijeli kontekst u kojem dijete odrasta značajno utječe na tijek njegovog razvoja, na uspjehe u svakom njegovom segmentu, ali da pri tomu ne zanemaruje individualne osobine djeteta. Za njega je razvoj rezultat međudjelovanja djetetovih osobina i okoline u kojoj dijete raste.

Adekvatan socijalni razvoj zahtijeva poznavanje i razumijevanje normi, pravila i vrijednosti zajednice u kojoj pojedinac živi, kao i ovladavanje umijećima neophodnim za djelotvornu interakciju unutar te zajednice. Dijete koje je to uspjelo, razvilo je vještine socijalne kompetencije. Hoće li dijete biti socijalno kompetentno ili ne, ovisi od njegove sposobnosti regulacije emocija, poznavanja i razumijevanja okoline, socijalnih vještina, te njegove sposobnosti ponašati se sukladno tim spoznajama. Kompetentno dijete može iskoristiti podsticaje iz okoline te svoje osobne i postići dobre razvojne rezultate, koji omogućuju zadovoljavajuće i kompetentno sudjelovanje u zajednici kojoj dijete pripada.

U tabeli ispod imate predstavljenu matricu indikatora socioemocionalnog razvoja.

Mjesec	Mjesec	Indikatori razvoja	DA	NE
0 – 3	1	Plače kada su potrebe nezadovoljene, ali se umiri kada vidi poznatu osobu (majka ili otac). Pogled fokusira na majku ili oca kada mu pričaju.		
	2	Pravi različite izraze lica. Živne kada vidi neku osobu.		
	3	Počinje prepoznavati lice majke i raduje joj se. Javlja se prvi socijalni osmijeh.		
4 – 6	4	Glasno se smije i reagira na dozivanje iz okruženja. Raduje se kada prepozna osobu, ili neku igračku.		
	5	Reagira na svaki ljudski lik.		
	6	Počinje razlikovati poznate od nepoznatih. Počinje očekivati reakcije drugih na njegova ponašanja.		
7 – 9		Privlači pozornost drugih nekim svojim aktivnostima i ponašanjima. Vezano je za majku, pa plače kad se odvoji od nje, što ukazuje na strah od odvajanja. Reagira na strane osobe, tako što se privlači osobi koja mu je poznata, što znači počinje ispoljavati strahove. Ima manji broj osoba za koje se vezuje. Sada već počinje inicirati kontakt zbog samog kontakta, a ne samo zbog zadovoljenja potreba.		
10 – 12		Raduje se svom dostignuću. Oponaša jednostavne radnje. Pokazuje interesovanja za drugu djecu i odrasle i počinje davati svoje igračke drugima. Drži za ruku mamu ili neku drugu osobu za koju je vezano.		
13 – 18		Burno izražava emociju bijesa kada ga se prekida u aktivnosti koju voli, ili kada mu se nešto ne dozvoljava. Tužno je kada se odvaja od sigurne osobe ili drage igračke. Pokazuje interesovanje za osobe za koje je vezano. U ovom razdoblju se javljaju prvi znaci ljubomore.		
19 – 24		Počinje se lagano igrati pokraj vršnjaka i uživa u toj igri te se interesira za grupne aktivnosti. U ovom razdoblju se javlja prkos i pojačava ljubomora. Ispoljava strah od sitnih životinja, strah od mraka, strah od izmišljenih bića i likova iz bajki. Riječima izražava svoja osjećanja, tako što ih projektira na osjećanja drugih u igri „kobajagi“. Vidi razliku između svojih i tuđih želja. Iskazuje drugima svoja interesovanja i polako ih uvlači u svoje aktivnosti.		
Godine		Indikatori razvoja		
3		Počinje izražavati složenija osjećanja, kao što su ponos, sram, krivica. Pokazuje suosjećanje. Može ostati kraće vrijeme s nepoznatom osobom. Počinje pomagati u kućnim poslovima. Rado se pridružuje grupnim igrama. Koristi riječi kao što su: molim, hvala, izvoli te imenuje osobine i osjećanja drugih. Počinje razlikovati dobra i loša ponašanja i uviđa što mu prija, a što ne prija.		

4	Higijenske navike treba biti uspostavljene. Dijete se već strukturiranije igra s vršnjacima i počinje polako poštovati i pravila igre. Javljaju se prva zaljublivanja i emocija zavisti, kao i prvi osjećaj za lijepo. Bira prijatelje i već može imati najboljeg prijatelja.		
5	Organizirano se igra s vršnjacima. Preferira isti spol i u ovom uzrastu počinju interesovanja za spolne organe. Voli se uključivati u razgovor s odraslima. Može odložiti zadovoljenje potreba. Ima nekoliko prijatelja, a neki i jednog posebnog. Traži više neovisnosti. Samostalno se upoznaje s drugom djecom.		
6	Pokazuje zaštitničko ponašanje prema mlađoj djeci. Poštuje pravila igre. Prepoznaje svoja osjećanja ljubavi i sreće, bijesa i razočarenja. Od strahova preovladavaju realistični strahovi, kao i strahovi od nadrealnih bića. Rješava probleme u socijalnim situacijama. Razvijena je sposobnost za suradnju i zajedničke aktivnosti.		

PRIMJENA METODOLOGIJE CENTARA ZA RANI RAST I RAZVOJ

Planiranje procesa rada s djecom

Centri za rani rast i razvoj imaju dvojak u ulogu jer osiguravaju predškolsko obrazovanje za djecu, ali i služe kao resursni centri za potporu roditeljima. Njihova potpora u promociji predškolskog odgoja i obrazovanja ogleda se i u radu s djecom iz marginaliziranih i ranjivih grupa, kao što su romska djeca, djeca koja žive u lokalnim zajednicama u kojima uopće nema predškolskih ustanova te im se na taj način pruža prilika pohađati određeni vid predškolskog obrazovanja. Politika centara za rani rast i razvoj je da aktivnosti koje se u njima nude budu u skladu s entitetskim i županijskim planovima i programima za predškolsko obrazovanje.

Rad s djecom u organizacijama i institucijama koje se bave odgojno-obrazovnim procesom je vrlo složen i odgovoran i kao takav treba biti dobro isplaniran. Dobro planiranje podrazumijeva balansirano primjenu programa sukladno interesima i sposobnostima svakog djeteta. Također ono uključuje osmišljenu podjelu vremena, izbor odgovarajućih metoda, kreiranje razvojnih zadataka i građenje podsticajnog okruženja za učenje i razvoj.

Prigodom planiranja prvo se polazi od formuliranja ciljeva, zatim sukladno ciljevima određuju ishodi učenja i na temeljem toga planiraju aktivnosti. Planiranje u centrima obuhvaća dugoročno i etapno planiranje, te planiranje na individualnom planu za svako dijete. U narednom dijelu teksta su predstavljeni primjeri ove tri vrste planiranja.

Dugoročno planiranje podrazumijeva teme koje će biti obrađene tijekom cijele godine i njihovu vezu s četiri ključna područja razvoja:

- 1) motorički razvoj,
- 2) kognitivni razvoj,
- 3) komunikacija / govorno-jezički razvoj, i
- 4) socijalni i emocionalni razvoj.

Dugoročno planiranje¹⁸ je općenito, ali mora sadržavati osnovu etapnog planiranja. Dugoročni planovi moraju biti jasno vidljivi roditeljima.

RAZVOJNA PODRUČJA	TEME RASPOREĐENE PO ETAPAMA								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
motorički									
kognitivni									
komunikacija									
socioemoc. razvoj									

Prigodom dugoročnog planiranja prvo se polazi od procjene djece u grupi, tj. od podatka o tome koji uzrast djece imate i je li u grupi postoje djeca za koju se zna da imaju nekakvih poteškoća u razvoju. Kada se rade planovi na razini jedne godine onda se polazi od tematskih cjelina na kojima će se raditi u određenim mjesecima rada u Centru. Rad odgajatelja/ice će biti usmjeren na uzrastom heterogenu grupu a to znači da će među djecom biti razlika i po sva četiri aspekta razvoja kod djece. Zato je poželjno planiranje raditi na tri razine, po uzrastima, za djecu uzrasta 3 do 4 godine, 4 do 5 godina i 5 do 6 godina. Ukoliko se unaprijed zna da u grupi postoji dijete s poteškoćama u razvoju i ima dokumentaciju o tome, onda se dugoročno planiranje radi posebno za to dijete. Kada se planira za djecu koja imaju poteškoće u razvoju vrlo je korisno da se odgajatelj/ica konsultiraju s profesionalcima koji rade s tom djecom, kao što su defektolozi i psiholozi.

Kod dugoročnog planiranja vrlo pomažu matrice indikatora razvoja jer su pravljene na godišnjoj razini, a opet na nižim uzrastima podijeljene i unutar jedne godine života djeteta.

*Etapno planiranje*¹⁹ sadrži iscrpnije informacije o programu koji će biti planiran za jednu etapu i daje informacije o individualnim aktivnostima i područjima učenja. Kao što su to pokazala brojna istraživanja najučinkovitija je ona sredina koja nudi balans između aktivnosti koje vode i iniciraju odgajatelji/ice i onih koje iniciraju djeca. Odgajatelji/ice se ohrabruju za postizanje balansa između aktivnosti planiranih kao odgovor na interese djeteta i onih koje se traže Metodologijom.

¹⁸ Prilog broj 1

¹⁹ Prilog broj 2

etapa:	CILJEVI	TEME	OČEKIVANI REZULTATI
PODRUČJA RAZVOJA			
motorički razvoj			
kognitivni razvoj			
komunikacija/ govorno- jezički razvoj			
socioemocionalni razvoj			

Prigodom etapnog planiranja prvo se obraća pozornost na dugoročno planiranje koje se radi za cijelu godinu. Zatim se postavljaju ciljevi na razini jedne etape, za koje se biraju teme, a onda se postavljaju očekivani rezultati. I ovdje se savjetuje etapno planiranje za uzrasne kategorije djece (3 i 4 godine, 4 i 5 godina i 5 i 6 godina).

Etapno Planiranje se obavlja i za svako dijete²⁰. Ono je posebice bitno kada su u pitanju djeca koja imaju poteškoće u razvoju.

Individualno planiranje za svako dijete podrazumijeva spajanje interesa i potreba djeteta te stvaranje takve atmosfere koja će omogućiti da sva djeca razvijaju svoje vještine u kontekstu koji im je smislen. U srcu ovog planiranja je svako dijete pojedinačno. Za ovaj oblik planiranja potrebno je da odgajatelj/ice kroz procjene otkriju koje su to djetetove jake strane, slabosti i interesi te ih potom povežu s ona četiri razvojna područja predočena u dugoročnom planiranju.

Prigodom individualnog planiranja potrebno je voditi računa o brzini napretka svakog djeteta, kako se u planiranju od njega/nje ne bi očekivalo previše ili premalo. Ni jedna ni druga opcija ne idu u korist napretka djeteta. Ukoliko očekujemo previše može nam se učiniti da dijete ne napreduje, ili u slučaju kada očekujemo premalo može se činiti da je napredak rapidan. Stoga je bitno prigodom individualnog mjesečnog planiranja koristiti matrice razvoja, kao i redovita izvješća o djetetu nakon svakog radnog dana.

U centrima treba voditi dokumentacija o djeci iz dva razloga:

- 1) da se razumije svaka faza dječijeg razvoja i prati njezin tempo, te eventualno ukazuje na bilo kakav vid zaostajanja, i
- 2) da se mogu planirati aktivnosti temeljene na dječijim potrebama.

Praćenje i evaluacija procesa rada s djecom

Praćenje razvoja djeteta, korisnika usluga centra/učionica za rani rast i razvoj, treba biti svakodnevno, dočim o njegovim aktivnostima, napredovanju ili eventualnim problemima u razvoju se izvještava na mjesečnoj razini²¹. Kako bi praćenje razvoja djeteta bilo adekvatno potrebno je planirati njegov razvoj. Planiranje razvoja se vrši pomoću izrade individualnih planova za rani rast i razvoj.

Prigodom izrade mjesečnog izvješća o praćenju razvoja djeteta potrebno je koristiti matrice za svaku domenu razvoja, kako bi se razvoj kontinuirano i ujednačeno pratio kod svakog djeteta.

Nakon izrade izvješća odgajatelj/ica je dužan predati ga roditelju, ali i usmeno objasniti sadržaj izvješća. Izvješće nije javano, odnosno odgajatelj/ica ga ne smije predati nijednoj drugoj osobi osim roditeljima/starateljima djeteta.

Evaluacija procesa rada s djetetom nije proces koji se vrši samo temeljem dokumentacije koju imate u centru/učionici. Ona se vrši i temeljem razgovora s roditeljima/starateljima te informacija dobivenih od njih i njihovih zapažanja, kada su u pitanju djetetovo ponašanje i napredak u razvoju. Vrlo je važno zabilježiti zapažanja roditelja odmah nakon razgovora s roditeljima, kako se te informacije ne bi zaboravile.

Uloga odgajatelja/ica u identifikaciji djeteta sa poteškoćama u razvoju

U slučaju izraženijih poteškoća u razvoju, obično je roditelj i/ili pedijatar taj koji prvi zamijeti odstupanja kod djeteta u razvojnim normama predviđenim za tu kronološku dob. Međutim, događa se da su odgajatelj/ice djece ti koji prvi zamijete određena odstupanja u razvoju govora, fine motorike, grube motorike, socioemotivnog i kognitivnog razvoja. Ovaj priručnik sadrži razvojne norme predviđene za određenu dob kako bi uz njihovu pomoć odgajatelj/ice mogli potvrditi ili otkloniti eventualne sumnje koje imaju.

²⁰ Prilozi broj 3 i 4

²¹ Prilog broj 5

Ono što ovaj dokument još nudi jesu i tjedni i mjesečni planovi rada sa svakim djetetom. U okviru njih odgajatelj/ica može primijetiti kako ide napredak djeteta i javljaju li se određene poteškoće. U slučaju kada je odgajatelj/ica primijetio/la određeno odstupanje kroz rad s djetetom ili kroz opservaciju djeteta te ona bude potvrđena i kroz razvojne norme dane u prilogu ovog dokumenta, onda odgajatelj/ica treba razgovarati s roditeljima djeteta. Razgovor s roditeljima treba voditi uz svu dokumentaciju koju odgajatelj/ica ima o djetetu.

U skladu s trenutačnom organizacijom centara/učionica za rani rast i razvoj a koji nemaju stručne timove u svom ustroju roditelji su ti koji trebaju tražiti psihoedukacijsku procjenu djeteta izvan centra/učionica za rani rast i razvoj. Vrlo je bitno nakon procjene djeteta uraditi Individualni edukacijski program (IEP) koji će se primjenjivati, kako u centru/učionici za rani rast i razvoj, tako i kod kuće djeteta. Ova psihoedukacijska procjena se radi u domovima zdravlja ili centrima za mentalno zdravlje. Zato je važno da centar/učionica za rani rast i razvoj ima blisku suradnju s ovim institucijama, kako bi se nakon procjene djeteta učinkovitije radilo s tim djetetom.

Priopćiti roditelju informaciju o eventualnom razvojnom odstupanju djeteta nije jednostavan zadatak. Vrlo je bitno za odgajatelji/ice da su svjesni kako oni nisu dijagnostičari već edukatori djeteta, koji tijekom edukacije mogu zamijetiti određena odstupanja. Kada se roditelju govori o tim eventualnim odstupanjima, treba biti svjestan da i razvoj kod pojedine djece može u određenom razdoblju odstupati od prosjeka, ali već u narednom razdoblju života se nadoknadi, jer se svi razvijamo različitim tempom, a sve razvojne teorije kao i predložene matrice indikatora nude podatke na razini prosjeka ljudske vrste. Zato u priču s roditeljima glede eventualnog odstupanja u razvoju njihovog djeteta, treba ući s oprezom i izraziti želju da dijete pregleda neko od stručnjaka, kako biste uklonili svaku sumnju u to.

Ono što je posebice bitno kada govorimo o priopćavanju roditelju da dijete odstupa u razvoju od prosjeka, jeste to što informaciju ne treba priopćiti odmah istoga dana nakon što je odstupanje zamijećeno, već je potrebno pratiti ga oko mjesec dana i promatrati dijete u različitim situacijama. Nekada dijete može odreagirati neadekvatno i neprilagođeno, jer mu ne odgovara situacija, a ne zato što ima bilo kakav problem u razvoju.

Vrlo je važno nakon što odgajatelj/ica doista posumnja u neki problem u razvoju kod djeteta, ponuditi roditelju svu pomoć, kako u vidu same potpore, tako i u vidu daljnjeg rada prema savjetima stručnjaka.

Aktivnosti s djecom

Dio Priručnika koji slijedi predstavlja praktični dio u kojemu možete naći 108 aktivnosti za rad s djecom u centru za rani rast i razvoj. Kako je planirano da djeca u centru borave tri puta tjedno ovaj broj aktivnosti će biti dovoljan za rad s njima tijekom devet mjeseci.

Aktivnosti za djecu su grupirane prema sljedećim temama:

- a)** emocije,
- b)** životne vrijednosti,
- c)** životne vještine,
- d)** moja obitelj, i
- e)** moja okolina.

Ono što je posebno u ovom priručniku, a u svezi tema aktivnosti, je tema Kuhinja. Ovo će biti aktivnosti kojima će se jedanput mjesečno s djecom razgovarati o našim jelima, načinu pripreme i utjecaju na ljudsko zdravlje.

Pored ovih aktivnosti vezanih za našu kulturu, s vremena na vrijeme, će se pojavljivati i igrice koje su karakteristične za naše područje.

Svaka aktivnost s djecom ima napomenu kada su u pitanju djeca koja imaju bilo kakve poteškoće u razvoju. Ove napomene se odnose na prilagodbu aktivnosti toj djeci, kako bi i ona nesmetano u okviru svojih mogućnosti sudjelovala u aktivnostima sa svojim prijateljima. Pored toga, ovdje napominjemo odgajatelje/ice i na to da se tijekom rada s djecom posebice fokusiraju na područje rodne ravnopravnosti. Ovo znači kako vrlo bitno ne praviti razliku među djecom glede spola, pa tako izbjeći spolne stereotipe. To znači kako je vrlo važno npr. boje ne dijeliti na muške i ženske, kao ni poslove. Očigledan primjer za ovo su radionice na temu kuhanja, u okviru kojih trebaju podjednako sudjelovati i dječaci i djevojčice i izvoditi iste aktivnosti. Prigodom izbora boja u bilo kojoj aktivnosti važno je obratiti pozornost na to da i dječaci mogu odabrati ružičastu boju, kao i da djevojčice mogu uzeti plavu. Isto ovo vrijedi i za izbor igračaka kojima se igraju.

Kako je motorički razvoj u razdoblju od rođenja do šeste godine vrlo značajan, kako za razvoj govora tako i kognitivni razvoj, stoga je bitno djecu adekvatno podsticati, kako bi im se motorika razvijala na ispravan način. Zato u ovom priručniku postoji jedan poseban dio o vježbama koje odgajatelji/ice trebaju svakodnevno primjenjivati. Set ovih aktivnosti bit će ponuđen prije svih ostalih, ali se odgajateljima/icama savjetuje njihova primjena posebice u uvodnim i završnim dijelovima strukturiranih aktivnosti.

Heterogenost grupe uveliko utječe na izvedbu planiranih aktivnosti. Zato i jeste bitno imati na umu s kojim sve sposobnostima, vještinama i znanjima vladaju djeca u grupi, te svaku aktivnost planirati tako da ju je moguće prilagoditi svakom djetetu, koliko god je to moguće. Vrlo je važno imati na umu da pratite, osobito po godištu, koliko koje dijete može, kako neka djeca ne bi odrađivala aktivnosti koje su pretjerano zahtjevne za njih. Pored toga, važno je da obratite pozornost na posebnost svakog djeteta, osobito ako neko dijete zaostaje u razvoju. Tada je važno dijelove aktivnosti prilagoditi tom djetetu koliko god je to moguće.

Svaka aktivnost ima utvrđen cilj, ali ishodi se planiraju na razini jedne etape, sukladno sastavu grupe, te pojedinačnim karakteristikama svakog djeteta. Ukoliko u grupi postoji dijete čiji razvoj odstupa od tipičnog, po jednom ili više aspekata razvoja, potrebno je za to dijete utvrditi i druge ciljeve, kao i ishode učenja. Za to nam služe individualna planiranja za svako dijete.

U daljnjem dijelu teksta biće predstavljene aktivnosti koje se provode svaka zasebno tijekom jednog dana. One se sastoje od uvodne, glavne i završne podaktivnosti. Ovih 108 aktivnosti predstavljaju samo primjere aktivnosti koje možete provoditi s djecom. Neke od njih će biti u potpunosti opisane, a neke će i od odgajatelja/ice tražiti kreativnost.

Vježbe za motorički razvoj

Dijete se u predškolskoj dobi kreće veći dio dana i ovo je razdoblje u kojemu se razvija i koštani i mišićni sustav, te uspostavlja adekvatna koorinacija pokreta. Kretanje djeteta mnogo utječe i na rad drugih njegovih organa, odnosno na disanje i probavu, a disanje i probava na funkcioniranje cijelog organizma. Kretanje doprinosi i razvoju centralnog živčanog sustava, pa se stoga može zaključiti kako je ono osnova cjelokupnog razvitka ličnosti (Ivanković, 1980, Malešević, Milijević, 1990).

Kako odabrati vježbe koje će se izvoditi u grupi djece? Potrebno je obratiti pozornost na sljedeće:

- a)** psihofizički razvoj djece,
- b)** fizičko zdravlje djece i
- c)** karakteristike dječije grupe.

Vježbe koje odgajatelji/ice rade s djecom trebaju biti dinamične, obuhvatiti više mišićnih grupa, imati ritam, biti interesantne i da se češće mijenjaju kako im ne bi dosadile. Za raznovrsnije vježbe odgajateljima/icama se predlažu udžbenici metodike tjelesnog odgoja predškolske djece, a ovdje će biti predstavljene neke od njih.

Vježbe za širenje prsnog koša i jačanje ruku

Ovo su vježbe prigodom čijeg izvođenja djeca stoje i ruke pomjeraju na različite načine: (a) oponašaju let ptice, (b) podižu ispružene ruke iznad glave i plješću, (c) podižu ispružene ruke iznad glave i plješću, prvo iznad glave, a onda iza leđa, (d) djeca savijaju ruke u laktovima i dlanove stave na ramena, te oponašaju male guske koje lete, (e) podižu ispružene ruke iznad glave i spajaju ih dodirivanjem prstiju, te prave krov nad glavom, (f) plješću ispruženim rukama ispred i iza tijela, (g) oponašaju prsno plivanje, (h) ruke ispruže ispred sebe i mašu njima u lijevo, pa u desno, (i) rukama prave vjetrenjaču, pa dok je jedna ruka u zraku ispružena, druga je spuštena i to rade naizmjenično, (j) ruke ispruže naprijed, pa zatim iza sebe, itd. Ove se vježbe mogu i kombinirati te na taj način usložniti.

Vježbe za savitljivost kralješnice

Kako djeca brzo rastu u prvih pet godina, vrlo je važno jačati mišiće oko kralješnog stupa, ali i održavati elastičnost kralješnice. Ovo se postiže sljedećim vježbama: (a) vjetar njiše, tako što djeca ispruže ruke iznad glave i pomijeraju trup lijevo, desno, naprijed, nazad, (b) ruke su ispružene pokraj trupa i naizmjenično se trup savija u lijevu, pa u desnu stranu, (c) djeca sjede u turskom sjedu u krugu i jedno drugom dodaju neki predmet s obje ruke, (d) provlačenje ispod neke prepreke, (e) djeca rade čučnjeve, ali tako što se skupe kada čučnu i ispruže kada ustanu, (f) djeca sjede na podu sa skupljenim tabanima koje drže rukama i klate se na lijevu, pa na desnu stranu, (g) djeca sjede ispruženih nogu i podižu ih i hvataju naizmjenično, itd.

Vježbe za jačanje trbušnih mišića

Vježbe kojima se jačaju trbušni mišići su sljedeće: (a) djeca stoje i podižu ispruženu jednu, pa drugu nogu, (b) djeca se savijaju u struku, noge su ispružene i njišu se u jednu, pa u drugu stranu, (c) djeca stoje i ispruženih nogu se spuštaju skroz do poda i podižu gore, (d) djeca rade trbušnjake tako što legnu i ispruže tijelo, pa se iz ležećeg dižu u sjedeći položaj, (e) djeca sjede raširenih nogu i pomiču trup prema naprijed, prvo ruku ispruženih prema naprijed, a zatim raširenih, (f) djeca hodaju kao medo, (g) noge podižu savijanjem u koljenu, prvo jednu pa drugu, (h) djeca leže na podu, podižu noge i zabacuju ih, savijajući trup, iza glave, itd.

Vježbe za razvijanje osnovnih pokreta

Hodanje na različite načine

Vježbe hodanja na različite načine utječu, kako na razvoj mišićnog sustava, tako i na razvoj koordinacije. Djeca mogu hodati na sljedeće načine: (a) na prstima, petama, u čučnju, po crti, (b) hodati lagano, brže, visoko podižući noge, (c) hodati i nositi nešto, (d) hodati četveronoške, (e) skakati i poskakivati, (f) hodati u koloni, držeći se za kukove (kao vlakić), itd.

Trčanje na različite načine

Trčanje se najbolje primjenjuje u nekoj igri a kod trčanja je vrlo važno, ukoliko je moguće, mijenjati podlogu na kojoj djeca trče (po zemlji, šljunku, pijesku, travi, ravnom i neravnom terenu). Djeca mogu hodati na sljedeće načine: (a) kao zrakoplovi, raširenih ruku, (b) kao pčelice, raširenih ruku koje brzo pokreću u stilu mahanja krilima, (c) kao ptice, gdje se ruke pokreću u stilu krila, ali sporije, (d) kao konji, dižući visoko koljena, (e) u vlakiću itd.

Skakanje na različite načine

Djeca uzrasta 3 - 4 godine mogu skakati s visine od 10 - 15 cm, preskakati preko konopca i poskakivati sunožno na zemlji. Djeca uzrasta 4 - 5 godina mogu skakati s visine od 20 cm, u vis i u dalj s mjesta, dočim djeca uzrasta 5 - 6 godina mogu skakati i u dalj sa zaletom.

Bacanje, hvatanje, dodavanje i gađanje

Ovo su vježbe kojima se prvenstveno jačaju rameni dio mišića i mišići ruku, ali i mišići cijelog tijela. Također se ovim vježbama radi na koordinaciji pokreta, osobito na koordinaciji oko - ruka. One se mogu izvoditi pojedinačno, ali i u grupi, povezano više njih, tako da djeca kroz igru izvode različite pojedinačne vježbe. U daljnjem dijelu teksta ćemo opisati neke pojedinačne vježbe.

Djeca mogu loptu kotrljati rukama, nogama, u hodu, povijeni na dolje, u stavu puzanja. Kotrljanje može biti pravolinijsko i krivolinijsko, između određenih prepreka, ispod i iznad prepreka.

Bacanje lopte može biti u vis, ispred sebe, u zid, šutiranje, u određenu metu, u koš koji visi na zidu ili je spušten na pod, i sve se to može izvoditi samostalno ili u paru.

I. mjesec

Ja sam, ti si

Očekivani cilj:	Upoznavanje djece koja su došla u centar, kako između sebe, tako i s odgajateljem/icom, te prostorijama u kojima će boraviti u centru
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	10 – 20 djece
Uvodna aktivnost	Djeca sjede u krugu i odgajatelj/ica s njima, i svako od njih izgovara svoje ime. Kada dijete izgovori svoje ime ostali kažu: "Zdravo _____ (ime djeteta)!" Kada su u pitanju djeca koja imaju poteškoće u razvoju, nastojte igricu prilagoditi njima kako bi i oni mogli ravnopravno u njoj sudjelovati. Npr., ukoliko dijete koristi kolica za kretanje, a može sjedjeti na podu, spustite ga na pod da bude jednako sa svojim prijateljima. Ukoliko dijete zaostaje u intelektualnom razvoju i ne razumije instrukcije koje dajete, prilagodite mu ih tako da razumije. Ako dijete ne zna ili ne može izgovoriti svoje ime, izgovorite ga Vi tako što ćete reći: "Djeco ovo je naš prijatelj/prijateljica _____, hajdemo ga/ju pozdraviti!"
Napomena za uvodnu aktivnost	Ukoliko imate djece koja ne žele sjesti u krug, iz bilo kojeg razloga, pokušajte ih motivirati tako što ćete ih smjestiti pokraj sebe, ali ukoliko uopće ne žele, dopustite im prvi put sjesti gdje god žele i pokušajte ih uključiti u bilo koju aktivnost. Na početku nemojte inzistirati na njihovom uključivanju. Kada su u pitanju djeca koja imaju poteškoće u razvoju, nastojte igricu prilagoditi njima kako bi i oni mogli ravnopravno u njoj sudjelovati. Npr., ukoliko dijete koristi kolica za kretanje, a može sjedjeti na podu, spustite ga na pod, da bude jednako sa svojim prijateljima. Ukoliko dijete zaostaje u intelektualnom razvoju i ne razumije instrukcije koje dajete, prilagodite mu ih tako da ih razumije.

Glavna aktivnost	Djeca se dijele u grupe po četiri (ova podjela trenutačno ima svrhu samo kako bi posjedali za stolove, i kako bi mogli neometano raditi) i svako dijete dobiva po jedan A4 list papira i na svakom stolu se nalaze bojice. Njihov je zadatak nacrtati što god žele, ono što najviše vole crtati i na koji god način žele. (a) Nakon što su završili s crtanjem, ponovno sjedaju u krug, i svako dijete pokazuje drugoj djeci svoj crtež i priča što je nacrtalo. Vi ih podstičete da pričaju, postavljate pitanja u skladu s crtežom, ali ne dozvoljavate da jedni druge ismijavaju. Svaka prezentacija se nagradi velikim pljeskom, a svaki crtež objesi na mjesto koje će u centru/učionici biti mjesto za crteže. Nakon što predstave svoje crteže, zamolite ih da stanu u krug i svako dijete kaže kako mu se svidjela aktivnost koju su radili. Svako dijete nagradite pleskom i zahvalite mu na komentaru koji je dalo.
Napomena za glavnu aktivnost	(a) Ako neko dijete ne želi crtati, bilo zato što se trenutačno stidi ili odbija biti u grupi, ili zato što ne može crtati iz bilo kojih razloga, nemojte inzistirati, već nastojte pronaći način da i to dijete predstavi sebe drugoj djeci na način koji mu odgovara. Ukoliko ništa ne želi raditi, prihvatite.
Završna aktivnost	Nakon što objesite crteže, pozovite djecu na malo proputovanje kroz centar/učionicu. Ovo proputovanje iskoristite da ih upoznate s prostorijama u kojima će boraviti tri puta tjedno po tri sata, u kojima će učiti i igrati se sa svojim prijateljima. Ovu aktivnost možete izvoditi tako što ćete Vi glumiti vodiča, a oni turiste. (a)
Napomena za završnu aktivnost	(a) Kada god djeci nešto govorite, nastojte da Vaša dikcija bude pripovjedačka i da im od dijelova radionica, koje trebaju biti edukativne, pravite male predstave. Vi ćete raditi s djecom koja se nalaze na uzrastu koji dominantno uči iz igre i kroz igru.
Materijal i prilozi	papir A4 formata, voštane bojice, flomasteri, obične bojice

Poštujemo pravila I

Očekivani cilj:	Upoznavanje djece s pravilima koja postoje u centru za rani rast i razvoj
Uzrast djece:	3 -6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca sjede u krugu i odgajatelj/ica s njima i svatko od njih izgovara svoje ime i naziv igračke koju najviše voli. Kada dijete izgovori svoje ime i naziv igračke ostali kažu: "Zdravo _____ (ime djeteta)!"
Napomena za uvodnu aktivnost	I ovo je radionica u kojoj još uvijek tolerirate ako neko dijete ne želi sudjelovati, jer je u fazi privikavanja. Kada su u pitanju djeca koja imaju poteškoće u razvoju, nastojte igricu prilagoditi njima tako da i oni mogu ravnopravno u njoj sudjelovati. Naprimjer, ukoliko dijete koristi kolica za kretanje, a može sjedjeti na podu, spustite ga na pod, da bude jednako sa svojim prijateljima. Ukoliko dijete zaostaje u intelektualnom razvoju i ne razumije instrukcije koje dajete, prilagodite ih tako da ih razumije.

Glavna aktivnost	Na početku glavnog dijela radionice, odgajatelj/ica kaže: "Djeco, danas ćemo se igrati igrice koja se zove Vjetar. Hajde djeco, počnite se igrati!" Odmaknete se iz kruga i malo promatrate. Neka djeca će početi nešto raditi, a biće djece koja neće znati šta trebaju raditi. Pustite ih raditi tri minute što žele, a onima koji Vas pitaju šta trebaju raditi recite: "Pa igrajte se igrice Vjetar!" Nakon tri minute recite djeci da ponovno sjednu u krug i onda s njima razgovarajte: "Djeco kako vam je bilo igrati se igrice Vjetar?, Jeste li znali pravila igrice?, Možemo li se igrati ukoliko ne znamo pravila?" (Ukoliko neko kaže možemo, dopustite mu/joj da obrazloži. Ako dijete u obrazloženju kaže da se mogu igrati igrice Vjetar, tako što će oni smisliti pravila, onda ovo iskoristite ponovo u svoju korist i recite ODLIČNO, ali trebaju nam pravila.) Ukoliko dijete dadne neko drugo obrazloženje, koje u sebi ne sadrži pravila, nastavljajte daljnju diskusiju sa sljedećim pitanjem: „Tko se voli igrati bez pravila?, Zašto?“ (a) Sada od njih tražite da na Vaš znak svi počnu pričati uglas, tako što ćete reći: "Djeco, a sada kada ja kažem KRENI vi svi počnite nešto govoriti jedni drugima. Kada kažem STOP vi prestanite. Kreni!" Nakon pola minute ih prekinite. Pitajte ih sada sljedeće: "Jeste li čuli što vaši prijatelji govore?, Zašto niste čuli?" Ako neko dijete kaže da je čulo, pitajte ga što je čulo i pitajte ga je li čulo što govori neko dijete koje je udaljenije od njega. Kada u diskusiji zaključite da je nemoguće kada svi pričaju uglas čuti jedni druge, onda zapišite i prvo pravilo: KADA JEDNO PRIČA OSTALI GA SLUŠAJU. (b) Nakon objašnjenja prvog pravila pitate ih: „Što trebate raditi kada nešto učimo, a vi želite mene ili nekoga od prijatelja nešto pitati ili nešto kazati?" Nakon što djeca dadnu svoje odgovore, vi predložite drugo pravilo: KADA NETKO ŽELI NEŠTO KAZATI TREBA DA PODIČI RUKU I ČEKATI DA GA ODGAJATELJ/ICA PROZOVE. (c) Zatim svakoga od njih pošaljite da u prostoriji pronade neku igračku ili predmet i te ga uzme i vrati se na svoje mjesto. Nakon što su to uradili, vi prođite po krugu i jednom djetetu pokušajte uzeti predmet ili igračku koju je uzelo, ali da ga ne pitate. Zatim s njima razgovarajte: „Što sam ja sada radio/la?, Je li to uredu?, Zašto jeste ili zašto nije?" Nakon toga uvodite pravilo broj tri: KADA ŽELIMO IGRAČKU KOJU IMA NAŠ PRIJATELJ ILI PRIJATELJICA ONDA LIJEPO ZAMOLIMO DA NAM DADNU. Nakon ovog pravila pitate djecu: „Što ako nam prijatelj ili prijateljica ne daju igračku?" Nakon što djeca dadnu odgovore, podržati one koji kažu se trebaju strpiti, dok se prijatelj/prijateljica ne izigraju. Ukoliko nitko ne dadne taj odgovor, onda ga Vi ponudite.
Napomena za glavnu aktivnost	(a) U ovom dijelu radionice je važno znati da najmlađa djeca, uzrasta 3 godine neće dobro razumjeti što su to pravila, odnosno što znači ta riječ, pa im ih je potrebno objasniti, uz pomoć nekih pravila koja oni već znaju, kao naprimjer, kada izlazimo napolje oblačimo se, kada idemo spavati kupamo se i peremo zube, itd. (b) Kako radite s djecom koja ne znaju pisati, ovo pravilo treba biti označeno na panou nekom primjerenom fotografijom, koju će sva djeca razumjeti. (c) Svaki prijedlog koji dijete dadne treba biti prihvaćen od strane odgajatelja/ica s: bravo, odlično, lijepa ideja, tj. nekom pohvalom, kako bi djeca naučila da mogu slobodno davati odgovore i da ne razmišljaju jesu li oni točni ili ne.
Završna aktivnost	Djeca stoje u krugu i odgajatelj/ica s njima i drže se za ruke. Svatko od njih, počevši od odgajatelja/ice, kaže što mu se danas najviše svidjelo u radu.
Materijal i prilozi	igračke i predmeti u prostoriji, pano za pravila

Poštujemo pravila 2

Očekivani cilj:	Upoznavanje djece s pravilima koja postoje u centru za rani rast i razvoj. Ova radionica je nastavak prethodne radionice.
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima

Uvodna aktivnost	Djeca sjede u krugu i odgajatelj/ica s njima i svako od njih izgovara svoje ime i ime jednog prijatelja ili prijateljice s kojom se najviše združio u prethodna dva dana. Kada dijete izgovori svoje ime i ime prijatelja ostali kažu: "Zdravo _____ (ime djeteta)!"
Napomena za uvodnu aktivnost	I ovo je radionica u kojoj još uvijek tolerirate ukoliko neko dijete ne želi sudjelovati, jer je u fazi privikavanja. Kada su u pitanju djeca koja imaju poteškoće u razvoju, nastojte igricu prilagoditi njima tako da i oni mogu ravnopravno u njoj sudjelovati. Naprimjer, ukoliko dijete koristi kolica za kretanje, a može sjedjeti na podu, spustite ga na pod, da bude jednako sa svojim prijateljima. Ukoliko dijete zaostaje u intelektualnom razvoju i ne razumije instrukcije koje dajete, prilagodite mu ih tako da razumije, napeimjer, pomognite mu odabrati prijatelja čije će ime izgovoriti.
Glavna aktivnost	Odgajatelj/ica ima zadatak glavnu aktivnost početi pričom u kojoj će se dva glavna lika potući. Priča treba biti ispričana u stilu kao da Vam se dogodila nedavno, odnosno da ste u bližoj prošlosti imali priliku vidjeti kako su se potukle dvije djevojčice ili dva dječaka. Nakon što ispričate ovu priču pitajte djecu: "Jeste li u ovoj priči primijetili neko loše ponašanje?, Koje je to ponašanje? Zašto je ono loše?" Diskutirajte s djecom o tom lošem ponašanju što više i stalno se fokusirajte na ponašanje i ne govorite loš dječak ili djevojčica. Zatim predložite i četvrto pravilo Vaše grupe: KADA ŽELIMO RIJEŠITI PROBLEM ONDA PRIČAMO O TOME. S ovim pravilom je vezano i jedno koje ih uči kako je vrlo važno prijaviti tuđe ponašanje koje njima ne odgovara. Uvodite i peto pravilo koje glasi: KADA SE NETKO OD MOJIH PRIJATELJA PREMA MENI PONAŠA ONAKO KAKO JA TO NE VOLIM, JA OBAVIJESTIM ODGAJATELJA/ICU. Ovim pravilom ih učite da vas obavijeste o tuđem ponašanju i pomažete im konstruktivno riješiti konflikt koji imaju, a ne razbuktati ga. Nakon što završite priču oko fizičkog nasilja i njegovih posljedica, prelazite na sljedeću aktivnost. Djeca opet stanu u krug i Vi uzmete klupko vune i u krugu naizmjenično se dodajete s njima, tako što Vi klupko dodate jednom djetetu, koje stoji negdje preko puta Vas, ali zadržavate kraj vune. Ono dodaje drugom, koje je preko puta, ali zadržava dio vune i tako sve dok svako od djece ne dobije svoj dio vune. Ovom vježbom biste trebali dobiti nešto što podsjeća na paukovu mrežu. Recite djeci da dobro drže svoj dio vune. Sada vi ispustite dio koji držite. Zatim recite još nekoj djeci da urade isto. Pitajte ostale što se događa s mrežom. Nakon što porazgovarate o tomu kako se mreža raspada kada svako od vas ispusti jedan njen dio, možete djeci predložiti još jedno pravilo, i to šesto pravilo grupe: SVI SMO MI PRIJATELJI I SVI TREBAMO ČUVATI JEDNI DRUGE. Ovim pravilom im dajete do znanja kako svoje prijatelje iz grupe trebaju smatrati prijateljima s kojima dijele vrlo važan dio svoga odrastanja i da trebaju čuvati jedni druge. Na kraju, kada ste napravili pano s ovih šest pravila, razgovarate sa djecom o tomu zašto je važno da pravila postoje, šta se događa kada nema pravila, kao i što će se dogodati u Vašoj grupi, ako netko ne bude poštovao pravila.
Napomena za glavnu aktivnost	(a) Ovdje je vrlo važno posvetiti malo vremena razgovoru s djecom o tomu kako prigodom tuče mogu jedni druge jako povrijediti, a to im nikako ne bi trebao biti cilj, već da oni uvijek trebaju biti tu jedni za druge.
Završna aktivnost	Djeca stoje u krugu i odgajatelj/ica s njima. Svatko od njih, počevši od odgajatelja/ice, nekim pokretom pokaže kako mu je danas bilo na radionici.
Materijal i prilozi	pano za pravila

Radost

Očekivani cilj:	Povezivanje emocije radosti s ponašanjima koja ju prate.
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima

Uvodna aktivnost	Djeca stanu u red, jedno iza drugog, a između svakog djeteta je prostor od 1 m. Mogu i napraviti krug, kako bi se mogli u krugu kretati jedno iza drugog. Zatim im dajete instrukciju: "Sada ćemo brati jabuke i čupati travu. Kada beremo jabuke jako podignete ruke prema gore jer su jabuke jako visoko, i cijelo tijelo izdužite, a kada čupamo travu onda se savijete prema dolje, ali ne savijate koljena i ruke pružite do poda. Idemo sada! Beri jabuke, čupaj travu!" Ovu aktivnost izvodite tako da djeca naprave jedan krug. Kada to učine pređete na sljedeću. Sada kažete: "Sada ćemo biti stare bake i djede. Kako hodaju stare bake i djede? Tako ćete i vi hodati. Hajdemo! Opet naprave tri kruga. Nakon toga kažete: "A sada ćemo biti mali slatki patuljci. Svi čučnite. Kada kažem SAD počnite hodati u tom položaju." U ovom položaju djeca prohodaju jedan krug.
Napomena za uvodnu aktivnost	Ovdje treba imati na umu ukoliko imate u grupi neko dijete koje ima problema u fizičkom razvoju i ne može izvoditi ove aktivnosti, dodijeliti mu ulogu predvodnika ovih aktivnosti, pa da on/ona zapovijeda kada grupa treba krenuti ili stati, kako se ne bi osjećalo zapostavljano.
Glavna aktivnost	Odgajatelj/ica pripremi kartice s facijalnim ekspresijama emocija radosti (sreće), i to onoliko komada koliko je djece. Pomiješa ih i postavi na stol u vidu špila karata. Svako od djece povlači po jednu kartu i gleda u nju, te napravi izraz lica koji je na kartici. Zatim odgajatelj pita: "Djeco što mislite kako se _____ (ime djeteta) osjeća?" Nakon prepoznavanja osjećanja odgajatelj/ica s djecom navodi primjere kada se osjećaju na takav način. Ovdje treba djecu podsticati na navođenje što više primjera kad su sretni. Prigodom razmatranja primjera potrebno je osjećanje sreće povezivati s ponašanjima koja ju prate. (a) Nakon razgovora djeca crtaju na temu emocije sreće. Potrebno je pustiti ih crtati što god žele, kako bi i preko crteža izrazili tu emociju. (b) Nakon crtanja svako dijete priča o tome što je nacrtalo. Za vrijeme predstavljanja radova odgajatelj/ica trebaju pitati djecu: 1) Što se nalazi na crtežu? Ispričaj nam malo! 2) Je li se često osjećaš sretno? 3) Kada osjećaš tu emociju? 4) Kako se tada ponašaš?
Napomena za glavnu aktivnost	(a) Prilikom rada na emocijama vrlo je važno djeci stalno povezivati emociju s ponašanjem, kao i emocije ne dijeliti na pozitivne i negativne, već na prijatne i neprijatne. Tako bi ljutnja bila neprijatna emocija, a radost prijatna. (b) Kada su djeca s poteškoćama ili teškoćama u razvoju u pitanju, na njih je ovdje važno obratiti pozornost. Ukoliko ne mogu crtati, jer imaju problem s vidom, mogu vajati ili samo pričati. Djeca koja ne mogu čuti, potrebno je da imaju nekoga tko će im gestovnim jezikom interpretirati ono o čemu se govori. Ono važno u ovoj vježbi je dopustiti djetetu koje ne crta da izrazi emociju na bilo koji drugi način.
Završna aktivnost	Na kraju djeca i odgajatelj/ica staju u krug i svatko od njih kaže kako se danas osjećao i pokaže to svojim tijelom.
Materijal i prilozi	kartice sa facijalnim ekspresijama emocije sreće, papir A4 formata i bojice

Poligon I

Očekivani cilj:	Djeca će vježbati pamćenje instrukcija, kao i potporu svojim prijateljima iz grupe.
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima

Uvodna aktivnost	Djeca stanu u krug, jedno pored drugog, a između svakog djeteta je prostor od 1 m. Zatim im dajete instrukciju: "Sada ćemo glumiti snijeg, kišu i vjetar. Kada kažem SNIJEG, vi ćete dići ruke prema gore i lagano se spuštati prema dolje, a prste ćete pokretati ovako (pokažite im kako pokreću prste kao da tipkaju na tipkovnici). Kada kažem KIŠA, radite to isto, ali brže. Kada kažem VJETAR počnite se nagnjati u lijevu, pa u desnu stranu." Ovu aktivnost izvodite tako što djeca naprave barem po pet puta snijeg, kišu i vjetar. Sada kažete: "Sada ćemo se okrenuti tako da stojimo jedni iza drugih, ali opet u krugu. Malo ćemo trčati, ali tako što ćete paziti da ne nagazite prijatelja/prijateljicu ispred sebe. Na moj znak počinjete trčati, a kada kažem STOP prestajete. Hajdemo! Djeca trče pet krugova.
Napomena za uvodnu aktivnost	Ovdje treba imati na umu ukoliko imate u grupi neko dijete koje ima poteškoća u fizičkom razvoju i ne može izvoditi ove aktivnosti, dodijeliti mu ulogu predvodnika ovih aktivnosti, pa da on/ona zapovijeda kada grupa treba krenuti ili stati kako se ne bi osjećalo zapostavljeno.
Glavna aktivnost	U prostoriji u kojoj radite napravite poligon tako što će djeca imati mogućnost nešto preskakati (minimalna visina treba biti 5 cm, zbog trogodišnjaka), provlačiti se, nešto zaobilaziti, kao i hodati po iscrtanim stazama (staze možete iscrtati bijelom kredom, koja se lako briše s tepiha). (a) U ovoj vježbi djecu podijelite u grupe po godinama (ovdje govorimo o djeci tipičnog razvoja, kao i o djeci koja mogu pratiti instrukcije i koja nemaju problema u fizičkom razvoju). Instrukcije osmišljavate u skladu s poligonom. Ono što je bitno jeste da za vrijeme izdavanja instrukcija i sami izvodite vježbu. (b) Prije nego što aktivnost počne potrebno je djeci kazati: „Djeco, podijeljeni ste u tri grupe. Međutim, važno je navijati jedni za druge i podržavati se. Ovo nije natjecanje. Ovdje je bitno svatko od vas da pređe ovaj zadatak kako treba.” Aktivnost započinju prvo najmlađi i tako redom. Važno je podsticati ih da jedni drugima pomažu i jedni druge podsjećaju na pravila prolaska kroz poligon.
Napomena za glavnu aktivnost	(a) Mnogo bolje bi bilo kada bi se ova aktivnost mogla izvoditi napolju. (b) Ukoliko se odlučite za složeniji poligon, onda ga skratite za trogodišnjake.
Završna aktivnost	Nakon što svako dijete jedanput prođe poligon stanite svi u krug. Uхватite se za ruke i pitajte djecu: 1) Kako vam se svidjela ova igra? 2) Kako ste se osjećali dok ste radili zadatak? (Ukoliko nitko ne pomene emociju radosti i ljutnje, emocije koje ste radili prošlog puta, pitajte ih Vi za njih) Je li netko bio ljut? Je li netko bio radostan?
Materijal i prilogi	rekviziti za poligon: konopac, stolice, обручи (hula-hop), kreda i slično

Kreativna sreća

Očekivani cilj:	Djeca se podstiču ispoljavati kreativnost i razvijati sposobnost suradnje u grupi
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	U ovoj aktivnosti djeca prate rad odgajatelja/ice i ponavljaju ono što on/ona urade. Odgajatelj/ica kaže: "Djeco, sada ćemo proizvoditi razne zvukove našim rukama i nogama. Prvo ću ja početi, a onda ćete vi ponoviti." Nakon toga radite sljedeće: 1) pljesnete rukama dva puta 2) pljesnete rukama tri puta 3) lupite lijevom pa desnom nogom o pod (po jednom) 4) lupite lijevom pa desnom nogom o pod (dva puta naizmjenice) Nakon što ovo uvježbate tako što prvo vi uradite potom djeca, tražite od njih da zajedno s vama ponove, ali u isto vrijeme.

Napomena za uvodnu aktivnost	Ovdje treba imati na umu ukoliko imate u grupi neko dijete koje ima problema u fizičkom razvoju i ne može izvoditi ove aktivnosti, dodijeliti mu ulogu predvodnika ovih aktivnosti, pa da on/ona zapovijeda kada grupa treba krenuti ili stati, kako se ne bi osjećalo zapostavljano ili neka radi samo dio vježbe u kojem može sudjelovati.
Glavna aktivnost	U okviru glavne aktivnosti djeca se podijele u grupe od po četiri člana, ali tako da su grupe miješane po spolu i po uzrastu. Sve grupe rade isto. Dajete im temu i materijal za rad i učite ih raditi u grupi, korak po korak. Tema za rad je SREĆA. Svaka grupa treba dobiti po jedan veliki list papira, olovke, bojice, flomastere. Rad počinje tako što im kažete: "Djeco, sada ćete raditi u malim grupama. Prvo što ćete se dogovoriti u okviru svojih grupa, jeste tko će biti predvodnik grupe. Zadatak predvodnika jeste dogovaranje s vama što ćete raditi, pomaganje ostalim članovima grupe u radu, provjeravati koliko imate vremena za rad. Hajde sada se u svojim grupama dogovorite tko bi to mogao biti." Onda ih pustite dvije, tri minute da se dogovore. Ukoliko vidite članove neke grupe koje se ne mogu dogovoriti, pridite im i pomognite. Kada odrede svoje predvodnike, svaka grupa treba kazati tko im je predvodnik i zašto su se odlučili baš za njega, ili nju. Sljedeći korak jeste dogovor što bi mogli crtati na papiru, kao i što bi svatko od njih mogao raditi. Ono što je bitno napomenuti im kako je važno da svi članovi grupe sudjeluju u radu u okviru svojih mogućnosti. Pustite ih sada oko 10 minuta da se dogovaraju i promatrajte kako to rade. Intervenirajte onda kada zamijetite da se netko osobito izdvaja ili dominira ili je isključen/a iz grupe. Kada dobijete informaciju kako su dogovorili što će raditi, onda im recite da mogu početi. Za ovu aktivnost oni imaju oko pola sata, no možete dozvoliti i više ukoliko žele. Kako su djeca o kojoj brinete još uvijek malena, onda tijekom ovog procesa rada treba stalno nadgledati njihov rad i intervenirati u gore spomenutim situacijama. Nakon što grupe završe radove slijedi prezentacija radova, ali tako što će radovi biti postavljeni u prostoriji, a sve grupe će, zajedno sa odgajateljem/icom, igrati se posjete galeriji. Tako ih organizirate za obilazak svih radova i vide što su druge grupe radile. Tijekom obilaska kada se stane ispred određenog crteža, grupa koja je radila taj crtež odgovara na pitanja: 1) Opišite nam kako ste radili na ovom crtežu! 2) Je li vam se sviđa ovakav način rada? 3) Jeste li ste zadovoljni predvodnikom? Ako DA, zašto?, Ako NE, zašto? 4) Biste li nešto drugačije uradili? Svaki crtež se nagradi pljeskom.
Napomena za glavnu aktivnost	U ovoj aktivnosti treba djeci koja iz bilo kojeg razloga ne mogu pratiti ovu aktivnost dodijeliti za rad nešto drugo, kako se ne bi osjećala zapostavljeno. Ukoliko u grupi imate dijete koje ima probleme s vidom, onda ono može modelirati glinu ili plastelin na istu temu te sa svojom skulpturom bilo dijelom zajedničkog rada.
Završna aktivnost	Djeca i odgajatelj/ica stanu u krug i svatko od njih treba kazati što je za njega sreća.
Materijal i prilozi	papir A3 formata, olovke, bojice, flomasteri, plastelin, glina

Pričamo priču I

Očekivani cilj:	Usmjerenje pozornosti na zvukove u okruženju i na sadržaj koji se priča, prepričavanje sadržaja svojim riječima
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca stoje u krugu i odgajatelj/ica kaže: "Sada ćemo igrati igricu Zaledi se. Ona se igra tako što se vi krećete po prostoriji i kada ja jedanput pljesnem vi ćete se zalediti tako što ćete stati s rukama uz tijelo skroz mirno. Kada pljesnem dva puta, zaledićete se tako što ćete stati s raširenim i rukama i nogama. Idemo sad, krećite se i dobro slušajte."
Napomena za uvodnu aktivnost	Ukoliko u grupi imate dijete koje koristi kolica za kretanje, onda neka i njegov par sjedne dok radi ovu vježbu. Ukoliko imate dijete koje teško pomijera ruke onda prilagodite ovu vježbu ukoliko je moguće, no ako nije neka bude vaš pomoćnik.

Glavna aktivnost	Djeca sjede u krugu i odgajatelj/ica kaže djeci: "Djeco, sada ćete slušati jednu priču. Budite mirni i dobro pazite što vam pričam, jer ćemo o tomu poslije razgovarati. Priča se zove Vesela šuma." Priča glasi: <i>U jednoj šumi živjele su životinje: zec, medvjed, lisica i vjeverica. Stalno su se zajedno igrali. Zec je volio trčati, medvjed ganjati pčele, vjeverica je voljela skakati, a samo je lisica voljela ležati. Oni su ju stalno nagovarali na igru s njima, ali se njoj nije dalo ustajati. Zato su se oni igrali pokraj nje.</i> <i>Međutim, trčeći jednom po šumi, zec je na kraju šume vidio jedno jezero. Otišao je do jezera i vidio u njemu mnogo pataka. Odmah je otišao do svojih prijatelja kako bi ih o tomu obavijestio.</i> <i>Kada je došao rekao je: "Hej prijatelji, danas sam otišao na kraj šume! Nećete vjerovati šta sam tamo vidio!" Medvjed odmah povika: "Što, što si vidio zeko!" Vjeverica počeo odmah skakutati i govoriti: "Ne mogu dočekati, reci što si vidio!" Jedino lisica nije ništa govorila. Zec reče: "Vidio sam jezero i u njemu patke! Što mislite da svi zajedno odemo do jezera i upoznamo se s patkama?"</i> <i>I medvjed i vjeverica su prihvatili prijedlog, ali lisica nije. Njoj se nije dalo pomjerati.</i> Na ovom dijelu priče stanete i malo čekate kako bi vidjeli što će djeca kazati, kako će odreagirati. Ako pitaju što je bilo dalje, vi recite da ne znate, ali ćete od njih saznati. Međutim, prije toga ćete malo porazgovarati o priči, pa ih pitate: 1) Kako se priča zove? 2) Tko su likovi u ovoj priči? 3) Tko će mi reći šta zeko voli raditi? Zatim pitate za lisicu, medvjeda i vjevericu. 4) Što je zeko otkrio na kraju šume? 5) Št je predložio prijateljima? 6) Što su mu oni odgovorili, redom: vjeverica, medvjed i lisica? 7) Kako biste vi završili ovu priču?
Napomena za glavnu aktivnost	U ovoj aktivnosti pokušajte aktivirati svu djecu. Nemojte na prvi točan odgovor prelaziti na sljedeće pitanje, već tražite odgovor od nekoliko djece. Nemojte na prvi točan odgovor kimati glavom, već podstičite i drugu djecu odgovorati kako misle da trebaju.
Završna aktivnost	Stanete svi u krug i odgajatelj uzme loptu. Lopta će se dodavati u krugu, ali tako što prvo treba izgovoriti ime djeteta kojemu se lopta dodaje, pa mu onda dodati loptu.
Napomena za završnu aktivnost	Ovdje treba imati na umu ukoliko imate u grupi neko dijete koje ima problema u fizičkom razvoju i ne može izvoditi ovu aktivnost u potpunosti, onda mu dodati loptu ne bacivši ju, već da mu prijatelj/prijateljica do njega spusti loptu u krilo, ukoliko ne može hvatati.
Materijal i prilozi	Priča, lopta

Razgibavamo prstiće I

Očekivani cilj:	Podsticanje razvoja grube i fine motorike, prepoznavanja boja i oblika
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Radite vježbe istezanja: 1) Potpuno istezanje tijela u ležećem položaju – dijete legne na leđa. Ispruži ruke iznad glave i gura ih od tijela. 2) Istezanje trupa u ležećem položaju – dijete legne na trbuh i izdiže trup tako što se osloni na dlanove, a kukovi i noge ostaju na podu. 3) Istezanje leđnih mišića u stojećem položaju – dijete stane, raširi noge u širini ramena, lijevu ruku stavi na kuk, a desnu podigne iznad glave i savija tu ruku i trup u pravcu lijeve strane. Isto radi u desnu stranu. Nakon vježbi istezanja postajete bubamare. Igra se igra tako što se djeci kaže: "Djeco, sada ćemo postati bubamare. One lete ali se znaju zadržavati i na podlozi. Tako ćete i vi. Kada kažem LETITE, vi ćete raširiti ruke i što brže možete mahati njima i letjeti, ali ne brzo, kako se ne biste udarili. Kada kažem SLETITE, vi ćete kao i bubamare sletjeti, pokupiti svoja krila uz tijelo i čučnuti. Kada kažem HODAJTE, vi ćete u čučućem položaju s rukama uz tijelo hodati. Počinjemo!"

Napomena za uvodnu aktivnost	Ovdje treba imati na umu ukoliko imate u grupi neko dijete koje ima problema u fizičkom razvoju i ne može izvoditi ove aktivnosti, dodijelite mu ulogu predvodnika ovih aktivnosti, pa da on/ona zapovijeda kada grupa treba krenuti ili stati kako se ne bi osjećalo zapostavljano.
Glavna aktivnost	Djecu podijelite u grupe po četvero i rasporedite po stolovima. Svaka grupa treba dobiti papir A3 formata, na kojem su nacrtani oblici: kvadrat, trokut, krug i pravokutnik. Pored ovog papira svaka grupa dobiva i kolaž papire u boji. Zadatak je da kvadrat bude crvene, trokut žute, krug zelene i pravokutnik plave boje, ali bez lijepljenja kolaž papira u cijelosti, već iz malih natrganih dijelova. To znači, djeca imaju zadatak prvo istrgati papire na što sitnije dijelove, pa onda ih lijepiti te na taj način bojiti oblike. U ovoj aktivnosti je važno s djecom prvo imenovati oblike, zatim boje i onda pokazati kako se trgaju listovi papira, pa nakon toga krenuti s radom. U grupi zadužite stariju djecu za pomoć mlađoj prigodom lijepljenja. Nakon što završe rad, potrebno je još jednaput ponoviti imenovanje oblika i boja.
Napomena za glavnu aktivnost	Ovu aktivnost treba prilagoditi djeci koja imaju problema s finom motorikom i koja ne mogu trgati listove papira, tako što im se dodijeli zadatak lijepljenja, ukoliko mogu, a ako ni to ne mogu, onda trebaju biti zaduženi za imenovanje. Djeca koja imaju problem s čulom vida ovu vježbu rade u segmentu trganja i lijepljenja, ali tako što im prijatelji pomažu zalijepiti komadić papira na odgovarajuće mjesto.
Završna aktivnost	U ovoj aktivnosti djeca će skakati na različite načine, kao: zec, žaba i kengur. Kada kažete neka skoče kao zec, onda se trebaju nagnuti prema naprijed da im ruke nisu na podlozi i skočiti najviše što mogu. Kada skaču kao žaba, onda postavite i ruke na podlogu i nastoje skočiti što više. Kada skaču kao kengur, onda skaču iz položaja gdje su im leđa uspravna, a ne pognuta prema naprijed.
Napomena za završnu aktivnost	Ovdje treba imati na umu ukoliko je u grupi neko dijete koje ima problema u fizičkom razvoju i ne može izvoditi ove aktivnosti, dodijeliti mu ulogu predvodnika ovih aktivnosti, pa da on/ona zapovijeda kada grupa treba krenuti ili stati, kako se ne bi osjećalo zapostavljeno.
Materijal i prilogi	papir A3 formata, kolaž papiri (crvena, žuta, plava i zelena boja), ljepljivo za papir

Kuhamo juhu

Očekivani cilj:	Djeca uče o značaju ishrane za njihov razvoj, razvijaju socijalne vještine i finu motoriku
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca sjede u krugu i svatko od njih odgovara na pitanje: „Što najviše volite jesti?“

Glavna aktivnost	U okviru ove aktivnosti djeca će kuhati. Danas ćete praviti juhu. Za ovu aktivnost je potrebno djecu podijeliti u grupe po četvero i kazati im da će sada kuhati juhu. Prvo provjerite je li sva djeca znaju što je juha i od čega se pravi. Porazgovarajte s grupom kako biste uvidjeli je li im jasno što će kuhati. Prođite s njima proces pripreme juhe: (1) kuhanje mesa, mrkve, peršina, (2) dodavanje rezanaca i njihovo kuhanje, (3) stavljanje začina u juhu (vegeta, sol, papar). Nakon razgovora djeci dajete zadatak da pripreme meso od kojega će praviti juhu i mrkvu, a zatim rezance. Materijal koji koriste je plastelin, glinamol, papir, škarice i bojice. U svakoj grupi se djeca prvo organiziraju, tako što odrede glavnog kuhara, a nakon toga podijele odgovornosti. Prvo što trebaju uraditi je napraviti meso, peršin i mrkvu od kojih prave juhu. Oni mogu odlučiti hoće li crtati, pa izrezivati ili će komade mesa i mrkve praviti od plastelina ili glinamola. Svaka grupa ima svoju zdjelu za kuhanje. Nakon što se prve namirnice naprave, stavljaju se u zdjelu i juha se kuha. Djeci se kaže kako se neće dodavati voda, kako se ne bi isipala ukoliko radite u prostoriji, ali ukoliko možete kuhati napolju, onda se u zdjele može staviti i voda, kako bi aktivnost kuhanja bila autentičnija. Dok se juha kuha grupa pravi rezance. Rezanci se prave ili od plastelina ili glinamola. Djeca uzimaju komadić plastelina/glinamola i prave tanke rezance. Kada naprave svatko po 10 rezanaca, stavljaju ih u juhu i dovršavaju proces kuhanja. Sljedeći korak u ovoj aktivnosti je kušanje jela, koju vrši odgajatelj/ica. Prije kušanja svaka grupa uliva juhu u tanjur. Prigodom kušanja odgajatelj/ica postavlja sljedeća pitanja: 1) Od čega je ova juha? 2) Kako ste pripremali juhu? 3) Opišite mi za što je tko u grupi bio zadužen! 4) Kako se i kada juha jede? Nakon kušanja pohvalite juhu i svaku grupu nagradite pljeskom. Nakon toga pričajte o značaju juhe za naše zdravlje.
Napomena za glavnu aktivnost	Važno je za ovu aktivnost imati namirnice ili u prirodnom obliku ili na fotografijama, kao i gotove proizvode, kako bi manja djeca mogla imati potpuni doživljaj jela koje pripremaju. Ovo je jedna od aktivnosti u okviru koje je vrlo važno djeci dati do znanja kako ne postoje muški i ženski poslovi, već svi zajedno sudjeluju podjednako u aktivnosti kuhanja. Ovom aktivnošću radite na sprječavanju formiranja stereotipnog mišljenja o rodnim ulogama u društvu.
Završna aktivnost	Na kraju stanete u krug i pitate djecu: "Je li vam se sviđa kuhanje?". Ako dijete kaže da mu se ne sviđa, pitati: "Zašto?". Ako dijete kaže da mu se sviđa, onda pitati: "Što bi volio/la naučiti kuhati?"
Materijal i prilogi	papir, škarice, plastelin, glinamol, predmeti koji mogu „glumiti“ zdjele za kuhanje (kutije, plastične posude), tanjuri, žlice

Poligon 2

Očekivani cilj:	Vježbati koordinaciju oko - ruka, pritisak olovke na papir, precrtavanje oblika, te finu motoriku
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	U ovoj igrici djeca će nositi lopticu za stolni tenis u žlici, krećući se pravolinijski do jednog čunja i vraćajući se nazad pravolinijskim kretanjem. Djeca se podijele u grupe od po pet članova i svaka grupa napravi niz iza startne crte. Grupe trebaju biti heterogene. Čunj oko kojega trebaju obići treba biti udaljen oko 5-10 m od startne crte (ovisi koliko imate uvjeta u prostoriji u kojoj radite). Dijete koje je prvo u nizu kreće s žlicom u ruci i lopticom u žlici. Ruka je ispružena. Dijete ima zadatak doći do čunja, obići ga i vratiti se natrag. Kada se vrati, tu žlicu s lopticom preuzima drugo dijete iz grupe. Ukoliko loptica ispadne dijete se ne mora vratiti na početak, već mu se loptica vrati u žlicu i nastavlja kretanje po zadanoj putanji. Ovdje nije bitno tko će biti najbrži, već da svako dijete odradi zadatak.

Glavna aktivnost	Glavna aktivnost je pisanje, odnosno grafomotorička vježba. U ovoj vježbi djecu dijelite u tri grupe: trogodišnjaci, četverogodišnjaci i djeca od pet i šest godina su zajedno. Materijal koji Vam treba se nalazi u priložima. Trogodišnjaci će preslikavati zadane oblike uz pomoć graha, a ostala djeca će raditi olovkom. Možete im napraviti po tri primjerka za svaki oblik. ²²
Završna aktivnost	Radite vježbe istezanja sukladno uzrastu. Nakon vježbi istezanja radite malo na razgibavanju prstiju, tako što djeca: 1) skupljaju i šire prste po 10 puta, 2) pomijeraju prste kao da sviraju glasovir, jedan po jedan
Materijal i prilozi	bilježnice, olovke, gumice, žlice, loptice za stolni tenis, čunjevi ili neki drugi slični predmeti

Bojimo I

Očekivani cilj:	Vježbati koordinaciju oko - ruka, pritisak olovke na papir, precrtavanje oblika, te finu motoriku
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca se rasporede po prostoriji, tako da svatko ima dovoljno prostora raširiti nesmetano ruke i savijati se. Ruke su sve vrijeme igrice podignute iznad glave i ispružene. Odgajatelj/ica kaže: „Djeco, sada ćemo glumiti šumu. Vi ćete biti drveće, a ja vjetar. Kada kažem pušem ulijevo, vi se savijajte ulijevo, a kada kažem pušem udesno, savijajte se udesno. Kada kažem pušem naprijed, savijajte se naprijed, a kada kažem pušem unatrag, savijajte se unatrag. U jednom trenutku ću se iz vjetra pretvoriti u buru, a to je jak vjetar. Kada kažem BURU, počnite se savijati naprijed - natrag, lijevo - desno. Samo pazite da jedni druge ne udarite!” Igrica traje dok djeca ne pređu s jedne strane prostorije na drugu. Ukoliko imate uvjeta, ovu igricu možete raditi napolju.
Napomena za uvodnu aktivnost	Ovdje treba imati na umu ukoliko imate u grupi neko dijete koje ima problema u fizičkom razvoju i ne može izvoditi ove aktivnosti, dodijelite mu ulogu predvodnika ovih aktivnosti, pa da on/ona zapovijeda kada grupa treba krenuti ili stati, kako se ne bi osjećalo zapostavljeno.
Glavna aktivnost	U ovoj aktivnosti se djeca podijele u dvije grupe po uzrastu (trogodišnjaci i četverogodišnjaci i petogodišnjaci i šestogodišnjaci). Trogodišnjaci i četverogodišnjaci dobiju jednostavnije modele, a petogodišnjaci i šestogodišnjaci složenije i boje ih.
Završna aktivnost	Nakon glavne aktivnosti radite malo na razgibavanju prstiju, tako što djeca: 1) skupljaju i šire prste po 10 puta, 2) pomijeraju prste kao da sviraju glasovir, jedan po jedan
Materijal i prilozi	papiri s vježbama, olovke, gumice, bojice

Iskrenost

Očekivani cilj:	Djeca uče o iskrenosti i o tomu koliko je važno biti iskren prema drugima.
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima

Uvodna aktivnost	Djeca u uvodnoj aktivnosti prave od svoga tijela oblike, koje im zadaje odgajatelj/ica. Tako odgajatelj/ica kaže: „Djeco, sada ćemo svojim tijelom praviti neke životinje i biljke. Kada je kažem ime neke životinje ili biljke, vi ćete svojim tijelom pokazati kako ona izgleda. Idemo! Prikažite konja!” Nakon konja djeca prikazuju: ružu, travu, kokoš, glistu, maslačak, psa, mačku.
Napomena za uvodnu aktivnost	Djeca koja se ne mogu kretati mogu rukama pokazivati, ili se glasati, kada trebaju prikazati životinju.
Glavna aktivnost	Odgajatelj/ica djeci kažu da će im ispričati jednu kratku priču, a onda će o njoj razgovarati i na kraju ju crtati. Priča glasi: <i>“Bila jednom dva dječaka, dva najbolja prijatelja, Alen i Saša. Voljeli su se igrati zajedno i svaki dan su se igrali od jutra do mraka. Jednog dana im je lopta uletjela u vrt susjeda Mare. Saša se prepaao, a Alen je rekao da će on dohvatiti loptu. Ušao je u vrt i dohvatio loptu, ali je tom prigodom pogazio cvijeće. Kada se susjeda Mara vratila s posla imala je što vidjeti. Njezin vrt je bio sav izgažen. Počela je plakati i to su vidjeli Alen i Saša. Toliko su se prepali da će ih roditelji kazniti zbog toga, da su se dogovorili kako nikomu neće reći da je jedan od njih to učinio, a ako njih budu pitali, okrivlje Mikija, dječaka koji je poznat kao vragolan. Mara je ispitivala po naselju tko joj mogao to učiniti i došla je do njih dvojice. Oni su postupili kako su se i dogovorili, okrivili su Mikija. I tako je Miki nastradao ni kriv ni dužan, jer je Mara otišla do njegovih roditelja i sve im ispričala.”</i> Nakon što ispričate priču s djecom krećete u razgovor: 1) Što se dogodilo u ovoj priči? 2) Jesu li Alen i Saša namjerno šutnuli loptu u Marin vrt? 3) Kako se Mara osjećala kada je vidjela svoj vrt? 4) Kako biste se vi osjećali na Marinom mjestu? 5) Jesu li Alen i Saša postupili ispravno? 6) Što biste vi uradili na njihovom mjestu? 7) Je li dobro ne govoriti istinu? Zašto? Kada se završi razgovor o priči, djeca crtaju dio priče koji god žele. U ovom dijelu radionice im je potrebno naglasiti, kako je vrlo važno biti iskren i kako nije ispravno biti neiskren. Osobito je važno da znaju to što oni misle kako neće biti otkriveni, nije točno, ali to nije ni bitno, već da se prijateljstvo ne gradi na lažima, nego na iskrenom odnosu. Kada jednom nekom ne kažemo istinu postoji vjerovatnoća da nam više neće vjerovati.
Završna aktivnost	U ovom dijelu radionice djeca izlažu svoje radove i obilaze izložbu, te razgovaraju jedni s drugima o svojim crtežima. Na kraju se svi zajedno nagrade pljeskom za uspješan rad.
Materijal i priloz	priča, papir, olovke, bojice

2. mjesec

Moja obitelj

Očekivani cilj:	Obrađuje se pojam uže obitelji, te povezuje s obrađenom emocijom sreće
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	U uvodnoj igri rade se vježbe za koordinaciju pokreta. Ove vježbe djeca rade individualno. Odgajatelj iscrta krugove na podu prostorije u kojoj rade i to tako što ih crta na sljedeće načine: 1) jedan ispred drugoga (10 krugova) 2) jedan pored drugoga (6 parova) Djeca imaju zadatak naizmjenično (lijeva i desna noga) prolaziti prvi red krugova, a zatim isto tako naizmjenično i drugi red krugova (krugova koji su upareni), ali tako što će kod ovog drugog reda krugova lijevom i desnom nogom dotaći po jedan krug u paru (kao da stepuju). Ove vježbe svako dijete ponavlja po 5 puta.

Glavna aktivnost	Odgajatelj/ica zadaje svoj djeci da na listu papira nacrtaju svoju obitelj. Kada djeca odrade ovu aktivnost onda se razgovara o crtežu i obitelji i svako od njih priča koga ima u obitelji. (a) Nakon toga odgajatelj/ica priču usmjerava ka odnosima u obitelji i načinu komunikacije među članovima obitelji. Razgovara se o ulogama koje svaki član obitelji ima: 1) Što je mamin zadatak u obitelji? 2) Što je tatin zadatak u obitelji? 3) Što je vaš zadatak u obitelji? 4) Pomažete li jedni drugima? 5) Kako vi možete pomoći mami u kući? 6) Kako vi možete pomoći tati u kući? Osnovni cilj ovog razgovora jeste da djeca uvide što njihovi roditelji rade u kući i kako njihova obitelj funkcionira, te da shvate kako i oni mogu biti od pomoći svojim roditeljima, makar ako im i ne mogu pomoći u kućanskim poslovima jer su mali, ali mogu tako što ih slušaju. Ovo je vrlo važno naznačiti, zbog malene djece u grupi.
Napomena za glavnu aktivnost	(a) Ovdje je potrebno obratiti pozornost na djecu koja nemaju mamu ili tatu.
Završna aktivnost	Svi stanu u krug i odgajatelj/ica kaže: „Sada će svatko od vas kazati što će reći svojim članovima obitelji kada danas dođe kući, a da ih to što kažete obraduje.“
Materijal i prilogi	papiri, olovke, bojice

Učimo pjesmicu I

Očekivani cilj:	Učenje pjesmice, vježbanje pravilnog izgovora glasova
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca stoje u prostoriji i odgajatelj/ica kaže: „Sada ćemo se igrati tako što ćemo hodati po prostoriji, vi ćete pratiti mene i raditi sve što i ja radim.“ Zatim se počnete kretati i raditi različite stvari: sjesti, poskočiti, podići jednu ruku, počesati nogu, itd. Pratite je li vas djeca oponašaju i prate.
Napomena za uvodnu aktivnost	Ovdje treba imate na umu ukoliko imate u grupi neko dijete koje ima problema u fizičkom razvoju i ne može izvoditi ove aktivnosti, dodijelite mu ulogu predvodnika ovih aktivnosti, pa da on/ona zapovijeda kada grupa treba krenuti ili stati, kako se ne bi osjećalo zapostavljeno.

Glavna aktivnost	Odgajatelj/ica kaže: "Djeco, danas ćemo učiti jednu pjesmicu. Prije nego što krenemo učiti pjesmicu malo ćemo razgovarati." Onda im postavljate sljedeća pitanja: 1) Zna li tko je pijetao? 2) Kako se zove ženka pijetla? 3) Kako se zove mladunče pijetla? (Nakon što odgovore pokažite im slike pijetla, kokoši i pileta) 4) Gdje oni žive? 5) Jesu li oni obitelj? 6) Što mislite je li se oni vole, kao što se mi volimo u obitelji?
	Sada im kažete da slušaju pjesmicu i da ćete ju zajedno učiti.
	Nezgoda
	Kroz dvorište juče srećni tata pijetao s pilićima svojim prvi put prošetao Pravio se važan, krilima je lupao pa u bunar upao i sav se okupao!
	Kukuriku kokoda to je prava nezgoda! Kroz dvorište juče srećni tata pijetao s pilićima svojim prvi put prošetao Pravio se važan, krilima je lupao pa u bunar upao i sav se okupao!
	Smijali se pilići, čulo se do neba, Baš si tata šepRTLja, tako ti i treba!
	Kukuriku kokoda to je prava nezgoda! ²³
Napomena za glavnu aktivnost	Tijekom učenja pjesmice obvezno recitiranje pratiti oponašanjem, odnosno glumom.
Završna aktivnost	Djeca stanu u krug i svako dijete imitira pijetla, kokoš ili pile, po svom izboru.
Materijal i prilozi	Pjesmica

Smijemo se

Očekivani cilj:	Podsticanje kreativnosti, razvoj samopoštovanja i samoizražavanja.
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Odgajatelj/ica kaže djeci: "Sada ćemo se igrati Zimskog ledenog plesa. Ova igrice se igra tako što ću ja pustiti glazbu, a vi ćete pleasti. Kada ugasim glazbu vi se trebate zalediti. Onda ću ja prošetati između vas i pokušati vas nasmijati, a vi se ne smijete smijati. Onaj tko se nasmije, pridružuje se meni. Ja vam opet puštam glazbu i vi igrate sve dok glazba svira. Kada prestane vi se zaledite."
Glavna aktivnost	Kada završite ovu prethodnu igricu, onda malo razgovarate o smijehu i smijanju. Pitate djecu: 1) Kada se vi smijete? 2) Što vaše tijelo radi kada se smijete? 3) Kada se ne trebamo smijati? 4) Hajde pokažite mi kako se smijete! Nakon razgovora dajete djeci papire, vodene bojice i kistove i zadatak: „Sada treba nacrtati nešto smiješno, da se svi smijemo.“
Završna aktivnost	Nakon što djeca naprave svoje radove, oni ustanu i počnu hodati po prostoriji, s radovima u rukama i zasmijavaju jedni druge.
Materijal i prilozi	muzika, papiri, vodene boje, kistovi

Strah

Očekivani cilj:	Povezivanje emocije straha s ponašanjima koja ju prate.
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	U uvodnoj aktivnosti na podu prostorije se iscrtaju krugovi raznih veličina, koji predstavljaju otoke. Djeca su plivači u moru, a odgajatelj/ica je morski pas. Odgajatelj/ica kaže: "Sada ćemo se igrati igrice koja se zove Morski pas. Ja ću da budem morski pas, a vi plivači. Označeni krugovi su otoci na kojima možete naći spas, ali kako. Vi ćete plivati u moru, a ja ću stajati sa strane. Kada ja kažem MORSKI PAS, svi se trebate skloniti na jedan od otoka. Oni koji se ne sklone biće pojedeni." Igrica se igra sve dok ne ostane jedno dijete. Međutim, kada ispadne četvoro djece, ukidate jedan otok.
Glavna aktivnost	Djeca sjede u krugu na podu i odgajatelj/ica pitaju: "Djeco imamo li mi u ovoj grupi ikoga tko se ne plaši ničega?" Ako se netko od djece javi i kaže da se ničega ne plaši Vi mu recite da sjedne do Vas. S ostalom djecom započinjete razgovor o njihovim strahovima. Pustite svako dijete da ispriča čega se plaši. Nakon što ispričaju čega se plaše, Vi ih pitajte: "Kako se ponašate kada se plašite?, Što tada radite? Što vam pomaže plašiti se manje?" Kada djeca odgovore na ova pitanja onda im ispričajte kako je normalno plašiti se i da nema čovjeka koji se ne plaši. Ispričajte i Vi neki svoj strah. Trudite se ne pominjati nestvarne likove (babaroge, vještice, i sl.). Nakon toga pređite za stolove, gdje će svako dijete dobiti jedan krug od papira, kao značku, koji će ukrasiti na način na koji god želi. To će biti njegova/njezina značka koja ih čuva kada se plaše. Značka protiv straha.
Završna aktivnost	Sada djeca stanu u krug i rade sljedeće vježbe istezanja: 1) pružaju ruke prema stropu i izdižu se na prste (vježbu rade polako, dok vi izbrojite do 5) 2) savijaju se prema podu što više mogu (vježbu rade polako, dok vi izbrojite do 5) Ove dvije vježbe ponavljaju 10 puta.
Materijal i prilozi	kreda, značke od papira, olovke, bojice

Poligon 3

Očekivani cilj:	Djeca će vježbati pamćenje instrukcija, kao i potporu svojim prijateljima iz grupe.
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca stanu u tri reda, jedno iza drugog, a između svakog djeteta je prostor od 1 m. Zatim im dajete instrukciju: "Sada ćemo se igrati igrice koja se zove Stonoga. Prvo ćemo napraviti stonogu. Kada kažem nagni se naprijed, svi se nagnite naprijed i ispružite ruke, tako da njima dodirnete prijatelja/prijateljicu ispred sebe. Kada to uradite, onda će se stonoga početi kretati. Prvo ćemo krenuti desnom nogom, pa onda lijevom i tako ponovno. Trudite se kretati zajedno i svi u isto vrijeme, kako nam se stonoga ne bi raspala." Igrica traje dok djeca ne pređu s jedne strane prostorije na drugu. Ako imate uvjeta, ovu igricu možete raditi napolju. Djeca trebaju preći dužinu od 10 m. Kada dođu do kraja prostorije i više se ne mogu kretati, onda im recite da se usprave, okrenu u drugom pravcu, saviju i naprave stonogu te se vrate u početnu poziciju.
Napomena za uvodnu aktivnost	Ovdje treba imati na umu ukoliko imate u grupi neko dijete koje ima problema u fizičkom razvoju i ne može izvoditi ove aktivnosti, dodijeliti mu ulogu predvodnika ovih aktivnosti, pa da on/ona zapovijeda kada grupa treba krenuti ili stati, kako se ne bi osjećalo zapostavljeno.

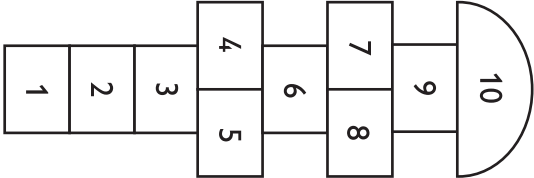
Glavna aktivnost	U prostoriji u kojoj radite napravite poligon tako da djeca imaju mogućnost nešto preskaču (minimalna visina treba biti 5 cm, zbog trogodišnjaka, ali za stariju djecu petogodišnjake i šestogodišnjake podignite razinu do 10 cm), provlače se, nešto zaobilaze, kao i hodaju po ucrtanim stazama (staze možete ucrtati bijelom kredom, koja se lako briše sa zida). Ovu igricu ste imali u petoj radionici, pa se potrudite da ovaj poligon bude drukčiji. (a) U ovoj vježbi djecu podijelite u grupe po godinama (ovdje govorimo o djeci tipičnog razvoja, kao i o djeci koja mogu pratiti instrukcije i koja nemaju problema u fizičkom razvoju). Instrukcije osmišljavate u skladu s poligonom. Ono što je bitno jeste da za vrijeme izdavanja instrukcija i izvodite samu vježbu. (b) Prije nego što aktivnost počne potrebno je djeci kazati: "Djeco, podijeljeni ste u tri grupe. Međutim, važno je navijati jedni za druge i podržavati se. Ovo nije natjecanje. Ovdje je bitno da svatko od vas pređe ovaj zadatak kako treba." Aktivnost počinju prvo najmlađi i tako redom. Važno ih je podsticati da jedni drugima pomažu i jedni druge podsjećaju na pravila prolaska kroz poligon.
Napomena za glavnu aktivnost	(a) Mnogo bolje bi bilo kada bi se ova aktivnost mogla izvoditi napolju. (b) Ukoliko se odlučite za nešto složeniji poligon, onda ga skratite za trogodišnjake.
Završna aktivnost	Kada svako dijete prođe poligon jedanput stanite svi u krug. Uхватite se za ruke i pitajte djecu: 1) Kako vam se svidjela ova igra? 2) Kako ste se osjećali dok ste prolazili zadatak?
Materijal i priloz	materijal potreban za poligon

Mi smo tim

Očekivani cilj:	Podsticanje kreativnosti i fine i grube motorike, kao i razvoja govora
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca stanu u niz, a odgajatelj/ica drži balon u ruci. Zadatak je da svako dijete skoči i glavom dodirne balon. Odgajatelj/ica pomjera visinu balona u skladu s visinom djeteta. Svako dijete ima po tri pokušaja, ali ne tri zarodom, već kada uradi jedanput ide na kraj niza i tako dalje.
Napomena za uvodnu aktivnost	Djeca koja se ne mogu kretati, mogu iz sjedećeg položaja pokušati dodirnuti balon glavom.
Glavna aktivnost	U okviru ove aktivnosti djeca se podijele u grupe od po četvero, heterogene grupe i svaka od njih dobije papire različitih boja i jedan veliki papir A3 formata, na koji će lijepiti oblike. Njihov zadatak je prvo da izrežu oblike, a zatim od njih praviti cjeline, tj. kombinirati ih. Oblike koje režu treba im odgajatelj/ica pripremiti, a ti oblici su: krug, kvadrat, pravokutnik, trokut. Ti oblici trebaju biti različitih veličina, kako bi ih djeca mogla koristiti u različite svrhe. Njihov zadatak ima nekoliko koraka: 1) izrezivanje zadanih oblika 2) dogovor oko toga kako će te oblike rasporediti u smislene cjeline (npr., od trokuta i kvadrata napraviti kuću) 3) slaganje oblika po papiru 4) lijepljenje Nakon što grupa sve završi slijedi predstavljanje radova.
Napomena za glavnu aktivnost	Djeca koja ne vide dobro ili ne vide uopće mogu biti dio grupe tako što će lijepiti oblike tamo gdje im prijatelji pokažu gdje ih lijepiti i tako što će umjesto izrezivanja oblika raditi trganje.

Završna aktivnost	Djeca stanu u tri reda u prostoriji i odgajatelj/ica kaže: "Sada ćete opet skakati, ali na moj znak. Kada pljesnem jednom skočit će samo prvi red, kada pljesnem dva puta skače drugi red, a kada pljesnem tri puta skače treći red. Dobro slušajte kako bi znali kada trebate skočiti."
Materijal i prilozi	kolaž papir, škarice, ljepilo, papir A3 formata, balon

Gledamo slike, pričamo priču I

Očekivani cilj:	Djeca pričaju priču po slikama, razvijaju kognitivne sposobnosti i govor
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Igrate se igrice u kojoj djeca trebaju pogađati koju životinju pantomimom predstavlja odgajatelj/ica. Ovdje budite slobodni pa predstavite nekoliko životinja, koje god želite i za koje imate ideju kako ih predstaviti.
Glavna aktivnost	U ovoj aktivnosti radite pričanje po slikama, međutim najmlađa djeca (3 - 4 godine) imaju zadatak pisati što vide na svakoj slici, dočim stariji (5 - 6) godina smišljaju priču. Na priči radite zajedno na razini cijele grupe. Odgajatelj/ica drži slike, počevši od prve, pa do četvrte. Najmlađi tumače što vide na svakoj od njih, a kada se prođu sve slike, onda se smišlja priča.
Napomena za glavnu aktivnost	Sami pronađite priču u slikama. Pazite da bude primjerena za djecu s kojom radite.
Završna aktivnost	Igranje igrice koja se zove "Školica". Igricu ćete igrati bez kamenčića koji se baca, već samo po pravilu kojim se jednom nogom staje tamo gdje ima jedan kvadratić, a s dvije tamo gdje su dva. Polje broj 10 je za odmor.
Materijal i prilozi	priča u slikama

Bubanj

Očekivani cilj:	Usmjeravanje pozornosti i održavanje koncentracije, praćenje druge osobe, razvoj grube motorike
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima

Uvodna aktivnost	Ovo je igrica u kojoj dobrovoljac ima zadatak otkriti tko je u grupi prikriveni zapovjednik. Igrica se igra na sljedeći način. Dobrovoljac izlazi iz prostorije, a odgajatelj/ica ostatku grupe daje instrukciju: "Prvo ćemo odrediti tko će biti prikriveni zapovjednik." Kada se javi dobrovoljac odgajatelj/ica nastavlja: "Sada prikriveni zapovjednik zadaje pokrete, koje ostatak grupe treba oponašati. To mogu biti razni pokreti, ali pazite da ne gledate u našeg prikrivenog zapovjednika, već ga pratite krajičkom oka, kako naš prvi dobrovoljac, koji je izašao napolje, ne bi shvatio koga oponašate." Nakon što se grupa informira o pravilima igre, prvi dobrovoljac se uvodi u prostoriju i igra može početi.
Glavna aktivnost	Djeca u ovoj aktivnosti glume bubanj. Odgajatelj/ica im kaže da se rasporede po prostoriji gdje god tko hoće, ali ravnomjerno. Njihov zadatak je pratiti što ona radi i to ponavljati. Naizmjenice će proizvoditi zvukove, koji će podsjećati na zvukove bubnja: 1) pljesak rukama, jednom, dva i tri puta, 2) udarac nogama o pod jednom nogom, jednom pa drugom, ili odjednom s obje, 3) udarac s obje ruke po bedrima jednom, dva i tri puta, 4) dugo ispuštanje glasa C. Postupno uvježbaju sve ovo spomenuto od 1 – 4, a onda odgajatelj/ica naizmjenice proizvodi neki od ovih zvukova, a djeca ponavljaju. Nakon ove aktivnosti prelaze za stolice i sjedaju po četvero za jedan stol. Svatko dijete dobiva po dvije olovke, kao rekvizit za sviranje bubnja. Odgajatelj/ica opet vodi aktivnost tako što sada proizvede jedan zvuk, a oni trebaju ponoviti. Iz početka gledaju u njega/nju, a kasnije se odgajatelj/ica okrene i onda moraju zaključivati temeljem toga što su čuli. Zvukovi se proizvode na sljedeći način: 1) udarac jednom olovkom o stol 2) udarac s obje olovke odjednom o stol 3) udarac jednom pa drugom olovkom o stol
Završna aktivnost	U završnoj aktivnosti djeca vježbaju biti mirni. Sjede u krugu na podu, prekrivenih nogu ili spojenih u stopalima, s rukama na bedrima i zatvorenih očiju. Odgajatelj/ica im kaže: "Dišite polako i pokušajte slušati kako dišete. Nemojte se pomjerati, micati, dirati druge oko sebe niti pričati. Sada slušamo svoje disanje."
Materijal i prilozi	Olovke

Pečemo hranu na roštilju

Očekivani cilj:	Djeca uče o značaju ishrane za njihov razvoj, razvijaju socijalne vještine i finu motoriku
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca sjede u krugu i svatko od njih odgovara na pitanje: „Što ne volite jesti?“

Glavna aktivnost	U okviru ove aktivnosti djeca će kuhati. Danas ćete praviti roštilj. Za ovu aktivnost je potrebno djecu podijeliti u grupe po četvero i kazati kako će sada peći roštilj. Prvo provjerite znaju li sva djeca što se pravi na roštilju i jesu li ikada jeli roštilj. Porazgovarajte s grupom, kako biste vidjeli je li im jasno što će raditi. Prođite s njima proces pripreme roštilja: (1) priprema mjesta gdje će se meso i povrće peći, (2) priprema mesa i povrća, (3) pečenje mesa i povrća. Nakon razgovora djeci dajete zadatak da pripreme meso i povrće, koje će peći na roštilju. Materijal koji koristite je: plastelin, glinamol, papir, škarice i bojice. U svakoj grupi se djeca prvo organiziraju, tako što odrede glavnog kuhara, a nakon toga podijele odgovornosti. Prvo što trebaju je napraviti meso i povrće, koje će peći na roštilju. Oni mogu odlučiti hoće li crtati, pa izrezivati ili će komade mesa i povrća praviti od plastelina ili glinamola. Također je potrebno da naprave i roštilj od papira ili od igračaka koje imaju u centru/učionici. Ovdje je važno pustiti im mašti na volju, kako biste ih podstaknuli da razmišljaju. Djeca se također dogovaraju što će prvo peći na roštilju. Kada se prve namirnice naprave, one se stavljaju na roštilj i peku. Dok se roštilj peče, jedno dijete nadgleda, dok ostali prave dodatne namirnice. Aktivnost traje sve dok djeca ne ispeku sve namirnice što su pripremili. Nakon toga slijedi posluživanje roštilja. Tu ih učite na koji način se to radi. Sljedeći korak u ovoj aktivnosti je kušanje jela, koju vrši odgajatelj/ica. Prije kušanja svaka grupa poslužuje roštilj. Prigodom kušanja odgajatelj/ica postavlja sljedeća pitanja: 1) Što sve imamo u ovom roštilju? 2) Kako ste ga pripremali? 3) Opišite mi za što je tko u grupi bio zadužen! 4) Kako se i kada jede hrana s roštilja? Nakon kušanja pohvalite jelo i svaku grupu nagradite pljeskom. Nakon toga pričajte o značaju jela s roštilja za naše zdravlje.
Napomena za glavnu aktivnost	Važno je za ovu aktivnost imati namirnice ili u prirodnom obliku ili na fotografijama, kao i gotove proizvode, kako bi manja djeca mogla imati potpuni doživljaj jela koje pripremaju. Ovo je jedna od aktivnosti u okviru koje je vrlo važno djeci dati do znanja da ne postoje muški i ženski poslovi, već svi zajedno sudjeluju podjednako u aktivnosti kuhanja. Ovom aktivnošću radite na sprečavanju formiranja stereotipnog mišljenja o rodnim ulogama u društvu.
Završna aktivnost	Na koncu svi stanu u krug i svako od djece kaže kako mu se svidjelo raditi u grupi u kojoj je radilo.
Materijal i prilogi	papir, škarice, plastelin, glinamol, tanjuri

Pišemo I

Očekivani cilj:	Vježbati koordinaciju oko - ruka, pritisak olovke na papir, precrtavanje oblika, te finu motoriku
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	U ovoj igrici djeca će nositi lopticu za stonli tenis u žlici, krećući se krivolinijski oko tri čunja (mogu i stolice) i vraćajući se natrag istim kretanjem. Djeca se podijele u grupe od pet članova i svaka grupa napravi red iza startne crte. Grupe trebaju biti heterogene. Čunjevi (stolice) oko kojih trebaju obilaziti trebaju biti udaljene između sebe oko 1 – 1,5 m (ovisi koliko imate uvjeta u prostoriji u kojoj radite). Dijete koje je prvo u redu kreće sa žlicom u ruci i lopticom u žlici. Ruka je ispružena. Dijete ima zadatak obići oko tri čunja i na isti način se vratiti natrag. Kada se vrati tu žlicu s lopticom preuzima drugo dijete iz grupe. Ukoliko loptica ispadne dijete se ne mora vratiti na početak, već mu se loptica vrati u žlicu i nastavlja kretanje po zadanoj putanji. Ovdje nije bitno tko će biti najbrži, već da svako dijete odradi zadatak.

Glavna aktivnost	Glavna aktivnost je pisanje, odnosno grafomotorička vježbe. U ovoj vježbi djecu dijelite u tri grupe: trogodišnjaci, četverogodišnjaci i djeca od pet i šest godina su zajedno. Osmislite grafomotoričke vježbe sukladno vještinama koje imaju djeca s kojom radite.
Završna aktivnost	Radite vježbe istezanja u skladu s mogućnostima djece. Nakon vježbi istezanja radite malo na razgibavanju prstiju, tako što djeca: 1) skupljaju i šire prste po 10 puta, 2) pomijeraju prste kao da sviraju glasovir, jedan po jedan
Materijal i prilozi	bilježnice, olovke, gumice, žlice, loptice za stolni tenis, čunjevi ili neki drugi slični predmeti

Bojimo 2

Očekivani cilj:	Vježbati koordinaciju oko - ruka, pritisak olovke na papir, bojanje oblika, te finu motoriku
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca stanu u red, jedno iza drugog, a između svakog djeteta je prostor od 1m. Mogu i napraviti krug, kako bi se mogli u krugu kretati jedno iza drugog. Zatim im dajete instrukciju: "Sada ćemo hodati i dodirivati palčeve na nogama, koljena, ramena i glavu. Pratite što govorim i ponavljajte pokrete za mnom." Ovu aktivnost izvodite tako što će djeca napraviti pet krugova. Kada to urade predete na sljedeću.
Glavna aktivnost	Sva djeca rade istu aktivnost, boje. Obratite pozornost na oblike i crteže koje im dajete bojati, da ne budu prekomplikirani i preobilni.
Završna aktivnost	Pustite djeci instrumentalnu glazbu i zamolite ih da legnu i umire se, pa ih tako ostavite slušati melodiju jedno određeno vrijeme.
Materijal i prilozi	bilježnice, olovke i bojice

Pričamo priču 2

Očekivani cilj:	Djeca uče o vrijednosti pomaganja drugima
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Odgajatelj/ica pusti djecu po dolasku da se igraju i ostave igračke po prostoriji i ne pospreme. Okupi ih u krug kako bi krenuli raditi i kaže: „Djeco, za koju minutu, vrlo brzo će nam doći gosti, a naša prostorija je u neredu. Oni će biti ljuti na mene, jer sam ja ovdje velika i odrasla. Što ja sada da radim?“ Nakon toga ih pustite da daju prijedloge. Vodite diskusiju u tom pravcu kako bi shvatili da zajedno trebaju pospremiti stvari.

Glavna aktivnost	Djeca sjede u krugu i odgajatelj/ica kaže djeci: "Djeco, sada ćete slušati jednu priču. Budite mirni i dobro pazite što vam pričam, jer ćemo o tome poslije razgovarati. Priča se zove Djevojčica Sara." Bila jednom jedna djevojčica po imenu Sara. Jako je voljela svoju mamu i stalno joj je pomagala. Mama joj jednog dana kaže: - Saro, mislim da si sad već dovoljno velika i možeš sama otići po kruh u pekarnicu. Što kažeš? Bi li voljela? - Štvarno, mama? Mogu? I ja mislim da sam već toliko velika. - Želiš li to? - Naravno da želim! Već dugo čekam kad ćeš mi reći da mogu. - Onda, dobro. Dakle, evo ti novac i vrećica. Ako bude puno ljudi, pristojno čekaj svoj red, nikako ne smiješ ići preko reda, to je jako nepristojno. Kad dođeš na red, teta će te pitati što želiš, a ti ćeš joj reći: „Molim vas jedan polubijeli kruh. - I krofnu s čokoladom! - Dobro, i krofnu s čokoladom. Kad ti teta to bude dala, daj joj novac i čekaj da ti vrati ostatak. Lijepo se zahvali i pozdravi, i to je to. Jesi li upamtila? - Joj, mama, pa valjda znam kako treba kupovati. Svaki dan smo u prodavaonici. - Dobro, samo provjeravam. Kad završiš, odmah dođi kući. Nemoj se zadržavati vani. Ionako ćemo ići u šetnju i kod tete Vere, čim završimo s doručkom. - Jupii! Nakon pročitane priče razgovarate s djecom: 1) Djeco o komu govori ova priča? 2) Kako se ponaša djevojčica Sara? 3) Je li to dobro ili loše ponašanje? 4) Pomažete li vi svojim roditeljima? 5) Kako im pomažete? Onda im kažete da uzmu papire, i date im voštane bojice i zamolite da nacrtaju jednu situaciju kada su pomagali svojim roditeljima.
Napomena za glavnu aktivnost	Ukoliko u grupi imate dijete koje iz bilo kojih razloga ne može crtati, ono može prepričati svoju situaciju kada je pomogao roditeljima.
Završna aktivnost	Izložba likovnih radova i komentiranje. Prvo svako dijete objasni svoj rad, a onda se pohvali i komentira nacrtani postupak.
Materijal i prilozi	priča, papir, voštane bojice

3. mjesec

Prijateljstvo

Očekivani cilj:	Obraditi pojam prijateljstva
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	U uvodnoj igri rade se vježbe za koordinaciju pokreta. Djeca rade u paru: 1) Parovi se uhvate za ruke i spuštaju se u čučanj zajedno. (rade 5 puta polako) 2) Stoje, ruke su ispružene, dodiruju se dlanovima i prave krugove ka spolja, pa ka unutra. (rade 5 puta polako) 3) Stoje, ruke su ispružene, dodiruju se dlanovima i prave krugove ka unutra, pa ka spolja. (rade 5 puta polako)

Glavna aktivnost	Odgajatelj/ica djeci najavljuje čitanje jedne priče. Djeca sjedaju u krug. Odgajatelj/ica kaže: "Djeco, danas ćemo čitati priču koja se zove Dva prijatelja. Slušajte pažljivo pa ćemo o njoj razgovarati." <i>Jednom davno, šumom su šetala dva jako dobra prijatelja, kad se odjednom ispred njih stvori veliki medvjed. Podiže se on na dvije zadnje noge, izbacuje svoje kandže i počeo strašno rikati. Dječaci su se toliko uplašili, da je jedan počeo bježati. Toliko se uplašio, da se nije ni okrenuo vidjeti što mu je s prijateljem. U tom bježanju se popeo na drvo. Drugi dječak je ostao stajati, jer nije mogao trčati. I što mu je preostalo? Samo je legao na zemlju i počeo se praviti mrtav.</i> <i>Kada je medvjed vidio da je dječak pao na zemlju, prišao mu je i počeo ga njuškati i gurati, lizati mu lice i ruke. Dječak se nije pomjerao. Medvjed je doista pomislio da je dječak mrtav i otišao je.</i> <i>Kada je medvjed otišao, drugi dječak se spustio niz drvo i upitao svoga prijatelja: "Što ti je medvjed šapnuo?" Prijatelj mu je odgovorio: "Rekao mi je da oni koji ostavljaju svoje prijatelje u nevolji, nisu pravi prijatelji."²⁴</i> Nakon što odgajatelj/ica pročita priču, kreće se s razgovorom o priči. Pitanja koja se postavljaju su sljedeća: 1) O čemu govori ova priča? Tko će nam ispričati svojim riječima? 2) Tko su glavni likovi u ovoj priči? 3) Što je uradio prvi dječak? Zašto? Kako se osjećao? (Ovdje inzistirati na davanju pravog naziva emocije.) 4) Što je uradio drugi dječak? Zašto? Kako se osjećao? (Ovdje inzistirati na davanju pravog naziva emocije.) 5) Što biste vi uradili u ovoj situaciji? Kako biste se vi osjećali i kako biste se ponašali? (Ovdje ne treba kritizirati njihove odgovore, jer se na taj način gubi slobodna i otvorena komunikacija.) 6) Što je trebao uraditi prvi dječak? 7) Što mislite zašto on to nije uradio? (Ovdje objasniti djeci da prilikom osjećaja emocije straha neke osobe bježe, a neke se ukoče, ali je većini zajedničko da ne mogu baš razmišljati o svemu u tom trenutku. Najčešće djeca tijekom intenzivnog osjećaja straha ne razmišljaju o drugima, već samo o sebi. Ovo je važno da znaju kako bi mogli razumjeti postupke svojih prijatelja, kao i svoje postupke.) 8) Jesu li ova dva dječaka dobri prijatelji? (Ovdje djeci treba objasniti što je pravo prijateljstvo, ali isto tako da se i među prijateljima nekada može dogoditi neslaganje i nerazumijevanje. Vrlo je važno s njima od malena raditi na razvijanju tolerancije, posebice kada su prijatelji u pitanju. Učiti ih razumijevanju svojih, ali i tuđih ponašanja.) 9) Što je za vas prijateljstvo?	
	Završna aktivnost	Djeca stoje u krugu i drže se za ruke. Odgajatelj/ica je prvi dobrovoljac i stoji izvan kruga. Njegov/njen zadatak je ući u krug i uhvati se za ruke s ostalima. Kako bi to mogao/la treba kazati lijepu riječ ili riječi nekome u krugu. Kada to uradi, dijete kojem je upućena lijepa riječ otpušta ruku i prihvća odgajatelja/icu. Zatim se javlja drugi dobrovoljac, koji želi promijeniti mjesto gdje stoji. Najvažnije je od djece tražiti da kada govore lijepu riječ gledaju u oči onoga komu govore.
	Materijal i prilogi	priča

Učimo pjesmicu 2

Očekivani cilj:	Djeca uče pjesmicu, pravilan izgovor glasova i vježbaju pamćenje sadržaja
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Pustite im bilo kakvu glazbu instrumentalnu i plešite s njima u ritmu te glazbe. Svako se može pokretati kako god želi.

Glavna aktivnost	Odgajatelj/ica kaže: "Djeco, prošlog puta smo razgovarali o prijateljstvu. Pričali smo o ona dva prijatelja koja su se našla u šumi. Danas ćemo učiti pjesmicu o prijateljstvu, ali prije toga ćemo malo ponoviti što je to prijateljstvo." Zatim razgovarate s djecom: 1) Što je prijatelj? 2) Kako se trebamo ponašati prema prijatelju? 3) Kako se prijatelj treba ponašati prema nama? Dozvolite svakom djetetu govoriti i podstičite razgovor, kako biste vidjeli jesu li zapamtili o čemu ste pričali prošlog puta. Nakon toga učite pjesmicu.
	Čemu služi prijatelj? Prijatelj služi da prijateljstvo svoje dokaže: da te voli, da ti vjeruje, da ne laže, da ti pomaže. Ako si tužan da te tješi, da svaki problem s tobom zajedno riješi. Da ti posudi omiljenu kapu, uključ i tebe u novu grupu. Pomilovati njegovu macu da ti dozvoli. Da pričuva umjesto tebe tvoga malog bracu. Da s tobom sladoled podijeli i da se k tebi, ako treba, zauvijek preseli.²⁵
	Pjesmicu vježbati uz pratnju pokretima.
	Napomena za glavnu aktivnost Ovo je malo duža pjesmica, pa ne bi bilo loše ponavljati ju u više navrata, jer je djeca neće moći naučiti od prve. Također, mlađa djeca (3 - 4 godine) mogu učiti dio pjesmice, a ne cijelu.
	Završna aktivnost Djeca uz pomoć odgajatelja/ice izvode na glas i uz osmišljenu koreografiju pjesmicu i na kraju zagrlje svoga prijatelja iz grupe.
Materijal i prilozi pjesmica, glazba za ples	

Klikeri I

Očekivani cilj:	Podsticanje razvoja fine motorike, učenje pravila i praćenje istih, kao i podsticanje i socio-emocionalnog razvoja
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima

²⁵ Autorka Vera Zemunić

Uvodna aktivnost	Djeca se rasporede po prostoriji i odgajatelj/ica kaže: "Sada ćemo se igrati igrice taksi. Kako se ona igra? Pola će vas biti taksisti, vozači koji voze druge ljude, a pola će vas biti ljudi kojima treba taksi prijevoz. Hajdemo se podijeliti!" Kada se djeca podijele u dvije grupe, taksisti zauzmu stojeći položaj, s rukama ispred tijela, kao da drže upravljač u rukama. Djeca koja su u grupi koju taksist treba voziti stoje i odgajatelj/ica kaže: "Na moj znak KRENI! taksisti će se kretati po prostoriji, kao da voze auto. Oni koji trebaju taksi stoje ispružene ruke, s palcem podignutim prema gore. Tako zaustavljaju taksi. Kada vam taksi stane pozdravite ga i stanite iza taksista i uhvatite ga za ramena. Na moj znak KRENI! počinjete se kretati, ali pazite da ujednačeno hodate. Kada kažem USPORI! vi trebate usporiti. Kada kažem STANI! trebate stati." Djeca igraju igricu oko 3 minute.
Glavna aktivnost	Glavna igrica ovog dana su Klikeri. Najbolje bi bilo kada biste ju mogli u originalu igrati napolju, i da imate pravu rošu, rupu u koju djeca ubacuju klikere. Ukoliko to ne možete, onda je igrajte u prostoriji u kojoj inače radite, ali umjesto rupe ucrtajte krug kredom na podu. Prije samog početka, podijelite djecu u grupe od po 5 - 6 članova i neka svaka grupa ima svoju rupu. U ovoj igrici imamo pobjednika. Djeca osvajaju bodove za različite poteze i onaj koji prvi osvoji 10 bodova je pobjednik. Kako se bodovi osvajaju? Dva boda vrijedi ubacivanje u rupu, a jedan bod vrijedi pogađanje klikera drugog djeteta. Odgajatelj/ica zapisuje bodove. Pravila po kojima će igrati su sljedeća: 1) Svako dijete ima jedan kliker i ima zadatak taj kliker ubaciti u rupu ili označeni krug na podlozi u prostoriji. 2) Kako bi se ubacio u rupu, kliker se ne smije bacati, već izbacivati iz ruke, upotrebom palca, a pridržavanjem kažiprstom. 3) Svako dijete po jedanput izbacuje kliker i kada ga izbaci, ukoliko kliker nije ušao u rupu, taj kliker ostaje na podu, sve dok dijete ponovo ne dođe na red za izbacivanje. U međuvremenu njegovi prijatelji mu mogu pomjeriti kliker, tako što će ga gađati. Kada se kliker pogodi, vlasnik ide iz početka u proceduru ubacivanja klikera u rupu. U ovoj igrici je važno djeci dati pravila i pratiti jesu li upamtili pravila i poštuju li ih. Također, pustite ih da igraju i promatrajte njihovu dinamiku. Kada završe igricu, ili ako prođe sat 40 minuta, a oni još nisu završili, prekida se igranje i odlaže za neki drugi put, a vi sjedate i razgovarate: 1) Kako vam se svidjela ova igrica? 2) Što vam se svidjelo, a što nije? 3) Je li bilo teško upamtiti pravila? 4) Je li bilo teško pridržavati se pravila? 5) Postoji li neko pravilo u igrici koje vam se ne sviđa? Ako postoji, dijete treba navesti koje i kazati zašto, kao i predložiti neko drugo pravilo.
Napomena za glavnu aktivnost	Djeca koja koriste kolica za kretanje trebaju imati pomoć odgajatelja/ice ili svojih prijatelja u kretanju, ukoliko mogu sudjelovati u igrici, a ako ne mogu, onda trebaju bilježiti bodove. Klikeri su igrica koju češće igraju dječaci nego djevojčice, pa se može svrstavati u muške igrice. Zato je važno da ovom prigodom napomenete djeci kako je ovo igrica koju igraju i jedni i drugi, te da ne postoje igrice za dječake i djevojčice.
Završna aktivnost	U završnoj aktivnosti ih učite kako čestitati jedni drugima na uspjehu u igrici, pa tako djeca koja nisu imala uspjeha prilaze djeci koja su od njih bila uspješnija i čestitaju im, a ovi koji su uspješnije odradili aktivnost im zahvaljuju i zažele više uspjeha sljedeći put.
Materijal i prilozi	klikeri, kreda

Iznenadenje

Očekivani cilj:	Povezivanje emocije iznenađenja s ponašanjima koja ju prate.
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca stanu u prostoriji gdje se radi, ali bez nekog pravila, gdje god žele i onda im odgajatelj/ica kaže: "Djeco, sada ćemo se igrati igrice MAGNETI. Kada ja kažem MAGNET 2, vi se trebate uhvatiti za ruke s još jednim prijateljem i napraviti par. Kada kažem MAGNET 3, onda trebate napraviti grupe od vas troje. Ako kažem MAGNET 4, pravite grupe od vas četvero. Je li vam je sve jasno? Starija djeca trebaju pomoći mlađoj, koja ne znaju brojiti, u ovom sparivanju." Trudite se pomiješati ih barem po tri puta u navedene brojeve magneta, ali naizmjenice.
Napomena za uvodnu aktivnost	Ovdje treba imati na umu ukoliko imate u grupi neko dijete koje ima problema u fizičkom razvoju i ne može izvoditi ove aktivnosti, dodijeliti mu ulogu predvodnika ovih aktivnosti, pa da on/ona zapovijeda kada grupa treba krenuti ili stati, kako se ne bi osjećalo zapostavljano.
Glavna aktivnost	Djeca posjedaju za stolove u grupama od po četvero i dobivaju papire, olovke i bojice i sljedeću instrukciju: "Sada ćete praviti dar za svog tajnog prijatelja. Tko vam je tajni prijatelj otkrićete kasnije, kada vam ja podijelim papiriće na kojima će to pisati. Za sada se samo potrudite napraviti dar, koji biste voljeli dati svom tajnom prijatelju." (a) Kada djeca završe pripremu poklona, podijelite im kartice, koje će im otkriti tko su im tajni prijatelji. To su uparene kartice, a oni će se međusobno poznati po istim znakovima (simbolima) i recite im: "Sada će svatko od vas izvući po jednu karticu, na kojoj će biti jedan znak. U ovoj prostoriji postoji još samo jedna osoba koja ima taj isti znak. Vaš zadatak je da ju nađete. Kada je nađete stanite jedno pokraj drugog i čekajte da se svi pronađu." Nakon što se svi pronađu, poredajte djecu u krug, ali tako da parovi budu jedno do drugoga i sada im recite: "Sada ćete jedno drugome uručiti dar i kazati nešto lijepo. Kada primite dar zahvalite se." Kada svi završe s primanjem i podjelom darova, sjednite na pod i razgovarajte. Pitajte ih sljedeća pitanja: 1) Kako ste se osjećali kada ste pronašli tajnog prijatelja? 2) Kako ste se osjećali kada ste primili dar? 3) Što mislite koje osjećanje smo danas radili? Pretpostavka je kako mlađa djeca neće znati da je riječ o iznenađenju, a bit će djece koja ga neće znati verbalizirati, već će govoriti da su se osjećali sretno, što i jeste istina. Zato ćete im Vi reći kako se u situacijama kada nas netko iznenadi osjećamo iznenađeno, tj. kada se netko prema nama ponaša drukčije, ili kada uradi nešto što nismo očekivali. Ostatak vremena s njima pričajte u kojim situacijama su se osjećali iznenađeno i na koji način se ponašaju kada su iznenađeni. (b)
Napomena za glavnu aktivnost	(a) Kada su djeca s poteškoćama ili teškoćama u razvoju u pitanju, na njih je ovdje važno obratiti pozornost. Ukoliko ne mogu crtati, jer imaju problem s vidom, mogu vajati ili samo pričati. Djeca koja ne mogu čuti, potrebno im je imati nekoga tko će im interpretirati ono o čemu se govori gestovnim jezikom. Ono što je važno u ovoj vježbi je dopustiti djetetu koje ne crta, da emociju izrazi na bilo koji drugi način. (b) Prigodom rada na emocijama vrlo je važno djeci stalno povezivati emociju s ponašanjem, kao i emocije ne dijeliti na pozitivne i negativne, već na prijatne i neprijatne. Tako bi ljutnja bila neprijatna emocija, a radost prijatna.
Završna aktivnost	Na kraju djeca i odgajatelj/ica staju u krug i svatko od njih kaže kako se danas osjećao i pokaže to svojim tijelom.
Materijal i prilozi	papir A4 formata, olovke i bojice

Poligon 4

Očekivani cilj:	Djeca će vježbati pamćenje instrukcija, kao i potporu svojim prijateljima iz grupe.
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca stanu po sobi odvojena jedno od drugoga do 1 m. Zatim im dajete instrukciju: „Sada ćemo se igrati igrice koja se zove Zmija. Kako se zmija kreće? Ona gmiže.” Zatim pokažete kako trebaju da gmizati. Sada ćete vi gmizati kao zmije. Djeca legnu na trbuh, s rukama ispred glave i pomijeraju se kao zmijice. Gmižu tako jedan minut.
Napomena za uvodnu aktivnost	Ovdje treba imati na umu ukoliko imate u grupi neko dijete koje ima problema u fizičkom razvoju i ne može izvoditi ove aktivnosti, dodijeliti mu ulogu predvodnika ovih aktivnosti, pa da on/ona zapovijedati kada grupa treba krenuti ili stati, kako se ne bi osjećalo zapostavljeno.
Glavna aktivnost	U prostoriji u kojoj radite napravite poligon tako da djeca imaju mogućnost provlačiti se, nešto zaobilaziti, kao i hodati po ucrtanim stazama (staze možete iscrtati bijelom kredom, koja se lako briše sa zida). Pored toga, u ovaj poligon možete uključiti i dio za petogodišnjake i šestogodišnjake, koji će jedan dio poligona prelaziti s knjigom na glavi ali paziti da im knjiga ne padne. Ovu igricu ste imali u petoj i sedamnaestoj radionici, pa se potrudite da ovaj poligon bude drukčiji. (a) U ovoj vježbi djecu podijelite u grupe po godinama (ovdje govorimo o djeci tipičnog razvoja, kao i o djeci koja mogu pratiti instrukcije i koja nemaju problema u fizičkom razvoju). Instrukcije osmišljavate sukladno poligonu. Ono što je bitno jeste da za vrijeme izdavanja instrukcija i izvodite samu vježbu. (b) Prije nego što aktivnost počne potrebno je djeci kazati: "Djeco, podijeljeni ste u tri grupe. Međutim, važno je navijati jedni za druge i podržavati se. Ovo nije natjecanje. Ovdje je bitno da svako od vas pređe ovaj zadatak kako treba." Aktivnost počinju prvo najmlađi i tako redom. Važno ih je podsticati da jedni drugim pomažu i jedni druge podsjećaju na pravila prolaska kroz poligon.
Napomena za glavnu aktivnost	(a) Mnogo bolje bi bilo kada bi se ova aktivnost mogla izvoditi napolju. (b) Ukoliko se odlučite za nešto složeniji poligon, onda ga skratite za trogodišnjake.
Završna aktivnost	Kada svako dijete prođe poligon jedanput stanite svi u krug. Uхватite se za ruke i pitajte djecu: 1) Kako vam se svidjela ova igra? 2) Kako ste se osjećali dok ste prolazili zadatak?
Materijal i priloz	rekviziti za poligon i knjige

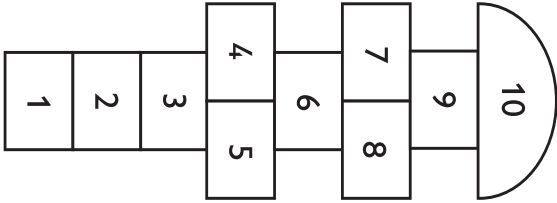
Učimo pjesmicu 3

Očekivani cilj:	Djeca uče slušati pjesmicu i pamtiti sadržaj, razvijaju finu grafomotoriku i socijalne vještine
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca stoje u krugu, a odgajatelj/ica pita: "Djeco, kako napravite lice kada smo iznenađeni, hajde pokažite?" Onda svako dijete pravi facijalnu ekspresiju emocije iznenađenja.

Glavna aktivnost	U glavnoj aktivnosti s djecom slušate pjesmicu "Moja mala djevojčica". Njen tekst se nalazi ispod. Moja mala djevojčica puna je velikih želja bas kao šipak pun koštica tako je puna veselja Ref. Tata, kupi mi auto bicikl i romobil kupi mi medu i zeku kolica, jugovinil. Tata, kupi kolača bombona i narandže dv'je bar jednu malenu bebū /velim ti da je to sve/ /tata, kupi mi tata kupi mi, tata kupi mi sve/ Moja mala djevojčica voli i šetnje i priče, ali u gradu pred izlogom satima stoji i više. Ref. Tata, kupi mi auto bicikl i romobil kupi mi medu i zeku kolica, jugovinil. Tata, kupi kolača bombona i narandže dv'je bar jednu malenu bebū /velim ti da je to sve/ /tata, kupi mi tata kupi mi, tata kupi mi sve/ Poslušajte pjesmicu nekoliko puta i onda o njoj razgovarajte s djecom: 1) Je li vam se svidjela ova pjesmica? Zašto DA, odnosno NE? 2) Što vam se svidjelo, a što nije? 3) Što djevojčica želi da joj tata sve kupi? 4) Imate li vi želja ovakvih ili nekih drugih? 5) Je li vam draže kada znate što će vam netko kupiti, ili kada ne znate pa vas iznenadi? 6) Kako se osjećate kada vam netko kupi nešto, a vi niste znali da će vam kupiti? Nakon razgovora djeca crtaju nešto što žele da im roditelji, ili netko drugi kupi.	
	Završna aktivnost	Prezentacija crteža i razgovor o njihovim željama.
	Materijal i prilozī	CD sa pjesmom, papir, bojice, olovke

Gledamo slike, pričamo priču 2

Očekivani cilj:	Djeca pričaju priču po slikama, razvijaju kognitivne sposobnosti i govor.
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima

Uvodna aktivnost	Igrate se igrice pantomima, ali tako što djeca stanu u krug i onda svako dijete, svom prijatelju s desne strane, pantomimom pokaže šta bi mu poklonilo za rođendan. Prijatelj/prijateljica ne treba pogađati, već samo uzeti dar, zahvaliti se i svom prijatelju/prijateljici s desne strane nešto pokloniti.
Glavna aktivnost	U ovoj aktivnosti radite pričanje po slikama, s tim što najmlađa djeca (3-4 godine) imaju zadatak opisati što vide na svakoj slici, dočim stariji (5-6) godina smišljaju priču. Na priči radite zajedno na razini cijele grupe. Odgajatelj/ica drži slike, počevši od prve, pa do četvrte. Najmlađi interpretiraju što vide na svakoj od njih, a kada se prođu sve slike, onda se smišlja priča.
Napomena za glavnu aktivnost	Sami pronađite priču u slikama. Pazite da bude primjerena za djecu s kojom radite.
Završna aktivnost	Igranje igrice koja se zove "Školica". Igricu ćete igrati kamenčićem koji se baca, tako što prigodom prvog prolaska kroz školicu, dijete baci kamenčić na polje 1, pa kada uspješno završi školicu prelazi na bacanje kamenčića na polje 2 i tako redom. Kamenčiće mogu bacati i maleni (3-4 godine), no njihove promašaje ne uzimate u obzir, važno je da prođu školicu, a ne i da pogode polje kamenčićem, jer je za njih to zahtjevno, ali je važno da se ne osjećaju drukčijima.
Materijal i prilozi	priča u slikama

Glasovir

Očekivani cilj:	Djeca uče u instrumentu glasovir, slušaju skladbu koja se svira na glasoviru, vježbaju usmjeravanje pozornosti i koncentraciju, kao i finu motoriku.
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Recite djeci da sjednu na pod i prekriže noge ili ih spoje u stopalima. Pustite im skladbu koja se svira na glasoviru. Neka je slušaju 5 minuta i neka miruju. Mogu i zatvoriti oči ako žele.
Glavna aktivnost	Kada završi skladba razgovarajte s njima: 1) Kako vam se svidjela skladba? 2) Što mislite na kom instrumentu je svirana? (pokažite im sliku glasovira) 3) Što sve ima glasovir? (ovdje gledate njegove dijelove, ali ono što njih treba naučiti jesu tipke, bijele i crne) Nakon razgovora prelazite na izradu glasovira. Za izradu će vam trebati materijal koji se nalazi u prilogima²⁷, škarice, kao i kutije od cipela, za svaku grupu djece. Djecu podijelite u grupe po pet članova. Djeca trebaju da rade po sljedećim koracima: 1) izrezuju tipke glasovira (na bijelom i crnom papiru) 2) zalijepe bijeli papir na dno kutije, s vanjske strane 3) na taj papir lijepe tipke, ali po uzorku koji dobiju (između dvije bijele tipke ide jedna crna).
Završna aktivnost	Prezentacija glasovira i pohvala rada grupe.
Materijal i prilozi	skladba za glasovir, bijeli i crni papir, škarice, ljepilo

26 Prilog broj 14

27 Prilog broj 15

Razvijamo pitu

Očekivani cilj:	Djeca uče o značaju ishrane za njihov razvoj, razvijaju socijalne vještine i finu motoriku
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	U uvodnoj aktivnosti s djecom se malo razgovara o tomu što oni misle da jedan dobar kuhar treba imati u svojoj kuhinji. Pustite ih da nabrajaju sve što im padne na um, ali na kraju Vi izvršite sintezu potrebnih predmeta koje jedan kuhar treba imati: nož, vilica, žlica, zdjele, lonci, tanjuri, daske za sječenje i drugo.
Glavna aktivnost	U okviru ove aktivnosti djeca će kuhati. Danas ćete praviti razne vrste pita. Za ovu aktivnost vam je potrebno djecu podijeliti u grupe po četvero i kazati im da će sada peći pite. Svaka grupa bi trebala dobiti zadatak napraviti tri vrste pita: burek, sirnicu i zeljanicu. Prvo provjerite je li sva djeca znaju što je pita i od čega se pravi. Porazgovarajte s grupom, kako biste vidjeli je li im je jasno što će praviti danas. Prođite s njima proces pripreme pite: (1) razvijanje kora i priprema namirnica kojima se kore pune, (2) punjenje kora i savijanje, (3) stavljanje pite u pleh i pečenje. Nakon razgovora djeci dajete zadatak da pripreme sve sastojke, kojima će puniti kore za pitu. Materijal koji koriste je: plastelin, glinamol, papir i škarice. U svakoj grupi se djeca prvo organiziraju, tako što odrede glavnog kuhara, a nakon toga podijele odgovornosti. Prvo što trebaju uraditi je napraviti kore za pitu, a zatim nadjev. Oni mogu odlučiti hoće li crtati, pa izrezivati ili će praviti od plastelina ili glinamola. Svaka grupa ima i svoju pećnicu, kao i pleh. I pećnica i plah mogu biti improvizirani i važno je djeci dopustiti da osmisle kako će izvršiti tu improvizaciju. Zadatak je da svaka grupa napravi po jednu vrstu pite. Kako su oni sada već iskusni u kuhanju, dopustite im da se sami organiziraju. Sljedeći korak u ovoj aktivnosti je kušanje jela, koju vrši odgajatelj/ica. Prije kušanja svaka grupa poslužuje pite u tanjur. Prigodom kušanja odgajatelj/ica postavlja sljedeća pitanja: 1) Od čega su napravljene ove pite? 2) Kako ste ih pripremali? 3) Opišite mi za što je tko u grupi bio zadužen! 4) Kako se i kada pita jede? Nakon kušanja pohvalite pite i svaku grupu nagradite pljeskom.
Napomena za glavnu aktivnost	Važno je za ovu aktivnost imati namirnice ili u prirodnom obliku ili na fotografijama, kao i gotove proizvode, kako bi manja djeca mogla imati potpun doživljaj jela koje pripremaju. Ovo je jedna od aktivnosti u okviru koje je vrlo važno djeci dati do znanja da ne postoje muški i ženski poslovi, već svi zajedno sudjeluju podjednako u aktivnosti kuhanja. Ovom aktivnošću radite na sprečavanju formiranja stereotipnog mišljenja o rodnim ulogama u društvu.
Završna aktivnost	Napravite vlakić u koji će stati sva djeca u grupi. Vlakić se pravi tako što se djeca uhvate jedni drugima za ramena. Prvo dijete u vlakiću je lokomotiva, a ostali su vagoni. Kada lokomotiva kaže UHU, ČIHU, ČIHU, ČIHU, ČIHU vlakić se počne kretati, ali polako. Djeca trebaju sinhronizirano pratiti jedni druge. Kada se lokomotiva oglasi sa UHUUUUUUU, to znači da vlakić ubrzava. Kada lokomotiva kaže ŠŠŠŠŠŠŠŠ to znači da vlakić koči. Djeca trebaju pažljivo pratiti što lokomotiva govori i sukladno tomu se ponašati.
Napomena za završnu aktivnost	Ukoliko u grupi imate dijete koje koristi kolica, ono može biti lokomotiva, a prijatelj/ica iza njega/nje gurati. Ako imate dijete koje ne čuje onda za njega treba s lokomotivom dogovoriti znakove, koje će ono pratiti i sukladno njima oponašati.
Materijal i prilozi	papir, škarice, plastelin, glinamol, tanjuri, predmeti potrebni za oponašanje pleha i pećnice

Pišemo 2

Očekivani cilj:	Vježbati koordinaciju oko - ruka, pritisak olovke na papir, precrtavanje oblika, te finu i grubu motoriku
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	10 – 20 djece
Uvodna aktivnost	Prostor u kojem radite razmjestite tako što ćete postaviti stolice u krug (sedam stolica). Povežite ih konopcem na visini od 5 cm. Djeca imaju zadatak kretati se u slalomu između stolica, ali da preskaču konopac. Rade pojedinačno. Prvi krug prelaze tako što konopac preskaču jednom pa drugom nogom, a drugi krug rade tako što konopac preskaču s obje noge zajedno, licem okrenuti prema konopcu.
Glavna aktivnost	Glavna aktivnost je pisanje, odnosno grafomotorička vježba. U ovoj vježbi djecu dijelite u tri grupe: trogodišnjaci, četverogodišnjaci i djeca od pet i šest godina su zajedno. Zadajte im grafomotoričke vježbe sukladno njihovim mogućnostima.
Završna aktivnost	Odaberite neku od vježbi za podsticanje motoričkog razvoja.
Materijal i prilozi	bilježnice, olovke, gumice, konopac

Oponašamo i crtamo životinje I

Očekivani cilj:	Razvoj motoričkih sposobnosti za velike i male pokrete, vježbanje pritiska olovke na papir, orijentacije u malom prostoru, razvoj govora i kognicije
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	U ovoj aktivnosti djeca će oponašati određene životinje: majmuna, medvjeda, zmiju, slona, lava i žirafu. Oponašanje se zasniva na pokretima i glasanju.
Glavna aktivnost	U glavnoj aktivnosti djeca se podijele u šest grupa i svaka grupa dobije sliku jedne od oponašanih životinja i zadatak da ju oboji. Boje svi zajedno i dogovaraju se kako će kombinirati boje. Životinje ne moraju biti obojene bojama koje imaju na svom tijelu u prirodi. Važno je u ovoj aktivnosti da djeca surađuju i koriste što više boja, kao i da crtež bude obojen sa što manje prelazaka preko crta.
Završna aktivnost	Na kraju svaka grupa ostavi svoj crtež na stolu i kreće se u razgledanje crteža. Stane se pored svakoga i djeca pohvale crtež i bojenje.
Materijal i prilozi	slike sa životinjama, bojice

Smišljamo igrice

Očekivani cilj:	Podsticanje kreativnosti, uočavanje pravila, podsticanje socioemocionalnog razvoja
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca stoje u prostoriji i odgajatelj/ica pita: "Danas ćemo pričati o aktivnostima koje najviše volite. Međutim, sada će nam svatko od vas pokazati koju aktivnost najviše voli, ali da ju ne izgovori, a mi ćemo pogađati." Svako dijete pokazuje barem jednu aktivnost, a može i više.

Glavna aktivnost	U glavnoj aktivnosti podijelite djecu u grupe po uzrastu (3 i 4 godine i 5 i 6 godina). Svaka grupa ima zadatak smisliti neku igru i objasniti kako se ona igra. Pustite ih 20 minuta maksimalno i promatrajte što rade i na koji način razgovaraju. Nakon 20 minuta provjerite jesu li gotovi. Ako im treba još vremena, a vidite da rade dozvolite im. Kada svi završe tražite da svaka grupa predstavi svoju igricu. Ukoliko je to neka poznata igrica nemojte kritizirati, jer su oni još uvijek mali da bi smišljali, a važno je vidjeti razumiju li pravila i jesu li se njima bavili. Pitajte u predstavljanju igrica drugu djecu jesu li razumjeli i bi li umjeli ponoviti.
Napomena za glavnu aktivnost	Odgajatelj/ica treba dati potporu grupi djece od 3 i 4 godine u kreiranju igrice.
Završna aktivnost	Djeca stanu u krug i dobiju zadatak potapšati po ramenu prijatelja/prijateljicu s desne strane i pohvaliti za današnji rad.
Materijal i prilogi	

4. mjesec

Poslušnost

Očekivani cilj:	Djeca razumiju pojam poslušnost, te koliko je važno poštovati pravila.
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Ovo je aktivnost u kojoj se djeci kaže da hodaju kao: 1) zakačeni za balon (pa oni pružaju ruke prema gore i hodaju na prstima) 2) da nose težak kamen s obje ruke (pa se rukama prema dolje savijaju, a glume da je u njima veliki kamen) 3) da nose teret u obje ruke u vrećama (onda su ruke sa strane tijela, ali ih spuštaju prema dolje i prave se da nose teret u njima) 4) da hvataju leptira (pa potrče i rukama pokušavaju uhvatiti leptira)

Glavna aktivnost	Odgajatelj/ica kaže: "Djeco, ja ću vam sada čitati kratke priče, pa ćemo o njima razgovarati. Dobro me slušajte". - Slonica je zamolila slonića da joj donese čašu vode. Slonić je rekao da nema vremena. Opet ga je zamolila da joj pomogne donijeti sag u kuću, on je rekao kako mu je to dosadno. Kada ga je treći put zamolila da ode u prodavaonicu kupiti kruh, on je rekao da mora ležati. 1) Je li slonić ikad pogriješio? Ako DA, gdje je pogriješio? 2) Što je slonić trebao uraditi? 3) Što biste vi uradili? 4) Kako se mama slonica osjećala, kada ju slonić nije htio poslušati? - Mačka je došla kući i nije zatekla mačiće u njihovoj sobi. Vratili su se kući tek kasno navečer. Mačka je bila zabrinuta, jer ih je posvuda tražila i nije ih našla. Kada ih je pitala gdje su bili, oni su odgovorili da su išli u drugo naselje. Onda im je mačka rekla tamo ne smiju ići i oni to znaju, ali su oni samo rekli kako im se išlo i da se nisu brinuli što će ih ona tražiti. 1) Jesu li mačići pogriješili? Zašto? 2) Što su oni uradili? 3) Što nisu smjeli uraditi? 4) Biste li se vi ovako ponašali? 5) Kako se mama mačka osjećala, kada je došla kući i vidjela da ih nema? Nakon svega pitate djecu: "Kako mi jednim imenom zovemo ponašanja koja su imali slonić i mačići?" Poslije odgovora pričate s njima o poslušnosti i njenom značaju za dijete.
Završna aktivnost	Djeca stanu u prostoriji bilo gdje, ali je važno da ste Vi ispred njih. U ovoj vježbi vježbate lijevu i desnu stranu, na sljedeće naredbe: 1) podigni lijevu ruku 2) podigni desnu ruku 3) podigni lijevu nogu 4) podigni desnu nogu 5) dodirni lijevo oko 6) dodirni desno oko 7) dodirni lijevo uho 8) dodirni desno uho
Materijal i prilozi	

Higijena moga tijela

Očekivani cilj:	Djeca uče boje, uočavanje boja u prostoru, o higijeni tijela
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca su raspoređena po prostoru i dobivaju instrukciju: "Djeco, sada ćemo se igrati pronalaženja boja u prostoru. Prvo ćemo vidjeti znate li svi boje." Provjerite poznavanje sljedećih boja: crvena, plava, žuta, zelena, ljubičasta, ružičasta, narančasta. Kada izvršite provjeru igrica počinje. Igra se tako što vi kažete boju, a djeca ju pronalaze u prostoriji i kada ju nađu uhvate se za predmet te boje.
Napomena za uvodnu aktivnost	Ukoliko netko od djece ne zna boje, recite mu da uzme za ruku dijete koje zna boje i s njim igra igricu zajedno.

Glavna aktivnost	Ovo je aktivnost na kojoj djeca uče o higijeni svoga tijela. Prije svake priče, pročitajte im sljedeću pjesmicu: Uredno dijete Sapun trebam za pranje, češalj za češljanje. Zube četkicom nježno trljam, nokte čuvam da ne zaprljam. Ispeglanu robu odjenut' ću, očerkane cipele obut' ću. Od glave do pete, ja sam čisto, uredno dijete^{28!} Poslije čitanja pjesmice pitate djecu: 1) Djeco o čemu govori pjesmica? 2) Što radi dijete u pjesmici? Nakon toga idete od jednog do drugog koraka održavanja higijene i opisujete kako se održava higijena svakog dijela tijela. Koraci održavanja higijene o kojima govorite su: umivanje, pranje zuba, češljanje, tuširanje, oblačenje čiste odjeće, pranje ruku. Djeca mogu zajedno s vama oponašati održavanje higijene.
Napomena za glavnu aktivnost	Bilo bi korisno roditeljima najaviti ovu radionicu, kako bi svako dijete od kuće donijelo četkicu za zube i kako bi vježbali pranje zuba.
Završna aktivnost	Nakon što se završi glavna aktivnost djeca ustanu i stanu u krug. Na vašu naredbu počinju oponašati aktivnost održavanja higijene. Naredbe su sljedeće: perem zube, tuširam se, češljam se, oblačim čistu odjeću, umivam se, perem ruke.
Materijal i prilozi	

Poligon 5

Očekivani cilj:	Djeca se podstiče razvoj motorike i čula, te socioemocionalni razvoj.
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	U ovoj aktivnosti djeca se razgibavaju, uz naredbe odgajatelja/ice: lijevo, desno, naprijed, natrag. Svi stoje u krugu i odgajatelj/ica kaže LIJEVO, a oni se pomjere ulijevo, pa kaže DESNO, a oni se pomjere udesno. Kada kaže NAPRIJED svi naprave korak naprijed, a kada kaže NATRAG, svi korak natrag.
Napomena za uvodnu aktivnost	Djeca koja imaju 3 i 4 godine neće biti u stanju razlikovati lijevo i desno, ali to nije bitno jer će oponašati druge. Ono što je važno jeste odrediti im lijevo ili desno prema ruci koju koriste u pisanju i tako znaju jednu stranu, a drugu onda određuju kao suprotnu.
Glavna aktivnost	U prostoriji u kojoj radite ili napolju, ukoliko možete, napravite poligon sa stolicama i mjestima gdje trebaju preskati prepreku visine do 5 cm (ovakve prepreke mogu biti od kockica i od konopca, zavezane za noge stolice). To će biti poligon koji će djeca prelaziti zavezanih očiju, ali uz pomoć svojih prijatelja. Poligon se prelazi tako što dijete, kojem su oči zavezane, ide ispred, a iza njega ide njegov prijatelj/ica. Komunikacija koja između njih postoji jeste, lijevo, desno, naprijed, natrag, digni nogu, preskoči. Djeca poligon trebaju prelaziti polagano i ne trebaju razvijati natjecateljsku atmosferu. Osobito je važno kod male djece, koja još nisu načisto koja je koja strana, dopustiti dovoljno vremena da razluče i uče. Kada pravite parove nastojte da u paru budu maleni i veliki, kako bi veliki vodili malene. Kada mali završe, onda uparite velike i neka oni jedni s drugima prođu poligon, ali tako što ćete izvršiti određene izmjene, kako se ne bi kretali temeljem pamćenja.

²⁸ Pjesmica preuzeta sa stranice <http://www.pjesmicezadjecu.com/svakodnevnne-pjesmice/uredno-dijete.html>

Napomena za glavnu aktivnost	Djeca koja imaju poteškoće u fizičkom razvoju u ovoj igrici mogu sudjelovati tako što će voditi svoga prijatelja, ali onda treba prilagoditi poligon kako bi se to dijete moglo kretati.
Završna aktivnost	Odaberite neku od vježbi za podsticanje motoričkog razvoja.
Materijal i prilozi	stolice, konopac, kockice i drugi predmeti potrebni za poligon.

Ljutnja

Očekivani cilj:	Povezivanje emocije Ljutnje s ponašanjima koja ju prate.
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca stanu u prostoriji gdje se radi, ali bez nekog pravila, gdje god žele i onda im odgajatelj/ica kaže: "Djeco, sada ćemo se igrati glasom, ali na sljedeći način. Što god budete govorili, prvo ćete početi tiho, pa onda sve glasnije i glasnije. Ja ću za to vrijeme podizati ruke, kako biste znali kada treba govoriti glasnije. Kada moje ruke dođu skroz iznad glave, ja ću ih početi spuštati, a vi ćete govoriti tiše i tiše, dok se skroz ne utišamo. Hajde početi ćemo uvježbavati sa slovom A. Idemo AAAAA!" Kada uvježbate s A, onda prelazite na E, I, O i na koncu U.
Glavna aktivnost	Djeca posjedaju za stolove u grupama, ali ovu aktivnost rade individualno. Svako dijete dobije papir na kojem mu odgajatelj/ica nacrtaju krug, koji predstavlja lice. Djeca imaju zadatak nacrtati ljutito lice. Kada nacrtaju ljutita lica, svatko od njih drugima pokaže svoje nacrtano ljutito lice. (a) Nakon toga svi posjedaju na pod u krug i odgajatelj/ica postavljaju pitanja: 1. Kada se vi ljutite? 2. Što radite kada se ljutite? Kako se tada ponašate? 3. Kada se ljute vaši roditelji? 4. Što oni rade kada se ljute? Kako se oni ponašaju? 5. Kada se ljute vaši prijatelji? 6. Što oni rade kada se ljute? Kako se oni ponašaju? 7. Što nam je svima zajedničko kada se ljutimo? Nakon toga svi ustanu i stanu u krug. Zatvore oči i odgajatelj/ica kaže: "Sada svi napravite svoje lice kao da ste ljuti." Kada djeca to urade odgajatelj/ica im kaže da otvore oči i zadrže svoje lice kao da su ljuti i pogledaju po sobi u svoje prijatelje. Onda ih pita: 1. Kako izgledate kada ste ljuti? Nakon ovoga se s djecom razgovara o ovoj emociji u smislu da im se ona povezuje s njihovim ponašanjima. Vrlo je važno ne govoriti im da ne trebaju ljutiti, jer Ljutnja je zdrava emocija. Međutim, važno je da znaju kako oni svojim neprimjerenim ponašanjima mogu izazvati Ljutnju kod drugih. Zato je bitno s njima govoriti i o tome kako trebaju paziti kako se ponašaju prema drugima.
Napomena za glavnu aktivnost	(a) Kada su djeca s poteškoćama ili teškoćama u razvoju u pitanju, na njih je ovdje važno obratiti pozornost. Ukoliko ne mogu crtati, jer imaju problem s vidom, mogu vajati ili samo pričati. Djeca koja ne mogu čuti, potrebno im je imati nekoga tko će im interpretirati gestovnim jezikom ono o čemu se govori. Ono što je važno u ovoj vježbi je dopustiti djetetu koje ne crta, da emociju izrazi na bilo koji drugi način. (b) Prigodom rada na emocijama vrlo je važno djeci stalno povezivati emociju s ponašanjem, kao i ne dijeliti emocije na pozitivne i negativne, već na prijatne i neprijatne. Tako bi Ljutnja bila neprijatna emocija, a radost prijatna.
Završna aktivnost	Na kraju djece i odgajatelj/ica staju u krug i svatko od njih kaže kako se danas osjećao i pokaže to svojim tijelom.
Materijal i prilozi	papir A4 formata, olovke i bojice

Poligon 6

Očekivani cilj:	Djeca će vježbati pamćenje instrukcija, kao i potporu svojim prijateljima iz grupe.
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Postavite stolice po prostoriji i recite djeci: "Djeco, sada ćemo se igrati igrice koja se zove Mali miš. Vi se trebate po prostoriji kretati kao mali miševi, dakle ruke će biti male mišije noge, tako ćete hodati na četiri noge. Kako se kreću mali miševi? Oni idu vrlo brzo, ali se stalno skrivaju. Tako ćete i vi. Za skrivanje će vam služiti ove stolice. Dakle, kretat ćete se po sobi, a ako se želite zaustaviti, to ćete moći samo oko stolice. Idemo! Igra počinje!" Djeca trebaju igrati 3 minute.
Napomena za uvodnu aktivnost	Ovdje treba imati na umu ukoliko imate u grupi neko dijete koje ima problema u fizičkom razvoju i ne može izvoditi ove aktivnosti, dodijeliti mu ulogu predvodnika ovih aktivnosti, pa da on/ona zapovijeda kada grupa treba krenuti ili stati, kako se ne bi osjećalo zapostavljeno.
Glavna aktivnost	U prostoriji u kojoj radite napravite poligon od stolova i stolica, tako što ćete ih razmjestiti po prostoriji. Na svakoj stolici se treba nalaziti neki predmet. (a) Za trogodišnjake osmislite takav poligon, koji oni trebaju samo kretanjem proći, naprimjer neku stolicu zaobići jedanput, neku dva puta, provući se ispod stolova, ali preći preko stolova. Ono što je za njih bitno jeste upamtiti koliko puta se trebaju vrtiti oko neke stolice ili koliko puta trebaju proći ispod ili iznad stolica. Četverogodišnjacima možete osmisliti aktivnost kako bi određene predmete, najviše dva razmjestili po stolicama, naprimjer zamijenili položaj knjige i bilježnice. Taj naputak dobivaju prije početka prolaska kroz poligon. Petogodišnjaci i šestogodišnjaci mogu dobivati složenije naputke, kao naprimjer zamijeniti više predmeta, neki ponijeti, provlačiti se i preskakati, zaobilaziti. (b) U ovoj vježbi djecu podijelite u grupe po godinama (ovdje govorimo o djeci tipičnog razvoja, kao i o djeci koja mogu pratiti instrukcije i koja nemaju problema u fizičkom razvoju). Instrukcije osmišljavate sukladno poligonu. Ono što je bitno jeste za vrijeme izdavanja instrukcija i izvoditi samu vježbu samo za trogodišnjake i četverogodišnjake. (b) Prije nego što aktivnost počne potrebno je djeci kazati: "Djeco, podijeljeni ste u tri grupe. Međutim, važno je navijati jedni za druge i podržavati se. Ovo nije natjecanje. Ovdje je bitno da svatko od vas pređe ovaj zadatak kako treba." Aktivnost počinju prvo najmlađi i tako redom. Važno ih je podsticati da jedni drugima pomažu i jedni druge podsjećaju na pravila prolaska kroz poligon.
Napomena za glavnu aktivnost	(a) Mnogo bolje bi bilo kada bi se ova aktivnost mogla izvoditi napolju. (b) Složenost poligona ovisi i od kapaciteta djece u grupi, tako ga vi trebate krojiti s obzirom na to što ćete bolje poznavati djecu.
Završna aktivnost	Odaberite neku od vježbi za podsticanje motoričkog razvoja.
Materijal i prilozi	rekviziti za poligon

Dijelovi moga tijela

Očekivani cilj:	Djeca uče o svom tijelu, njegovim dijelovima i funkcijama, razvijaju kogniciju, koordinaciju pokreta.
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca stoje raspoređena po prostoru i na naredbu odgajatelja/ice pokazuju određene dijelove tijela. Naredbe glase: glava, trup, noge ruke, oči, uši, usta, obrazi, čelo, nos, kosa, obrve, prsa, leđa, šake, tabani. Na početku odgajatelj/ica polagano govori, a onda ubrzava. U početku se ide od gore prema dolje, a onda naizmjenice.
Glavna aktivnost	U ovoj aktivnosti djeca posjeduju na pod i odgajatelj/ica s njima priča o značaju i funkciji pojedinih dijelova tijela. U ovoj priči se govori o: 1) glavi (ovdje se tendencija stavlja na to da u glavi imamo mozak, a on je najvažniji organ u našem tijelu, jer bez njega ništa ne možemo raditi i kada god nešto želimo uraditi, to prvo mora odrediti mozak, a zatim pređite na dijelove glave: oči, uši, nos, usta) 2) trupu (ovdje se tendencija stavlja na to da je trup zadužen držati našu glavu i ruke i noge, te da se u njemu nalazi srce, organ bez kojeg čovjek ne bi mogao živjeti, želudac organ koji vari hranu, pluća, organ koji nam služi za disanje) 3) rukama (ovdje se tendencija stavlja na to da uz pomoć ruku radimo mnogo stvari, one nam služe nešto dohvatiti, oblikovati, držati, ... i na rukama imamo šake i prste) 4) nogama (ovdje se tendencija stavlja na to da se uz pomoć nogu krećemo, pa ih koristimo da šutiramo, skačemo, ... i na nogama imamo stopalo i prste). (a) Kada završite priču o dijelovima tijela i njihovoj funkciji, onda podijelite djecu u četiri grupe (pazite da ih bude najviše u glavi, jer ona ima najviše dijelova o kojima ste učili s njima) i svaka grupa dobiva ulogu jednog od gore obrađivanih dijelova tijela: glava, trup, ruke i noge. Kada ih odredite, onda im recite da se podijele unutar glave na dijelove glave (ako ih je manje, onda jedno dijete može igrati i dva dijela glave), unutar grupe ruke, podijele na lijevu i desnu, kao i unutar grupe noge, te unutar grupe trup podijele na želudac, pluća i srce (ukoliko ih je više u ovoj grupi neka po dvoje budu isti organ). Nakon što izvršite podjelu, recite im: "Djeco, vi ste sada jedno tijelo. Zamislite da pripadate jednom čovjeku. Ja ću vam sada zadavati da nešto radite, a vi trebate svi zajedno promisliti što koji dio tijela treba raditi. Prvo ćemo provježbati na jednom primjeru, a onda vi radite sami. Dakle ja kažem LEZITE. Da bi čovjek legao, koji dijelovi njegovog tijela rade? Prvo ide MOZAK, onda NOGE, pa TRUP, pa RUKA. Dakle, vi ćete u ovoj igrici unutar grupa, kada ja kažem da nešto radite, dogovoriti se koji dio radi i oni će dići ruke, a onda ćemo vidjeti kojim redom radi tijelo i tim redom ćete izlaziti ispred svojih grupa i redati se. U ovom našem primjeru, prvo bi izašao mozak, zatim noge, trup, pa ruke." Zadajte im sljedeće radnje: 1) trčite 2) pišite 3) plešite 4) ručajte 5) kupate se 6) hodate 7) sjedate
Napomena za glavnu aktivnost	Ovdje prvo podstičite djecu govoriti o funkcijama dijelova tijela, pa ih onda vi nadopunjujte.
Završna aktivnost	Djeca posjeduju u krug i odgajatelj/ica pusti neku opuštajuću glazbu, a oni trebaju zatvoriti oči i u miru izdržati 3 minute slušajući melodiju. Ovdje je važno pusti im instrumentalnu glazbu.
Materijal i prilozi	instrumentalna glazba

Pričamo priču 3

Očekivani cilj:	Usmjeravanje pozornosti na sadržaj koji se priča, prepričavanje sadržaja svojim riječima
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djecu podijelite u parove po visini, tako da otprilike odgovaraju visinom jedno drugom. Djeca u paru stoje jedno naspram drugog i imaju zadatak ruke postaviti tako da se dlanovima zamalo dodiruju. Na vaš znak oni će početi pomijerati dlanove u četiri pravca: gore, dolje, širiti i skupljati ih. Dakle instrukcija je sljedeća: "Na moj znak ćete podizati ruke i pomijerati dlanove gore, pa dolje, pa ćete ih širiti, a zatim skupljati. Sve to trebate raditi tako da pratite svoga para i dlanove ne odvajate, ali i da se ne dodirujete." Prije nego što počnete s aktivnošću provjerite je li im dlanovi stoje kako treba.
Napomena za uvodnu aktivnost	Ukoliko u grupi imate dijete koje koristi kolica za kretanje, onda neka i njegov par sjedne dok radi ovu vježbu. Ukoliko imate dijete koje teško pomjera ruke, onda prilagodite ovu vježbu ukoliko je moguće, a ako nije, neka bude vaš pomoćnik.
Glavna aktivnost	Djeca posjedaju na pod, a odgajatelj/ica im kaže da će sada poslušati jednu priču, pa će o njoj razgovarati. "Priča se zove Ljuti papagaj" "Pogledaj," reče otac kćeri, dok su zajedno razgledali zoološki vrt. "Vidi, ovo je papagaj!" Nina je gledala, raširivši oči, šarenu pticu, koja je stajala na prečki. Nešto tako lijepo još nikad nije vidjela. "Samo, kljun joj je kriv. Zar ti se ne čini da je tako, tata?" upitala je oca. A znate što se onda dogodilo? Odjednom je čula kreštavi glas: "Misliš da je moj kljun ružan, a ti i nemaš kljun. Sve što imaš to su te tvoje duge tanke noge, ha, ha, ha!" Nemate pojma kako je to uplašilo malu Ninu. Zagrlila je svoga oca, koji joj je pričao da papagaji mogu govoriti i ljutiti se, ako im netko kaže da nisu lijepi. Papagaj je ptica koja može govoriti i ljutiti se, a to Nina nije znala. Njoj je ta ptica bila ružna i ona je poželjela da odmah idu kući. Tako Nina nije vidjela ništa od cijelog lijepog zoološkog vrta, osim velikog šarenog ljutog papagaja²⁹. (a) Kada se završi čitanje priče razgovarajte s djecom postavljajući im sljedeća pitanja: 1) Tko bi nam želio ispričati ovu priču svojim riječima? 2) O komu ova priča govori? 3) Zna li što je zoološki vrt? 4) Što je Nina radila u zoološkom vrtu? 5) Što je Nina rekla papagaju? 6) Kako se papagaj osjećao kada je to čuo? 7) Je li ga ona željela naljutiti? 8) Zašto se papagaj naljutio? 9) Što je onda papagaj uradio? 10) Što mislite kako se Nina osjećala kada joj je papagaj rekao da ima duge, tanke noge? 11) Što bi papagaj i Nina trebali uraditi? 12) Ponašate li se vi nekada kao Nina? 13) Je li vam se dogodilo da vam netko rekao kako vam je ružan nos ili uho ili nešto drugo? 14) Kako ste se vi tada osjećali? Što ste uradili? 15) Što smo mogli naučiti iz ove priče?
Napomena za glavnu aktivnost	Izražajno čitajte ovu priču, kako bi je manja djeca mogla razumjeti i uživiti se u sadržaji.
Završna aktivnost	Djeca se poredaju u krug i odgajatelj/ica kaže: "Sada ćemo biti ptice. Kada kažem LETITE, raširiti ćete ruke i početi se kretati ukруг, jedno za drugim, ali tako da mašete rukama, ali ne udarate nikoga ni ispred niti iza sebe. Kada kažem SLETITE, čučnut ćete i skupiti se u loptice!" Igraite ovu igru i mijenjajte naredbe oko 3 minuta.
Napomena za završnu aktivnost	Ovdje trebate imati na umu ukoliko imate u grupi neko dijete koje ima problema u fizičkom razvoju i ne može izvoditi ove aktivnosti, dodijelite mu ulogu predvodnika ovih aktivnosti, pa da on/ona zapovijeda kada grupa treba krenuti ili stati, kako se ne bi osjećalo zapostavljeno.
Materijal i prilogi	priča

29 Modificirana priča autora Milorada Petrovića.

Gledamo slike, pričamo priču 3

Očekivani cilj:	Prepričavanje po slikama, uočavanje dijelova slike, povezivanje sadržaja
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Za uvodnu igricu pripremite list papira na kojem ćete crtati. U ovoj igrici kod djece trebate probuditi maštu, ali i zaključivanje. Odredite koje ćete životinje crtati (neka to bude neki šablonski crtež) i krenite crtati, a od djece, nakon nacrtanog svakog dijela, tražite da pogađaju što crtate.
Napomena za uvodnu aktivnost	Ukoliko u centru/učionici imate ploču ona je idealna za ovu aktivnost. Također, postoji mogućnost da djeca vrlo brzo pogode što crtate, pa se pripremite i imajte ideje barem za tri, četiri životinje ili biljke.
Glavna aktivnost	U ovoj aktivnosti radite pričanje po slikama, s tim što najmlađa djeca (3-4 godine) imaju zadatak opisati što vide na svakoj slici, dočim stariji (5-6) godina smišljaju priču. Na priči radite zajedno na razini cijele grupe. Odgajatelj/ica drži slike, počevši od prve, pa do četvrte. Najmlađi interpretiraju što vide na svakoj od njih, a kada se prođu sve slike, onda se smišlja priča.
Napomena za glavnu aktivnost	Sami pronađite priču u slikama. Pazite da bude primjerena za djecu s kojom radite.
Završna aktivnost	Svi se poredaju po prostoriji i zauzmu pozicije, tako da ne udaraju jedni druge te mogu raširiti ruke a nikoga ne dodirivati. Zatim im dajete zadatak napraviti puni krug oko sebe u lijevu stranu, pa onda u desnu. Zatim da se za pola kruga okrenu u lijevu, pa onda u desnu stranu.
Materijal i prilozi	priča po slikama

Kuhamo sarmu

Očekivani cilj:	Djeca uče o značaju ishrane za njihov razvoj, razvijaju socijalne vještine i finu motoriku.
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca sjede u krugu i žmire. Odgajatelj/ica kaže: "Zamislite da sada možete naručiti bilo što za jelo. Što biste naručili? Kada izbrojim do 10 otvorit ćete oči i svatko će reći što je zamislio."

Glavna aktivnost	U okviru ove aktivnosti djeca će kuhati. Danas ćete praviti sarmu. Za ovu aktivnost vam je potrebno djecu podijeliti u grupe po četvero i kazati im da će sada kuhati sarmu. Prvo provjerite je li sva djeca znaju što je sarma i od čega se pravi. Porazgovarajte s grupom, kako biste vidjeli je li im jasno što će kuhati. Prođite s njima proces pripreme sarme: (1) priprema nadjeva i listova kupusa, vinove loze, (2) punjenje listova kupusa i vinove loze, (3) kuhanje sarme. Nakon razgovora djeci dajete zadatak da pripreme meso kojim će puniti listove kupusa i vinove loze. Materijal koji koriste je: plastelin, glinamol, papir, olovke i škariće. U svakoj grupi se djeca prvo organiziraju, tako što odrede glavnog kuhara, a nakon toga podijele odgovornosti. Prvo što trebaju raditi jeste napraviti meso, kojim pune listove. Ovdje savjetujemo da se meso pravi od plastelina i glinamola, a listovi kupusa i vinove loze crtaju i izrezuju. Kada svi završe pripremu sastojaka za sarmu, onda im objasnite kako se uvija jedna sarma. Nakon toga promatrajte kako oni to rade i ispravljajte tamo gdje treba. Također im se pokaže i kako se sarma smiješta u lonac u kojem se kuha. Kada djeca poslože sarme u lonce, reći im da se sada sarma treba kuhati nekoliko sati lagano. Sljedeći korak u ovoj aktivnosti je kušanje jela, koju vrši odgajatelj/ica. Prije kušanja svaka grupa poslužuje sarmu u tanjur. Prigodom kušanja odgajatelj/ica postavlja sljedeća pitanja: 1) Što se sve nalazi u sarmi? 2) Kako ste je pripremali? 3) Opišite mi za što je tko u grupi bio zadužen! 4) Kako se i kada sarma jede? Nakon kušanja pohvalite sarmu i svaku grupu nagradite pljeskom. Nakon toga pričajte o značaju sarme za naše zdravlje.
Napomena za glavnu aktivnost	Važno je za ovu aktivnost imati namirnice ili u prirodnom obliku ili na fotografijama, kao i gotove proizvode, kako bi manja djeca mogla imati potpun doživljaj jela koje pripremaju. Ovo je jedna od aktivnosti u okviru koje je vrlo važno djeci dati do znanja kako ne postoje muški i ženski poslovi, već svi zajedno sudjeluju podjednako u aktivnosti kuhanja. Ovom aktivnošću radite na sprečavanju formiranja stereotipnog mišljenja o rodnim ulogama u društvu.
Završna aktivnost	Na kraju stanete u krug i pitate djecu: "Sviđa li vam se kuhanje?". Ako dijete kaže da mu se ne sviđa, pitati: "Zašto?". Ako dijete kaže da mu se sviđa, onda pitati: "Što bi volio/la naučiti kuhati?"
Materijal i prilozi	papir, škariće, plastelin, glinamol, predmeti koji mogu glumiti lonce (kutije, plastične posude), tanjuri, žlice

Pišemo 3

Očekivani cilj:	Vježbati koordinaciju oko - ruka, pritisak olovke na papir, precrtavanje oblika, te finu motoriku
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	U ovoj igrici djeca će nositi lopticu za stolni tenis u žlici, krećući se unatrag pravolinijski do čunja (mogu i stolice) i vraćajući se natrag istim kretanjem. Djeca se podijele u grupe od pet članova i svaka grupa napravi niz iza startne linije. Grupe trebaju biti heterogene. Čunjevi (stolice) trebaju biti udaljene oko 7 m (ovisi koliko imate uvjeta u prostoriji u kojoj radite) od starta. Dijete koje je prvo u nizu kreće sa žlicom u ruci i lopticom u žlici. Ruka je ispružena. Dijete ima zadatak doći do čunja i na isti način se vratiti natrag. Kada se vrati, tu žlicu s lopticom preuzima drugo dijete iz grupe. Ukoliko loptica ispadne dijete se ne mora vratiti na početak, već mu se loptica vrati u žlicu i nastavlja kretanje po zadanoj putanji. Ovdje nije bitno tko će biti najbrži, već da svako dijete odradi zadatak.
Glavna aktivnost	Glavna aktivnost je pisanje, odnosno grafomotorička vježba. U ovoj vježbi djecu dijelite u tri grupe: trogodišnjaci, četverogodišnjaci i djeca od pet i šest godina su zajedno. Vježbe prilagodite uzrastu i vještini djeteta.

Završna aktivnost	Nakon vježbi istezanja radite malo na razgibavanju prstiju, tako što djeca: 1) skupljaju i šire prste po 10 puta, 2) pomijeraju prste kao da sviraju glasovir, jedan po jedan
Materijal i prilogi	bilježnice, olovke, gumice, žlice, loptice za stolni tenis, čunjevi ili neki drugi slični predmeti

Oponašamo i crtamo životinje 2

Očekivani cilj:	Razvoj motoričkih sposobnosti za velike i male pokrete, vježbanje pritiska olovke na papir, orijentacije u malom prostoru, razvoj govora i kognicije
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	U ovoj aktivnosti djeca će oponašati određene životinje: konja, kravu, ovcu, kokoš, patku, kozu. Oponašanje se temelji na pokretima i glasanju.
Glavna aktivnost	U glavnoj aktivnosti djeca se podijele u šest grupa i svaka grupa dobije sliku jedne od oponašanih životinja i zadatak obojiti ju. Boje svi zajedno i dogovaraju se kako će kombinirati boje. Životinje ne moraju biti obojene bojama koje imaju na svom tijelu u prirodi. Važno u ovoj aktivnosti je da djeca surađuju i koriste što više boja, kao i da crtež bude obojen sa što manje prelazaka preko crta.
Završna aktivnost	Na kraju svaka grupa ostavi svoj crtež na stolu i kreće se u obilazak crteža. Stane se pokraj svakoga i pohvali ga se. Svaka grupa se nagradi pljeskom.
Materijal i prilogi	slike sa životinjama, voštane bojice

Pričamo priču 4

Očekivani cilj:	Usmjeravanje pozornosti na zvukove u okolini i na sadržaj koji se priča, prepričavanje sadržaja svojim riječima
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca stanu u red, jedno iza drugog, a između svakog djeteta je prostor od 1 m. Mogu napraviti i krug, kako bi se mogli u krugu kretati jedno iza drugog. Zatim im dajete instrukciju: "Sada ćemo brati grožđe i čupati travu. Kada beremo grožđe jako podignete ruke prema gore, jer je grožđe jako visoko, i cijelo tijelo izdužite, a kada čupamo travu, onda se savijete prema dolje, ali ne savijate koljena i ruke pružite do poda. Idemo sada! Beri grožđe, čupaj travu!" Ovu aktivnost izvodite tako što djeca naprave pet krugova. Kada to urade pređete na sljedeću.
Napomena za uvodnu aktivnost	Ovdje trebate imati na umu ukoliko imate u grupi neko dijete koje ima problema u fizičkom razvoju i ne može izvoditi ove aktivnosti, dodijeliti mu ulogu predvodnika ovih aktivnosti, pa da on/ona zapovijeda kada grupa treba krenuti ili stati, kako se ne bi osjećalo zapostavljeno.

Glavna aktivnost	Djeca posjedaju u krug i odgajatelj/ica ih uvodi u aktivnost pričanja priče: "Djeco, sada ću vam pročitati jednu priču, a onda ćemo o njoj govoriti. Priča se zove Lisica i grožđe. Slušajte pažljivo!" Lisica je vidjela grožđe na jednoj visokoj lozi, i pokušala ga na sve načine dohvatiti. Pokušavala je skakati, popeti se na lozu, ali nije joj uspijevalo. Nikako nije mogla doći do njega. Onda se probala zaletjeti, ali ni to joj nije uspjelo. Druge životinje su joj se smijale i izazivale ju. To ju je jako živciralo. Kad je sve probala, ona se okrene i ode govoreći: - Još je kiselo. Ništa ne valja. Trnu zubi od njega.³⁰ Nakon čitanja priče razgovarate s djecom: 1) Kako se zove priča koju sam čitao/la? 2) Tko je glavni lik u ovoj priči? 3) Što je lisica željela? 4) Je li joj se želja ispunila? 5) Zašto nije? 6) Što biste vi lisici savjetovali uraditi kako bi došla do grožđa? Sada djeca sjedaju za stolove i crtaju način na koji bi se lisica mogla domoći grožđa. Kada nacrtaju onda razgovarate o crtežima i o tomu što je lisici nedostajalo kako bi došla do grožđa. Važno je napomeneti im kako je u životu bitno biti uporan, a ne odustajati pri prvom pokušaju.
Završna aktivnost	Djecu podijelite u parove i svakom paru dajte balon, koji trebaju staviti između glava. Onda im kažete da ćete puštati glazbu različitih ritmova a oni trebaju pleasti, a da balone držati između glava. Onaj par kojemu balon ispadne izlazi iz igre, a ostali nastavljaju. Igru komplicirate tako što ubrzavate galzbu.
Materijal i prilozi	priča, papiri, olovke, bojice, glazba, baloni

5. mjesec

Gledamo slike, pričamo priču 4

Očekivani cilj:	Djeca uče o strpljenju, uče strpljivo čekati, uočavaju dijelove slike, prepričavaju priču
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca se kreću po prostoriji i kada odgajatelj/ica kaže PTICA oni trebaju letjeti, kada kaže LISICA trebaju hodati na četiri noge, a kada kaže ZEC, trebaju skakati.
Napomena za uvodnu aktivnost	Ovdje trebate imati na umu ukoliko imate u grupi neko dijete koje ima problema u fizičkom razvoju i ne može izvoditi ove aktivnosti, dodijeliti mu ulogu predvodnika ovih aktivnosti, pa da on/ona zapovijeda kada grupa treba krenuti ili stati, kako se ne bi osjećalo zapostavljeno.

³⁰ Ezopova basna

Glavna aktivnost	Odgajatelj/ica kaže: "Djeco, sada ćemo uz pomoć slike zajedno pričati priču. Ova priča se zove Lisica i gavran."³¹ Onda im pokažete sliku i Vi počnete sa pitanjima: 1) Što sve vidimo na slici? 2) Gdje se nalazi lisica, a gdje gavran? 3) Znete li kako priča počinje? (Nakon što oni pretpostave što bi sve moglo biti, vi ispričate jedan dio priče, a to je uvodni dio, koji glasi: Gavran je negdje našao poveći komad sira i stojeći na grani drveta držao je čvrsto sir u kljunu. Lisica to opazi i pošto se privukla drvetu počne hvaliti gavrana. Nakon toga ih pitate: 1) Što mislite što je lisica rekla gavranu? Kada djeca dadnu svoje prijedloge, Vi nastavljate s pričom: - Ti si veoma lijepa ptica - reče ona - i imaš prekrasno perje! Nitko na svijetu ne bi bio tako savršen kao ti, samo kada bi umio i pjevati. 2) Što mislite što je gavran nakon toga uradio? Kada djeca dadnu svoje prijedloge, Vi nastavljate s pričom: Gavranu se nije sviđelo da pored tolike svoje ljepote ima i neki nedostatak. Kako bi uvjerio lisicu da umije i pjevati, on otvori kljun i zagrakta. 3) Što se onda dogodilo? Kada djeca dadnu svoje prijedloge, Vi nastavljate s pričom: Sir mu ispade iz kljuna, lisica zgrabi plijen i pobježe. - E moj gavrane - mislila je ona - imaš ti i sjaja i glasa, ali nemaš pameti. 4) Što mislite zašto je gavran htio pjevati lisici? 5) Što je gavran trebao uraditi? Nakon ovoga pričajte o strpljenju i o tomu kako nije uvijek dobro odmah uraditi sve što ti drugi kaže.
Završna aktivnost	Djeca sjede u krugu i svatko od njih kaže kako mu se sviđela ova aktivnost.
Materijal i prilozi	slika priče Lisica i gavran

Učimo o higijeni okoline

Očekivani cilj:	Djeca uče o održavanju higijene okoline u kojoj žive, o značaju ove higijene za njihovo zdravlje, razvijaju motoričke vještine, pažnju i koncentraciju i kogniciju.
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca stoje u prostoriji, a odgajatelj/ica kaže: "Sada ćemo se igrati igre šuma. Vi ćete biti razne vrste biljaka koje rastu u šumi: bor, hrast, žbun, šumska jagodica." Djeca će pokretima reagirati na vaše naredbe: 1) BOR – podignu ruke visoko iznad glave 2) HRAST – ruke rašire i dignu uvis (u obliku slova V) 3) ŽBUN – čučnu raširenih i podignutih ruku u obliku slova V 4) ŠUMSKA JAGODICA – sjednu na pod, noge privuku trupu i obgrle ih rukama. Naredbe izgovarajte oko 3 minute i mijenjajte redoslijed.

Glavna aktivnost	Zamolite djecu da sjednu na stolice i strpe se dok Vi pripremite prostor za daljnji rad. Uzmite pakiranje servijeta i zgužvane servijete pobacajte po prostoriji. Pored servijeta, po prostoriji pobacajte i plastične igračke. Ova aktivnost se izvodi na sljedeći način. Djeca se podijele u timove od po šest članova. Timovi bi trebali raditi na čišćenju prostorije, tako što će papirne stvari odlagati u jednu kutiju, a stvari od plastike u drugu. Nakon što završe čišćenje prostorije, djeca posjedaju na pod i onda razgovarate o tome: 1) Na koji način čovjek sve zagađuje okolinu? 2) Zašto je važno da okolina bude čista? 3) Kako možemo pomoći našoj sredini da bude čista? 4) Gdje se sve smeće odlaže? 5) Što je najbolje uraditi kada se u ruci nosi nešto što je smeće? Nakon razgovora djeca dobivaju zadatak nacrtati čistu okolinu u kojoj oni žive.
Završna aktivnost	U završnoj aktivnosti djeca stanu u krug i svatko pokaže svoj crtež i nešto kaže o njemu. Ostali ga onda nagrade pljeskom.
Materijal i prilogi	servijete, papir, bojice, olovke, igračke, kutije

Poligon 7

Očekivani cilj:	Djeca se podstiče razvoj motorike i čula, te socioemocionalni razvoj.
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	U ovoj se aktivnosti djeca razgibavaju, uz naredbe odgajatelja/ice: lijevo, desno, naprijed, natrag, gore, dolje. Svi stoje u krugu i odgajatelj/ica kaže LIJEVO, a oni se pomjere ulijevo, pa kaže DESNO, a oni se pomjere udesno. Kada kaže NAPRIJED svi naprave korak naprijed, kada kaže NATRAG, svi korak natrag, na naredbu DOLJE svi čučnu, a na naredbu GORE, svi ustanu.
Napomena za uvodnu aktivnost	Djeca koja imaju 3 i 4 godine neće biti u stanju razlokovati lijevo i desno, ali to nije bitno jer će oponašati druge. Ono što je važno jeste odrediti im lijevo ili desno prema ruci koju koriste u pisanju kako bi znali jednu stranu, a drugu onda određuju kao suprotnu.
Glavna aktivnost	U prostoriji u kojoj radite ili napolju, ukoliko možete, napravite poligon sa stolicama, stolovima i mjestima gdje treba preskakti prepreku visine do 5 cm (ovakve prepreke mogu biti od kockica i od konopca, zavezane za noge stolice). To će biti poligon koji će djeca prelaziti zavezanih očiju, ali uz pomoć svojih prijatelja. Poligon se prelazi tako što dijete, kojem su oči zavezane, ide ispred, a iza njega ide njegov prijatelj/ica. Komunikacija koja između njih postoji jeste, lijevo, desno, naprijed, natrag, digni nogu, preskoči. Djeca poligon trebaju prelaziti polagano i ne trebate razvijati natjecateljsku atmosferu. Osobito je važno kod male djece, koja još nisu načisto koja je koja strana, dopustiti im dovoljno vremena da razluče i uče. Kada pravite parove nastojte da u paru budu maleni i veliki, kako bi veliki vodili malene. Kada mali završe, onda uparite velike i neka oni jedni s drugim prođu poligon, ali tako što ćete izvršiti određene izmjene, kako se ne bi kretali temeljem pamćenja.
Napomena za glavnu aktivnost	Djeca koja imaju poteškoće u fizičkom razvoju u ovoj igrici mogu sudjelovati tako što će voditi svojeg prijatelja, ali onda trebate prilagoditi poligon kako bi se to dijete moglo kretati.
Završna aktivnost	Recite djeci da legnu na pod i ispruže i ruke i noge, tj. cijelo tijelo. Zatim neka u tom položaju ostanu 5 sekundi. Onda neka privuku noge prema trupu i rukama ih obgrle i u tom položaju ostanu 5 sekundi. Ovo neka ponove 5 puta.
Materijal i prilogi	stolice, stolići, konopac, kockice

Tuga

Očekivani cilj:	Povezivanje emocije tuge s ponašanjima koja ju prate
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca stoje u krugu i svako dijete treba svojim licem pokazati kako ono izgleda kada je tužno.
Napomena za uvodnu aktivnost	Ove vježbe ne rade djeca koja to ne smiju raditi zbog različitih problema. Oni vam mogu pomagati tako što će zajedno s vama govoriti drugima šta trebaju raditi.
Glavna aktivnost	Odgajatelj/ica zamoli djecu da sjednu na pod i kaže im sljedeće: "Zamislite što mi je jedna ptičica rekla! Prije nekoliko dana ona je imala puno prijatelja. Lijepo su se igrali, veselili, pjevali, letjeli, skakutali i kada se jedno jutro probudila nikoga nije našla. Svi su negdje odletjeli!" Nakon što ovo ispričate pitate djecu: 1) Što mislite kako se ova ptičica osjećala? 2) Zašto se tako osjećala? 3) Jeste li se vi nekada tako osjećali? Zašto? 4) Što radite kada ste tužni? 5) Kako biste vi pomogli ovoj ptičici? 6) Što trebamo raditi kada je neki prijatelj ili netko koga jako volimo tužan? Pustite djecu diskutirati, i svako dijete u grupi podstičite dati svoje mišljenje.
Napomena za glavnu aktivnost	Prigodom rada na emocijama vrlo je važno djeci stalno povezivati emociju s ponašanjem, i ne dijelite emocije na pozitivne i negativne, već na prijatne i neprijatne. Tako bi tuga bila neprijatna emocija, a radost prijatna.
Završna aktivnost	Djeca ustanu i odgajatelj/ica kaže: "Sada ćete hodati po sobi i prilaziti jedni drugima i dati zagrljaj. Ako želite možete jedni drugima nešto i kazati, ali važno je da to bude zagrljaj, kao onaj koji biste vi voljeli dobiti kada vam treba."
Napomena za završnu aktivnost	Ukoliko u grupi imate dijete koje se ne može kretati, onda mu Vi pomognite, kako bi i ono imalo priliku obilaziti svoje prijatelje i grliti ih.
Materijal i prilozi	

Igra loptom

Očekivani cilj:	Djeca će vježbati pamćenje naredbi, kao i podržavanje svojih prijatelja iz grupe.
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca rade vježbe zagrijavanja. 1) Vrte glavom u jednu, pa u drugu stranu. 2) Vrte ruke zajedno u pravcu prema naprijed, pa prema natrag. 3) Vrte kukovima u jednu, pa u drugu stranu. 4) Rade po 5 čučnjeva.
Napomena za uvodnu aktivnost	Ovdje trebate imati na umu ukoliko imate u grupi neko dijete koje ima problema u fizičkom razvoju i ne može izvoditi ove aktivnosti, dodijeliti mu ulogu predvodnika ovih aktivnosti, pa da on/ona zapovijeda kada grupa treba krenuti ili stati, kako se ne bi osjećalo zapostavljeno.

Glavna aktivnost	Djeca se podijele u parove i svaki par bi trebao dobiti po jednu loptu, kojom se oni igraju na sljedeći način: a) parovi stoje i: 1) dodaju loptu između sebe i paze da ne padne na pod (20 puta), 2) dodaju loptu između sebe, ali tako što prvo odskoči o pod (20 puta), b) parovi sjede raširenih nogu i: 3) dodaju loptu između sebe po podu (20 puta), 4) dodaju loptu između sebe i paze da ne padne na pod (20 puta), c) parovi čuču i: (a) 5) dodaju loptu između sebe i paze da ne padne na pod (20 puta), 6) dodaju loptu između sebe, ali tako što prvo odskoči o pod (20 puta). d) parovi stoje i: 7) šutiraju loptu jedno drugom (20 puta) Kada završe ove vježbe odgajatelj/ica postaje vratar, djeca igrači koji šutiraju penal i rukom i nogom, kao u nogometu i rukometu. Svako dijete šutira loptu i rukom i nogom po tri puta.
Napomena za glavnu aktivnost	Ovo rade petogodišnjaci i šestogodišnjaci. Za to vrijeme maleni odmaraju.
Završna aktivnost	Na kraju se rade vježbe istezanja.
Materijal i prilozi	Lopte

Gledamo slike, pričamo priču 5

Očekivani cilj:	Prepričavanje po slikama, uočavanje dijelova slike, povezivanje sadržaja
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca stoje po prostoriji i odgajatelj/ica kaže: "Djeco, sada ćemo glumiti da pravimo Snješka Bijelića! Ima li netko tko nikada nije pravio Snješka? Hajde sada pratite mene i radite što ja radim!" Vi onda oponašate pravljenje Snješka Bijelića, od pravljenja tijela, kotrljanja gromade snijega, do finaliziranja stavljanjem očiju i nosa.
Napomena za uvodnu aktivnost	Ukoliko imate dijete koje ne može izvoditi ovu aktivnost, ono ju može pratiti prepričavanjem toga što radite.
Glavna aktivnost	U ovoj aktivnosti radite pričanje po slikama, s tim što najmlađa djeca (3 - 4 godine) imaju zadatak opisati što vide na svakoj slici, dočim stariji (5 - 6) godina smišljaju priču. Na priči radite zajedno na razini cijele grupe. Odgajatelj/ica drži slike, počevši od prve, pa do četvrte. Najmlađi interpretiraju što vide na svakoj od njih, a kada se prođu sve slike, onda se smišlja priča.
Završna aktivnost	Svi stanu u krug i odgajatelj/ica kaže da imaju zadatak napraviti smiješno lice, kako bi prijatelja/prijateljicu pokraj sebe s lijeve strane nasmijali.
Materijal i prilozi	priča po slikama

Nešto smo dodirnuli I

Očekivani cilj:	Podsticanje taktilnog osjeta, prepoznavanje predmeta uz pomoć čula dodira, razvoj motorike, uočavanje predmeta u prostoru
Uzrast djece:	3 - 6 godina

Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Ispred djece poredate različite predmete, ali njima poznate, igračke kojima se igraju. Neka ih bude 10. Zatim ih prekrijete platnom i zamolite nekoga od djece uzrasta 5 - 6 godina da ukloni jedan predmet, a da ostali ne vide. Najmlađi (3 - 4 godine) dobivaju zadatak pogađati koji predmet nedostaje. Ovo se ponavlja nekoliko puta, s tim što možete usložnjavati, pa ukloniti više predmeta, kada sudjeluju i starija djeca (5 -6 godina).
Napomena za uvodnu aktivnost	Ukoliko u grupi imate slijepo dijete, onda ono može biti Vaš suradnik u uklanjanju igračaka.
Glavna aktivnost	Za ovu aktivnost Vam je potrebna neprovidna vreća u koju ćete stavljati predmete iz uvodne aktivnosti, jedan po jedan, kako bude tekla aktivnost. Kada stavite jedan od predmeta, da djeca ne vide, zamolićete nekoga od starije djece da dođe do Vas te opipavajući predmet, opisuje njegove osobine. Ostala djeca pogađaju o kom je predmetu riječ. Ovdje je važno da djeca što iscpnije opisuju predmet i rabe što više pridjeva.
Završna aktivnost	Djeca stanu u krug i svatko ima zadatak okrenuti se prema prijatelju/prijateljici s lijeve strane i jednom riječju ju opisati.
Materijal i prilozi	igračke iz centra/učionice, vreća

Kreativni smo uz glazbu

Očekivani cilj:	Podsticanje kreativnosti, razvoj fine motorike i socijalnih odnosa
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca leže u prostoriji i odgajatelj/ica im pusti instrumentalnu glazbu i kaže da zatvore oči i razmišljaju o tome kakvu bi sobu voljeli imati u svojoj kući. Ostavite ih tako 5 minuta da se opuste i maštaju u miru.
Glavna aktivnost	U ovoj aktivnosti svako dijete radi individualno. Svi dobiju priliku koristiti više tehnika za crtanje i slikanje. Mogu rabiti vodene bojice, voštane bojice, flomastere, obične bojice, ali i plastelin i glinamol. Njihov zadatak je napraviti ili nacrtati svoju idealnu sobu.
Završna aktivnost	Prezentacije idealnih soba, uz obilazak radova po cijeloj prostoriji i komentiranje, te pljesak na kraju.
Materijal i prilozi	glazba, papir, vodene bojice, voštane bojice, flomasteri, obične bojice

Pravimo salatu

Očekivani cilj:	Djeca uče o značaju ishrane za njihov razvoj, razvijaju socijalne vještine i finu motoriku.
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	U uvodnoj igrici djeca odgovaraju na pitanje: "Djeco, tko od vas voli jesti salatu?" Kada odgovore, onda ih pitajte: "Što najviše od salate volite jesti?"

Glavna aktivnost	U okviru ove aktivnosti djeca će kuhati. Danas ćete praviti salatu. Za ovu aktivnost vam je potrebno djecu podijeliti u grupe po četvero i kazati im da će sada praviti salatu od povrća od kojeg to najviše žele. Porazgovarajte s grupom, kako biste vidjeli je li im jasno što će raditi. Prođite s njima proces pripreme salate: (1) sjeckanje povrća, (2) miješanje i dodavanje ulja i začina, (3) posluživanje. Nakon razgovora djeci dajete zadatak da pripreme povrće od kojeg će praviti salatu. Materijal koji koriste je: plastelin, glinamol, papir, škarice i bojice. Najbolje bi bilo ne praviti cijelo povrće, već od plastelina ili glinamola modelirati oblike koje povrće ima u salati. U svakoj grupi se djeca prvo organiziraju, tako što odrede glavnog kuhara, a nakon toga podijele odgovornosti. Kada se namirnice naprave, one se stavljaju u posudu za salatu i poslužuju. Sljedeći korak u ovoj aktivnosti je kušanje jela, koje vrši odgajatelj/ica. Prije kušanja svaka grupa poslužuje salatu u posudu. Prigodom kušanja odgajatelj/ica postavlja sljedeća pitanja: 1) Od čega je ova salata? 2) Kako ste je pripremali? 3) Opišite mi za što je tko u grupi bio zadužen! 4) Kako se i kada salata jede? Nakon kušanja pohvalite salatu i svaku grupu nagradite pljeskom. Nakon toga pričajte o značaju salate za naše zdravlje.
Napomena za glavnu aktivnost	Važno je za ovu aktivnost imati namirnice ili u prirodnom obliku ili na fotografijama, kao i gotove proizvode, kako bi manja djeca mogla imati potpun doživljaj jela koje pripremaju. Ovo je jedna od aktivnosti u okviru koje je vrlo važno djeci dati do znanja kako ne postoje muški i ženski poslovi, već svi zajedno sudjeluju podjednako u aktivnosti kuhanja. Ovom aktivnošću radite na sprečavanju formiranja stereotipnog mišljenja o rodnim ulogama u društvu.
Završna aktivnost	Na kraju stanete u krug i pitate djecu: "Sviđa li vam se kuhanje?". Ako dijete kaže da mu se ne sviđa, pitati: "Zašto?". Ako dijete kaže da mu se sviđa, onda pitati: "Što bi volio/la naučiti kuhati?"
Materijal i priloz	papir, škarice, plastelin, glinamol, posude, žlice

Pišemo 4

Očekivani cilj:	Vježbati koordinaciju oko - ruka, pritisak olovke na papir, precrtavanje oblika, te finu motoriku
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	U ovoj igrici djeca će nositi lopticu za stolni tenis u žlici, krećući se unatrag krivolinijski oko tri čunja (mogu i stolice) i vraćajući se nazad istim kretanjem. Djeca se podijele u grupe od pet članova i svaka grupa napravi niz iza startne crte. Grupe trebaju biti heterogene. Čunjevi (stolice) okolo kojih trebaju obilaziti trebale bi biti udaljene između sebe oko 1 – 1,5 m (ovisi koliko imate uvjeta u prostoriji u kojoj radite). Dijete koje je prvo u nizu kreće sa žlicom u ruci i lopticom u žlici. Ruka je ispružena. Dijete ima zadatak obići oko tri čunja i na isti se način vratiti natrag. Kada se vrati, tu žlicu s lopticom preuzima drugo dijete iz grupe. Ukoliko loptica ispadne dijete se ne mora vratiti na početak, već mu se loptica vrati u žlicu i nastavlja kretanje po zadanoj putanji. Ovdje nije bitno tko će biti najbrži, već da svako dijete odradi zadatak.
Glavna aktivnost	Glavna aktivnost je pisanje, odnosno grafomotorička vježbe. U ovoj vježbi djecu dijelite u tri grupe: trogodišnjaci, četvergodišnjaci i djeca od pet i šest godina su zajedno. Materijal određujete temeljem napredovanja djece u prethodnim grafomotoričkim aktivnostima.
Završna aktivnost	Nakon vježbi istezanja radite malo na razgibavanju prstiju, tako što djeca: 1) skupljaju i šire prste po 10 puta, 2) pomijeraju prste kao da sviraju glasovir, jedan po jedan
Materijal i priloz	bilježnice, olovke, gumice, žlice, loptice za stolni tenis, čunjevi ili neki drugi slični predmeti

Lijepimo zajedno

Očekivani cilj:	Razvoj motoričkih sposobnosti za velike i male pokrete, vježbanje pritiska olovke na papir, orijentacije u malom prostoru, razvoj govora i kognicije
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca sjede za stolovima i odgajatelj/ica kaže: "Djeco, sada ćete slušati kakve zvukove ja proizvodim svojim rukama, pa ćete ih oponašati. Prvo ćete me moći gledati, a poslije nećete. Zato dobro obratite pozornost na zvukove koje čujete." Zvukovi koje ćete proizvoditi su: 1) udarac o stol cijelim dlanom jedne ruke 2) udarac o stol cijelim dlanom s obje ruke 3) udarac o stol skupljenom šakom jedne ruke 4) udarac o stol skupljenom šakom s obje ruke 5) naizmjenično udaranje cijelim dlanovima jedne pa druge ruke (dva udarca) 6) naizmjenično udaranje skupljenim šakama jedne pa druge ruke (dva udarca) Svaki od ovih zvukova izvedite po tri puta jedan za drugim, a djeca ponavljaju za vama. Nakon toga se okrenite leđima, kako ne bi vidjeli što radite i nakon što proizvedete zvuk pitajte ih kako ste ga proizveli.
Glavna aktivnost	U glavnoj aktivnosti djeca se podijele u šest grupa i svaka grupa dobije servijete i papir na kojemu je iscrtana neka životinja ili biljka. Njihov zadatak je od servijeta napraviti male kuglice, koje će lijepiti na taj crtež i popunjavati ga.
Završna aktivnost	Na kraju svaka grupa ostavi svoj rad na stolu i kreće se u obilazak radova. Stane se pokraj svakoga i djeca komentiraju lijepljenje i cjelokupnu izradu. Svaka grupa se nagradi pljeskom.
Materijal i prilozi	slike sa životinjama i biljkama, servijete i ljepilo

Higijena tijela

Očekivani cilj:	Ponavljanje znanja o higijeni tijela, uočavanje nedostataka i nepravilnosti u priči, razvoj motorike
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Postavite stoliće po prostoriji i recite djeci: "Djeco, sada ćemo se igrati igrice koja se zove Mali gušteri. Vi se trebate kretati po prostoriji kao mali gušteri, dakle trebate leći na trbuh i rukama i nogama se odguravati, kao mali gušteri. Kako se kreću mali gušteri? Oni idu vrlo brzo, ali se stalno skrivaju. Tako ćete i vi. Za skrivanje će vam služiti ovi stolovi. Dakle, kretat ćete se po sobi, a ako se želite zaustaviti, to ćete moći samo okolo i ispod stola. Idemo! Igra počinje!" Djeca trebaju igrati 3 minute.

Glavna aktivnost	U glavnoj aktivnosti odgajatelj/ica s djecom radi na priči o higijeni tijela, ali tako što priča priču koja ima ili nedostataka glede preskakanja jednog dijela pri održavanju higijene tijela, ili se ona nepravilno održava. Djeca imaju zadatak to uočiti i ispraviti odgajatelj/icu. Sadržaj priče je sljedeći: Bio jednom jedan zeko, nestašan, ali dobar zeko. Njegova majka je s njim stalno imala problem glede održavanja higijene. Uvijek bi zbog svoga nestašluka nešto zaboravio, ili pogrešno uradio. Tako je jednog jutra ustao, oprao ruke, istuširao se i izašao napolje. (Sada stanete i pitate djecu: "Je li zeko ovdje nešto pogrešno uradio?" Ako slučajno ne znaju, upozorite ih da je zaboravio pranje zuba i češljanje, a nepotrebno je bilo pranje ruku.) Nastavljate dalje. Navečer je prljav otišao leći u postelju, pa se vratio oprati zube. (Opet stanete i pitate djecu: "Je li zeko ovdje nešto pogrešno uradio?" Ako slučajno ne znaju, upozorite ih da se prvo trebao istuširati, pa oprati zube, a nikako prljav lijegati u postelju.) Nastavljate dalje. Drugog jutra je kasnio u školu, pa se umio i oprao zube. (Opet stanete i pitate djecu: "Je li zeko ovdje nešto pogrešno uradio?" Ako slučajno ne znaju, upozorite ih da se trebao počesljati.) Nastavljate dalje. Po povratku iz škole, otišao je tuširati se i onda je sjeo jesti. (Opet stanete i pitate djecu: "Je li zeko ovdje nešto pogrešno uradio?" Ako slučajno ne znaju, upozorite ih da je trebao oprati ruke, a ne tuširati se.) Nakon ove priče s djecom ponovite koje sve radnje trebaju obaviti, kada je higijena tijela u pitanju tijekom dana. Onda s njima simulirate postupke održavanja higijene.
Završna aktivnost	Djecu podijelite u parove i svakom paru dajte balon, kojega trebaju staviti između glava. Onda im kažete da ćete puštati glazbu različitih ritmova a oni trebaju plesati, a da balone drže između glava. Onaj par kojemu balon ispadne izlazi iz igre, a ostali nastavljaju. Igru komplicirate tako što ubrzavate glazbu.
Materijal i prilozi	Baloni

6. mjesec

I biljke su živa bića

Očekivani cilj:	Djeca uče o biljkama i uočavaju njihove karakteristike, podstiče se razvoj sposobnosti uočavanja sličnosti i razlika.
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca stoje u krugu i odgajatelj/ica im zatraži da svako od njih kaže ime jedne biljke koju znaju. Za malu djecu možete zatražiti ime jedne voćke ili cvijeta.

Glavna aktivnost	U ovoj aktivnosti djeci prikažete sliku s cijelom biljkom, na kojoj mogu vidjeti cijelu njenu građu. Prvo pitanje koje im postavite je: 1) Što mislite, jesu li biljke žive? (Pretpostavka je kako će većina djece kazati da biljke nisu živa bića, jer oni to još uvijek ne razumiju, a i ako kažu, onda ih pitajte kako to znaju. Ovdje će se sigurno dogoditi da neće znati obrazložiti.) Budite strpljivi i slušajte njihove odgovore. Nemojte ih komentirati niti odvajati na točne ili netočne. Drugo pitanje koje pitate je: 2) Tko su živa bića? Opet strpljivo slušajte njihove odgovore. Nemojte ih komentirati niti odvajati na točne ili netočne. Treće pitanje koje pitate je: 3) Kako izgledaju, što rade i kako žive živa bića? Koje su njihove osobine? Nakon ovog pitanja idete u akciju. Pravite pokus. Za ovaj pokus vam je potrebno sljedeće: 4 bijela karanfila, 4 plastične čaše, boje za hranu (crvena, plava i zelena) i nož. Pokus se izvodi na sljedeći način: 1) 4 čaše napuniti vodom, a u tri ubaciti po 20 kapi boje (u svaku po jednu boju), a u četvrtoj čaši ostaviti vodu. 2) Uzmite 4 karanfila i nožem isijecite dio stabljika sa strane, i onda ih po jednu stavite u svaku čašu. Važno je da stabljike budu sočne. 3) Pratite što se događa. Karanfili bi trebali poprimiti boju vode i to će vam biti objašnjenje kako biljke piju vodu, kao i druga živa bića. Sada još malo razgovarajte o tomu što znači ovaj rezultat pokusa.
Završna aktivnost	Djeca sjede u krugu i pitate ih: "Djeco, što biste još željeli znati o biljkama?" Svako dijete treba kazati ako želi.
Materijal i prilozi	4 bijela karanfila, 4 plastične čaše, boje za hranu (crvena, plava i zelena) i nož

Higijena životnog prostora

Očekivani cilj:	Djeca razvijaju osjećaj za očuvanjem stvari u svom stanu, o značaju ove higijene za njihovo zdravlje, razvijaju motoričke vještine.
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca stoje u krugu i svatko od njih kaže gdje živi, u stanu ili kući i ima li svoju sobu. Nakon toga pokažu okretom koliko vole svoju kuću/stan.
Glavna aktivnost	Djeca dobivaju zadatak na polovini papira koji dobiju nacrtati svoj stan ili svoju sobu. Kada završe crtanje predstavljaju u krugu svoje crteže i pričaju o tome što su nacrtali. Odgajatelj/ica ih onda pita: "Što mislite kako bi izgledala vaša kuća, kada bi u nju ušao netko i sve stvari razbacao, pobacao smeće po sobama, prolio vodu po podovima?" Nakon što odgovore na pitanje, odgajatelj/ica ih zamoli da na drugoj polovini papira nacrtaju isti crtež, ali sada kao da je ta soba ili kuća ili stan prljav i pun smeća. Kada završe crtanje opet pokazuju svoje crteže i razgovaraju o tome koja strana crteža im je ljepša. Nakon toga pričaju o tome kako oni mogu pomoći svojim roditeljima kako bi njihova kuća/stan bili uredniji, kao i zašto je važna higijena stana/kuće.
Napomena za glavnu aktivnost	U ovoj aktivnosti je vrlo važno s djecom govoriti o tomu kako u aktivnosti održavanja higijene prostora trebaju se podjednako uključivati i muškarci i žene, te da to nije aktivnost koju obavljaju samo žene. I ovo je jedna od aktivnosti u okviru koje radite na sprečavanju formiranja stereotipnog mišljenja o rodnim ulogama kod djece.

Završna aktivnost	Djeca stanu u krug i oponašaju odgajatelj/icu, koji prave poteze rukama, kao da nešto peru, pa: 1) prave kružne pokrete u jednu i drugu stranu 2) prave pokrete gore – dolje, lijevo – desno
Materijal i prilozi	papir, olovke, bojice

Sadimo biljke

Očekivani cilj:	Djeca razvijaju osjećaj za druge, za biljke, podstiče se socioemocionalni razvoj, razvoj fine i krupne motorike, kognitivni razvoj.
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca stanu u krug, jedno pokraj drugog, a između svakog djeteta je prostor od 1 m. Zatim im dajete instrukciju: "Sada ćemo glumiti snijeg, kišu i vjetar. Kada kažem SNIJEG, vi ćete dići ruke prema gore i lagano se spuštati prema dolje, a prste ćete pokretati ovako (pokažete im da pokreću prste kao kada tipkaju na tipkovnici). Kada kažem KIŠA, radite to isto, ali brže. Kada kažem VJETAR počnite se nagnjati u lijevu, pa u desnu stranu." Ovu aktivnost izvodite tako što će djeca napraviti barem po pet puta snijeg, kišu i vjetar. Sada kažete: "Sada ćemo se okrenuti tako da stojimo jedni iza drugih, ali opet u krugu. Malo ćemo trčati, ali tako što ćete paziti da ne nagazite prijatelja/prijateljicu ispred sebe. Na moj znak počnite trčati, a kada kažem STOP prestajete. Hajdemo! Djeca trče pet krugova.
Napomena za uvodnu aktivnost	Ove vježbe ne rade djeca koja to ne smiju raditi ili ne mogu zbog različitih problema. Oni vam mogu pomagati tako što će zajedno s vama govoriti drugima što trebaju raditi.
Glavna aktivnost	U okviru ove aktivnosti djeca zajedno za odgajateljem/icom sade biljke, koje donesu iz svoje sredine. Vrlo je važno da djeca donesu ili rasad biljke ili sjeme, ali da ga ne kupuju, već u okviru ove vježbe trebaju shvatiti način kako se biljke razmnožavaju u prirodi, te da se uvede još jedna karakteristika živih bića. Za radionicu se u plastične čaše (bolje je ako imate saksije) stavi zemlja. Djeca donose sjeme ili rasad biljke i onda s njima vršite sadnju biljaka. Vrlo je važno da svako dijete ima barem jednu svoju biljku, a ukoliko netko donese više, onda ih sve treba zasadi. Na ovoj radionici zajednički sadite biljke, i postavljate ih na mjesto gdje mogu rasti, mjesto koje je za njih podobno. Za vrijeme sadnje pričate o tome kako je biljke važno zalijevati i omogućiti im dovoljno svjetlosti, ali im kažete kako će se od danas oni brinuti o svojim biljkama, uz vašu pomoć.
Završna aktivnost	Djeca nakon sadnje posjedaju na pod u krug i odgajatelj/ica ih pita: "Što mislite koliko će biljkama trebati da narastu?, Zašto nekim biljkama treba više vremena, a nekim manje?" Na ovo drugo pitanje kada daju odgovore, vi biljke uporedite s njima, pa recite kako se i kod ljudi vidi razlika u brzini rasta, jer neka djeca u jednom periodu rastu brže od druge.
Materijal i prilozi	sjemena biljaka, rasad, plastične čaše (saksije), zemlja

Pričamo priču 5

Očekivani cilj:	Povezivanje emocije ljubavi s ponašanjima koja ju prate
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima

Uvodna aktivnost	Podijelite djecu u parove, neka se okrenu jedno prema drugome i radite sljedeće vježbe koordinacije: 1) Ruke su iza glave spojene i djeca dižu jednu pa drugu nogu od poda, naizmjenice. 2) Ruke su iza glave spojene i djeca se iz stojećeg položaja prebacuju u sjedeći, ali bez uporabe ruku. 3) Parovi legnu na pod, tabane spoje i voze bicikl.
Napomena za uvodnu aktivnost	Ove vježbe ne rade djeca koja to ne smiju raditi zbog različitih problema. Oni vam mogu pomagati tako što će zajedno s vama govoriti drugima što trebaju raditi.
Glavna aktivnost	Odgajatelj/ica zamoli djecu da sjednu na pod i kaže im sljedeće: "Djeco, sada ću vam pročitati jednu priču, a onda ćemo o njoj razgovarati." Mali je medo razljutio mamu medvjedicu i ona ga je istjerala iz brloga. Išao medo tužan šumom, išao i brundao si u bradu, a kad se umorio, neveselo je sjeo na stari panj. Zapuhnuo vjetrovi i stao plesati oko njega. - Što si se pokunio, medvjediću? - upitao vjetrovi medu, igrajući se njegovom svilenom dlakom. - Niko me ne vo-o-o-li - zacvilio je medo, okrećući glavu od nasrtljivog povjetarca. Evo, ni ti me ne voliš, kad mi ne daš mira! - A zašto da te volim? - čudio se vjetrovi. Nikakvo mi dobro nisi učinio - reče, puhne medu u obraze i odleti dalje. A medo ostao još tužniji. Prolazio onuda mrav, vidio žalosnog medvjedića i upitao ga: - Zašto si tužan, medvjediću? - Niko me ne voli - zajeca medo, a sitne mu se oči napune suzama. - Ja te volim - rekao je mrav. - A zašto? - zinuo je medo i šapicom obrisao suzu. - Nisi mi zgazio mravinjak jučer kad si plesao svoj medvjedi ples - odgovori mrav i ode po šumskom puteljku. A medo ostane uzdišući dalje. Na nedaleku granu sjela ptičica. Cvrkutala je nešto i ugledala medvjedića koji je spustio glavicu i šmrcao, šmrcao. - Zašto si tužan medvjediću? - upita ga ptičica. - Tužan sam, jer me samo mrav voli - odgovori medo. - Pa i ja te volim! - zacvrkuće ptičica. - Kako to? - živne medo, znatiželjno gledajući u nju. - Juče si tresao stablo i nisi stresao moje gnijezdo u kojem su jaja! - reče ptica, pa odleti. Medo šapicom obriše i drugu suzu. Oči su mu sada bile malo sjajnije, ali je i dalje bio tužan. Iz skrivene dublje u dnu starog hrasta proviri mladi miš. Ugleda medvjedića i zapita: - Hoćeš li se igrati sa mnom? - Neću! - reče medvjedić - vidiš da sam tužan. - A zašto si tužan? - Niko me ne voli - šmrca medo, ali se brzo ispravi - vole me samo mrav i ptičica. - Pa i ja te volim! - kaže mali miš i izide iz skrovišta. - A zašto? - začudi se medo, a očice mu jače zasjaše. - Juče nisi pojeo sve jagode. I meni si ostavio malo - odgovori miš i začas nestane u zelenim granama. A medo je i dalje sjedio na panju, lupkao nožicama i trljao šapicom nosić. Na trenutak je zadrijemao, a kad je otvorio oči pred njim je stajala mama medvjedica. Tuga ode kao rukom odnesena. Dok se stiskao uz mamino meko krzno, tiho je pitao: - Zar me ti voliš, mama? - Kakvo pitanje! - pljesnula je šapama medvjedica - pa jasno da te volim - reče, privijajući čvršće svog malog sina. Kao dvije zvjezdice sjale su sada medine oči. - A zašto me voliš? - pitao je bez daha. - Zašto? - čudila se medvjedica - pa volim te, jer te volim. Medvjedić, još malo prije tako tužan, sretno je mislio: JEDINO ME MOJA MAMA VOLI SAMO ZATO - JER ME VOLI ³²! Nakon čitanja slijedi razgovor: 1) Kako vam se svidjela ova priča? 2) O komu ona govori? 3) Koje se sve životinje spominju u njoj? 4) Zašto mrav voli medu? 5) Zašto ptica voli medu? 6) Zašto miš voli medu? 7) Zašto medu voli mama? 8) Vole li vas vaši roditelji? 9) Volite li vi vaše roditelje? 10) Koga još volite? 11) Moramo li uvijek znati zašto nas netko voli? Možemo li da ne znamo zašto nas netko voli? 12) Možemo li da ne znamo zašto mi nekoga volimo? 13) Kako se ponašamo kada nekoga volimo? Pustite djecu diskutirati, i podstičite svako dijete u grupi da dadne svoje mišljenje.
Napomena za glavnu aktivnost	Prigodom rada na emocijama vrlo je važno djeci stalno povezivati emociju s ponašanjem, kao i ne dijeliti emocije na pozitivne i negativne, već na prijatne i neprijatne. Tako bi ljubav bila prijatna emocija.

Završna aktivnost	Djeca stanu u krug i odgajatelj/ica kaže: "Sada ćete jednim pokretom pokazati ljubav, ali tako što ćete prozvati nekoga i pokazati mu taj pokret. Kada se netko prozove, on više ne može biti prozvan. Zato birate nekog tko još nije bio prozvan."
Napomena za završnu aktivnost	Ukoliko u grupi imate dijete koje se ne može kretati, onda mu Vi pomozite, kako bi i ono imalo priliku obilaziti svoje prijatelje i grliti ih.
Materijal i prilozi	priča

Poligon 8

Očekivani cilj:	Djeca će vježbati pamćenje instrukcija, kao i podržavanje svojih prijatelja iz grupe.
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca rade vježbe zagrijavanja. 1) Vrte glavom u jednu, pa u drugu stranu. 2) Vrte ruke zajedno u pravcu prema naprijed, pa prema natrag. 3) Vrte kukovima u jednu, pa u drugu stranu. 4) Rade po 5 čučnjeva.
Napomena za uvodnu aktivnost	Ovdje trebate imati na umu ukoliko imate u grupi neko dijete koje ima problema u fizičkom razvoju i ne može izvoditi ove aktivnosti, dodijeliti mu ulogu predvodnika ovih aktivnosti, pa da on/ona zapovijeda kada grupa treba krenuti ili stati, kako se ne bi osjećalo zapostavljeno.
Glavna aktivnost	Djeca se podijele u tri grupe po godinama (trogodišnjaci, četverogodišnjaci i petogodišnjaci i šestogodišnjaci) i svaka grupa bi trebala dobiti po jednu loptu, kojom se oni igraju na sljedeći način: (a) a) Grupe stoje, a na 10 m od njih se nalazi nešto što ima ulogu koša (košara ili kutija), samo je bitno da je za sve grupe iste veličine i: 1) Svaki član grupe vodi loptu (dominantnom rukom) do "koša", stane na udaljenost od 1 m (označena je) i ubacuje u "koš". Što god se dogodilo, ubacio ili ne, uzima loptu i vodi je nazad do prijatelja iz grupe. Tako idu svi redom u grupi. Svako dijete treba ovu vježbu uraditi po 5 puta. Bitno im je naglasiti kako vježba nije natjecateljskog karaktera, tako da se ne žure, već se trude voditi loptu kako treba. 2) Kada urade 5 puta jednom rukom, onda isto rad-e 5 puta drugom rukom. b) Sada "koš" postaje "gol", tako što ga se polegne na tlo i grupe rade sljedeće vježbe: 1) Nakon što urade obje vježbe rukom, sada to isto rade nogom, ali tako što lagano guraju loptu ispred sebe nogom i kada priđu crti s koje su ubacivali u "koš", staju i šutiraju loptu u "gol". 2) Zatim promijene nogu kojom vode loptu.
Napomena za glavnu aktivnost	Ova se aktivnost treba raditi napolju.
Završna aktivnost	Odaberite neku od vježbi za podsticanje motoričkog razvoja.
Materijal i prilozi	lopte, košare ili kutije

Gledamo slike, pričamo priču

Očekivani cilj:	Prepričavanje slike, uočavanje dijelova slike, povezivanje sadržaja, koordinacija pokreta
Uzrast djece:	3 - 6 godina

Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	U uvodnoj igri rade se vježbe za koordinaciju pokreta. Ove vježbe djeca rade individualno. Odgajatelj/ica iscrta krugove na podu prostorije u kojoj rade i to tako što ih crta na sljedeće načine: 1) jedan ispred drugoga (10 krugova) 2) jedan pored drugoga (6 parova) Djeca imaju zadatak prolaziti prvi red krugova, skačući s obje noge u svaki krug a zatim isto tako naizmjenice, cik-cak i drugi red krugova (krugova koji su upareni), ali tako što će kod ovog drugog reda krugova s obje noge uskočiti u svaki, prvo lijevo, pa desno. Ove vježbe svako dijete ponavlja po 5 puta.
Napomena za uvodnu aktivnost	Ovu vježbu ne mogu raditi djeca koja imaju poteškoća u fizičkom razvoju, ali oni mogu kontrolirati prijatelje i ispravljati ih.
Glavna aktivnost	U ovoj aktivnosti radite prepričavanje slike, s tim što najmlađa djeca (3 - 4 godine) imaju zadatak opisati što vide na slici, dočim stariji (5 - 6) godina smišljaju priču. Na priči radite zajedno na razini cijele grupe. Odgajatelj/ica drži slike, počevši od prve, pa do četvrte. Najmlađi interpretiraju što vide na svakoj od njih, a kada se prođu sve slike, onda se smišlja priča.
Završna aktivnost	Svi stanu u krug i odgajatelj/ica kaže da imaju zadatak napraviti smiješno lice, kako bi prijatelja/icu pokraj sebe s lijeve strane nasmijali.
Materijal i prilozi	priča po slikama

Nešto smo dodirnuli 2

Očekivani cilj:	Podsticanje taktilnog osjeta, prepoznavanje predmeta uz pomoć čula dodira, razvoj motorike, uočavanje predmeta u prostoru
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Ispred djece poredate različite predmete, ali njima poznate, igračke kojima se igraju. Neka ih bude 10. Zatim ih prekrijete platnom i zamolite nekoga od djece uzrasta 5 - 6 godina da ukloni jedan predmet, a da ostali ne vide. Najmlađi (3 - 4 godine) dobivaju zadatak pogađati koji predmet nedostaje. Ovo se ponavlja nekoliko puta, s tim što možete i uslozjavati, pa uklanjati više predmeta, kada sudjeluju i starija djeca (5 - 6 godina).
Napomena za uvodnu aktivnost	Ukoliko u grupi imate slijepo dijete, onda ono može biti Vaš suradnik u uklanjanju igračkaka.
Glavna aktivnost	Za ovu aktivnost Vam je potrebna neprovidna vreća u koju ćete stavljati predmete iz uvodne aktivnosti, jedan po jedan, kako bude tekla aktivnost. Kada stavite jedan od predmeta, da djeca ne vide, zamolite nekoga od starije djece da dođe do Vas i opipavajući predmet, opisuje njegove osobine. Ostala djeca pogađaju o kom je predmetu riječ. Ovdje je važno da djeca što iscrpnije opisuju predmet i koriste što više pridjeva.
Napomena za glavnu aktivnost	Kako ste ovu vježbu imali u radionici broj 55, ovdje trebate imati igračke drukčijih osobina u odnosu na igračke iz radionice broj 55.
Završna aktivnost	Djeca stanu u krug i svatko ima zadatak dodirnuti nešto na sebi i kazati što je osjetilo pod rukom, koje karakteristike ta stvar ima.
Materijal i prilozi	igračke iz centra/učionice, vreća

Kreativni smo I

Očekivani cilj:	Razvoj fine motorike i podsticanje kreativnosti kod djece
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Osmislite jednu koreografiju s djecom i njihovim dlanovima, koja spada u tzv. tapšalice. Naprimjer, djeca igraju u paru i dlanovi su im okrenuti prema partneru. Tapšalica ide tako što djeca prvo udare jedno drugo lijevom dlanom, onda desnim, onda odjedanput s oba. Ovakve kombinacije su moguće na različite načine uz brojanje bilo koje brojalice.
Glavna aktivnost	Djeca se dijele u grupe od četiri člana. Svaka grupa dobiva kolaž papire raznih boja, komad tanjeg kartona, ljepilo, papirne tanjure (po četiri po grupi) i škarice. Prije ove radionice na koji dan možete napomenuti djecu da mogu donijeti od kuće komadiće grana i neke druge stvari koje idu uz drveće, kao npr. žirovi, šišarke, itd. Djeci ćete reći da prave svoj park iz mašte. Na kolaž papirima djeca iscrtavaju svoje dlanove i onda ih izrezuju. Pobrinite se da starija djeca izrezuju, a mlađa sebi crtaju. Od kartona trebaju napraviti stablo, a od izrezanih šaka krošnje. Tako prave drveće, koje će činiti jedan park iz mašte. Stablo lijepe na papirni tanjur, a izrezane šake na stablo. Ukoliko su djeca donijela i grančice, šišarke i žirove, i oni mogu postati dio cijele ove maštovite priče.
Završna aktivnost	Izložba parkova se odvija u prostoriji u kojoj se radi. Kao i ranije, djeca izlažu svoje radove, ali obilaze i druge, i pozitivno komentiraju.
Materijal i prilogi	kolaž papiri raznih boja, komad tanjeg kartona, ljepilo, papirni tanjuri i škare

Pečemo kruh

Očekivani cilj:	Djeca uče o značaju ishrane za njihov razvoj, razvijaju socijalne vještine i finu motoriku.
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca stoje u krugu i svatko ima zadatak kazati naziv jedne namirnice, koja se koristi za pripremu jela. Treba ih podsticati da ne ponavljaju.

Glavna aktivnost	U okviru ove aktivnosti djeca će kuhati. Danas ćete praviti kruh. Za ovu aktivnost vam je potrebno djecu podijeliti u grupe po četvero i kazati da će sada peći kruh. (a) Prvo provjerite je li sva djeca znaju od čega se pravi kruh. Porazgovarajte s grupom, kako biste vidjeli je li im jasno što će raditi. Prođite s njima proces pripreme kruha: (1) pripremu svih sastojaka, (2) miješenje sastojaka, (3) modeliranje i stavljanje na pečenje u pećnicu. (b) Nakon razgovora djeci dajete zadatak da pripreme sve sastojke koji su im potrebni za miješenje kruha. Ovdje se kao materijal mogu koristiti glinamol i plastelin, ali savjetujemo korištenje brašna i vode, kako bi rad na izradi kruha bio autentičniji. Za razliku od prethodnih radionica, ovdje svako dijete mijesi za sebe. Kada se masa umijesi, onda im se treba reći da kruh malo odstoji. Za to vrijeme djeca peru ruke. Nakon što operu ruke posjeduju na pod i odgajatelj/ica im pričaju o značaju kruha u našoj ishrani. Sljedeći korak u ovoj aktivnosti je kušanje jela, koju vrši odgajatelj/ica. Prije kušanja svaka grupa poslužuje kruh na tanjir. Prigodom kušanja odgajatelj/ica postavlja sljedeća pitanja: 1) Od čega je ovaj kruh napravljen? 2) Kako ste ga pripremali? 3) Kako se i kada kruh jede? Nakon kušanja pohvalite svaki kruh i svaku grupu nagradite pljeskom.
Napomena za glavnu aktivnost	(a) Ukoliko imate priliku, bilo bi odlično ako biste s djecom mogli otići u pekarnicu, pa da djeca tamo gledaju kako se kruh i ostala peciva prave i da to rade zajedno s pekarima. Također, ne bi bilo loše ako je netko od roditelja pekar, da Vam on izvodi ovu aktivnost. (b) Važno je za ovu aktivnost imati namirnice ili u prirodnom obliku ili na fotografijama, kao i gotove proizvode, kako bi manja djeca mogla imati potpun doživljaj jela koje pripremaju. Ovo je jedna od aktivnosti u okviru koje je vrlo važno djeci dati do znanja kako ne postoje muški i ženski poslovi, već svi zajedno sudjeluju podjednako u aktivnosti kuhanja. Ovom aktivnošću radite na sprečavanju formiranja stereotipnog mišljenja o rodnim ulogama u društvu.
Završna aktivnost	Na kraju se igra igrice "Veliki sendvič". Djeca posjeduju na stolice u krug. Igricu objašnjavate na sljedeći način: "Djeco, svi stavite rukice na svoja bedra i slušajte kako ću vam objasniti igricu, koja se zove Veliki sendvič. Mi ćemo sada praviti jedan veliki nemogući sendvič, na sljedeći način. Ja ću početi igricu, tako što ću svoju desnu ruku pružiti do mog prijatelja s desne strane i kazati: Izvoli krišku kruha! On/ona će svoju lijevu ruku postaviti na moju desnu i kazati: Hvala! Onda će svoju desnu ruku pružiti prema prijatelju/prijateljici s desne strane i kazati: Ja ću dodati npr., maslac. Onda će prijatelj/prijateljica s desne strane svoju lijevu ruku staviti na desnu svoga prethodnog prijatelja/prijateljice i ponovo kazati: Hvala! I onda pruža svoju desnu ruku i kaže: Ja ću dodati _____ (nešto od namirnica za sendvič)! I tako idemo sve u krug dok ne napravimo veliki nemogući sendvič" Kada svi uvežu ruke, ustanete i viknete: JUPI! USPJELI SMO! NAPRAVILI SMO VELIKI SENDVIČ!
Materijal i priloz	brašno, voda

Pišemo 5

Očekivani cilj:	Vježbati koordinaciju oko - ruka, pritisak olovke na papir, precrtavanje oblika, te finu i grubu motoriku
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Prostor u kojem radite razmjestite tako što ćete postaviti stolice u krug (sedam stolica). Povežite ih konopcem na visini od 5 cm. Djeca imaju zadatak kretati se u slalomu između stolica, ali da preskaču konopac. Rade pojedinačno. Prvi krug prelaze tako što konopac preskaču jednom, pa drugom nogom, a drugi krug rade tako što konopac preskaču s obje noge zajedno, licem okrenuti prema konopcu.

Glavna aktivnost	Glavna aktivnost je pisanje, odnosno grafomotorička vježbe. U ovoj vježbi djecu dijelite u tri grupe: trogodišnjaci, četverogodišnjaci i djeca od pet i šest godina su zajedno. Materijal prilagoditi svakom djetetu.
Završna aktivnost	Nakon vježbi istezanja radite malo na razgibavanju prstiju, tako što djeca: 1) skupljaju i šire prste po 10 puta, 2) pomijeraju prste kao da sviraju glasovir, jedan po jedan
Materijal i prilozi	bilježnice, olovke, gumice, konopac

Bojimo 3

Očekivani cilj:	Razvoj motoričkih sposobnosti za velike i male pokrete, vježbanje pritiska olovke na papir, orijentacije u malom prostoru, razvoj govora i kognicije
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca rade vježbe zagrijavanja. 1) Vrte glavom u jednu, pa u drugu stranu. 2) Vrte ruke zajedno u pravcu prema naprijed, pa prema natrag. 3) Vrte kukovima u jednu, pa u drugu stranu. 4) Rade po 5 čučnjeva.
Glavna aktivnost	U glavnoj aktivnosti djeca se podijele u četiri grupe i svaka grupa dobije sliku jedne biljke i zadatak da ju oboji. Boje svi zajedno i dogovaraju se kako kombinirati boje. Biljke ne moraju biti obojene stvarnim bojama kakve su u prirodi. Važno je u ovoj aktivnosti da djeca surađuju i koriste što više boja, kao i da crtež bude obojen sa što manje prelazaka preko crta.
Završna aktivnost	Na kraju svaka grupa ostavi svoj crtež na stolu i kreće se u obilazak crteža. Stane se pokraj svakoga i djeca pozitivno komentiraju bojenje. Svaka grupa se nagradi pljeskom.
Materijal i prilozi	slike s biljkama, bojice

Modelujemo od papira

Očekivani cilj:	Razvoj fine motorike, socioemocionalni razvoj
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Podijelite djecu u parove, neka se okrenu jedno prema drugomu i radite sljedeće vježbe koordinacije: 1) Ruke su iza glave spojene i djeca dižu jednu pa drugu nogu od poda, naizmjenice. 2) Ruke su iza glave spojene i djeca se iz stojećeg položaja prebacuju u sjedeći, ali bez uporabe ruku. 3) Parovi legnu na pod, tabane spoje i voze bicikl.
Glavna aktivnost	U ovoj aktivnosti djeca rade s papirom, ali tako što Vi trebate pripremiti, koristeći internet, razne načine pravljenja različitih oblika biljaka i životinja uz pomoć papira. Starija djeca (5 - 6 godina) mogu pomagati u isijecanju i oblikovanju papira, a mlađa u oblikovanju dominantno, ali i u isijecanju jednostavnih oblika (pravolinijski). Zadatak je da osmislite što bi djeca sve mogla praviti od papira te da na ovoj kreativnoj radionici radite svi zajedno.

Završna aktivnost	Nakon što završite prethodnu aktivnost i djeca vide svoje proizvode, svi posjedaju u krug na podu i svatko od njih kaže kako mu se svidjela ova aktivnost.
Materijal i prilozi	papiri raznih boja, lijepilo, kartoni

7. mjesec

Bake i djede

Očekivani cilj:	Razgovor s djecom o članovima šire obitelji, baki i djedu, o njihovoj ulozi u odrastanju djeteta, podsticanje kognitivnog i socioemocionalnog razvoja, kao i razvoja motorike
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Svi stoje u krugu jedno iza drugog i kreću se po naredbi odgajatelja/ice: 1) Kada odgajatelj/ica kaže čučni, oni čučnu i hodaju u tom položaju. 2) Kada odgajatelj/ica kaže skokić, oni čučnu i malim skokovima se kreću. 3) Kada odgajatelj/ica kaže hodaj, oni hodaju.
Napomena za uvodnu aktivnost	Prije radionice saznajte od roditelja imate li u grupi neko dijete koje nema baku ili djeda. Ako imate onda neka to dijete govori o nekom drugom članu obitelji, samo ne o mami i tati.
Glavna aktivnost	Djeca posjedaju na pod i odgajatelj/ica im kaže da će im sada čitati priču, a oni će slušati. Čitajte priču od strofe do strofe i svaku komentirajte s njima. U komentarima obvezno pitajte je li i oni tako rade. Bakica Donio sam bakice buket od maslačka, da ti kažem hvala: Za sve tvoje riječi tiho što ćeš reći, za sve kolače, slatke što ćeš peći. U večeri duge kad nam čitaš priče, kad nas braniš, ako mama više. Donio sam tebi, da ti kažem hvala, za sve tople zagrljaje ti što si nam dala. Jer drugo ja ne znam što bih ti dao, a cvjetice ove za tebe sam brao. Pogleda ga baka sa suzom u oku, u zagrljaju bio je u najbržem skoku³³.

Napomena za glavnu aktivnost	Razgovor s djecom proširite i na druge članove šire obitelji, posebice ako imate dijete u grupi, koje nema baku. Ovdje je cilj da oni shvate koliko su važni i drugi članovi naših obitelji.
Završna aktivnost	Svi stoje u krugu i odgovatelj/ica kaže: "Sada ćete rukama pokazati što biste poklonili svojoj baki (ii djedu, teti, ujaku, stricu, itd.)"
Materijal i prilogi	pjesmica

Kreativni smo 2

Očekivani cilj:	Podsticanje kreativnosti, razvoja fine motorike
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Nakon vježbi istezanja postajete bubamare. Igra se igra tako što se djeci kaže: "Djeco, sada ćemo postati bubamare. One i lete i znaju se zadržavati na podlozi. Tako ćete i vi. Kada kažem LETITE, vi ćete raširiti ruke i što brže možete mašite njima i letite, ali ne brzo, kako se ne biste udarili. Kada kažem SLETITE, vi ćete kao i bubamare sletjeti, pokupiti svoja krila uz tijelo i čučnuti. Kada kažem HODAJTE, vi ćete u čučjećem položaju s rukama uz tijelo hodati. Počinjemo!"
Glavna aktivnost	U glavnoj aktivnosti djeca dobivaju papire i vodene bojice i crtaju nekoga ko im je najdraži iz šire obitelji. Nakon što nacrtaju, oni predstavljaju svoje crteže i govore zašto su odabrali baš tu osobu i zašto im je ona najdraža.
Završna aktivnost	Djecu podijelite u parove i svakom paru dajte balon, koji trebaju staviti između glava. Onda im kažete da ćete puštati glazbu različitih ritmova i oni trebaju plesati, a da balone drže između glava. Onaj par kojem balon ispadne izlazi iz igre, a ostali nastavljaju. Igru komplicirate tako što ubrzavate glazbu.
Materijal i prilogi	papir, vodene bojice, baloni

Poligon 9

Očekivani cilj:	Djeca se podstiče razvoj motorike i čula, te socioemocionalni razvoj
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	U ovoj aktivnosti djeca se razgibavaju, uz naredbe odgovajatelja/ice: lijevo, desno, naprijed, natrag, gore, dolje, koso lijevo, koso desno. Svi stoje u krugu i odgovajatelj/ica kaže LIJEVO, a oni se pomjere ulijevo, pa kaže DESNO, a oni se pomjere udesno. Kada kaže NAPRIJED svi naprave korak naprijed, kada kaže NATRAG, svi korak nazad, na naredbu DOLJE svi čučnu, na naredbu GORE, svi ustanu, na naredbu KOSO LIJEVO idu u lijevu stranu ukoso, a na naredbu KOSO DESNO idu u desnu stranu ukoso.
Napomena za uvodnu aktivnost	Djeca koja imaju 3 i 4 godine neće biti u stanju razlikovati lijevo i desno, ali to nije bitno jer će oponašati druge. Ono što je važno jeste odrediti im lijevo ili desno prema ruci koju rabe u pisanju i tako će znati jednu stranu, a drugu onda određuju kao suprotnu.

Glavna aktivnost	U prostoriji u kojoj radite ili napolju, ukoliko možete, napravite poligon sa stolicama, stolovima i mjestima gdje se treba ići ukoso na lijevu i desnu stranu. To će biti poligon koji će djeca prelaziti zavezanih očiju, ali uz pomoć svojih drugara. Poligon se prelazi tako što dijete, kojem su oči zavezane, ide ispred, a iza njega ide njegov prijatelj/ica. Komunikacija koja između njih postoji jeste, lijevo, desno, naprijed, natrag, digni nogu, preskoči. Djeca poligon trebaju prelaziti polagano i ne trebaju razvijati natjecateljsku atmosferu. Osobito je važno kod male djece, koja još nisu načisto koja je koja strana, dopustiti dovoljno vremena da razluče i uče. Kada pravite parove nastojte da u paru budu maleni i veliki, tako da veliki vode malene. Kada mali završe, onda uparite velike i neka oni jedni s drugima prođu poligon, ali tako što ćete izvršiti određene izmjene, kako se ne bi kretali temeljem pamćenja.
Napomena za glavnu aktivnost	Djeca koja imaju poteškoće u fizičkom razvoju u ovoj igrici mogu sudjelovati tako što će voditi svoga prijatelja, ali onda trebaju prilagoditi poligon kako bi se to dijete moglo kretati.
Završna aktivnost	Pustite neku instrumentalnu glazbu i recite djeci da legnu na pod i slušaju melodiju. Neka tako leže nekoliko minuta.
Materijal i prilozi	stolice, stolići, konopac, kockice

Ispričaj me/oprosti

Očekivani cilj:	Podsticanje socioemocionalnog razvoja radom na emociji ljutnja i ponašanjima koja se uz nju vežu a jedno od njih je isprika
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca stoje u krugu i svatko od njih navodi ime osobe kojoj je zadnji put rekao oprost. Ako neko od njih nikada nije rekao oprost, ne treba ga kritizirati, već reći kako je to uredu i da ćete danas o tome razgovarati.
Glavna aktivnost	U okviru ove aktivnosti podsjetićete se emocije ljutnja i od njih tražiti da vam kažu: 1) kada oni osjećaju ljutnju 2) kada njihovi prijatelji osjećaju ljutnju 3) kada njihovi roditelji osjećaju ljutnju. Nakon toga razgovarate o tome kada mi ljutnju izazovemo kod drugoga, što mi radimo, pa se drugi naljute. Zatim ih pitate: 1) Jeste li ovih dana uradili nešto što niste trebali, smjeli, pa ste drugoga naljutili? 2) Što se treba uraditi u situaciji, kada pogriješite, pa se druga osoba naljuti? Ovdje razgovarate o tome kako trebaju kazati ISPRIČAJ ME ili OPROSTI. Zatim im objasnite koliko je važno priznati grešku, koliko to znači drugoj osobi i kako će nas ona više cijeniti i voljeti. Priznavanje greške je jedna vrsta odgovornog ponašanja koju djeca trebaju usvojiti, kako u igri i radu između sebe, tako i na relaciji odrasli – dijete.
Završna aktivnost	Djeca stanu u krug i odgajatelj/ica im kaže da svojim tijelom pokažu kako bi se ponašali kada izgovaraju riječ OPROSTI.
Materijal i prilozi	

Učimo pjesmicu 4

Očekivani cilj:	Djeca uče pjesmicu, pravilan izgovor glasova i vježbaju pamćenje sadržaja
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Pustite im bilo kakvu instrumentalnu glazbu i plešite s njima u ritmu te muzikeglazbe. Svatko se može pokretati kako god želi.
Glavna aktivnost	Odgajatelj/ica kaže: "Djeco, prošlog puta smo razgovarali o ljutnji i riječi oprost. Pričali smo o tome koliko je važno ispričati se kada pogriješimo. Danas ćemo učiti pjesmicu o toj riječi." Četiri najvažnije male riječi, lako je od srca iskreno reći! One su samo zato male da bi u dječije srce stale. Dobrog su srca najbolji gosti: MOLIM, HVALA, IZVOLI, OPROSTI¹³. Pjesmicu vježbati uz pratnju pokretima.
Završna aktivnost	Djeca uz pomoć odgajatelja/ice izvode naglas i uz osmišljenu koreografiju pjesmicu i na kraju zagrle svoga prijatelja iz grupe.
Materijal i prilozi	pjesmica, glazba za ples

Mala košarka I

Očekivani cilj:	Djeca će vježbati pamćenje instrukcija, kao i potporu svojim prijateljima iz grupe.
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca rade vježbe zagrijavanja. 1) Vrte glavom u jednu, pa u drugu stranu. 2) Vrte ruke zajedno u pravcu prema naprijed, pa prema natrag. 3) Vrte kukovima u jednu, pa u drugu stranu. 4) Rade po 5 čučnjeva.
Napomena za uvodnu aktivnost	Ovdje trebate imati na umu ukoliko imate u grupi neko dijete koje ima problema u fizičkom razvoju i ne može izvoditi ove aktivnosti, dodijeliti mu ulogu predvodnika ovih aktivnosti, pa da on/ona zapovijedati kada grupa treba krenuti ili stati, kako se ne bi osjećalo zapostavljeno.

Glavna aktivnost	Djeca se podijele u tri grupe po godinama (trogodišnjaci, četverogodišnjaci i petogodišnjaci i šestogodišnjaci) i svaka grupa bi trebala dobiti po jednu loptu, kojom se oni igraju na sljedeći način: (a) a) Grupe stoje, a na 10 m od njih se nalazi nešto što ima ulogu koša (košara ili kutija), a između su dva čunja, oko kojih dijete treba proći, samo je važno da je za sve grupe iste veličine i: 1) Svaki član grupe vodi loptu (dominantnom rukom) do "koša", stane na udaljenost od 1 m (označena je) i ubacuje u "koš". Šta god se dogodilo, ubacio ili ne, uzima loptu i vodi je nazad do drugara iz grupe. Tako idu svi redom u grupi. Svako dijete treba ovu vježbu uraditi po 5 puta. Bitno im je naglasiti kako vježba nije natjecateljskog karaktera, tako da se ne žure, već da se trude voditi loptu kako treba. 2) Kada urade 5 puta jednom rukom, onda rade 5 puta drugom rukom. b) Sada "koš" postaje "gol", tako što ga se polegne i grupe rade sljedeće vježbe: 1) Nakon što urade obje vježbe rukom, sada to isto rade nogom, ali tako što lagano guraju loptu ispred sebe nogom i kada priđu crti s koje su ubacivali u "koš", staju i šutiraju loptu u "gol". 2) Zatim promijene nogu kojom vode loptu.
Napomena za glavnu aktivnost	Ovu aktivnost treba raditi napolju.
Završna aktivnost	Pustite neku instrumentalnu glazbu i recite djeci da legnu na pod i slušaju melodiju. Neka tako leže nekoliko minuta.
Materijal i prilozi	lopte, košare ili kutije

Gledamo slike, pričamo priču 7

Očekivani cilj:	Prepričavanje slike, uočavanje dijelova slike, povezivanje sadržaja, koordinacija pokreta
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	U uvodnoj igri rade se vježbe za koordinaciju pokreta. Ove vježbe djeca rade individualno. Odgajatelj/ica iscrta krugove na podu prostorije u kojoj rade i to tako što ih crta na sljedeće načine: 1) jedan ispred drugoga (10 krugova) 2) jedan pored drugoga (6 parova) Djeca imaju zadatak prolaziti prvi red krugova, skačući s obje noge u svaki krug a zatim isto tako naizmjenice, cik-cak i drugi red krugova (koji su upareni), ali tako što će kod ovog drugog reda krugova naizmjenice u krugove ubacivati lijevu pa desnu nogu, po jednu. Ove vježbe svako dijete ponavlja po 5 puta.
Napomena za uvodnu aktivnost	Ovu vježbu ne mogu raditi djeca koja imaju problema u fizičkom razvoju, ali onamogu kontrolirati prijatelje i ispravljati ih.
Glavna aktivnost	U ovoj aktivnosti radite prepričavanje slike, s tim da najmlađa djeca (3 - 4 godine) imaju zadatak opisati što vide na slici, dočim stariji (5 - 6) godina smišljaju priču. Na priči radite zajedno na razini cijele grupe. Odgajatelj/ica drži slike, počevši od prve, pa do četvrte. Najmlađi interpretiraju što vide na svakoj od njih, a kada se obrade sve slike, onda se smišlja priča.
Završna aktivnost	Svi stanu u krug i odgajatelj/ica kaže da imaju zadatak napraviti smiješno lice, kako bi prijatelja/icu pokraj sebe s lijeve strane nasmijali.
Materijal i prilozi	priča po slikama

Razgibavamo prstiće 2

Očekivani cilj:	Podsticanje kreativnosti, razvoj kognicije i fine i grube motorike i usmjeravanje pažnje
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca se podijele u parove i jedno iz para je jabuka, a drugo kruška. Kada odgajatelj/ica kaže jabuke, onda jabuke ganjaju kruške, a kada kaže kruška, onda kruške ganjaju jabuke.
Glavna aktivnost	Ovo je aktivnost u kojoj će djeca na kartonu lijepiti zrna graha različitih boja i praviti različite oblike cvjetova. Za ovu aktivnost djecu podijelite u grupe od po četvero i svaka grupa radi na izradi jednog cvijeta, dobiva karton i različite boje graha.
Napomena za glavnu aktivnost	Bilo bi dobro nekoliko dana ranije napomeneti roditelje da svako dijete donese zrna graha, ali različitih vrsta, kako biste imali što više boja.
Završna aktivnost	Djeca slijede instrukcije odgajatelja/ice i kreću se po prostoriji: 1) hodaj 2) trči 3) uspori 4) stani
Materijal i prilozi	grah, kartoni, ljepilo

Pravimo pizzu

Očekivani cilj:	Djeca uče o značaju ishrane za njihov razvoj, razvijaju socijalne vještine i finu motoriku
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	U uvodu danas ćete raditi različite vrste hodanja. Djeca će hodati na prstima, na petama, na spoljašnjim i unutaršnjim krajevima stopala.

Glavna aktivnost	U okviru ove aktivnosti djeca će kuhati. Danas ćete praviti pizzu. Za ovu aktivnost vam je potrebno djecu podijeliti u grupe po četvero i kazati im da će sada peći pizzu. Prvo provjerite je li sva djeca znaju što je pizza i od čega se pravi. Porazgovarajte s grupom, kako biste vidjeli je li im jasno što će kuhati. Prođite s njima proces pripreme pizze: (1) priprema nadjeva za pizzu, (2) priprema tijesta, (3) pečenje pizze. Materijal koji koriste je: plastelin, glinamol, papir, olovke i škarice. U svakoj grupi se djeca prvo organiziraju, tako što odrede glavnog kuhara, a nakon toga podijele odgovornosti. Prvo što trebaju raditi je da naprave oblike povrća i mesa koje će staviti na pizzu. Ovdje savjetujemo da se sve pravi od plastelina i glinamola, a tijesto za pizzu izrezuje od papira. Kada svi završe pripremu sastojaka za pizzu, onda ih stavljaju na izrezane kolutove tijesta. Kada djeca poslože pizze, stavljaju ih u pećnice i peku. Sljedeći korak u ovoj aktivnosti je kušanje jela, koju vrši odgajatelj/ica. Prije kušanja svaka grupa poslužuje pizzu na tanjir. Prigodom kušanja odgajatelj/ica postavlja sljedeća pitanja: 1) Što se sve nalazi na pizzi? 2) Kako ste je pripremali? 3) Opišite mi za što je tko u grupi bio zadužen! 4) Kako se i kada pizza jede? Nakon kušanja pohvalite pizzu i svaku grupu nagradite pljeskom. Nakon toga pričajte o tomu odakle dolazi pizza i kako se stvarno sprema.
Napomena za glavnu aktivnost	Važno je za ovu aktivnost imati namirnice ili u prirodnom obliku ili na fotografijama, kao i gotove proizvode, kako bi manja djeca mogla imati potpun doživljaj jela koje pripremaju. Ovo je jedna od aktivnosti u okviru koje je vrlo važno djeci dati do znanja kako ne postoje muški i ženski poslovi, već svi zajedno sudjeluju podjednako u aktivnosti kuhanja. Ovom aktivnošću radite na sprečavanju formiranja stereotipnog mišljenja o rodnim ulogama u društvu.
Završna aktivnost	Na kraju stanete u krug i pitate djecu: "Svida li vam se pravljenje pizze? Zašto?"
Materijal i prilozi	papir, škarice, plastelin, glinamol, tanjuri

Pišemo 6

Očekivani cilj:	Vježbati koordinaciju oko - ruka, pritisak olovke na papir, precrtavanje oblika, te finu i grubu motoriku
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Prostor u kojem radite razmjestite tako što će postavite stolice u krug (sedam stolica). Povežite ih konopcem na visini od 5 cm. Djeca imaju zadatak kretati se u slalomu između stolica, ali da preskaču konopac. Rade pojedinačno. Prvi krug prelaze tako što konopac preskaču jednom, pa drugom nogom, a drugi krug rade tako što konopac preskaču s obje noge zajedno, na stranu, bokom okrenuti prema konopcu.
Glavna aktivnost	Glavna aktivnost je pisanje, odnosno grafomotorička vježba. U ovoj vježbi djecu dijelite u tri grupe: trogodišnjaci, četverogodišnjaci i djeca od pet i šest godina su zajedno. Materijal određujete sukladno vještini svakog djeteta.
Završna aktivnost	Nakon vježbi istezanja radite malo na razgibavanju prstiju, tako što djeca: 1) skupljaju i šire prste po 10 puta, 2) pomijeraju prste kao da sviraju glasovir, jedan po jedan
Materijal i prilozi	bilježnice, olovke, gumice, konopac

Sklapamo mozaik

Očekivani cilj:	Razvoj motoričkih sposobnosti za velike i male pokrete, vježbanje pritiska olovke na papir, orijentacije u malom prostoru, razvoj govora i kognicije
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca rade vježbe zagrijavanja. 1) Vrte glavom u jednu, pa u drugu stranu. 2) Vrte ruke zajedno u pravcu prema naprijed, pa prema nazad. 3) Vrte kukovima u jednu, pa u drugu stranu. 4) Rade po 5 čučnjeva.
Glavna aktivnost	U glavnoj aktivnosti djeca se podijele u četiri grupe i svaka grupa dobije sliku jedne djevojčice i dječaka i zadatak popuniti ih mozaikom te izraziti emociju ljutnje na njima. Boje svi zajedno i dogovaraju se kako kombinirati boje. Slike ne moraju biti oblijepljene stvarnim bojama koje su u prirodi. Važno je u ovoj aktivnosti da djeca surađuju i koriste što više boja, kao i da crtež bude obojen sa što manje prelazaka preko crta.
Završna aktivnost	Na kraju svaka grupa ostavi svoj mozaik na stolu i kreće se u obilazak mozaika. Stane se pokraj svakoga i djeca komentiraju lijepljenje. Ovdje je važno da nauče način na koji se ukazuje na grešku. Svaka grupa se nagradi pljeskom.
Materijal i prilozi	slike s izrazima lica dječaka i djevojčice, kolaž papir, ljepilo

Pričamo priču 6

Očekivani cilj:	Usmjeravanje pozornosti na zvukove u okolini i na sadržaj koji se priča, prepričavanje sadržaja svojim riječima, odgovaranje na pitanja, razvoj motoričkih vještina.
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca stanu u niz, jedno iza drugog, a između svakog djeteta je prostor od 1 m. Mogu napraviti i krug, kako bi se mogli u krugu kretati jedno iza drugog. Zatim im dajete naredbu: "Sada ćemo brati grožđe i čupati travu. Kada beremo grožđe jako podignete ruke prema gore, jer je grožđe jako visoko, i cijelo tijelo izdužite, a kada čupamo travu, onda se savijete prema dolje, ali ne savijate koljena i ruke pružite do poda. Idemo sada! Beri grožđe, čupaj travu!" Ovu aktivnost izvodite tako što će djeca napraviti pet krugova. Kada to urade pređete na sljedeću.
Napomena za uvodnu igricu	Ovdje trebate imati na umu ukoliko imate u grupi neko dijete koje ima problema u fizičkom razvoju i ne može izvoditi ove aktivnosti, dodijeliti mu ulogu predvođenika ovih aktivnosti, pa da on/ona zapovijeda kada grupa treba da krenuti ili stati, kako se ne bi osjećalo zapostavljeno.

Glavna aktivnost	Djeca posjeduju u krug i odgajatelj/ica ih uvodi u aktivnost pričanja priče: "Djeco, sada ću vam pročitati jednu priču, a onda ćemo o njoj govoriti. Priča se zove Cvrčak i mrav. Slušajte pažljivo!" Bio jednom jedan cvrčak, koji je stalno ležao i svirao i ništa nije radio. Njegov susjed mrav je cijelo ljeto vrijedno radio, sakupljao žito i sjemenke. Prolazeći pored cvrčka, mrav ga pogleda, on ga upita: "Je li, što ti stalno radiš, zašto malo ne odmoriš?", a mrav mu odgovori: "Ne mogu, skupljam hranu za zimu, trebaće mi da ne budem gladan." Cvrčak se na to nasmija i nastavi dalje svirati i ležati. Kada je došla zima, cvrčak nije mogao ništa sebi naći za jelo. Sve jela što je imao pojeo je u jesen i sada više ništa nema. Sjeti se on mrava i ode do njega. Pokuca mu na vrata i mrav mu otvori. "Imaš li nešto za jelo?" upita cvrčak mrava, a ovaj mu odgovori: "Znam ja tko si ti. Ti si onaj što je cijelo ljeto ležao i svirao, dok sam ja radio. Hajde sada sviraj i pjevaj!" reče mu mrav i zatvori vrata. Nakon čitanja priče razgovarate sa djecom: 1) Kako se zove priča koju sam čitao/la? 2) Tko su glavni likovi u ovoj priči? 3) Što je radio cvrčak, a što mrav na početku priče? 4) Što se dogodilo cvrčku kada je došla zima? 5) Kako se zove ponašanje koje je imao cvrčak u ovoj priči? 6) Kako se zove ponašanje koje je imao mrav u ovoj priči? 7) Komu vi više sličite, cvrčku ili mravu? Nakon ovog razgovora djeca razmišljaju o tomu kako bi oni mogli pomagati svojim roditeljima i vrijedno se ponašati kao mrav iz priče.
Završna aktivnost	Djecu podijelite u parove i svakom paru dajte balon, koji trebaju staviti između glava. Onda im kažete da ćete puštati glazbu različitih ritmova i da oni trebaju plesati, a balone držati između glava. Onaj par kojem balon ispadne izlazi iz igre, a ostali nastavljaju. Igru komplicirate tako što ubrzavate glazbu.
Materijal i prilogi	priča, glazba, baloni

8. mjesec

Proljeće

Očekivani cilj:	Učenje o obilježjima godišnjih doba, podsticanje ljubavi prema prirodi, podsticanje socioemocionalnog i motoričkog razvoja
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca stanu u niz, jedno iza drugog, a između svakog djeteta je prostor od 1 m. Mogu napraviti i krug, kako bi se mogli u krugu kretati jedno iza drugog. Zatim im dajete instrukciju: "Sada ćemo brati jabuke i čupati travu. Kada beremo jabuke jako podignete ruke prema gore, jer su jabuke jako visoko, i cijelo tijelo izdužite, a kada čupamo travu, onda se savijete prema dolje, ali ne savijate koljena i ruke pružite do poda. Idemo sada! Beri jabuke, čupaj travu!" Ovu aktivnost izvodite tako što djeca naprave jedan krug. Kada to urade pređete na sljedeću.
Napomena za uvodnu aktivnost	Ovdje trebate imati na umu ukoliko imate u grupi neko dijete koje ima problema u fizičkom razvoju i ne može izvoditi ove aktivnosti, dodijeliti mu ulogu predvodnika ovih aktivnosti, pa da on/ona zapovijeda kada grupa treba krenuti ili stati, kako se ne bi osjećalo zapostavljano.
Glavna aktivnost	Na ovoj aktivnosti obrađujete godišnje doba proljeće. S djecom pričajte o proljeću, o njegovim obilježjima: sve počinje rasti, lišće zeleni, cvijeće cvjeta, itd. Nakon razgovora o proljeću prelazite na aktivnost ukrašavanja kutija za cipele uz pomoć papira i pravog cvijeća. Pravite proljetne košarice. Djecu podijelite u grupe po pet članova i svaka grupa dobije zadatak uraditi po jednu košaricu.

Napomena za glavnu aktivnost	Ukoliko radite u ruralnom kraju, na ovoj radionici gost Vam može biti netko od roditelja, tko će s djecom razgovarati o tomu što se sve radi u proljeće na njivama i u vrtovima, te voćnjacima.
Završna aktivnost	Izložba proljetnih košarica
Materijal i prilozi	kolaž papir, škarice, ljepilo, kutije za cipele

Nešto smo dodirnuli 3

Očekivani cilj:	Podsticanje taktilnog osjeta, prepoznavanje predmeta uz pomoć čula dodira, razvoj motorike, uočavanje predmeta u prostoru
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Ispred djece postavite razne predmete, ali njima poznate, igračke kojima se igraju. Neka ih bude 10. Potom ih prekrijete platnom i zamolite nekoga od djece uzrasta 5 - 6 godina da ukloni jedan predmet, a da ostali ne vide. Najmlađi (3 - 4 godine) dobivaju zadatak pogađati koji predmet nedostaje. Ovo se ponavlja nekoliko puta, s tim što možete usložnjavati uklanjanjem više predmeta, kada sudjeluju i starija djeca (5 - 6 godina).
Napomena za uvodnu aktivnost	Ukoliko u grupi imate slijepo dijete, onda ono može biti Vaš suradnik u uklanjanju igračkica.
Glavna aktivnost	Za ovu aktivnost Vam je potrebna neprovidna vreća u koju stavljati predmete iz uvodne aktivnosti, jedan po jedan, kako bude tekla aktivnost. Kada stavite jedan od predmeta, a da djeca ne vide, zamolite čete nekoga od starije djece da dođe do Vas i opipavajući predmet, opisuje njegove osobine. Ostala djeca pogađaju o kom je predmetu riječ. Ovdje je važno da djeca što iscpnije opisuju predmet i koriste što više pridjeva.
Napomena za glavnu aktivnost	Kako ste ovu vježbu imali u radionicama broj 55 i 67, ovdje trebate imati igračke drukčijih osobina u odnosu na igračke iz radionica broj 55 i 67.
Završna aktivnost	Djeca stanu u krug i svatko ima zadatak dodirnuti nešto na sebi i kazati što je osjetilo pod rukom, koja obilježja ta stvar ima.
Materijal i prilozi	igračke iz centra/učionice, vreća

Moje aktivnosti u kući

Očekivani cilj:	Djeca uče o poslovima u kući, njihovoj ulozi u svemu tome, razvijaju motoriku i podstiče im se socioemocionalni razvoj.
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima

Uvodna aktivnost	Djeca stoje u krugu i odgajatelj/ica kaže: "Djeco, sada ćemo se malo razgibvati, tako što ćemo prati rublje, cijediti ga i kvačiti na užu za sušenje. Ja ću pokazati pokrete, pa ćemo onda svi zajedno." (a) Onda im pokažete pokrete koje će oponašati: 1) Kada peru rublje, onda se sagnu i prave pokrete gore – dolje, kao da trljaju rublje o škaf. 2) Kada ga cijede oponašaju pokrete zavrtnja rublja. 3) Kada ga okvače, protežu se prema gore i ruke dižu iznad glave i prave pokrete prstima, kao da kvače rublje. (b) Vježba ide tako što redom odgajatelj/ica navodi aktivnosti i izvodi ih, a djeca ga/ju oponašaju.
Napomena za uvodnu aktivnost	(a) Ovdje trebate imati na umu ukoliko imate u grupi neko dijete koje ima problema u fizičkom razvoju i ne može izvoditi ove aktivnosti, dodijeliti mu ulogu predvodnika ovih aktivnosti, pa da on/ona zapovijeda kada grupa treba krenuti ili stati, kako se ne bi osjećalo zapostavljeno. (b) Za ovu aktivnost ne bi bilo loše imati sliku žena koje peru rublje na ovakav, način, jer je to stari način pranja rublja u Bosni i Hercegovini i okolici.
Glavna aktivnost	Sada djeci kažete da učiti aktivnosti, koje oni mogu raditi u kući i na taj način pomoći svojim roditeljima. Prvo o čemu razgovarate jeste, koje su to aktivnosti kojima oni mogu pomoći svojim roditeljima u kućanskim poslovima. Zatim im kažete kako ćete na ovoj aktivnosti vježbati neke od njih: 1) postavljanje i uklanjanje tanjura i pribora za jelo sa stola 2) slaganje svojih stvari (majice, hlače, majice s kapuljačom, trenirke) 3) pospremanje postelje 4) slaganje igraćaka Prostoriju podijelite na četiri sektora, za ove četiri aktivnosti, kao što ćete i djecu podijeliti u četiri grupe, jer ne mogu svi istodobno raditi iste stvari. Svakoj grupi ćete pokazati što treba raditi i promatrat ćete kako oni to rade. Svako dijete treba dobiti priliku da svlada radnju koja mu je dana, znači da ju ponavlja onoliko puta koliko treba.
Napomena za glavnu aktivnost	Za ovu aktivnost Vam treba i pomoć roditelja, koji će svojoj djeci spakirati za ovaj dan po jednu majicu, hlače, majicu s kapuljačom i trenirku.
Završna aktivnost	Kada završe vježbanje razgovarajte malo o tomu kako im se čine ove aktivnosti i jesu li im teške, te postoji li još nešto što bi oni mogli raditi i time pomoći svojim roditeljima.
Materijal i prilozi	majica, majica s kapuljačom, hlače, trenirka, plastični pribor za jelo, papirni tanjuri, plahta i jastuk

Zagrljaj

Očekivani cilj:	Podsticanje socioemocionalnog razvoja radom na emociji tuga i ponašanjima koja se uz nju vežu, a jedno od njih je grljenje, druženje i tješjenje
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca odgovaraju na pitanje kada su tužni i što žele da drugi rade kada su oni tužni.

Glavna aktivnost	Odgajatelj/ica djeci priča priču, ali tako kao da je istinita i kao da je on/ona za nju nedavno čuo/la. Odgajatelj/ica kaže: "Djeco, nedavno sam čuo/la jednu priču o starom djedu, koga su svi napustili i koji je ostao živjeti sam u kući. Nije imao nikoga da s njim priča, nikoga s njim da jede, nikoga s njim da gleda televiziju, nikoga s njim da popije kavu." Nakon što i ovo ispričate pitajte ih: 1) Kako se ovaj djed osjećao? 2) Što mislite zašto se tako osjećao? 3) Kako biste se vi osjećali na njegovom mjestu? 4) Kako biste vi pomogli ovom djedi da mu bude bolje? Zatim im kažete da sjednu za stolove te uz pomoć papira, olovaka i bojica, i škarica naprave neki dar za ovog starog dobrog stričeka.
Završna aktivnost	Djeca se podijele u parove i svaki par se zagri i drži zagrljeno 30 sekundi bez pomijeranja.
Materijal i prilozi	papir, olovke, škarice, bojice, ljepilo

Mala košarka 2

Očekivani cilj:	Djeca će vježbati pamćenje naloga, kao i podržavanje svojih prijatelja iz grupe.
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca rade vježbe zagrijavanja. 1) Vrte glavom u jednu, pa u drugu stranu. 2) Vrte ruke zajedno u pravcu prema naprijed, pa prema natrag. 3) Vrte kukovima u jednu, pa u drugu stranu. 4) Rade po 5 čučnjeva.
Napomena za uvodnu aktivnost	Ovdje trebate imati na umu ukoliko imate u grupi neko dijete koje ima problema u fizičkom razvoju i ne može izvoditi ove aktivnosti, dodijeliti mu ulogu predvodnika ovih aktivnosti, pa da on/ona zapovijeda kada grupa treba krenuti ili stati, kako se ne bi osjećalo zapostavljeno.
Glavna aktivnost	Djeca se podijele u tri grupe po godinama (trogodišnjaci, četverogodišnjaci i petogodišnjaci i šestogodišnjaci) i svaka grupa bi trebala dobiti po jednu loptu, kojom se oni igraju na sljedeći način: (a) a) Grupe stoje, a na 10 m od njih se nalazi nešto što ima ulogu koša (košara ili kutija), a između je jedan stolić, ispod kojeg dijete treba proći (b), samo je važno da je za sve grupe iste veličine i: 1) Svaki član grupe vodi loptu (dominantnom rukom) do "koša", stane na udaljenost od 1 m (označena je) i ubacuje u "koš". Šta god se dogodilo, ubacio ili ne, uzima loptu i vodi je nazad do prijatelja iz grupe. Tako idu svi redom u grupi. Svako dijete treba ovu vježbu uraditi po 5 puta. Bitno im je naglasiti kako vježba nije natjecateljskog karaktera, tako da se ne žure, već trude voditi loptu kako treba. 2) Kada urade 5 puta jednom rukom, onda rade 5 puta drugom rukom. b) Sada "koš" postaje "gol", tako što ga se polegne i grupe rade sljedeće vježbe: 1) Nakon što urade obje vježbe rukom, sada to isto rade nogom, ali tako što lagano guraju loptu ispred sebe nogom i kada priđu crti s koje su ubacivali u "koš", staju i šutiraju loptu u "gol". 2) Zatim promijene nogu kojom vode loptu.
Napomena za glavnu aktivnost	(a) Ova se aktivnost treba raditi napolju. (b) Kada se provlače drže loptu u ruci.
Završna aktivnost	Odaberite neku od vježbi za podsticanje motoričkog razvoja.
Materijal i prilozi	lopte, košare ili kutije

Gledamo slike, pričamo priču

Očekivani cilj:	Prepričavanje slike, zapažanje dijelova slike, povezivanje sadržaja, koordinacija pokreta
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	U uvodnoj igri rade se vježbe za koordinaciju pokreta. Ove vježbe djeca rade individualno. Odgajatelj/ica iscrta krugove na podu prostorije u kojoj rade i to tako što ih crta na sljedeće načine: 1) jedan ispred drugoga (5 krugova) 2) jedan pored drugoga (6 parova) 3) jedan ispred drugoga (5 krugova) Djeca imaju zadatak prolaziti prvi red krugova, skačući s obje noge u svaki krug a zatim isto tako naizmjenice, cik-cak i drugi red krugova (koji su upareni), ali tako što će kod ovog drugog reda krugova naizmjenice u krugove ubacivati lijevu pa desnu nogu, po jednu. Ove vježbe svako dijete ponavlja po 5 puta.
Napomena za uvodnu aktivnost	Ovu vježbu ne mogu raditi djeca koja imaju poteškoća u fizičkom razvoju, ali oni mogu nadgledati prijatelje i ispravljati ih.
Glavna aktivnost	U ovoj aktivnosti radite prepričavanje slike, s tim da najmlađa djeca (3-4 godine) imaju zadatak opisati što vide na slici, dočim stariji (5-6) godina smišljaju priču. Na priči radite zajedno na razini cijele grupe. Odgajatelj/ica drži sliku i podstiče razgovor. Najmlađi interpretiraju što vide na svakoj od njih, a kada se prođu sve slike, onda se smišlja priča.
Napomena za glavnu aktivnost	Ovdje je tema nepozvani gost. Poslije prepričavanja usmjerite se malo na to je li dobro ponašanje, i kada jeste a kada nije, to što netko nepozvan dođe u goste.
Završna aktivnost	Svi stanu u krug i odgajatelj/ica kaže da imaju zadatak kazati tko je za njih kao nepozvan gost uvijek dobrodošao, a tko nije.
Materijal i prilozi	priča po slikama

Poligon 10

Očekivani cilj:	Djeca se podstiče razvoj motorike i čula, te socio-emocionalni razvoj
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	U ovoj aktivnosti djeca se razgibavaju, uz naredbe odgajatelja/ice: lijevo, desno, naprijed, natrag, gore, dolje, koso lijevo, koso desno. Svi stoje u krugu i odgajatelj/ica kaže LIJEVO, a oni se pomjere ulijevo, pa kaže DESNO, a oni se pomjere udesno. Kada kaže NAPRIJED svi naprave korak naprijed, kada kaže NATRAG, svi korak nazad, na naredbu DOLJE svi čučnu, na naredbu GORE, svi ustanu.
Napomena za uvodnu aktivnost	Djeca koja imaju 3 i 4 godine neće biti u stanju razlikovati lijevo i desno, ali to nije bitno jer će oponašati druge. Ono što je važno jeste odrediti im lijevo ili desno prema ruci koju rabe u pisanju i tako će znati jednu stranu, a drugu onda određuju kao suprotnu.

Glavna aktivnost	U prostoriji u kojoj radite ili napolju, ukoliko možete, napravite poligon sa stolicama, stolovima i mjestima gdje se trebaju malo sagnuti, kao npr naprimjer, zavezati konopac na tolikoj visini da dijete treba malo čučnuti kako bi prošlo ispod. To će biti poligon koji će djeca prelaziti zavezanih očiju, ali uz pomoć svojih prijatelja. Poligon se prelazi tako što dijete, kojem su oči zavezane, ide ispred, a iza njega ide njegov prijatelj/ica. Komunikacija koja između njih postoji jeste, lijevo, desno, naprijed, natrag, digni nogu, preskoči. Djeca poligon trebaju prelaziti polagano i ne trebate razvijati natjecateljsku atmosferu. Posebice je važno da kod male djece, koja još nisu načisto koja je koja strana, dopustite dovoljno vremena da razluče i uče. Kada pravite parove nastojte da u paru budu maleni i veliki, kako bi veliki vode mavadili malenele. Kada mali završe, onda uparite velike i neka oni jedni s drugima prođu poligon, ali tako što ćete izvršiti određene izmjene, kako se ne bi kretali temeljem pamćenja.
Napomena za glavnu aktivnost	Djeca koja imaju poteškoće u fizičkom razvoju u ovoj igrici mogu sudjelovati tako što će voditi svoga prijatelja, ali onda trebate prilagoditi poligon kako bi se to dijete moglo kretati.
Završna aktivnost	Pustite neku instrumentalnu glazbu i recite djeci da legnu na pod i slušaju melodiju. Neka tako leže nekoliko minuta.
Materijal i prilozi	stolice, stolici, konopac, kockice

Crte od riže i kukuruza

Očekivani cilj:	Podsticanje kreativnosti, razvoj kognicije i fine i grube motorike i usmjeravanje pozornosti
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca se podijele u parove i jedno iz para je jabuka, a drugo kruška. Kada odgajatelj/ica kaže jabuke, onda jabuke ganjaju kruške, a kada kaže kruška, onda kruške ganjaju jabuke.
Glavna aktivnost	Ovo je aktivnost u kojoj će djeca na kartonu lijepiti zrna riže i kukuruza, i praviti različite oblike bez prethodno iscrtanih linija. Za ovu aktivnost djecu podijelite u grupe od po četvero i svaka grupa radi na izradi jednog oblika, za koji se u grupi dogovore, dobiva karton te zrna riže i kukuruza.
Napomena za glavnu aktivnost	Bilo bi dobro napomenuti roditelje nekoliko dana ranije da svako dijete donese zrna riže i kukuruza.
Završna aktivnost	Djeca slijede instrukcije odgajatelja/ice i kreću se po prostoriji: 1) hodaj 2) trči 3) uspori 4) stani
Materijal i prilozi	riža, kukuruz, kartoni, ljepilo

Pravimo rižoto

Očekivani cilj:	Djeca uče o značaju ishrane za njihov razvoj, razvijaju socijalne vještine i finu motoriku
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca trče u koloni, ali različitim tempom. Tempo mijenjaju na nalog odgajatelja/ice. Nalozi su: lagano, srednje brzo, brzo i stani. Odgajatelj/ica mijenja naloge bez nekog pravila, a djeca paze da ne udare u prijatelja/icu ispred sebe i ne smiju se preticati.

Glavna aktivnost	U okviru ove aktivnosti djeca će kuhati rižoto. Za ovu aktivnost vam je potrebno djecu podijeliti u grupe po četvero i kazati im da će sada praviti rižoto. Prvo provjerite je li sva djeca znaju što sve ide u rižoto i jesu li ga ikada jeli. Porazgovarajte s grupom, kako biste vidjeli je li im jasno što će raditi. Prođite s njima proces pripreme rižota: (1) priprema riže, mrkve i graška, (2) kuhanje svih sastojaka. Nakon razgovora djeci dajte zadatak da pripreme sve sastojke za rižoto. Materijal koji koriste je plastelin i papir. U svakoj grupi se djeca prvo organiziraju, tako što odrede glavnog kuhara, a nakon toga podijele odgovornosti. Prvo što trebaju uraditi je napraviti rižu, grašak i mrkvu. Rižu trebaju praviti od papira, tako što će papir trgati na sitne dijelove veličine koja podsjeća na rižu, a grašak i mrkvu od plastelina. Nakon što ih naprave trebaju spojiti i staviti u posudu koja predstavlja lonac za kuhanje. Onda im se objasni proces kuhanja, tj. redoslijed stavljanja ovih namirnica prilikom kuhanja. Sljedeći korak u ovoj aktivnosti je kušanje jela, koju vrši odgajatelj/ica. Prije kušanja svaka grupa poslužuje rižoto. Prigodom kušanja odgajatelj/ica postavlja sljedeća pitanja: 1) Što sve imamo u ovom rižotu? 2) Kako ste ga pripremali? 3) Opišite mi za što je tko u grupi bio zadužen! 4) Kako se i kada jede rižoto? Nakon kušanja pohvalite svaki rižoto i svaku grupu nagradite pleskom. Nakon toga pričajte o značaju ovog jela za naše zdravlje.
Napomena za glavnu aktivnost	Važno je za ovu aktivnost imati namirnice ili u prirodnom obliku ili na fotografijama, kao i gotove proizvode, kako bi manja djeca mogla imati potpun doživljaj jela koje pripremaju. Ovo je jedna od aktivnosti u okviru koje je vrlo bitno djeci dati do znanja kako ne postoje muški i ženski poslovi, već svi zajedno sudjeluju podjednako u aktivnosti kuhanja. Ovom aktivnošću radite na sprečavanju formiranja stereotipnog mišljenja o rodnim ulogama u društvu.
Završna aktivnost	Na kraju svi stanu u krug i svatko od djece kaže kako mu se svidjelo raditi u grupi u kojoj je radilo.
Materijal i prilozi	papir, plastelin, tanjuri

Pišemo 7

Očekivani cilj:	Vježbati koordinaciju oko - ruka, pritisak olovke na papir, precrtavanje oblika, te finu motoriku, koncentraciju i pažnju
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Recite djeci da sjednu na pod i prekriže noge ili ih spoje u stopalima. Pustite im skladbu koja se svira na glasoviru. Neka ju slušaju 5 minuta i neka miruju. Mogu i izatvoriti oči ako žele.
Glavna aktivnost	Glavna aktivnost je pisanje, odnosno grafomotorička vježbe. U ovoj vježbi djecu dijelite u tri grupe: trogodišnjaci, četverogodišnjaci i djeca od pet i šest godina su zajedno. Materijal birate sukladno vještinama djece.
Završna aktivnost	Nakon vježbi istezanja radite malo na razgibavanju prstiju, tako što djeca: 1) skupljaju i šire prste po 10 puta, 2) pomijeraju prste kao da sviraju glasovir, jedan po jedan
Materijal i prilozi	bilježnice, olovke, gumice, žlice, loptice za stolni tenis, čunjevi ili neki drugi slični predmeti

Pišemo 8

Očekivani cilj:	Vježbati koordinaciju oko - ruka, pritisak olovke na papir, precrtavanje oblika, te finu motoriku, koncentraciju i pažnju
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Recite djeci da sjednu na pod i prekriže noge ili ih spoje u stopalima. Pustite im skladbu koja se svira na glasoviru. Neka ju slušaju 5 minuta i neka miruju. Mogu i oči zatvoriti ako žele.
Glavna aktivnost	Glavna aktivnost je pisanje, odnosno grafomotorička vježbe. U ovoj vježbi djecu dijelite u tri grupe: trogodišnjaci, četverogodišnjaci i djeca od pet i šest godina su zajedno. Materijal birate sukladno vještinama djece.
Završna aktivnost	Igra se igra tako što se djeci kaže: "Djeco, sada ćemo postati bubamare. One i lete i znaju se zadržavati na podlozi. Tako ćete i vi. Kada kažem LETITE, vi ćete raširiti ruke i što brže možete mahati njima i letjeti, ali ne brzo, da se ne biste udarili. Kada kažem SLETITE, vi ćete kao i bubamare sletjeti, pokupiti svoja krila uz tijelo i čučnuti. Kada kažem HODAJTE, vi ćete u čučćem položaju s rukama uz tijelo hodati. Počinjemo!"
Materijal i prilozi	bilježnice, olovke, gumice

Ljeto

Očekivani cilj:	Djeca uče o godišnjem dobu ljeto, razvijaju motoričke i kognitivne sposobnosti
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	U uvodnoj aktivnosti djeca se razgibavaju.
Glavna aktivnost	Na ovoj aktivnosti obrađujete godišnje doba ljeto. S djecom pričajte o ljetu, o njegovim obilježjima i o tomu što ljudi rade ljeti. Posebice obratite pažnju na to da im govorite o velikim vrućinama koje danas imamo i kako se od njih mogu zaštititi. Razgovarajte o tomu što oni rade u ljeto, idu li na neki put, na planinu ili more, kod rodbine, itd. Nakon toga djeca sjedaju za stolove i dobivaju zadatak nacrtati kako oni provode vrijeme kada je ljeto. Materijal kojim crtaju mogu birati.
Završna aktivnost	Izložba radova i njihova prezentacija
Materijal i prilozi	papir, olovke, bojice (sve vrste)

9. mjesec

Jesen

Očekivani cilj:	Djeca uče o godišnjem dobu jesen, razvijaju motoričke i kognitivne sposobnosti
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca stanu u niz, jedno iza drugog, a između svakog djeteta je prostor od 1m. Mogu napraviti i krug, kako bi se mogli u krugu kretati jedno iza drugoga. Zatim im dajete nalog: "Sada ćemo brati grožđe i čupati travu. Kada beremo grožđe jako podignete ruke prema gore, jer je grožđe jako visoko, i cijelo tijelo izdužite, a kada čupamo travu, onda se savijete prema dolje, ali ne savijate koljena i ruke pružite do poda. Idemo sada! Beri grožđe, čupaj travu!" Ovu aktivnost izvodite tako da djeca naprave pet krugova. Kada to urade predete na sljedeću.
Napomena za uvodnu aktivnost	Ovdje trebate imati na umu ukoliko je u grupi neko dijete koje ima problema u fizičkom razvoju i ne može izvoditi ove aktivnosti, dodijelite mu ulogu predvodnika ovih aktivnosti, pa da on/ona zapovijeda kada grupa treba krenuti ili stati, kako se ne bi osjećalo zapostavljano.
Glavna aktivnost	Na ovoj aktivnosti obrađujete godišnje doba jesen. S djecom pričajte o jeseni, o njezinim obilježjima i o tomu što ljudi rade na jesen. Nakon toga djeca sjedaju za stolove i dobivaju zadatak da od plastelina modeliraju plodove voća i povrća, koje dobivamo u jesen te da prave jesenje košarice. Ukoliko nemate plastelin, mogu isijecati od kolaž papira ili crtati na papiru pa isijecsti. Važno je da naprave košarice jesenjih plodova.
Napomena za glavnu aktivnost	Ukoliko radite u ruralnom kraju, na ovoj radionici gost Vam može biti netko od roditelja, tko će s djecom razgovarati o tomu što se sve radi u jesen na njivama i u vrtovima, te voćnjacima.
Završna aktivnost	Izložba radova i njihova prezentacija
Materijal i prilogi	papir, kolaž papir, olovke, bojice (sve vrste), plastelin

Pričamo priču 7

Očekivani cilj:	Usmjeravanje pozornosti na sadržaj koji se priča, prepričavanje sadržaja svojim riječima
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djecu podijelite u parove po visini, tako da otprilike odgovaraju visinom jedno drugom. Djeca u paru stoje jedno naspram drugoga i imaju zadatak postaviti ruke tako da se dlanovima gotovo dodiruju. Na vaš znak oni će početi da pomijerati dlanove u četiri pravca: gore, dolje, da ih šire i skupljaju. Dakle nalog je sljedeći: "Na moj znak ćete podizati ruke i pomijerati dlanove gore, pa dolje, pa ćete ih širiti, a zatim skupljati. Sve to trebate raditi tako da pratite svoga para i ne odvajate dlanove, ali se i ne dodirujete." Prije nego što počnete s aktivnošću provjerite je li im dlanovi stoje kako treba.
Napomena za uvodnu aktivnost	Ukoliko u grupi imate dijete koje koristi kolica za kretanje, onda neka i njegov par sjedne dok radi ovu vježbu. Ukoliko imate dijete koje teško pomijera ruke, onda prilagodite ovu vježbu ukoliko je moguće, a ako nije neka bude vaš pomoćnik.

Glavna aktivnost	U ovoj aktivnosti djeca posjeduju na pod i odgajatelj/ica kaže da će im čitati priču "Kornjača i zec", pa razgovarati o njenom sadržaju. Zec je ismijavao kornjaču zbog njezine tromosti i nespretnosti. Kornjači to dosadi, pa ga pozva da se trkaju. Zec od šale prihvati njen poziv. Osvane dan trke. Odrede cilj i u isti tren oboje krenuše na put. Kornjača je gmizala polagano, ali neprestano i neumorno, a zec je kao mahnit skakao samo da pokaže, kako prezire kornjaču. Napokon je umoran, blizu cilja, legao i zaspao. Najednom počnu gledatelji vikati. Zec se trže, poskoči, ali kornjača je bila već na cilju. Opazivši je kako se već natrag vraća, skloni joj se postidjen zec s puta i prizna sam da ga je najsporija životinja na svijetu osramotila, jer je previše vjerovao svojoj brzini. Nakon čitanja pitate djecu: 1) Kako se zove ova priča? 2) Tko su glavni likovi u ovoj priči? 3) Što je radio zec? 4) Je li to dobro ponašanje? Zašto? 5) Kako se kornjača osjećala dok ju je zec zadirkivao? 6) Što je kornjača predložila? 7) Što se onda događalo u priči? 8) Zašto je zec zaspao? Nakon razgovora o priči, pitajte djecu jesu li se oni nekada prema nekome ponašali kao zec prema kornjači, ali i je li se netko prema njima tako ponašao. Zaključite priču kako je u životu bitno vjerovati u sebe, ali isto tako, da je važno ne podcjenjivati i izazivati druge, jer nikada se ne zna što se sve može dogoditi, pa ne ispadne kako smo očekivali.
Završna aktivnost	Djeca stanu posvuda po prostoriji i odgajatelj/ica kaže: "Sada ćemo se kretati kao zec i kao kornjača. Kada kažem KORNJAČA, leći ćete na pod a nogama i rukama se odguravati i kretati, a kada kažem ZEC onda ćete skakati kao zec."
Materijal i prilozi	priča

Poligon I I

Očekivani cilj:	Djeca se podstiče razvoj motorike i čula, te socioemocionalni razvoj
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	U ovoj aktivnosti djeca se razgibavaju, uz naredbe odgajatelja/ice: lijevo, desno, naprijed, natrag, gore, dolje, koso lijevo, koso desno, hodaj čučeci, puži. Svi stoje u krugu i odgajatelj/ica kaže LIJEVO, a oni se pomjere ulijevo, pa kaže DESNO, a oni se pomjere udesno. Kada kaže NAPRIJED svi naprave korak naprijed, kada kaže NATRAG, svi korak nazad, na naredbu DOLJE svi čučnu, na naredbu GORE, svi ustanu, na nalog KOSO LIJEVO idu u lijevu stranu ukoso, na naredbu KOSO DESNO idu u desnu stranu ukoso, na naredbu HODAJ ČUČEĆI djeca čučnu i hodaju, na naredbu PUŽI djeca pužu.
Napomena za uvodnu aktivnost	Djeca koja imaju 3 i 4 godine neće biti u stanju razlikovati lijevo i desno, ali to nije bitno jer će oponašati druge. Ono što je važno jeste odrediti im lijevo ili desno prema ruci koju koriste u pisanju te će tako znati jednu stranu, a drugu onda određuju kao suprotnu.

Glavna aktivnost	U prostoriji u kojoj radite ili napolju, ukoliko možete, napravite poligon sa stolicama, stolovima i mjestima gdje se treba ići ukoso na lijevu i desnu stranu, kao i s mjestima gdje trebaju jednu dužinu prehodati čučajući, a jednu puzati. To će biti poligon koji će djeca prelaziti zavezanih očiju, ali uz pomoć svojih prijatelja. Poligon se prelazi tako što dijete, kojem su oči zavezane, ide ispred, a iza njega ide njegov prijatelj/ica. Komunikacija koja između njih postoji jeste, lijevo, desno, naprijed, natrag, digni nogu, preskoči. Djeca poligon trebaju prelaziti polagano i ne trebate razvijati natjecateljsku atmosferu. Posebice je važno da kod male djece, koja još nisu načisto koja je koja strana, dopustite dovoljno vremena da razluče i uče. Kada pravite parove nastojte da u paru budu maleni i veliki, kako bi veliki vodili malene. Kada mali završe, onda uparite velike i neka oni jedni s drugima prođu poligon, ali tako što ćete izvršiti određene izmjene, kako se ne bi kretali temeljem pamćenja.
Napomena za glavnu aktivnost	Djeca koja imaju poteškoće u fizičkom razvoju u ovoj igrici mogu sudjelovati tako što će voditi svoga prijatelja, ali onda trebete prilagoditi poligon kako bi se to dijete moglo kretati.
Završna aktivnost	Pustite neku instrumentalnu glazbu i recite djeci da legnu na pod i slušaju melodiju. Neka tako leže nekoliko minuta.
Materijal i prilogi	stolice, stolići, konopac, kockice

Pišemo 9

Očekivani cilj:	Djeca razvijaju grafomotorička vještine, kao i kognitivne sposobnosti uočavanja sličnosti i razlika, velikog i malog
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca stanu po sobi odvojena jedno od drugoga oko 1 m. Zatim im dajete nalog: "Sada ćemo se igrati igrice koja se zove Zmija. Kako se zmija kreće? Ona gmiže." Zatim pokažete kako trebaju gmizati. Sada ćete vi gmizati kao zmije. Djeca legnu na trbuh, s rukama ispred glave i pomijeraju se kao zmijice. Gmižu tako jednu minutu.
Glavna aktivnost	Djecu podijelite u dvije grupe, 3 - 4 godine i 5 - 6 godina i zadate im grafomotoričke vježbe i vježbe za zaključivanje. Imaju zadatak da razlikuju oblike i boje na razne načine.
Završna aktivnost	Djeca razmjenjuju radove s prijateljima i jedni drugima pregledavaju radove.
Materijal i prilogi	materijal za rad, bojice

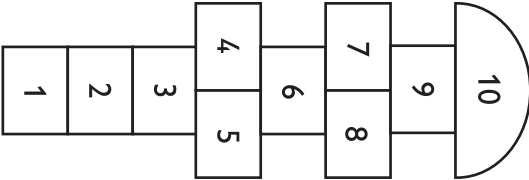
Mala košarka 3

Očekivani cilj:	Djeca će vježbati pamćenje naloga, kao i potporu svojim prijateljima iz grupe.
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca rade vježbe zagrijavanja. 1) Vrte glavom u jednu, pa u drugu stranu. 2) Vrte ruke zajedno u pravcu prema naprijed, pa prema nazad. 3) Vrte kukovima u jednu, pa u drugu stranu. 4) Rade po 5 čučnjeva.

Napomena za uvodnu aktivnost	Ovdje treba imati na umu ukoliko je u grupi neko dijete koje ima problema u fizičkom razvoju i ne može izvoditi ove aktivnosti, dodijeliti mu ulogu predvodnika ovih aktivnosti, pa da on/ona zapovijeda kada grupa treba krenuti ili stati, kako se ne bi osjećalo zapostavljeno.
Glavna aktivnost	Djeca se podijele u tri grupe po godinama (trogodišnjaci, četverogodišnjaci i petogodišnjaci i šestogodišnjaci) i svaka grupa bi trebala dobiti po jednu loptu, kojom se oni igraju na sljedeći način: (a) a) Grupe stoje, a na 10 m od njih se nalazi nešto što ima ulogu koša (košara ili kutija), a između su dva čunja, okolo kojih dijete treba proći i stolić ispod kojega se trebaju provući, samo je važno da je za sve grupe iste veličine i: 1) Svaki član grupe vodi loptu (dominantnom rukom) do "koša", stane na udaljenost od 1 m (označena je) i ubacuje u "koš". Što god se dogodilo, ubacio ili ne, uzima loptu i vodi je nazad do prijatelja iz grupe. Tako idu svi redom u grupi. Svako dijete treba ovu vježbu uraditi po 5 puta. Bitno je naglasiti im kako vježba nije natjecateljskog karaktera, tako da se ne žure, već se trude voditi loptu kako treba. 2) Kada urade 5 puta jednom rukom, onda rade 5 puta drugom rukom. b) Sada "koš" postaje "gol", tako što ga se polegne i grupe rade sljedeće vježbe: 1) Nakon što urade obje vježbe rukom, sada to isto rade nogom, ali tako što lagano guraju loptu ispred sebe nogom i kada priđu crti s koje su ubacivali u "koš", staju i šutiraju loptu u "gol". 2) Zatim promijenjene nogu kojom vode loptu.
Napomena za glavnu aktivnost	Ova se aktivnost treba raditi napolju.
Završna aktivnost	Pustite neku instrumentalnu glazbu i recite djeci da legnu na pod i slušaju melodiju. Neka tako leže nekoliko minuta.
Materijal i prilozi	lopte, košare ili kutije

Gledamo slike, pričamo priču 9

Očekivani cilj:	Djeca pričaju priču po slikama, razvijaju kognitivne sposobnosti i govor
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca stoje u prostoriji gdje žele i odgajatelj/ica kaže djeci: "Djeco sada ćemo se igrati igrice koja se zove VATRA, VODA I VJETAR. Kada ja kažem VATRA svi ćete dići ruke iznad glave i pokretati ih naprijed - natrag naizmjenice. Kada kažem VJETAR vi ćete puhati, a kada kažem VODA, vi ćete poskočiti s rukama podignutim u zrak i raširite noge pri skoku.
Glavna aktivnost	U ovoj aktivnosti radite pričanje po slikama, s tim da najmlađa djeca (3 - 4 godine) imaju zadatak opisati što vide na svakoj slici, dočim stariji (5 - 6) godina smišljaju priču. Na priči radite zajedno na razini cijele grupe. Odgajatelj/ica drži slike, počevši od prve, pa do četvrte. Najmlađi interpretiraju što vide na svakoj od njih, a kada se prođu sve slike, onda se smišlja priča.
Napomena za glavnu aktivnost	Ovdje je važno naučiti djecu koliko je opasno igrati se vatrom.

Završna aktivnost	Igranje igrice koja se zove "Školica". Igricu ćete igrati bez kamenčića koji se baca, već samo po pravilu da se jednom nogom staje tamo gdje je jedan kvadratić, a s dvije tamo gdje su dva. Polje broj 10 je za odmor.
Materijal i prilozi	priča u slikama

Vatra

Očekivani cilj:	Razvoj fine motorike i podsticanje kreativnosti
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Odgajatelj/ica kaže djeci: "Sada ćemo se igrati Zimskog ledenog plesa. Ova igrice se igra tako što ću vam ja pustiti glazbu, a vi ćete plesati. Kada isključim glazbu vi se trebate zalediti. Onda ću ja prošetati između vas i pokušati vas nasmijati, a vi se ne smijete smijati. Onaj tko se nasmije, pridružuje se meni. Ja vam opet puštam glazbu i vi igrate dokle god glazba svira. Kada prestane vi se zaledite."
Glavna aktivnost	Djeca se dijele u grupe od po četiri člana i dobivaju glinamol. Njihov zadatak je na temu VATRA napraviti zajedničku figuru. Bitno je da se dogovaraju i da svako dijete ima svoju ulogu u radu.
Završna aktivnost	Izložba radova, uz prezentaciju i komentare, te pljesak na kraju.
Materijal i prilozi	glinamol

Zima

Očekivani cilj:	Djeca uče o godišnjem dobu zima, razvijaju motoričke i kognitivne sposobnosti
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca stoje po prostoriji i odgajatelj/ica kaže: "Djeco, sada ćemo glumiti da pravimo Snješka Bijelića! Ima li netko tko nikada nije pravio Snješka? Hajde sada pratite mene i radite što ja radim!" Vi onda oponašate pravljenje Snješka Bijelića, od pravljenja tijela, kotrljanja gromade snijega, do finaliziranja sa stavljanjem očiju i nosa.
Napomena za uvodnu aktivnost	Ovdje trebate imati na umu ukoliko imate u grupi neko dijete koje ima problema u fizičkom razvoju i ne može izvoditi ove aktivnosti, dodijeliti mu ulogu predvodnika ovih aktivnosti zajedno s Vama.

Glavna aktivnost	Na ovoj aktivnosti obrađujete godišnje doba zima. S djecom pričajte o zimi, o njenim obilježjima i o tomu što ljudi rade zimi. Ovdje trebate pričati i o tomu kako ljudi mogu pomoći životinjama u šumi da prezime, jer se one ne mogu tako lako brinuti o sebi. Također je bitno da govorite o odjeći koju nosimo zimi. Nakon toga djeca sjedaju za stolove i dobivaju zadatak od bijelog glinamola modelirati Snješka Bijelića. Pored Snješka, od vate mogu praviti i snijeg i govoriti što sve oni rade zimi.
Završna aktivnost	Izložba radova i njihova prezentacija
Materijal i prilozi	glinamol, vata

Kuhanje iz mašte

Očekivani cilj:	Djeca uče o značaju ishrane za njihov razvoj, razvijaju socijalne vještine i finu motoriku
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Na podu prostorije ili u dvorištu iscrtajte 10 krugova, od kojih ćete pet precrtati. Tih pet precrtanih krugova su vrući krugovi, a oni koji nisu precrtani su hladni krugovi. Igrica se igra na dva načina: 1) Na vaš uzvik VRUĆE, djeca trebaju stati na vruće krugove, a na uzvik HLADNO na hladne. 2) Na vaš uzvik VRUĆE, djeca trebaju stati na hladne krugove, a na uzvik HLADNO na vruće.
Glavna aktivnost	U okviru ove aktivnosti djeca će kuhati. Danas ćete praviti ručak kojim bi mi dočekali svoje goste. Ovdje ih puštate da im mašta radi. Opet prave grupe od po četiri člana i organiziraju se u njima. Ono što je ovdje bitno jeste to što danas nemaju materijal koji im je potreban na stolovima, već moraju ići da ga kupe. Zato imaju novac. Kupovina se odvija kod vas, tako da sve grupe kupuju u "Marketu kod odgajatelja/ice". Svakoj grupi napravite novac i izračunajte da imaju dovoljno kako bi mogli kupiti ono što im je potrebno. Kako djeca ne znaju računati, Vi ste taj/ta koji im u tomu pomaže. Kod Vas mogu kupiti: plastelin, olovke, bojice, papir, glinamol, ljepilo i škare. Razne druge predmete, koji im mogu zatrebati za kuhanje, mogu uzeti u centru, bez kupovine. Koraci u radu su sljedeći: 1) grupno planiranje jela, 2) izdvajanje namirnica koje im trebaju 3) kupovina namirnica 4) izrada jela 5) prezentacija U toku prva četiri koraka Vi ih samo nadgledate i pomažete prilikom kupovine, kada je računanje u pitanju. Posljednji korak u ovoj aktivnosti je prezentacija i kušanje jela, koju vrši odgajatelj/ica. Prije kušanja svaka grupa poslužuje svoje jelo. Prilikom kušanja odgajatelj/ica postavlja sljedeća pitanja: 1) Od čega je napravljeno ovo jelo? 2) Kako ste ga pripremali? 3) Opišite mi za što je tko u grupi bio zadužen! 4) Tko je predložio ovo jelo? 5) Kako se i kada ovo jelo jede? Nakon kušanja pohvalite jelo i svaku grupu nagradite pljeskom.
Napomena za glavnu aktivnost	Važno je za ovu aktivnost imati namirnice ili u prirodnom obliku (npr., voće ili povrće) ili na fotografijama, kao i fotografije gotovih proizvoda, kako bi manja djeca mogla imati potpun doživljaj jela koje pripremaju. Ovo je jedna od aktivnosti u okviru koje je vrlo bitno djeci dati do znanja kako ne postoje muški i ženski poslovi, već svi zajedno sudjeluju podjednako u aktivnosti kuhanja. Ovom aktivnošću radite na sprečavanju formiranja stereotipnog mišljenja o rodnim ulogama u društvu.

Završna aktivnost	Na kraju stanete u krug i pitate djecu: "Sviđa li vam se kuhanje?". Ako dijete kaže da mu se ne sviđa, pitati: "Zašto?". Ako dijete kaže da mu se sviđa, onda pitati: "Što bi volio/la naučiti kuhati?"
Materijal i prilozi	papir, škarice, plastelin, glinamol, posude, olovke, bojice

Klikeri 2

Očekivani cilj:	Podsticanje razvoja fine motorike, učenje pravila i praćenje istih, kao i podsticanje i socio-emocionalnog razvoja
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca se rasporede po prostoriji i odgajatelj/ica kaže: "Sada ćemo se igrati igrice taksi. Kako se ona igra? Pola vas će biti taksisti, vozači koji voze druge ljude, a pola vas biti ljudi kojima treba taksi prijevoz. Hajdemo se podijeliti!" Kada se djeca podijele u dvije grupe, taksisti zauzmu stojeći položaj, s rukama ispred tijela, kao da drže upravljač u rukama. Djeca koja su u grupi koju taksist treba voziti stoje i odgajatelj/ica kaže: "Na moj znak KRENI! taksisti će se kretati po prostoriji, kao da voze auto. Oni koji trebaju taksi stoje ispružene ruke, s palcem podignutim prema gore. Tako zaustavljaju taksi. Kada vam taksi stane pozdravite ga i stanite iza taksista i uhvatite ga za ramena. Na moj znak KRENI! počinjete se kretati, ali pazite da ujednačeno hodate. Kada kažem USPORI! vi trebate usporiti. Kada kažem STANI! trebate stati." Djeca igraju igricu oko 3 minute.
Glavna aktivnost	Glavna igrica ovog dana su Klikeri. Najbolje bi bilo kada biste ju mogli u originalu igrati napolju, i da imate pravu rošu, rupu u koju djeca ubacuju klikere. Ukoliko to ne možete, onda ju igrajte u prostoriji u kojoj inače radite, ali umjesto rupe ucrtajte krug kredom na podu. Prije samog početka, podijelite djecu u grupe od po 5-6 članova i neka svaka grupa ima svoju rupu. U ovoj igrici imamo pobjednika/cu. Djeca osvajaju bodove za različite poteze i onaj koji prvi osvoji 10 bodova je pobjednik. Kako se bodovi osvajaju? Dva boda vrijedi ubacivanje u rupu, a jedan bod vrijedi pogađanje klikera drugog djeteta. Odgajatelj/ica zapisuje bodove. Pravila po kojima će igrati su sljedeća: 1) Svako dijete ima jedan kliker i ima zadatak taj kliker ubaciti u rupu ili označeni krug na podlozi u prostoriji. 2) Da bi ubacilo u rupu, kliker se ne smije bacati, već se izbacuje iz ruke, uporabom palca, a pridržavanjem kažiprstom. 3) Svako dijete po jednom izbacuje kliker i kada ga izbaci, ukoliko kliker nije ušao u rupu, taj kliker ostaje na podu, sve dok dijete ponovno ne dođe na red za izbacivanje. U međuvremenu njegovi prijatelji mu mogu pomjeriti kliker, tako što će ga gađati. Kada se kliker pogodi, vlasnik ide iz početka u proceduru ubacivanja klikera u rupu. U ovoj igrici je važno djeci dati pravila i pratiti jesu li upamtili pravila i poštuju li ih. Također, pustite ih da igraju i promatrajte njihovu dinamiku.
Napomena za glavnu aktivnost	Djeca koja koriste kolica za kretanje trebaju imati pomoć odgajatelja/ice ili svojih prijatelja pri kretanju ukoliko mogu sudjelovati u igrici, a ako ne mogu, onda trebaju bilježiti bodove. Klikeri su igrica koju češće igraju dječaci nego djevojčice, pa se može svrstavati u muške igrice. Zato je važno ovom prigodom napomenuti djeci kako je ovo igrica koju igraju i jedni i drugi, te da ne postoje igrice za dječake i djevojčice.
Završna aktivnost	U završnoj aktivnosti ih učite kako da čestitaju jedni drugima na uspjehu u igrici, pa tako djeca koja nisu imala uspjeha prilaze djeci koja su od njih bila uspješnija i čestitaju im, a ovi koji su uspješnije odradili aktivnost im zahvaljuju i zažele više uspjeha sljedeći put.
Materijal i prilozi	klikeri, kreda

Poklanjamo

Očekivani cilj:	Razvoj fine motorike i podsticanje kreativnosti i socio-emocionalnog razvoja
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Djeca stoje u krugu i odgajatelj/ica ih pita: "Djeco, volite li dolazite u centar/učionicu? Zašto?"
Glavna aktivnost	Ovu aktivnost djeca rade individualno. Oni na njoj poklanjaju nešto centru/učionici, bilo da je to crtež, ili neka figura od plastelina ili glinamola. Ukoliko žele, mogu raditi i u paru.
Završna aktivnost	Izložba radova i postavljanje radova na mjesto na koje djeca žele, ali gdje radovi mogu biti ostavljeni.
Materijal i prilozi	papiri, olovke, bojice (razne vrste), glinamol, plastelin

Ovo smo mi

Očekivani cilj:	Razvoj fine motorike i podsticanje kreativnosti
Uzrast djece:	3 - 6 godina
Poželjan broj djece u grupi:	u skladu sa odgovarajućim pedagoškim standardima
Uvodna aktivnost	Pustite im bilo kakvu instrumentalnu glazbu i plešite s njima u ritmu te glazbe. Svatko se može pokretati kako god želi.
Glavna aktivnost	U ovoj aktivnosti učestvuje cijela grupa zajedno i odgajatelj/ica. Obzirom na to da je posljednja radionica, ovo je aktivnost kojom ćete ostaviti trag od jedne grupe koja je zajedno radila devet mjeseci. Zato ćete praviti zajednički plakat, koji će nastati od vaših dlanova. Za ovu aktivnost su vam potrebne tempere i hamer papir. Također Vam trebaju i papirni tanjuri u koje ćete stavite tempere, jer će djeca svoje dlanove umakati u temperu i onda oslikavati na hamer papir. Prije nego počnete oslikavanje dlanovima, sjedite s djecom i porazgovarajte o svemu što ste doživjeli zajedno u ovih devet mjeseci. Sumirajte doživljaje i dozvolite svakom djetetu da kaže što želi. Nakon toga počnite oslikavanje dlanovima.
Završna aktivnost	Uhvatite se za ruke u krugu i svatko neka kaže jednu lijepu riječ. Poslije toga pridite bliže i zagrlite se. Ovdje možete otpjevati neku pjesmu, koju cijela grupa voli.
Materijal i prilozi	hamer papir, tempere, papirni tanjuri

PARTNERSTVO S RODITELJIMA

Partnerstvo odgajatelja/ice i roditelja predstavlja vezu u kojoj se obje strane poštuju i vrednuju, a sve u svrhu dobrobiti djeteta. Partnerski odnos između roditelja i odgajatelja/ice vrlo je važan za dijete i njegov razvoj. Samo zajedničkim radom i razmjenom informacija obje strane mogu doprinijeti stvaranju uvjeta za adekvatan razvoj djeteta.

U dobrom partnerskom odnosu roditelji se osjećaju poštovanim i uključenim u proces odgoja i obrazovanja njihovog djeteta. Svaka posjeta vrtiću za njih je podsticajna, jer od odgajatelja/ice dobivaju sve potrebite informacije i na taj način im se daje mogućnost i da sudjeluju u zajedničkom planiranju rada odgajatelja/ice s njihovim djetetom. Mnogo su više informirani o svom djetetu, nego ranije i na taj način imaju veće samopouzdanje u vlastite roditeljske sposobnosti³⁶.

U narednom dijelu teksta predstavljeno je devet radionica za rad s roditeljima. U okviru ovih radionica, roditelji će imati prigodu učiti o roditeljstvu, te na taj način aktivnije i sigurnije sudjelovati u razvoju svoje djece.

Radionica broj 1

Naziv radionice: Roditeljska očekivanja od centra ili učionice	
Očekivani cilj:	da roditelji osvijeste očekivanja koja imaju od profesionalaca u centru ili učionici, kao i da profesionalci iz centra ili učionice budu svjesni s kojim očekivanjima su roditelji doveli svoju djecu
Očekivani ishodi:	a) roditelji su svjesni svojih očekivanja od profesionalaca u centru ili učionici b) profesionalci u centru ili učionici su svjesni i razumiju očekivanja roditelja c) roditelji poznaju ulogu i funkciju centra ili učionice za rani rast i razvoj u životu njihovog djeteta, kao i za njih same
Poželjan broj roditelja u grupi:	20-30
Uvodna aktivnost (10')	Roditelji sjede u krugu, zajedno s voditeljem/voditeljicom radionice i svatko od njih se predstavlja svojim imenom i imenom svoga djeteta. Kada prvi roditelji izgovori svoje ime i ime djeteta, drugi do njega ponavlja prvo ime roditelja i ime njegovog djeteta, a nakon toga izgovara svoje i ime i ime svoga djeteta. Svaki naredni roditelj ponavlja predstavljanje svih njegovih prethodnika.
Glavna aktivnost (60')	Roditelji dobivaju post it listiće na kojima zapisuju koja su njihova očekivanja od centra ili učionice. Nakon toga se podijele u manje grupe od po četiri člana. Voditelj onda kaže: "Sada ćete unutar svake grupe jedni drugima obrazložiti svoja očekivanja od centra ili učionice. Nakon što to uradite uzet ćete flip chart papir i markere te zajedno, na razini grupe, opisati centar/učionicu onako kako biste vi voljeli da izgleda, ali i da je u skladu s vašim očekivanjima." Ovdje je važno naglasiti im da je potrebno da navedu tko je sve odgovoran kako bi se očekivanja ispunila. Poslije ove aktivnosti slijedi prezentacija centara. Za vrijeme prezentacije druge grupe slušaju i nakon što se završi postavljaju pitanja jedni drugima. Nakon prezentacija se razvija diskusija u pravcu mogućnosti ostvarivanja očekivanja, kao i o ulogama svakoga od aktera procesa razvoja djeteta.
Završna aktivnost (20')	Roditelji se podijele u grupe od po pet članova i voditelj kaže: „Dvije se ruke mogu rukovati, četiri mogu napraviti stolicu, šest može napraviti krug. Što se može uraditi s deset ruku? Vaš je zadatak da smislite barem jedan način na koji bi vaše ruke mogle biti korisne!" ³⁷ Sudionici dobivaju 10 minuta za postavljanje figure i davanje naziva figuri.
Materijal i prilogi	post it listići, flip chart papir, markeri
Napomena -Savjeti za odgajatelja/icu	Tijekom glavne aktivnosti vrlo je važno da se roditelji ne kritiziraju ukoliko zažele nešto što centar/ učionica ne mogu uraditi ili nešto za što centar/učionica nisu zaduženi. Također je vrlo bitno da se u ovoj aktivnosti i roditelji upoznaju s očekivanjima koja Vi imate od njih, a neka od onih koja trebate navesti su: a) Da redovito dovode dijete u centar/učionicu. b) Da dovođenje djeteta bude u dogovoreno vrijeme. c) Da u centar/učionicu dovode zdravo dijete (ovdje se misli da dijete ne dolazi ukoliko ima neku infekciju, bakterijsku ili virusnu upalu). d) Da surađuju s Vama kada su u pitanju neke vježbe ili aktivnosti koje dijete treba uraditi kod kuće. e) Da Vas obavještavaju o informacijama vezanim za dijete ili obitelj, a koje Vi trebate znati. f) Da podstiču dijete na poštivanje pravila rada u centru/učionici i ne govore negativno ni o centru niti o odgajatelju/ici, već ako imaju bilo kakvih primjedba da to Vama kažu. Nakon završne aktivnosti onda odgajatelj/ica treba provesti roditelje po centru/učionici i pokazati im u kakvim uvjetima će njihova djeca boraviti i raditi. Tijekom obilaska odgajatelj/ica govore i o načinu rada koji biti primjenjivan u centru/učionici.

³⁶ Pravim putem – Okvir za program rada s djecom ranog uzrasta, NCCA, 2009

³⁷ Igrica preuzeta iz knjige autora Kovač Cerović, Rosandić, Popadić (1995). "Učionica dobre volje". Grupa Most. Beograd.

Radionica broj 2

Naziv radionice: Dugoročno planiranje roditeljstva	
Očekivani cilj:	da roditelji osvijeste šta bi oni voljeli da njihovo dijete postigne u narednih 10 godina svoga života, odnosno da nauče dugoročno planirati svoj odnos s djetetom
Očekivani ishodi:	a) Roditelji znaju što je dugoročno planiranje. b) Roditelji su osvijestili što žele od svoga djeteta u nekom vremenskom razdoblju.
Poželjan broj roditelja u grupi:	20-30
Uvodna aktivnost (10')	Roditelji sjede u krugu i dobivaju zadatak da sastave priču zajedno, ali na koji način? Voditelj im kaže: „Sastavljanje priče će ići na sljedeći način. Prva osoba s moje lijeve strane će kazati jednu riječ, koja je početna riječ ove priče. Osoba do nje će ponoviti tu riječ i dodati novu. Svaki naredni sudionik će ponoviti sve prethodno rečeno i dodati novu riječ. Na ovaj način ćemo konstruirati jednu dugu rečenicu, odnosno našu priču. Evo ja ću početi: Danas“
Glavna aktivnost (60')	Roditelji dobivaju listove A4 formata i imaju zadatak zamisliti svoje dijete, 10 godina starije i nabrojiti sve njegove karakteristike, ponašanja, te čime se njihovo dijete bavi. Ukratko, imaju zadatak opisati svoje dijete deset godina starije. Nakon završetka rada, slijedi predstavljanje svatkoga od njih. Predstavljanje se vrši bez komentiranja i iscrpnog opisivanja, kako bi svi stigli kazati što misle. Posebice je važno da se ne komentira, ni pozitivno ni negativno, kako bi se anksiozni sudionici opustili. Nakon prezentacija voditelj/voditeljica pita sudionike/ce: „Što sve može utjecati na to hoće li Vaše dijete postići sve ovo što ste Vi pretpostavili?“ Roditelji razvijaju diskusiju na ovo pitanje. Ono što je bitno ovdje jeste da roditelji uvide da nisu samo dijete i profesionalci u Centru/učionici, te kasnije škola, odgovorni za ono što su oni pretpostavili, već kako su i oni sami vrlo važan čimbenik u razvoju njihovog djeteta. Na ovoj radionici se staje kod ovog koraka (dugoročnog cilja), jer će se na sljedećoj raditi na polju kratkoročnih ciljeva. Ono što je dodatno važno je da voditelj/voditeljica radionice zadrži papire roditelja, kako bi ih iskoristio u narednoj radionici.
Završna aktivnost (10')	Roditelji se podijele u parove i dobivaju zadatak postaviti svoje dlanove blizu jedni drugima, ali tako da se ne dodiruju. Onda počinju pokretati dlanove i pratiti jedan drugoga. U početku jedan iz para vodi, pa se onda zamijene. Zatim voditelj spoji dva para. Sada ih u grupi ima četvero. Roditelji stanu u krug i približe dlanove, tako da jedan dlan bude blizu osobi s lijeve, a drugi osobi s desne strane. I onda ih počinju pokretati. Potrebno je da se trude raditi to sinkronizirano i pratiti jedni druge. Nakon te aktivnosti voditelj ih pita: „Ima li razlike kada se igra između dvije osobe, u odnosu na to kada se igra između četiri osobe?“ Naravno da je teže kada je igraju četiri osobe. Ovo voditelj treba dovesti u vezu s razvojem djeteta kojega podstiče više ljudi (roditelji, profesionalci, vršnjaci), te kako svi akteri trebaju biti sinkronizirani, kako bi razvoj djeteta išao u željenom pravcu. ³⁸
Materijal i prilozi	papir A4 formata, olovke
Napomena -Savjeti za odgajatelja/icu	Za glavnu aktivnost: a) Ukoliko u grupi roditelja imate nekoga tko je nepismen, onda ta osoba može crtati svoje dijete, ali će u razmjeni informacija prepričati crtež. b) Sačuvati papire na kojima su roditelji napisali svoje dugoročne ciljeve za djecu, za sljedeću radionicu.

Radionica broj 3

Naziv radionice: Kratkoročno planiranje roditeljstva	
Očekivani cilj:	da roditelji osvijeste kako je do postizanja dugoročnog cilja za njihovo dijete vrlo važno kako se oni sve vrijeme ponašaju prema njemu, odnosno na koji način se postavljaju kratkoročni ciljevi i koliko su oni u korelaciji s dugoročnim
Očekivani ishodi:	a) Roditelji znaju da formulirati kratkoročne ciljeve. b) Roditelji su svjesni značaja razmišljanja o svojim ponašanjima prema djetetu i njihovog utjecaja na njegov razvoj dugoročno. c) Roditelji su svjesni povezanosti dugoročnih i kratkoročnih ciljeva odgoja.

³⁸ Igrica preuzeta iz knjige autora Kovač Cerović, Rosandić, Popadić (1995). "Učionica dobre volje". Grupa Most. Beograd.

Poželjan broj roditelja u grupi:	20-30
Uvodna aktivnost (10')	Roditelji se podijele u parove i imaju zadatak u roku od 5 minuta navesti neke sličnosti i razlike koje postoje među njima. Zatim se svaki par predstavlja ostalima sa svojim sličnostima i razlikama, i to tako da i na razlike gleda kao na nešto što ih, kao par, čini bogatijima.
Glavna aktivnost (60')	Roditelji dobivaju svoje listove koje su popunjavali na prethodnoj radionici, na kojima su ispisani njihovi dugoročni ciljevi. Ukoliko se na ovoj radionici pojavi netko od roditelja koji nije bio na prethodnoj, potrebno je s njim prvo preći dugoročne ciljeve, dočim će ostali roditelji čitati šta napisali prošlog puta i prelaze na novu aktivnost. Kada dobiju svoje listove, roditelji se prvo podsjećaju na ono što su radili prošlog puta. Zatim dobivaju sljedeći zadatak, gdje im voditelj kaže: "Sada razmislite, kako biste se Vi trebali ponašati prema svom djetetu, da bi ono postiglo sve ovo što ste Vi zamislili i postalo ličnost kakvu ste zamislili, za 10 godina?" Ovdje je potrebno roditeljima posebice naglasiti da ne razmišljaju o tomu što oni rade i kako se ponašaju prema svom djetetu, već kako bi se trebali ponašati, kako bi bili u skladu sa svojim dugoročnim ciljevima. Za ovaj zadatak im dajte 15 minuta za rad. Nakon što ga urade, roditelji predstavljaju jedni drugima svoja razmišljanja. Ovdje je vrlo važno da voditelj/voditeljica ukaže na to kako svako naše ponašanje prema djetetu može biti korisno i podstaći njegov razvoj, ali isto tako može biti u suprotnosti s onim što mi od djeteta očekujemo (Naprimjer, kada roditelj kažnjava dijete i onda ga tuče, a od djeteta očekuje da se prema svojim prijateljima, braći ili sestrama ne ponaša nasilno. Ovo ponašanje roditelja je u suprotnosti s njegovim očekivanjima ponašanja djeteta i ono je kontraproduktivno.). Nakon ove aktivnosti roditelji dobivaju sljedeći nalog: "A sada pogledajte taj spisak ponašanja i razmislite koliko od tih ponašanja postoji kod vas. Ponašate li se nekada prema svom djetetu na način koji je neadekvatan i ne vodi ga ka ostvarenju onog dugoročnog cilja koji ste zamislili na prošloj radionici?" Na ovoj radionici bi roditelji trebali osvijestiti koja su to njihova kontraproduktivna ponašanja, kada je u pitanju njihova vizija djeteta.
Završna aktivnost (10')	Roditelji se podijele u parove i dobivaju zadatak postaviti se jedno naspram drugog, ali tako da je jedno u paru zrcalo, a drugo čovjek. Zadatak zrcala je da oponaša izraz lica čovjeka. Voditelj/ica zadaje emociju, a roditelji u paru, koji glume čovjeka izvode tu emociju licem, a zrcalo ih oponaša. ³⁹ I ovo je jedna igrice, ali može se dovesti u vezu s ovom radionicom kako bi se roditeljima dalo do znanja da su njihova djeca u većini situacija zrcala i naprosto oponašaju njihova ponašanja, čak i ona koja ne vole. Ovdje možete iskoristiti prigodu pa im ukrako ispričati o učenju po modelu ⁴⁰ .
Materijal i prilozi	papir A4 formata s prethodne radionice
Napomena -Savjeti za odgajatelja/icu	Za glavnu aktivnost: a) Nemojte osuđivati ponašanja roditelja koja nisu u skladu s adekvatnim načinom odgoja djeteta, kao i koja nisu u skladu s dugoročnim ciljevima roditelja. Vrlo je važno da roditelji s ove radionice izađu osviješteni o tomu gdje griješe, a što rade dobro te da su spremni ispravljati greške. b) Griješiti je ljudski, a roditelji u većini slučajeva griješe jer svom djetetu žele najbolje. Zato je bitno da i oni shvate kako nema roditeljstva bez greške te da svojim greškama djetetu poručuju da svijet nije idealno mjesto za odrastanje i može očekivati kako će i drugi griješiti prema njemu, ali da je važno greške ispravljati.

Radionica broj 4

Naziv radionice: Aktivno slušanje	
Očekivani cilj:	da roditelji shvate značaj aktivnog slušanja i prepoznaju oblike slušanja, koji nisu aktivni i koji mogu praviti problem u komunikaciji
Očekivani ishodi:	a) Roditelji znaju što je aktivno slušanje i koja je njegova uloga u komunikaciji. b) Roditelji prepoznaju oblike slušanja, koji nisu aktivno slušanje, kako kod sebe tako i kod drugih.

³⁹ Igrica preuzeta iz knjige autora Kovač Cerović, Rosandić, Popadić (1995). "Učionica dobre volje". Grupa Most. Beograd.

⁴⁰ Ovu vrstu učenja smo spominjali u ovom priručniku u dijelu "Radionica – proces kroz koji se odrasta", a više o njemu možete da nađete u psihološkoj literaturi.

Poželjan broj roditelja u grupi:	20-30
Uvodna aktivnost (10')	Roditelji sjede u krugu i voditelj im kaže: "Sada ćemo svi u krug da kažemo što ne volimo u komunikaciji. Počet ćemo rečenicu ovako: JA U KOMUNIKACIJI NE VOLIM ...". Kada se krug završi onda svatko od sudionika kaže kako reagira u situaciji kada se u komunikaciji dogodi nešto što mu ne odgovara.
Glavna aktivnost (60')	Roditelji se dijele u dvije grupe, tako da prvo svatko od njih dobije jednog partnera, a onda jedan partner izlazi iz prostorije a drugi ostaje u njoj. Voditelj/ica zadaje zadatak grupi koja je ostala unutra: "Vi imate zadatak svom partneru ispričati jedan događaj u kojem Vas je netko jako naljutio, razbjesnio. Imate nekoliko minuta da se koncentrirate i prisjetite nekog doživljaja, pa ćemo uvesti vaše parove." Grupa koja je izašla napolje od voditelja dobiva nalog da, dok im partneri nešto pričaju, oni ih ne slušaju te im to jasno daju do znanja na različite načine. Unutar prostorije se stolice razmjestite u dva koncentrična kruga (jedan u drugom), tako da grupa koja priča doživljaj sjedi u unutarnjem krugu, a grupa koja ne sluša sjedi u vanjskom. Vrijeme za razgovor je 3 minute. Kada prođe vrijeme određeno za razgovor grupe se mijenjaju. Sada ona grupa koja je pričala izlazi napolje, a ostaje grupa koja je imala zadatak ne slušati. Grupa koja je ostala u prostoriji dobiva isti zadatak kako i prethodna grupa, da ispriča neku situaciju u kojoj su pobjesnili na sugovornika ili sugovornike. Grupa koja je izašla napolje dobiva od voditelja zadatak da vrlo aktivno sluša svoje sugovornike te im to daje do znanja. Ponovo se vraćaju i sjedaju u dva kruga po istom načelu, kao i u prvom dijelu radionice. Nakon završetka aktivnosti slijedi diskusija, koja započinje osvrtom na sve što su sudionici proživjeli tijekom same radionice, zapravo kako su se osjećali u svakom njenom segmentu. Nakon toga voditelj s roditeljima razgovara o tomu što je aktivno slušanje i koja je njegova uloga u komunikaciji, koje sve zamke kod slušanja postoje, na koji način ljudi mogu izgledati kao da slušaju ali to u stvari ne čine. Ovdje je vrlo važno da roditelji osvijeste kada nisu spremni aktivno slušati svoje dijete i na koji način trebaju takve situacije rješavati, jer kada u tim situacijama s djetetom ili nekom drugom osobom razgovaraju, obično dolazi do problema u komunikaciji⁴¹.
Završna aktivnost (10')	Ovu radionicu završavate veselom igricom, koju vjerojatno i roditelji znaju, a koja se zove "Igra gluhih telefona". Ona se igra tako što svi sjednu u krug i voditelj pošalje, šapatom na uho, osobi do sebe, neku kraću poruku, npr., "Sutra me nazovi u 3, jer imam sastanak u 5, a kod frizera imam zakazano u 7." Ova igrica ima smisla ukoliko grupu čini više od 10 ljudi i upravo govori o tomu na koji način se prenose poruke i što se s porukom događa kada ju prenosi više ljudi.
Materijal i prilozima	-
Napomena -Savjeti za odgajatelja/icu	Tekstove o aktivnom slušanju možete naći u literaturi koja govori o vještinama komunikacije.

Radionica broj 5

Naziv radionice: Asertivna komunikacija	
Očekivani cilj:	da roditelji shvate značaj nenasilne komunikacije i razgovoru sa svojom djecom i drugim osobama, kao i njene funkcije u sprečavanju konflikata koji imaju loš ishod, odnosno u kojima se rabi nasilna ili agresivna komunikacija
Očekivani ishodi:	a) Roditelji razumiju značaj nenasilne komunikacije s djecom. b) Roditelji razumiju preventivno djelovanje nenasilne komunikacije u sprečavanju dubljih konflikata.
Poželjan broj roditelja u grupi:	20 - 30
Uvodna aktivnost (10')	Roditelji naprave parove i u parovima dobiju sljedeći zadatak: svaki član para izgovara samo jednu riječ i to tako što jedan od članova para izgovara riječ DA, a drugi NE. Tijekom razgovora je potrebno pokušati da uvjere jedan drugoga u svoje, tako što će uporno izgovarati samo ove dvije riječi. S njima se malo porazgovara o tomu je li ih situacija koju su kreirali u ovoj vježbi asocijala na konfliktnu situaciju u kojoj svaka osoba govori svoje i ne sluša onu drugu, već ima namjeru ubijediti ju u svoje mišljenje. ⁴²

⁴¹ Prilog broj 36

⁴² Igrica preuzeta iz knjige autora Kovač Cerović, Rosandić, Popadić (1995). "Učionica dobre volje". Grupa Most. Beograd.

Glavna aktivnost (60')	Roditelji se dijele u četiri grupe. Ove grupe se zovu ekspertne grupe. Svaka grupa dobiva materijal ⁴³ i radi na njemu sukladno naputcima. Grupe imaju oko 20 minuta za rad. Nakon što završe rad u grupama, prave nove grupe od predstavnika svake grupe, tako što predstavnici predočavaju ostalim članovima nove grupe primjer na kojemu su radili te način na koji su riješili problem. Ovaj dio aktivnosti grupe rade 20 minuta. Sve vrijeme njihovog rada voditelj treba obilaziti grupe pomagati im da rastumače i razumiju način reagiranja, koji zovemo asertivno reagiranje, kako bi što bolje jedni druge podučili. Nakon što završe ovu aktivnost, voditelj ih sve okuplja i zajedno prolaze sva četiri načina asertivnog reagiranja.
Završna aktivnost (10')	U ovoj završnoj aktivnosti roditelji imaju zadatak ocijeniti dosadašnji rad na radionicama, ali tako što će im se u prostoriji u kojoj rade predočiti „crta svidanja“ koja ima dva suprotna kraja, jedan je potpuno svidanje a drugi je potpuno nesvidanje. Kada se pozicioniraju na toj crti tada ukratko trebaju obrazložiti svoju poziciju. Na ovaj način uče kazati što misle bez ustezanja, a svaki njihov komentar treba biti prihvaćen bez zamjeranja i kao dobrodošao, ma kakav bio. Voditelj treba negativne kritike prihvatiti bez opravdavanja, i ako su one opravdane naglasiti da će nastojati ispraviti učinjene greške. Također na svaku pohvalu treba odreagirati zahvaljivanjem i osmijehom.
Materijal i prilozi	listovi sa zadacima i olovke
Napomena -Savjeti za odgajatelja/icu	Za glavnu aktivnost: a) Ovo je aktivnost koja može biti vrlo teška roditeljima koji ne znaju čitati ili roditeljima koji nisu vješti u podučavanju drugih. Adaptirajte ju tako što ćete te roditelje povezati s onima kojima to nije problem. b) Ukoliko Vam veći dio grupe predstavljaju roditelji koji nisu obrazovani, ili roditelji koji jasno stave do znanja da nisu u stanju odraditi aktivnost kako treba, onda se savjetuje da Vi budete ti koji će zajedno s njima proći sve ove četiri situacije i načina asertivnog reagiranja. c) Bitno je samo da se, ni u jednoj od ove dvije navedene situacije, roditelji ne osjećaju manje vrijednima.

Radionica broj 6

Naziv radionice: Postavljanje granica	
Očekivani cilj:	da roditelji shvate funkciju postavljanja granica prema djetetu i reagiranja u kojima se dijete nagrađuje, kao i u kojima se djetetu ne dozvoljavaju ponašanja koja nisu primjerena
Očekivani ishodi:	a) Roditelji razumiju kako njihova ponašanja, kojima djetetu daju do znanja da postoje pravila te da ih se treba pridržavati, idu u korist adekvatnog razvoja njihovog djeteta. b) Roditelji znaju što znači dosljednost u ponašanju. c) Roditelji razumiju značaj dosljednog ponašanja za razvoj djeteta.
Poželjan broj roditelja u grupi:	20-30
Uvodna aktivnost (10')	Roditelji dobiju zadatak uzeti olovku u ruku i ispred sebe staviti papir i na znak voditelja početi pisati odgovor na pitanje: "Koja ponašanja ne volim kod svog djeteta?". Vrlo je važno kazati im da trebaju zapisati sve što ne vole kod svog djeteta iskreno i bez ustručavanja, te da ih nitko neće osuđivati zbog toga.
Glavna aktivnost (60')	Roditelji se dijele u tri grupe i svaka od tih grupa je jedna boja semafora. Tako imamo crvenu, žutu i zelenu grupu. Članovi/ice CRVENE grupe imaju zadatak odgovoriti na sljedeće pitanje: "Koji oblici ponašanja su zabranjeni djeci?" Članovi/ice ŽUTE grupe imaju zadatak odgovoriti na sljedeće pitanje: "Koji oblici ponašanja djeteta nisu dobri, ali se mogu dogoditi i s reakcijom na njih treba malo pričekati i razmisliti?" Članovi/ice ZELENE grupe imaju zadatak odgovoriti na sljedeće pitanje: "Koji oblici ponašanja su djeci dozvoljeni?" Nakon što ispišu ponašanja, svaka grupa predstavlja svoj rad. Ponašanja se komentiraju i dozvoljava se korekcija istih. Nakon predstavljanja ponašanja razgovara se o reguliranju ponašanja kod djece. Posebice se naglašava dosljednost u zahtjevima da se pravila poštuju, te u značaju kriterija koje imaju roditelji kada su posljedice nepoštivanja pravila u pitanju. S ove radionice bi roditelji trebali izaći svjesni koliko je važno da djetetu svaki put kada odreagiraju na ponašanje svoga djeteta, objasne zašto su to učinili, jer će samo tako naučiti kako njegovo ponašanje ima i uzroke i posljedice te kako se ono odražava na okruženje. Također ovu radionicu treba povezati s radionicama gdje ste govorili o dugoročnim i kratkoročnim ciljevima roditelja.

Završna aktivnost (10')	U ovoj završnoj aktivnosti roditelji imaju zadatak pokretom dati povratnu informaciju kako su se osjećali na radionici, a ostali članovi grupe ih nagrade pleskom.
Materijal i prilozi	papir A4 formata, olovke
Napomena -Savjeti za odgajatelja/icu	Za glavnu aktivnost: a) Dodatna literatura za teorijski dio ove aktivnosti može Vam biti priručnik autorice Durrant, J.E. (2013). Pozitivna disciplina u svakodnevnom roditeljstvu, Save the Children Sweden

Radionica broj 7

Naziv radionice: Razumijevanje razvoja djeteta – kognitivni razvoj i razvoj govora	
Očekivani cilj:	da roditelji nauče o razvoju djeteta i svim razvojnim krizama koje mogu očekivati u određenim razdobljima razvoja, a na ovoj radionici će učiti o kognitivnom razvoju i razvoju govora
Očekivani ishodi:	a) Roditelji razumiju pravilnosti i nepravilnosti u kognitivnom razvoju i razvoju govora kod djeteta. b) Roditelji razumiju svoju ulogu u ovim domenama razvoja djeteta.
Poželjan broj roditelja u grupi:	20-30
Uvodna aktivnost (10')	Roditelji dobivaju zadatak da u velikoj grupi ispričaju neki simpatičan događaj, koji je vezan za njihovo dijete. To može biti događaj kada je njihovo dijete uradilo nešto novo što do tada nije moglo, ili kada je reklo nešto smiješno i tomu slično.
Glavna aktivnost (60')	U ovoj aktivnosti voditelj ima glavnu ulogu jer roditeljima predstavlja kognitivni razvoj i razvoj govora kod djeteta u razdoblju od 3. do 6. godine. Ovo predavanje treba biti interaktivno, odnosno pripremite ga tako da malo Vi govorite o razvoju a roditelji mogu postavljati pitanja, onda s vremena na vrijeme od njih zatražite navođenje nekih primjera iz života njihove djece kako bi teoriju povezali sa životom. Na ovoj se radionici trebate osvrnuti i na aktivnosti koje ste u proteklih pola godine radili s djecom (jer ovo je sedma radionica, što znači da ste već pola godine intenzivno u različitim aktivnostima s djecom) te načine njihovog reagiranja na te aktivnosti, te pomenuti, ali nikako imenovati djecu, već govoriti uopćeno o njihovom napretku.
Završna aktivnost (10')	Sudionici/ice stanu u krug i voditelj kaže: "Sada ćemo jedni drugima kazati nešto lijepo. Neka se lijepa riječ prenosi s lijeva na desno. Ja ću početi, pa ću osobi do sebe s desne strane, uputiti lijepu riječ."
Materijal i prilozi	PPT prezentacija
Napomena -Savjeti za odgajatelja/icu	Ovo je radionica u koju bi bilo vrlo korisno dovesti psihologa iz lokalne zajednice, koji radi ili u vrtiću, ili u školi, kako bi Vam kao stručnjak iz ove oblasti bio od pomoći.

Radionica broj 8

Naziv radionice: Razumijevanje razvoja djeteta – socioemocionalni i motorički razvoj	
Očekivani cilj:	da roditelji nauče o razvoju djeteta i svim razvojnim krizama koje mogu očekivati u određenim razdobljima razvoja, a na ovoj radionici će učiti o socioemocionalnom razvoju djeteta, te o motoričkom razvoju i njegovom značaju za cjelokupni razvoj djetetove ličnosti
Očekivani ishodi:	a) Roditelji razumiju pravilnosti i nepravilnosti u socioemocionalnom razvoju djeteta. b) Roditelji razumiju svoju ulogu u ovim domenama razvoja djeteta.
Poželjan broj roditelja u grupi:	20-30
Uvodna aktivnost (15')	U uvodnoj aktivnosti roditelji imaju zadatak sjetiti se emocionalnih reakcija svoga djeteta i zapisati na papir kada njihovo dijete osjeća sljedeće emocije: TUGU, LJUTNJU, SREĆU i STRAH. Za svaku od ovih emocija roditelji trebaju spomenuti barem tri situacije.

Glavna aktivnost (60')	Nakon što su u uvodnoj aktivnosti ispisali situacije u kojima njihova djeca reagiraju s četiri najčešće emocije, roditelji u velikoj grupi čitaju ono šta su zapisali te to predstavlja uvod u odgajateljevu/ičinu priču o socioemocionalnom razvoju. Počnite priču o ovom aspektu razvoja od emocionalnog razvoja i pokušajte teorijsku priču povezivati s njihovim primjerima. Nakon toga pređite na socijalni razvoj. I ovdje je, kao i u prethodnoj radionici, važno da se osvrnete na aktivnosti koje ste s djecom radili u centru/učionici i ukažete na njihov napredak, opet bez imenovanja djece.
Završna aktivnost (10')	Nakon svega roditelji trebaju stati u krug i odgajatelj/ica im daje uputu: "Ova igra se zove Val. Ona se igra tako što jedan od sudionika u krugu napravi neki pokret i onda ga drugi ponavljaju, ali tako što prvo ponovi sudionik do njega, i tako sve redom. Ja ću biti prva koja pravi pokret. Kada moj pokret ponovo dođe do mene, ja ću napraviti neki drugi pokret, koji će se pomoću vala ponovno širiti po krugu. Napravićemo nekoliko pokreta čisto da se malo razgibamo." ⁴⁴
Materijal i prilozi	papir A4 format, olovke, PPT prezentacija
Napomena -Savjeti za odgajatelja/icu	Ovo je radionica u koju bi bilo vrlo korisno dovesti psihologa iz lokalne zajednice, koji radi ili u vrtiću, ili u školi, kako bi Vam kao stručnjak iz ove oblasti bio od pomoći.

Radionica broj 9

Naziv radionice: Budi kreativan	
Očekivani cilj:	da roditelji zajedno sa svojom djecom stvaraju kreativne proizvode
Očekivani ishodi:	a) Kreativni proizvodi koje su zajedničkim snagama napravili roditelji i njihova djeca. b) Roditelji primjenjuju saznanja koja su čuli u prethodnim radionicama u suradnji sa svojim djetetom na ovoj kreativnoj radionici.
Poželjan broj roditelja u grupi:	30-40
Uvodna aktivnost (10')	Roditelji i djeca, zajedno s odgajateljem/icom stanu u krug, ali tako da dijete stane pokraj svoga roditelja. Odgajatelj/ica kaže: "Sada ćete jedni drugima kazati nešto lijepo. Prvo će govoriti djeca i to ovako: Mama/ tata ti si za mene _____. Nakon toga roditelj kaže: Sine/kćeri ti si za mene _____." Malena djeca, koja ne žele ili ne mogu ništa kazati mogu samo zagrliti svog roditelja.
Glavna aktivnost (60')	U glavnoj aktivnosti se bavite kreativnim radom. Tema kreativnog rada je SVIJET IZ MAŠTE. Roditelje i djecu podijelite u manje grupe (od šest članova), ali pazite da u svakoj grupi budu roditelj i dijete zajedno. Dajte im materijal za rad i recite da imaju 40 minuta za rad. Nakon toga će ići predstavljanje grupnog rada. Dozvolite im raditi što god žele i kako god žele. Bitno je da imaju dovoljno materijala.
Završna aktivnost (10')	Na kraju svi stanu u krug i svaki sudionik/ica radionice dobije zadatak pokretom tijela pokazati kako mu je bilo na ovoj radionici. Svakog sudionika/icu nagradite pljeskom.
Materijal i prilozi	različiti materijali, papir, ljepilo, škare, riža, karton, kukuruz (osušena zrna) i bilo što drugo što može biti korisno u ovoj radionici
Napomena -Savjeti za odgajatelja/icu	Za glavnu aktivnost: a) Bilo bi korisno kada biste mogli s roditeljima dogovoriti da i oni sudjeluju u donošenju materijala za rad na kreativnoj aktivnosti, ali da to nikako ne bude kupljeni materijal, već nešto što mogu donijeti od kuće.

⁴⁴ Igrica preuzeta iz knjige autora Kovač Cerović, Rosandić, Popadić (1995). "Učionica dobre volje". Grupa Most. Beograd.

SURADNJA S LOKALNOM ZAJEDNICOM

Suradnja centra/učionica za rani rast i razvoj s lokalnom zajednicom je neophodna, ali i neizbježna. Neizbježna jer je centar/učionica smješten u lokalnoj zajednici i koristi njene resurse, a neophodna je jer bi lokalna zajednica trebala financirati aktivnosti ovog centra/učionice.

Svako dijete odrasta ne samo u svojoj obitelji, ili nekoj instituciji, već i u zajednici u kojoj stječe prijatelje i iz koje crpi resurse za svoj razvoj. Ukoliko dijete promatramo kao jedinku u toj lokalnoj zajednici, onda je bitno da ju i pozicioniramo. Ovo pozicioniranje ljudske jedinke u sredini u kojoj odrasta i u kojoj se razvija, odlično je uradio autor Bronfenbrenner. On je svojim bioekološkim modelom ukazao na povezanost između jedinke, njezine obitelji, društvene zajednice koju čine institucije, ustanove, organizacije, te državnih organa i politika. Centar/učionica za rani rast i razvoj, ima zadatak potpomoći ovo povezivanje, jer odrastanje djeteta i njegov razvoj trebaju biti u okviru društvene zajednice i kulture kojoj dijete pripada. Svaki drugi oblik zbrinjavanja i odgajanja djeteta ne bi bio ispravan.

Postoji mnogo načina na koje centar/učionica može surađivati s lokalnom zajednicom.

Korištenje resursa iz lokalne zajednice

Profesionalci u centru/učionici trebaju biti u stalnom kontaktu s lokalnom zajednicom, kako bi što učinkovitije mapirali resurse koje mogu koristiti iz te lokalne zajednice. Oni trebaju biti upoznati sa svim organizacijama i institucijama koje postoje u njihovoj lokalnoj zajednici, a koje su im srodne ili kompatibilne u radu, kako bi poboljšali svoje djelovanje u korist djece koja su njihovi korisnici.

Koristiti resurse lokalne zajednice znači:

- a)** posjećivati kulturne institucije (kazališta, muzeji, galerije, knjižnice),
- b)** obilaziti prirodne ljepote i znamenitosti lokalne zajednice,
- c)** biti otvoren za volontiranje profesionalaca struka koje rade u centru/učionici, ali i svih drugih zainteresiranih, koji svojim radom mogu doprinijeti poboljšanju usluga centra/učionice,
- d)** surađivati s organizacijama, ustanovama i institucijama u lokalnoj zajednici, kako bi se podigla razina usluga u centru/učionici, a to znači koristiti kompetencije profesionalaca iz zajednice (naprimjer, dijagnostika od strane psihologa iz centra za mentalno zdravlje, rehabilitacija fizijatra ili defektologa iz doma zdravlja itd.).

Edukativni rad s djecom u centru/učionici je vrlo koristan, ali zadatak odraslih, koji rade sa djecom, nije samo da ih nauče kako se ponašati u kontroliranim uvjetima u zatvorenim prostorijama, već i u socijalnoj sredini. Zato je važno da se s djecom izlazi iz centara/učionica i ulazi u lokalnu zajednicu, te ih se uči čime njihova lokalna zajednica raspolaže. Odlasci u kazalište, kino, muzej ili galeriju za djecu predstavljaju nešto novo, a istodobno i prigodu da se nauče ponašati u novim situacijama, kao i da se nauče ponašati u institucijama kulture.

Pored institucija kulture, svaka lokalna zajednica u našoj zemlji ima i prirodne ljepote, parkove, a većina njih i znamenitosti, koje imaju povijesni karakter. Djeca koja dolaze u centar/učionicu su mala da bi se podučavala historiji lokalne zajednice, ali je važno da im se od malena razvija osjećaj za značaj povijesti njihovog rodnog mjesta.

Volontiranje profesionalaca i mladih ljudi u centru/učionici je još jedan način suradnje s lokalnom zajednicom. Ono je značajno za centar/učionicu jer povećava njezine kapacitete, kada su profesionalci u pitanju (naprimjer, ako govorimo o volontiranju studenata pedagogije, psihologije, defektologije, predškolskog odgoja i srodnih zanimanja), ali također je značajno i ovim mladim budućim profesionalcima, kako s profesionalne strane, tako i s ljudske strane. Oni u centru/učionici dobivaju priliku promatrati rad s djecom i u njemu sudjelovati, te se izgrađivati u profesionalnom smislu, ali i razvijati osjećaj da nekomu pomognu i budu od koristi.

Suradnja s institucijama, organizacijama i ustanovama koje zapošljavaju profesionalce iz oblasti psihologije, medicine i defektologije ima značaj za centar/učionicu, posebice kada je u pitanju dijagnostika, jer omogućava profesionalcima centra/učionice dobivanje pouzdane informacije o razvoju djeteta, kao i profesionalne preporuke za rad s djetetom. Također ova suradnja ne završava samo dijagnostikom i preporukama, već i daljnjim praćenjem razvoja djeteta.

Pružanje usluga lokalnoj zajednici

Pored toga što centar/učionica za rani rast i razvoj treba koristiti resurse iz lokalne zajednice, oni trebaju aktivno sudjelovati u aktivnostima u zajednici, kojima se zajednica razvija (naprimjer, pošumljavanje, čišćenje zajednice, prikupljanje pomoći za potrebite, itd.). Na ovaj način se pozicioniraju kao organizacija koja surađuje s lokalnom zajednicom i na način da koristi njene kapacitete, ali ih i proširuje i obogaćuje. Različiti su načini na koje centar/učionica može doprinijeti razvitku lokalne zajednice. Oni zavise i od njezinih kapaciteta.

Centar/učionica treba pripremati priredbe sa svojim članovima na koje će pozivati predstavnike lokalne zajednice, kao i ustanova, institucija i organizacija. Ovom prigodom se predstavljaju aktivnosti koje centar/učionica nudi, kao i svi uspjesi

koje postiže. Centar/učionica treba organizirati okrugle stolove i edukacije na različite teme iz oblasti kojima se bavi, kako bi privukao ljude iz zajednice, ali i kako bi educirao zajednicu i motivirao poslovne ljude da u njega ulažu.

Profesionalci i djeca iz centra/učionice mogu surađivati s organizacijama, ustanovama, institucijama koje se bave radom s djecom iz različitih skupina, naprimjer, drugim predškolskim ustanovama, organizacijama koje skrbe o djeci s različitim problemima u razvoju, itd. Na ovaj način se kod djece razvija osjećaj za različitosti, toleranciju, nediskriminaciju. Djeca iz centra/učionice mogu sa svojim odgajateljima/icama posjećivati i organizacije ili institucije koje se bave radom ili brigom o starim ljudima.

U centru/učionici za rani rast i razvoj se mogu organizirati kreativne radionice, na kojima bi djeca, sa svojim roditeljima pripremala različite proizvode, kojima mogu obradovati ili neku drugu djecu ili odrasle ljude iz ugroženih kategorija, koje žive u njihovoj lokalnoj zajednici.

U svakom slučaju, mnoštvo je razloga i aktivnosti kojima centar/učionica za rani rast i razvoj može surađivati s lokalnom zajednicom na obostrano zadovoljstvo.

PRILOZI

Prilog broj I – Dugoročni plan rada grupe

TEME RASPOREĐENE PO ETAPAMA	9				
	8				
	7				
	6				
	5				
	4				
	3				
	2				
	1				
RAZVOJNA PODRUČJA					
MOTORIČKI RAZVOJ					
KOGNITIVNI RAZVOJ					
RAZVOJ GOVORA					
SOCIOEMOCIONALNI RAZVOJ					

Prilog broj 2 – Etapni plan rada grupe

ETAPA:		CILJEVI	TEME	OČEKIVANI REZULTATI
RAZVOJNA PODRUČJA				
MOTORIČKI RAZVOJ				
KOGNITIVNI RAZVOJ				
RAZVOJ GOVORA				
SOCIOEMOCIONALNI RAZVOJ				

Prilog broj 3 – Plan mjesečnih individualnih aktivnosti ranog rasta i razvoja za dijete tipičnog razvoja

PLAN ZA MJESEC:	
Ime i prezime djeteta:	
Ime majke i oca:	
Datum rođenja:	
Mjesto rođenja:	
Ulica i broj:	
Razvoj djeteta:	Tipičan
FINA MOTORIKA	Mjesečni cilj:
	Kratkoročni zadaci:
GRUBA MOTORIKA	Mjesečni cilj:
	Kratkoročni zadaci:
KOGNICIJA	Mjesečni cilj:
	Kratkoročni zadaci:
GOVOR	Mjesečni cilj:
	Kratkoročni zadaci:
SOCIOEMOCIONALNI RAZVOJ	Mjesečni cilj:
	Kratkoročni zadaci:

Plan izradio/la:

Prilog broj 4 – Plan mjesečnih individualnih aktivnosti ranog rasta i razvoja za dijete koje ima poteškoće u razvoju

PLAN ZA MJESEC:	
Ime i prezime djeteta:	
Ime majke i oca:	
Datum rođenja:	
Mjesto rođenja:	
Ulica i broj:	
Razvoj djeteta:	oblik poteškoće:
	opis poteškoće:
FINA MOTORIKA	Mjesečni cilj:
	Kratkoročni zadaci:
GRUBA MOTORIKA	Mjesečni cilj:
	Kratkoročni zadaci:
KOGNICIJA	Mjesečni cilj:
	Kratkoročni zadaci:
GOVOR	Mjesečni cilj:
	Kratkoročni zadaci:
SOCIOEMOCIONALNI RAZVOJ	Mjesečni cilj:
	Kratkoročni zadaci:

Plan izradio/la:

Prilog broj 5 – Struktura mjesečnog izvještaja za roditelje

Ime i prezime djeteta:	
Datum rođenja:	
Period za koji se podnosi izvještaj:	
Aktivnosti koje su provedene u proteklom mjesecu:	
Motorički razvoj:	
Kognitivni razvoj:	
Razvoj govora:	
Socioemocionalni razvoj:	
Napredak djeteta u proteklom periodu:	
Motorički razvoj:	
Kognitivni razvoj:	
Razvoj govora:	
Socioemocionalni razvoj:	
Dodatna zapažanja i komentari:	

Podnositelj/ica izvješća:

Prilog broj 6 – Materijal za radionicu Asertivna komunikacija

Grupa broj 1

Pročitajte tekst pod rednim brojem 1, a nakon toga tekst pod rednim brojem 2 i napišite kako bi se trebalo reagirati u situaciji, a pri tomu biti asertivan.

I. JA poruke – služe za izražavanje zapažanja, osjećanja, potrebe i ponude rješenja određene situacije, a da se pri tomu na povrijedi druga osoba. JA poruka se izgovara smirenog glasa i uvijek je usmjerena ka traženju rješenja, a ne okrivljavanju druge osobe. Shema JA poruke je sljedeća:

- I** Kada si ti (opisujete objektivno situaciju koja se desila)
- II** ja sam se osjećao/la (opisujete svoje tadašnje osjećanje)
- III** imao/la sam potrebu (ovdje govorite o svojim potrebama)
- IV** zato predlažem (ovdje nudite neko moguće rješenje)

2. Situacija: Došli ste kući i zatekli djecu kako se igraju, a kuća je u neredu i ništa od dogovorenih obveza (zadaca, oprati suđe poslije jela) nije obavljeno. Kako ćete reagirati i što ćete im reći, koristeći se JA porukom?

Grupa broj 2

Pročitajte tekst pod rednim brojem 1, a nakon toga tekst pod rednim brojem 2 i napišite kako bi se trebalo reagirati u situaciji, a pri tomu biti asertivan.

1. Pokvarena ploča – je metoda koju koristimo kad uporno i gotovo dosadno ponavljamo zahtjev (ili izjavljujemo nepristanak) prema drugoj osobi, a pri tomu ne iskazujemo bijes ili druge neprijatne emocije. Pri tomu ne smijemo zaboraviti zahtjev (ili odbijanje) popratiti osmjehom i izreći mirnim i ugodnim glasom.

2. Situacija: Dijete Vas stalno moli da mu date koristiti telefon kako bi se igralo, a Vi to ne želite.

Grupa broj 3

Pročitajte tekst pod rednim brojem 1, a nakon toga tekst pod rednim brojem 2 i napišite kako bi se trebalo reagirati u situaciji, a pri tomu biti asertivan.

1. Kako reći „NE“ – nije dobro stalno govoriti Da! (Hoću!) samo kako bismo udovoljili drugima. U tom slučaju tuđim zahtjevima neće biti kraja. Osim toga nerealno je očekivati da će nas prijatelji ili ljudi oko nas više voljeti, poštovati i imati o nama lijepo mišljenje samo ako činimo sve ono što oni od nas traže. Upravo suprotno! Neprekidno bezuvjetno ispunjavanje tuđih želja neće nam donijeti poštovanje, već prije iskorištavanje.

Nije dobro reći „Da!“ („Hoću!“) kad smo zatrpani poslom ili nismo dovoljno kvalificirani za zadatke koji se od nas traže. U slučaju da ne ispunimo obećanje, osjećat ćemo se krivima, dok će druga strana ostati razočarana. Također reći „Da!“ („Hoću!“) nije dobro ni onda kada nešto ne želimo, ali prihvaćamo da se drugi ne bi ljutili. Tada ćemo se osjećati loše, jer smo nešto prihvatili, a u stvari nam to ne odgovara.

Bitno je još znati da prigodom izgovaranja riječi „NE“ nije dobro iscrpno obrazlagati odbijanje, odnosno opravdati se, jer drugoj strani može djelovati neiskreno. Zato je važno kratko, jasno i iskreno odbiti nečiji zahtjev, prijedlog ili nešto drugo.

2. Situacija: Dobivate molbu od radne kolegice da ju mijenjate sljedeći dan na poslu, a već ste ju mijenjali nekoliko puta, dok ona Vas nikada nije mijenjala.

Grupa broj 4

Pročitajte tekst pod rednim brojem 1, a nakon toga tekst pod rednim brojem 2 i napišite kako bi se trebalo reagirati u situaciji, a pri tomu biti asertivan.

1. Tehnika negativne tvrdnje (asercije) – To je vještina prihvaćanja kritike koja nije manipulativna, nego proizlazi iz činjenica. Ako smo uistinu negdje pogriješili, na kritiku odgovaramo negativom asercijom, tj. priznajemo grešku, prihvatimo kritiku i pokušamo ispraviti stvar. Nije dobro preći u obranu i pravdanje, trebamo izbjegavati veliko i dugačko ispričavanje, jer na taj način dajemo prostora drugoj strani da pomisli kako smo joj doživotno nešto dužni.

2. Situacija: Odgajateljica nas kritizira zbog toga što već nekoliko dana ne radimo s djetetom aktivnosti koje je savjetovao psiholog.

KORISNI LINKOVI I LITERATURA

U ovom dijelu Priručnika možete naći spisak korisnih linkova, kao i spisak literature, za daljnju edukaciju i kreativan rad s kako djecom tako i njihovim roditeljima, ali i lokalnom zajednicom.

Linkovi i literatura za odgoj djece

- ✗ Bašić, J., Koller-Trbović, N., Žižak, A., Hudina, B., (2005). Integralna metoda u radu s predškolskom djecom i njihovim roditeljima. Zagreb, Alinea.
- ✗ Bredekamp, S. (1996). Kako djecu odgajati: razvojno primjerena praksa u odgoju djece od rođenja do osme godine. Educa.
- ✗ Bergmann, W. (2009). Disciplina bez straha: kako steći poštovanje naše djece, a ne izgubiti njihovo povjerenje. Naklada Slap.
- ✗ Durrant, J.E. (2010). Pozitivna disciplina u svakodnevnom poučavanju. Save the Children Sweden
- ✗ <https://nwb.savethechildren.net/sites/nwb.savethechildren.net/files/library/potitivna-disciplina-nastavnici-web.pdf>
- ✗ Durrant, J.E. (2013). Pozitivna disciplina u svakodnevnom roditeljstvu. Save the Children Sweden
- ✗ <https://nwb.savethechildren.net/sites/nwb.savethechildren.net/files/library/pozitivna-disciplina-roditelji-web.pdf>
- ✗ Pantley, E. (2002). Savršeno roditeljstvo: ABC odgoja djeteta. Mozaik knjiga.
- ✗ Rajović, R. (2012). Kako uspješno razvijati IQ deteta kroz igru. Smart Production
- ✗ Rajović, R. (2012). IQ deteta – briga roditelja. Smart Production
- ✗ Rajović, R. (2012). NTC sistem učenja – Metodički priručnik. Smart Production
- ✗ Slunjski, E. (2014). Kako djetetu pomoći da — (p)ostane samostalno i odgovorno: priručnik za roditelje, odgajatelje i učitelje. Element.

Linkovi i literatura za adekvatno podsticanje razvoja djece

- ✗ Artmedia – multimedia i izdavaštvo, web stranica s vježbama za grafomotoriku <http://www.artrea.com.hr/>
- ✗ Baureis, H. (2015). Djeca bolje uče uz kineziologiju. Harfa
- ✗ Došen Dobud, A. (2016). Dijete – istraživač i stvaralac. Alinea
- ✗ Einon, D. (2007). Igre učilice. Profil
- ✗ Einon, D. (2009). Igre stvaralice. Profil
- ✗ Haug Schnabel, G. (1997). Agresivnost u dječijem vrtiću. Educa
- ✗ Izdavačka kuća Kreativni centar - Razvijamo motoriku i kreiramo – Kompleti didaktičkog materijala za rad s djecom na razvoju motorike i podsticanju kreativnosti
- ✗ Izdavačka kuća Pčelica – Bojanke i crtanke – Kompleti materijala za podsticanje razvoja fine motorike
- ✗ Katz, L.G., McClellan (2005). Poticanje razvoja dječije socijalne kompetencije. Educa
- ✗ Kocijan Hercigonja, D., Buljan Flander, G., Vučković, D. (2004). Hiperaktivno dijete. Naklada Slap
- ✗ Ljubetić, M. (2001). Važno je znati kako živjeti – Rano otkrivanje poremećaja u ponašanju predškolske djece. Alinea
- ✗ Mali genijalci – web stranica s radnim listovima za vježbanje grafomotorike <http://www.maligenijalci.com/>
- ✗ Marković, S., Marinković, S. Polazim u vrtić. Kreativni centar.
- ✗ Osmanova, G. (2010). 150 igara prstićima – za razvoj fine motorike i govora sa pjesmicama na sve teme. Educa
- ✗ Peteh, M. (2003). Igrajmo se papirom. Alinea
- ✗ Peteh, M. (2008). Matematika i igra za predškolce. Alinea
- ✗ Philipps, S. (2011). Igre olovkom – Predvježbe pisanja. Naklada Slap
- ✗ Posokhova, I. (2010). 200 logopedskih igara. Planet Zoe
- ✗ Sheridan, M.D. (1998). Dječiji razvoj od rođenja do pete godine. Educa
- ✗ Taylor, J.F. (2008). Djeca sa ADD i ADHD sindromom. Veble commerce
- ✗ Woolfson, R.C. (2004). Bistro dijete: Razumijevanje i poticanje razvoja vašeg djeteta. Educa

LITERATURA

- ✗ Bačić, J. (2008). Kompetentnost odgajatelja i prevencija rizičnih ponašanja djece u predškolskim ustanovama. *Kriminologija i socijalna integracija*, 15-28.
- ✗ Bačić, J., Koller-Trbović, N., Žižak, A., Hudina, B., (2005). Integralna metoda u radu s predškolskom djecom i njihovim roditeljima, Zagreb, Alinea.
- ✗ Bačić, J., Koller-Trbović, N., Žižak, A., Hudina, B., (2005). Integralna metoda – priručnik za odgajatelje i stručne suradnike predškolskih ustanova, Zagreb, Alinea
- ✗ Bouillet, D. (2011). Kompetencije odgajatelja djece rane i predškolske dobi uz inkluzivnu praksu. *Pedagoški istraživanja*, 8(2), 323-338.
- ✗ Brajša-Žganec, A. (2003). *Dijete i obitelj*. Zagreb, Naklada Slap
- ✗ Brajša-Žganec, A. Slunjski, E. (2007). Socioemocijski razvoj u predškolskoj dobi: Povezanost razumijevanja emocija i prosocijalnog ponašanja. *Društvena istraživanja: Časopis za opća društvena pitanja*, 16 (3), 477-496
- ✗ Brenner, E. M., & Salovey, P. (1997). Emotional regulation during childhood: Developmental, interpersonal, and individual considerations. In P. Salovey & D. J. Sluyter (Eds.), *Emotional development and emotional intelligence: Educational implications* (pp. 168-195). New York, Harper Collins.
- ✗ Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development*. Cambridge, Harvard University Press.
- ✗ Caldera, Y. M., Culp, A. M., O'Brian, M., Truglio, R. T., Alvarez, M. and Huston, A. (1999). Children's play preferences, construction play with blocks and visual spatial skills: Are they related? *International Journal of Behavioral Development*, 23, 855–872.
- ✗ Došen Dobud, A. (2016). *Dijete – Istraživač i stvaralac – Igra, istraživanje i stvaranje djece rane i predškolske dobi*. Zagreb, Alinea
- ✗ Glasser, W. (2000). *Teorija izbora*. Zagreb, Alinea.
- ✗ Hirsch, E. (1996). *The block book*. Washington, DC: National Association for the Education of Young Children.
- ✗ Ivanković, A. (1980). *Tjelesni odgoj djece predškolske dobi*. Zagreb, Školska knjiga.
- ✗ Jenkins, J. M. & Oatley, K. (2000). Psychopathology and short-term emotions: the balance of affects. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 41, 463-472.
- ✗ Kovač Cerović, T., Rosandić, R., Popadić, D. (1995). *Učionica dobre volje*. Beograd, Grupa Most.
- ✗ LaFreniere, P.J. (2000). *Emotional development: A biosocial perspective*. Belmont, CA: Wadsworth Press.
- ✗ Malešević, N., Miličević, S. (1990). *Fizičko i zdravstveno vaspitanje djece predškolskog uzrasta*. Sarajevo, Svjetlost.
- ✗ Mayer, J. D., & Salovey, P. (1997). What is emotional intelligence? In P. Salovey & D. J. Sluyter (Eds.), *Emotional development and emotional intelligence: Educational implications* (pp. 3-34). New York, Harper Collins.
- ✗ Mlinarević, V. (2000). Kompetencija odgajatelja i autonomija djeteta. *Interakcija odrasli-dijete i autonomija djeteta*, 143-148.
- ✗ Modrić, N. (2013). Kompetencije odgojitelja za učinkovito upravljanje problemnim situacijama, *Napredak*, 154 (3), 427-450.
- ✗ Oatley, K., Jenkins, J. M. (2000.). *Understanding emotions*. Oxford, Blackwell Published Inc.
- ✗ Oostermeijer, M., Boonen, A. and Jolles, J. (2014). The relation between children's constructive play activities, spatial ability and mathematical word problem solving performance: A mediation analysis in sixth grade students. *Frontiers in Psychology*. *Front. Psychol.* 5:782. doi:10.3389/fpsyg.2014.00782.
- ✗ Pavlović Breneselović, D (2014). Kompetencije ili kompetentnost: različiti diskursi profesionalizma vaspitača. Rad realizovan u okviru projekta "Modeli procjenjivanja i strategije unapređivanja kvaliteta obrazovanja u Srbiji" koji je finansiralo Ministarstvo prosvete i nauke Republike Srbije, a nosilac je Institut za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu.
- ✗ Pirrone, C., Nicolosi, A., Passanisi, A. and Di Nuovo, S. (2015). Learning Potential in Mathematics through Imagination and Manipulation of Building Blocks. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 6 (4), 152–159.
- ✗ Ramani, G. B., Zippert, E., Schweitzer, S. and Pan, S. (2014). Preschool children's joint block building during a guided play activity. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 35, 326–336.
- ✗ Slunjski, E., Šagud, M., Žganec-Brajša, A. (2006). Kompetencije odgojitelja u vrtiću – organizaciji koja uči. *Pedagoški istraživanja*, 3(1), 45-58.
- ✗ Spasojević, P. (2013). Metodika predškolskog vaspitanja i obrazovanja. IP "Nova škola plus".
- ✗ Šalaj, S. (2012). Osnove ranog motoričkog razvoja. *Kondicijski trening*, 10 (2), 54 - 59.
- ✗ Trawick-Smith, J., Russell, H., & Swaminathan, S. (2010). Measuring the Effects of Toys on the Cognitive, Creative, and Social Play Behaviors of Preschool Children. *Early Child Development and Care*, 181(7), 909–927.
- ✗ Vander Zanger, J.W. (1993). *Human Development*. Ohio, McGraw-Hill Education.
- ✗ Vasta, R., Haith, M.M., Miller, S.A. (1998). *Dječija psihologija*. Zagreb, Naklada Slap
- ✗ Vizek Vidović, V., Vlahović Štetić, V., Rijavec, M., Miljković, D. (2003). *Psihologija obrazovanja*. Zagreb, IEP – Vern
- ✗ Vulfolk, A., Hjuž, M., Volkap, V. (2014). *Psihologija u obrazovanju*. Beograd, Clio.
- ✗ Wolfgang, C.H. and Wolfgang, M.E. (1999). *School for young children: Developmentally appropriate practices*. Boston: Allyn and Bacon.
- ✗ Wolfgang, C. H., Stannard, L. L. and Jones, I. (2003). Advanced constructional play with LEGOs among Preschoolers as a Predictor of later school achievement in mathematics. *Early Child Development and Care*, 173(5), 467–475.
- ✗ Woolfolk, A. (2016.). *Edukacijska psihologija*. Zagreb, Naklada Slap

Save the Children za sjeverozapadni Balkan

Ljubljanska 16, Sarajevo, Bosnia and Herzegovina

Tel: +387 (33) 290 671; Fax: +387 (33) 290 675

info.nwbalkans@savethechildren.org

nwb.savethechildren.net

[savethechildrenNWB](https://www.facebook.com/savethechildrenNWB)

[savethechildrennwb](https://www.instagram.com/savethechildrennwb)

[SavethechildrenNWB](https://www.youtube.com/SavethechildrenNWB)

[scnwb](https://twitter.com/scnwb)